Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرله پسې لمبر (۴۳)

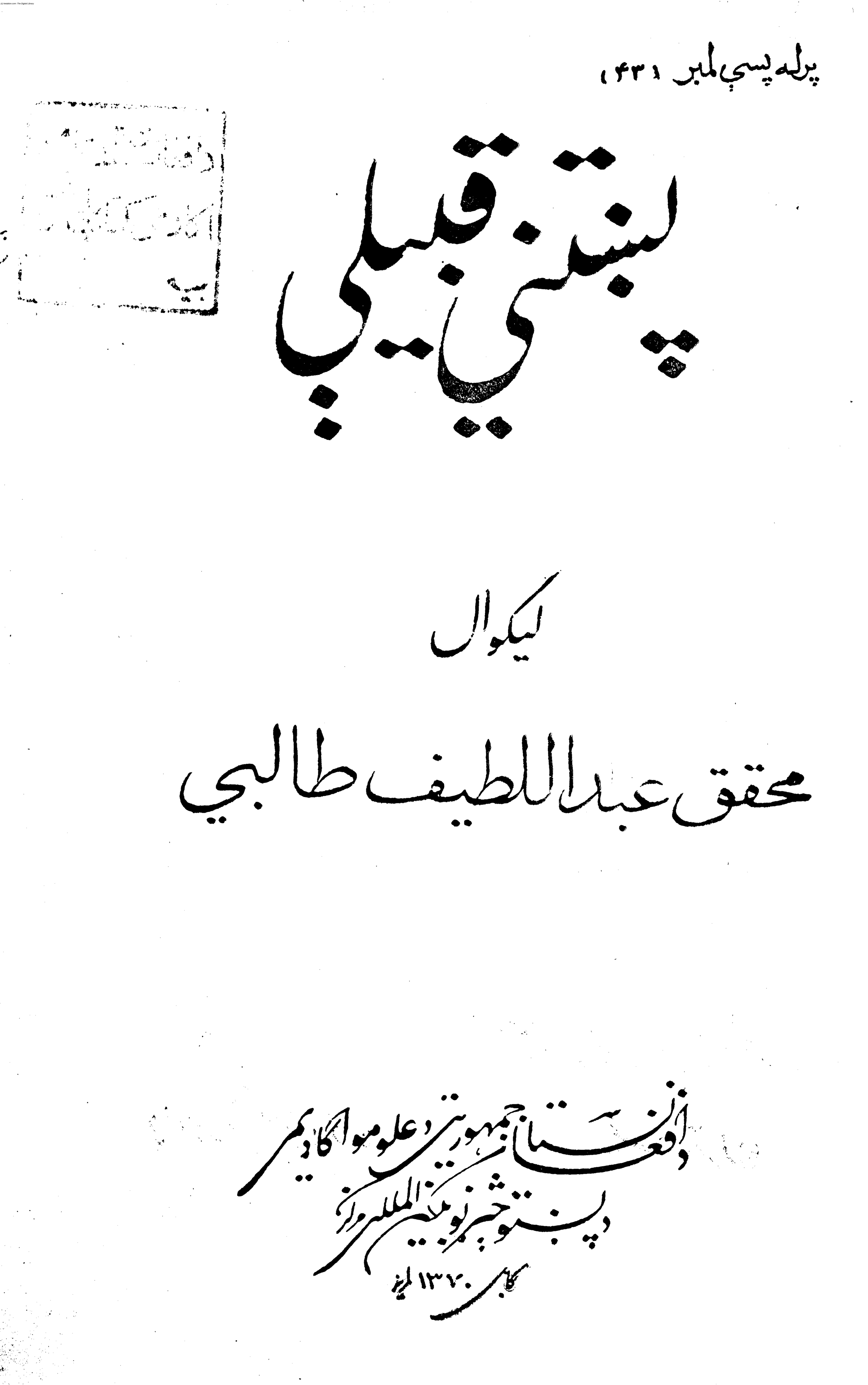

پښتنې قبيلې

لیکوال

محقق عبداللطیف طالبي

د افغانستان جمهوریتي د علومو اکادیمي
د پښتو څېړنو بېګن المللي مرکز
کابل ۱۳۷۰ لمریز

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم	:	د پښتنیو قبیلو
لیکوال	:	عبداللطیف طالبی
د چاپ ځای	:	د بنو وني او روزنې مطبعه
د چاپ شمیر	:	۱۵۰۰ توکه
مهتمم	:	د سرمحقق مرستیال عبدالجبار نادر
د پوښ خطاط	:	پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداء :

د پښتونخوا نامتو او ښاغلي مؤرخ
سيد بهادر شاه ظفر کاکاخيل ته .

چې د پښتنو د تاريخ په روښانولو کې يې د قدر وړ خدمتونه کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عناوینو فهرست

عنوانونه	مخونه
دلار شود استاد نظر	الف
تقریظونه	ج
دلیکوال سریزه	اومړی
ابدالیان	۱
ابراهیم خیل	۵
اپریدی	۵
اتـوال	۸
اخکـزی	۹
احمدزی	۱۳
ادوزی	۱۵
ادین خیل	۱۵
اسماعیل خیل	۱۶
اسحقزی	۱۶
اکاخیل	۱۸
الـکوزی	۱۸
الیزی (علیزی)	۲۰
الیاس خیل	۲۱
امرخیل	۲۱
اندړ	۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
اتمانخیل	۲۵
اتمانزی	۲۹
اورکزی	۲۹
اورمړ	۳۳
اوریاخېل	۳۶
بابړ	۳۶
بابکر خیل	۳۸
بابی	۳۸
بارکزی	٤۰
بامیزی	٤۱
بختیاری	٤۱
بریخ	٤۲
بلخ یابلیخ	۵۱
بنگښ	۵۱
بنو څی	۵۵
بیتنی	۵۸
پره څمکنی	٦۵
پړیه	٦۵
پړ ملیان(فرملیان)	٦٦
پرانګیان	٦۸
پنج پای	٦۹
پښتی	٦۹
پوپلزی	۷۱
پیارو خیل	۷۲
تارن	۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
تتا	۷۳
تتور	۷۳
ترکلانۍ (ترکانۍ)	۷٤
تره خیل	۷۷
تره کی	۷۷
ترین	۸۰
تور ترین	۸۰
تنۍ	۸۲
توخۍ	۸۵
توری	۸۸
تیج	۹۰
تیهۍ	۹۱
تیموری	۹۱
تیتۍ مده خیل	۹۲
تهر	۹۳
جبارخیل	۹۳
جدون (گدون)	۹۳
جلال زی	۹٦
جلوانۍ	۹٦
جمریانۍ	۹٦
څاڅۍ	۹۷
څدران	۹۸
څمند	۱۰۱
څمکنۍ (څوکنۍ)	۱۰۲
څو لیزی	۱۰۵
څینزی	۱۰۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
حسن خیل	۱۰۶
خانبی خیل	۱۰۶
خاکوانی دخوگیانی)	۱۰۸
ختک	۱۰۹
خدرزی	۱۱۷
خرخین	۱۱۷
خروتی	۱۱۸
خلیل	۱۲۱
خوگیانی	۱۲۱
خوندی	۱۲۴
خویشکی (خیشکی)	۱۲۴
خیسور	۱۲۷
داوی	۱۲۷
داودزی	۱۲۹
درانی (درانیان)	۱۳۰
درمان یاعبدالرحمن	۱۳۲
دری کوتی	۱۳۳
دفتانی (دوتانی)	۱۳۳
دلازاك	۱۳۴
دور	۱۳۶
دستورخیل	۱۳۹
دولت خیل	۱۴۰
دولتزی	۱۴۲
دینارخیل	۱۴۳
رتنزی	۱۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
رځړ	۱٤۳
زاخیل	۱٤٤
زموخت	۱٤٦
زیرك (ځیرك)	۱٤٦
زیرمانی	۱٤۸
زیړانی	۱٤۸
ساپی	۱٤۹
سالارزی	۱٥٤
ساك (سهاك)	۱٥٥
سبری	۱٥٦
سپندزی	۱٥۷
سپین ترین	۱٥۷
ستانکزی	۱٥۸
ستانی زی	۱٥۸
ستوریانی	۱٥۸
سدوزی	۱٦۰
سرکاڼی	۱٦۲
سرواڼی	۱٦۲
سریپال	۱٦٤
سړبنی	۱٦٥
سلطان خیل	۱٦٦
سلیمان خیل	۱٦۸
سنتیا	۱۷۲
سنځرخیل	۱۷۲
سوری	۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
سیدګی (سادات)	۱۷۶
شلمانی	۱۷۸
شمل زی	۱۷۹
شیتک	۱۷۹
شیرانی	۱۸۲
شینواری	۱۸۳
طوطاخیل	۱۸۷
ادریمزی (عبدالرحیم زی)	۱۸۸
علی خیل	۱۸۸
عمر خیل	۱۸۹
عیسی خیل	۱۹۰
عیسی خیل	۱۹۰
غرشین	۱۹۱
غرغښت	۱۹۲
غلجی	۱۹۴
غوریا خپل	۱۹۷
قاضی خیل	۱۹۸
قلندر خیل	۱۹۹
قوال خیل	۱۹۹
کاسی	۲۰۰
کاکړ	۲۰۱
کرلانی	۲۰۷
کړوخیل	۲۱۰
کسابی	۲۱۳
کوتی	۲۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
کورم خیل	۲۱۳
گاړی	۲۱٤
گبړی	۲۱٤
گګیانۍ	۲۱۵
گنډاپور	۲۱۷
ګوربز	۲۱۹
لیلی یالالی وزیو	۲۲۲
لوانۍ (لوهانۍ)	۲۲۲
لودیان	۲۲٤
لودین	۲۲٦
ماکو	۲۲٦
ماموند	۲۲٦
متون	۲۲۸
متی زی	۲۲۹
محمد زی	۲۲۹
مروت	۲۳۱
مسعود (مسید)	۲۳۷
مشوانۍ	۲٤۱
مشیانۍ	۲٤٤
معروف خیل	۲٤٦
مقبل	۲٤٦
ملاخیل	۲٤۷
ملـکزی	۲٤۸
ملاګوری	۲٤۸
منډړ	۲٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
منلد وخیل	۲۵۱
منلد وزی	۲۵۲
موسی خیل	۲۵۲
مومنلد	۲۵۲
مهمن زی	۲۵۸
میاخیل	۲۶۰
میچن خیل	۲۶۱
میانښه	۲۶۲
منگل	۲۶۳
ناصر	۲۶۵
ناغر	۲۶۷
نورزی	۲۶۸
نیازی	۲۷۰
وردگ	۲۷۲
وزیر	۲۷۴
هریپال	۲۸۴
هزاربز	۲۸۴
همـر	۲۸۴
هنی	۲۸۵
هوتک	۲۸۷
هود	۲۹۱
هودخیل	۲۹۲
یوسف خیل	۲۹۲
یوسفزی	۲۹۲
نتیجه گیری	۳۰۲
ماخذونـه او منابع	۳۰۴

دلارښود استاد نظر

دمحترم لطیف طالبې ددغې ډیرې مهمې پروژې په تکمیل سره دآسیا په زړه کې دیوه مهم توکم یعنې پښتنو دپیژندنې دکتاب یو بل پاړکی بشپړشو.

په آسیا کې به داسې توکمونه نه وي چې دپښتنو په څیر یې هم دپښتنو نسب پوهانو اومورخینو او دبهرنیو توکم پوهانو اومؤرخینو له یوې خوانه ژوره او جدي توجه اوله بلې خوانه یې د تاریخ په پوړیو کې دنظریاتو مختلف متناوب تو پیرونه را منځ ته کړي وي. ډیروخت دا نظر مسلط وچې ګڼې پښتانه دسامي توکمونو څخه دي د خواجه نعمت الله هروي دمخزن افغاني (۱۰۲۰ هـ. ق) نه نیولې لاترننه پورې دغه نظرته افسانوي نسبلیکونه جوړشوي، افسانوي روایات ورته خلق شوي او حتی په تاریخي ایتمولوژیکه ژبپوهنه کې ورته داسنادوجوړولو کوشش شوي دي چې د کوثر صاحب طوفان او یوریشهایي ژبې یې ښه مثالونه دي. دتیرې میلادي پیړۍ په نیمایي کې دپښتنو دسامي توب موضوع ته د پوښتنې غټه نخښه اروپایي پوهانو کښیښوده بیادسوالیه پوښتنې ځای وروپه ورودچلیپا نخښې ونیو. بیا هم چادقفقازدتوکمونوسره، چادالبانیانوسره اوبالاخره چادهندي الاصل توکمونوسره ارتباط ورکړخو بالاخره داوږدو څیړنو په ترڅ کې روښانه شوه چې پښتانه آریایان او پښتو یوه آریایي ژبه ده.

دپښتنو قبایلو په باب خصوصاً دلویدیځو محققینو دااټکل بیخي په ځای ښکاري چې څه په دې خیال چې پښتانه تومونه له سامي توکم څخه وي او څه له دې امله چې د ښوونځیو دایجادتروخته قلم دهغو کسانو په لاس و چې دعربي ژبې ترسلطې

الف

لاندی وو زیات پښتنی قبایلی نومونه اوښتی اودعربی خوانه راکښل شوی دی .
نواسپزی په یوسفزی اپریتی په افریدی لوهانی (لوهه=شوق ، اشتها) په لوحانی او داسی
نور په نور واوښتی دی چی اوس یی د دغسی اصالت په تیرواودوړوکی اچولی دی :
همدارنگه دپښتنو په باب یو بل حقیقت هم زیاته څیړنه او په حقایقو اسناد غواړی چی
دسلیمان دلرغونو اوسیدونکو چی په اوستایی عصر کی دسیریمان په نامه یادیدل او دامورگه
ساکی قبایلو چی دپښتنی ټولنی دتعمیر یوه بله ډیره مهمه خښته ده سره پوره تو پیروشی .
ځینی کسان چی دپښتنو په څیړنه بوخت وواو یادی داسی نظرور کوی چی
پښتانه دڅو محدودو برخو څخه خپاره شوی دی مثلاً مومند ، ترکلانی ، یوسفزی ....
دغوړی مرغی نه دغزنی او ننگرهار له لاری دپیښور په وادی کی خپاره شوی چی هلته
دمخه نه وواو په دی توگه داهغه سیمی دی چی پښتنو نیولی دی . دغه محققین ډوله
دی ته نه گوری چی له چایی نیولی دی ، دلته چی دمخه دلازاك پراته ووهغه
څوك دی . همدارنگه دهغو سیمو ډیر پخوانی اوسیدونکی سلیمانیان څوك وو؟ . دغو
پوښتنو ته ځواب ورکول دیوی بلی پروژی ایجاد کوی چی که ددغه مرکز دو مره
توفیق په برخه شی داپروسه به هم دکوم محقق په ذریعه بشپړه کړی چی د پښتنو
قبایلو تاریخی میشت ځایونه ، دایږدتاریخونه ، عوامل ، په اجتماعی گروپونو
دویش موجبات اوداسی نورراوسپړی .

زه چی دمحترم لطیف طالبی ددغی علمی پروژی لارښود مشریم ، دغه اثرته په
ډیره درنه سترگه گورم . ډیری پوښتنی به له محترمو لوستونکو سره پیداشی او دډیرو
پوښتنو ځواب به هم خپله په دغه اثر کی خصوصاً دهغه په سریزه کی ومو ندل شی .
لطیف طالبی یو زیارکښ ، دراك او دڅیړنی له عهدی وتونکی زلمی دی دده
زیار او زحمت دزیاتی ستاینی وړدی - زما هم چی دلارښود په حیث څه دلاسه پوره وو په
دی برخه کی می تری نه دی سپمولی :
زه دده دغه اثر دمحقق علمی رتبی ته دترفیع وړبولم ددغی اثر دلیکلو تبریك
ورکوم او زیات بری یی غواړم .

سر محقق دوست شینواری

تقریظ

دعلوموا کادمی دپښتو څېړنو دبین المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول- ددغی پروژی ضرورت:

انسانی تولنه یوه متحرکه تولنه ده: په هغی کی دزمانی په تیریدو سره پنستیز تحولات او اوښتنی رامنځته کیږي. دغه تحولات اواوښتنی په تولو اقتصادي، اجتماعی، کلتوري، سیاسی، دینی او هنري چارو اوبرخو کی پیښیږي. اجتماعی- اقتصادي تحولات اواوښتنی هغه وخت چټک او پنستیز گامونه اخلی چې په تولنه کی اجتماعی انقلابات را منځته شی.

په همدي دلیل زموږ په هیواد کی هم پنستیز تحولات اواوښتنی دافغانی تولنی په بیلابیلو قبیلو، قومونواوملیتونو دهغوی په عرفونو، عادتونو، دودونواوتولنیزو ارزښتونو کی را منځته شول. د غه اوښتنی او تحولات دیر سریع او چټک هم دي. توڅه که اتنوگرافیک او اتنولوجیک څېړنی په خاصه توگه زموږ د سپیڅلی هیواد په دغه اوسنی تاریخی مرحله کی داتنوگرافرانو او نورو اجتماعی علو سو پوهانو دیره عمده دنده جوړوي. دا څه که چې مخکی له هغه څخه چې زموږ دگرانوورونو ملیتونو، قومونواوقبیلو، عرف، عادات، خویونه اودودنه اواجتماعی اوکلتوري ارزښتونه بدلون ومومی اوله منځه لاړشی لازمه ده چې هغوي په کره او دقیقه توگه وڅېړل شی اوزموږ دهیواد دویاړ نه دک تاریخ پاڼو ته وسپارل شی.

بوسیره پردي دنړی هروگړي په خاصه توگه ټول افغانان هیله من دي چې خپل ځان، خپله ریښه، خپل نسب اوشجره وپیژنی اودخپلو او پردیوترمنځ فرق وکړي اوځان پري پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکادمی دپښتو څېړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص موردکی د موقع سره سم یواوچت اومعقول گام مخ په وړاندي کیښود اودڅېړنو

د ديپارتمنت علمی غړي محترم دمحقق مرستيال عبداللطيف طالبی ته دمحقق علمی رتبی ته دترفيع له پاره د (دپښتنی قبيلی) ترعنوان لاندي يی ددوه کلنه تحقيقی پروژه وتاکله چی دادي اوس بشپړه شويده اوموږ اوتاسو ته يې وراندي کړي ده زه دغه کارپه موقع اوګټور عمل ګڼم.

دويم- ددغې پروژي تحليل :

مادمحترم عبداللطيف طالبی اثر له سره تر پايه پوري په دقت ولوست. ماله هغه سره لږ شا نته کارهم وکړ اولاړښوونې می ورته وکړي. مامحترم طالبی يوپوه، متحمل او زيار ايستونکی پښتون بيامووند. زماتولی لار ښوونې يی په ورين تندي ومنلی اولازم اصلاحات او تعديلات يی په خپل اثر کې راوړل.

دغه اثر له يوي سريزي (۸ مخونو)، دمأخذونو او منابعو فهرست (٤ مخونو)؛ دقبايلو نومونه (۹ مخونو)، نتيجه ګيري (۲ مخونو) څخه برسيره په ۳٤۱ مخونو کې ليکل شويدي.

محترم طالبی په سريزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بيان کړي ده اودهغه حدود اوثغوريې تاکلی دی. په دغه سريزه کې د موضوع داهميت بيان اود دغې تحقيقی پروژې هدفونه هم راغلی دي. برسيره پردې، ځيرونکی هڅه کړيده چې په سريزه کې ځنې سرألونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوي له پاره ځوابونه ولټول کيږي. په بله وينا، ځيرونکی په دغه ځيرنه کې ځانته (فرضيې) لري چې غواړي دځيرنې په پروسه کې هغه د موجودوشواهدواومعلوماتو پر بنسټ باندې تاييد يا رد کړي. په سريزه کې دځينو عمده اومهمو کتابونو راومعتبرومنابعو څخه هم يادونه شويده چې له هغوي څخه ددغې تحقيقی پروژې په اکمال کې ګټه اخيستل شويده. په دغه سريزه کې دځيرنې دميتودولوژي يادونه هم شويده او دتحقيق هغه روش ښودل شوی دی چې دځيرنې په بشپړتيا کې ځنی کارا خستل شوي دي اوهغه کتابخانه يی ځيرن دوددي. ځيرونکی ليکلی دي چې د هيواد داوسنيو شرايطو له امله يی کتابخانه يی متود ځانته غوره کړيدي. نو په تأسف سره وايی چې دي قادرنه وچې دځينې پښتنی قومونو اوقبايلو، خيلواوښاخونو، کليوو، باندواواستوګنځيو ته لاړشی، له نزدې نه يې وګوري اودخلکواو سپين زيروسره

د

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړي وکړي اوله هغوي څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي:

دسریزې څخه مخکې دپښتنې قبایلو نومونه په (۹) مخونو کې په الفبا یی سیستم تنظیم شوي دي. په متن کې دقبایلو، قومونو اوخیلو نومونه، دهغوي منشأ، دتسمیې وجه، نسبی شجرې، دهغوي استوګنځی، شمیر، ځینی فوکلور یکې افسانې چې دځینو قبایلو منشأښیی راغلی او په ځنو مواردو کې دهغوي دودونه، کسب کار او شغل څېړل شوي دي. په نتیجه ګیري کې محقق په حقه سره ددغی څېړنې دښه بشپړتیا دپاره دساحوي تحقیق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې دمتن پر بنسټ باندې د پښتنو قبایلو دپنځو مهمو ښاخونه ایکالوژیکی، حرفوی او تجارتی خصلتونه ښیی او په پای کی په یولړ پیشنهادونو لاس پورې کوي.

دریم- داثر ارزیابی او دکاندید ترفیع:

۱- دغه اثر په روانه پښتو لیکل شوي ده او عبارتونه یی ابهام او تعقید نلري.

۲- دغه اثر دکافی فوټنوټونو او مأخذونو لرونکی دي چې په معیاري او منل شوي اسلوب لیکل شوي دي.

۳- په دغه اثر کې له مهمو او معتبرو منابعو او آثارو څخه ګټه اخیستل شوي ده.

٤- دغه اثر دیوې علمی-تحقیقی رسالې په ډول سریزه، متن او نتیجه ګیري لري.

٥- په دغه اثر کې دیوه علمی-تحقیقی منل شوي څېړن دو دڅخه کار اخستل شوي دي

٦- دغه اثر دپښتنی قبیلو عمده ښاخونه او خیلونه او دهغوي منشأ، شجری، استوګنځی، کسب او شغل او ځنی دودونه ښیی.

نو داثر دپورتنیو خصوصیاتو ددرلودلو سره که چیرې محترم عبد اللطیف طالبی دمحقق علمی رتبې ته دترفیع دپاوه نورټول شرایط دعلومو داکادمی د قانون او مقرري سره سم پوره کړي وي زه دغه اثر دهغه دترفیع دپاره دمحقق علمی رتبې ته کافی بولم او دهغه دترفیع سپارښتنه کوم.

پوهاند دوکتور الف شاه ځدران

دکابل پوهنتون دعلمی چارو مرستیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

د پښتو څېړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست تـه !

ستاسی د رسمی لیک پـه اساس می د ښاغـلی عبداللطیف طالـبی کښلي اثـر (پښتنی قبیلی) و کوت تردی کتنی وروسته وایم چی :

د پښتنو قبایلو څېړنه له کابوڅلوروسوو کالوراپه‌دی خوادپښتنو نسابانو ، مورخینو ، دسیمی د مورخینو اوهم د ځینو ختیځ پوهانو له خوا را روا نه ده په لس گونو کتابونه اور سایل په دی خصوص کی په پښتو ، پارسی ، عربی ، اردو ، انگریزی او آلمانی ژبو کښل شوی دی او لاپه دی لاره کی نور کارونه هم پاتی دی چی دپښتو څېړنـو بین المللی مرکز غوندی بوه علمی موسسه باید ددی ساحی دکارونو پاتی برخی د نوي میتود ولوژی په رڼا کی وڅېړی او تیروکارونو ته په انتقا دی نظر وگوری او داکارونه‌دعلم له غوښتنو سره‌سم دتاریخی واقعیتونو پر بنا بشپړ کړی .

د تیـروکارونو انتـقادی څېړنه‌ځکه‌ضرور ده چی د پښتنو دتا ریخ اوانسابو په زړو کتابونو کی د پښتنودانسابوپه باب راغلوخبرو کی واقعیتونه په افسانو کی‌داسی سره مروړل شوی دی چی د سمواوناسمو بیلول یی سره گران کړی دی .

زموږ د پخوانیو نسابانو یوه غلطی داهم ده‌چی دلومړ یو دریو اسلامی پیړیو روحانی مشران بیټنی ، سره بن اواسماعیل یی دپښتنو د زیاتروقبایلو نیکونه گڼلی دی حال داچی د تاریخی اسنادو په بنا د پښتنو د سیاسی شهرت آغاز له اتمی میلادی سدی څخه د مـخه دی نو څنگه کـیدای شی چی د اولادونو د سیاسی شهرت ریښی دی

و

یی ترا تمی هجری پیړی دمخه تللی وی او پلرونه نیکه‌گان دی یی په کابولسمه هجری سدی کی پیدا شوی وی ؟

دغه پیټنی ، اسماعیل اوسړه بن چی پاړ کی یی تذکرة الاولیا او پټی خزانی راوړی دی په هیڅ منطقی دلیل دټولو موجود و پښتنو نیکه‌گان نه‌شی بلل کیدای بلکی داخلک داسلام په صدر کی دپښتنو روحانی مشران دی چی پښتنانه احترام ورته‌لری . که فرض کړو چی موږ ددغو موجود وزیاترو قبایلو لړی په‌دغو دریوتنو پوری ونښلوونوایا دا په زرها ووقبیلی اوخیلونه‌چی اوس په پښتنو کی شته داگرد په‌دی زرو کالونو کی راپیداشوی دی ، دومره انکشاف یی کړی دی له‌افغانستانه سربیره‌دمنطقی په‌هیوادونو کی تیت شوی دی؟

د پښتنو نیکه‌گانو بیټنی ، سړه بن اوغرغښت نومونه‌ډیر پخوانی اوله اسلام نه‌په ډیرو دمخنیوزمانو پوری اړه‌لری چی نسابانو په غلطه داسلام دصدرد زما نوخلک بللی دی او په لومړیو اسلامی پیړیو کی یی دپښتنوله روحانی مشرانو شیخ بیټنی ، اسماعیل اوسړه بن سره گډ کړی دی نه‌شیخ بیټنی بیټ نیکه دی او نه دپښتنو دومره قبایل پری پوری تړل کیدای شی .

له لوړی تشریح څخه زمامقصد دادی چی دپښتنو قبایلو د څیړنی په خصوص کی لاډیر کارونه زموږمخی ته‌پراته‌دی‌اوډیری مغلقی اوپیچلی موضوعگانی لا شته چی موږ یی باید حل کړو . زه‌اوس په‌ډاډه‌زړه داویلای‌شم‌چی‌دښاغلی طالبی اونورو دغسی پروژو تکمیل ته ضرورت شته اونوری دغسی پروژی‌هم بایدپه کامل دقت دساحوی ریسرچ له لیاری بشپړی شی. دحاضری پروژی څانگړنی داسی ښودلای شم :

۱ـ داکتاب چی پښتنی قبیلو معرفی‌ته‌وقف‌شوی‌دی په‌دی معرفی کی ددوو سوو په شاوخوا کی پښتنی قبیلی‌ښوول شوی دی. داښوونه دغه‌لاندی مزایانورهم‌لری :

الف ـ دهری قبیلی دنسبی اړیکو په باب څیړنی شوی دی .

ب ـ دقبیلی داوسیدوځای اوجغرافی موقعیت یی‌پکی ښکاره کړی دی .

ز

ج ـ دامکان ترحده دهری قبیلی دخیلونو یادونه شوی ده .

۲ـ دکتاب بحثونه له نسبی څیړنو سربیره دتاریخی اسنادو او جغرافیایی معلوماتو د راغونډ واو له پلوه هم په زړه پوری دی او ځینی داسی جغرافی معلومات یی هم پکی راوړی دی چی عاموڅیړونکوته یی پیدا کول گران وو .

۳ ـ دپروژی دتحقیق میتود په زړه پوری دی ، مأخذ ونه اومنابع یی په خپل ځای ښوولی دی له ماخذ واومنابعوڅخه یی دمواد وپه اخیستنه کی دمعاصر تحقیق له روشونوسره سمه استفاده کړی ده دتحقیق د روش له پلوه هم دااثرموږ په ښوآثا روکی درولای شو .

٤ ـ دپښتنوقبایلود څیړنی اومعرفی په باب خوپه نوروژبو پنډ پنډ کتابونه لیکل شوی دی په پښتو کی که له ترجموتیرشونوپه دی خصوص کی تألیف شوی پښتورسایل او کتابونه په ډیرومحدودومعلوماتودی اویا په څو مقالوپوری محدودیږی نوداکتاب په خپل دغه حجم سره په دی خاصه موضوع کی په پښتو ژبه غټ اومنسجم تالیف شوی کتاب دی .

٥ ـ دښاغلی طالبی پروژه د پښتوڅیړنود بین المللی مرکزله ضرورتونوسره سم د مرکزله تحقیقی پروگرامونوسره سم کښل شوی ده .

په پای کی زه ددی پروژی کارونه ښه اوپه زړه پوری ارزیابی کوم اوښاغلی طالبی پوری د محقق علمی رتبی دترفیع مستحق بولم .

دپښتوڅیړنوله بین المللی مرکزڅخه په درناوی هیله کیږی چی له ښاغلی طالبی څخه مننه وکړی چی په یکړځان یی دومره لویه پروژه په بریالی ډول سر ته رسولی ده .

په درناوی

معاون سرمحقق زلمی هیوادمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال سریزه

په دغه اثر (پښتنی قبیلی) کی دهغه سترملیت په باب اتنیکه څیړنه شوی ده چی دیرلرغونی او بډای تاریخی سوابق لری اوموږیی دپخوانیواوزړو متونوله مخی دپکهت په نامه پیژنوچی یوآریایی قوم دی اوژبه یی هم دهندواروپایی یاآریایی اویا په بل عبارت دلویدیځواریایی ژبوپه کورنی کی داخله اوپه هغوکی دباختری ژبوپه جمله کی یوه ژوندی ادبی ژبه ده.

آریائیان دانسانانویوه خورامهمه ډله ده چی له پیړیوپیړیوراهسی دلوړمدنیت خاوندان دی اودختیزاولویدیزلوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلی دی :

دآریائیانواصلی ټاټوبی آریانا ویجه ښودل شوی ده چی دپامیراوړی ځمکی اودآموسرچینی وی چی د آریانا ویجه مانا دآریائیانرځمکه یاداصیلانواو نجیبانو هیواددی .

دغه آریائی قومونه وروسته له خپل لرغونی آریانا ویجه څخه خپاره اوپه بخدی اوباختر کی یی یوښکلی مدنیت جوړکړی چی ددغه لیږدزمانه تاریخ پوهان دمیلاد څخه (٤٠٠٠) کاله دمخه اټکلوی :

څرنګه چی د زمانی په تیریدوسره ددوی شمیرزیات شواودغه ځمکی هم ورباندی تنګی شوی نوآریایی قومونوله بخدی اویا باختر څخه ختیزاولویدیزته سره خپاره شول چی موږدامرکزی آریائیان پردری برخوویشلای شو.

١ـ مرکزی اوباختری آریائیان چی دوی دهندوکش په شمالی اوجنوبی لمنوکی استوګنه درلوده اوزموږدهیواد په غرواودښتوکی سره خپاره شول چی

لومړی

داباسین له څنډو د آمو او د خراسان تر دښتو پوری د دوی اصلی مرکزی هیواد و او بلخ، تخارستان، هرات، اراکوزیا، کابل، کندهار، سگستان او خراسان د دوی د مرکزی هیواد مشهوری برخی وی. دغه قبایل د مرکزی او باختری آریائیا نو په نامه سره یادیږی:

۲ - د آریائیا نو یوه بله ډله له بلخه د جنوب لویدیز خوا ته د هریوا (هرات) پر خوا له خراسانه تیره شوه، د پارس خاوری یی ونیولی او اوسنی ایران یی تشکیل کړچی دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کی د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

د آریائیا نو د ریمه ډله د باختر او هندکش له شا او خوا څخه د کابل، خیبر او نورو لارو څخه تیره شوه او د اباسین او گنگا تر منځ یی یو ځلانده مدنیت جوړ کړ. د د غو هندی آریائیا نو لیږدیدنه هم له څوارلسم قبل المیلاد پیړی څخه پیل کیږی.

د دوی یو مشهور دینی کتاب (ویدا) تر اوسه پوری پاتی دی چی د آریایی قومونو په تاریخ کی ډیر اهمیت لری. دغه کتاب چی د میلاد څخه (۱٤۰۰) کاله د مخه لیکل شوی دی د پښتون قوم د پیژندنی په باب بی گټی نه دی.

په د غو آریایی قبیلو کی موږ یوازی د پکهت د قبیلی سره سر او کار لرو چی نوم یی په ریگویدا کی راغلی دی او دا څرگندوی چی دا اولس د میلاد نه (۱٤۰۰) کاله پخوا هم موجود و. په ویدا کی پکتها د پښتنو د پاچا په ډول او د پکهت د قوم نوم څو ځایه او په پرله پسی او مکرره توگه راغلی دی چی دلته د مثال له پاره د ویدا ځینی فقری او جملی راوړو چی په هغو کی د پکهت = پښتون نوم یاد شوی دی.

«ای اندرا! ته ډیر لوی یی له تا څخه غواړم چی موږ ته پیوری غواوی راکړی لکه مدهه پاتی تیا او نی پاتی تیا (د دوو شاعرانو نومونه دی) ته چی دی ورکړی دی هغسی چی د کنوا تیر او د تراسا د سیو شهزاده او پکته او د اساو راجاته دی چی ورکړی دی.»

یاد ویدا په یوه بله سند ره کی چی راغلی دی:

«ای اسونانو! پر خپلو جنگی ارابو سپاره شی، پر خپل طلایی پلاز کښینی ای هغو خلکو چی تاسو بډایان یاست هغه مرستی چی تاسی د پکته او ادریگو سره

دوهم

وکړی نو بابهرو له خپلو دوستانو څخه بیل شو.»

په پورتنیو دوو مثالونو کی د پکهت نوم په څرګند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چی د پکهت قبیله د خپل لومړنی لیږد په وخت کی د هندوکش سهیلی برخوته راکوزه شوه نو وروورو دار یاناپه جنوب ختیز وسیمو کی میشته شول چی د دوی سیمه په پکتیا، پښتیخا، پختیښا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره یاده شوه لکه چی دیونان مشهور مورخ هیرودوت (٤٨٤-٤٢٥.م) هم پخپله مشهوره جغرافیا کی د پښتو ذکر کړی او د پښتنو هیواد د پکتیکا په نامه یادوی چی د انډوس پرغاړه واقع دی او خلك یی ډیر غښتلی او میړنی دی.

دیونان یوه بل جغرافیالیکونکی بطلیموس کلودیوس هم د پښتنو هیواد «پکتین» یاد کړی دی. دی وایی چی پکتین د پاروپامیزاد جنوب ته دی او داځای د پکتیانو اصلی مسکن دی.

بطلیموس چی تر هیرودوت راوروسته د دوهمی میلادی پیړی په لومړی نیمایی کی ژوندی و په څرګنده توګه د پښتنو هیواد راښیی او داځینی ښکاری چی په دغه وخت کی هم د پښتون شهرت په نړی کی ډیر واودا قوم هرچا پیژانده. د اسلام په اوایلو کی د پښتنو د هیواد په باب بارتولد وایی:

سلمانا سارداثور دوهم پاچا په (٨٤٢ - ق. م) یوه مخروطی ستنه جوړه کړی وه چی پرهغی ستنی تراوسه د بختی او ښانو انځورونه شته او د پارس د تخت جمشید په ډیرلیك کی هم دوی د دغه بختی او ښه سره لیدل کیږی چی دلته د بختی څخه مقصد د پښت کلمه ده چی پښتنو باندی اطلاقیږی. (١)

د پښت، پخت، پکتیکا، پښتیخا، پختیخا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا نو مو نه د پښتو په کلاسیکو ادبیاتو کی هم لر غو نتوب لری چی په دغه باب لومړنی اثر د ښکارندوی غوری (٦٩د-٦٠٢ ه. ق) قصیده ده چی هلته د پښتونخا په لیك دود راغلی دی. لکه چی وایی:

---

(١) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوك ١٩-٤٧ مخونه.

دریم

پښتو نخا ښکلی زلمی چی زغلی هندته

نو اغلیه پیغلی کاندی اتڼونه(۱)

همدارازدسلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کی دغه کلمه دپښتنخاپه بڼه راغلی ده لکه چی وایی:

«په سن دولس شپږسوه دهجری تللی وم اودپښتنخا په ر اغواوکلیوگرځیدم اومو اقد داولیااووا صلینو می پلټل» (۲)

همدا رازدپټی خزانی په سریزه کی دپښتنخااودباباهوتك (۶۶۱-۷۴۰ه.ق) په اشعارو کی هم دری ځایه د(پښتو نخوا) په لیك دودراغلی دی(۳).

همدارازنورداسی دیرمثالونه په لاس کی لروچی زموږدپورتنی ادعاوولړه پاره ښه ثبوت کیدای شی.

وروسته ترهغه چی تولیدی قواوو پرمختګ وکړله بلی خواد دغو پښتنو په شمیر کی زیاتوالی راغی نوددوی یوشمیر دلی پهغوراودسلیمان پهغرونواوهم ددوی ګڼ شمیر دهیواد په بیلا بیلو برخو کی میشته شوی. همدارازیوشمیر پښتانه په دیارلسمه عیسوی پیړی کی دغزنی، پیښور، کوهاټ، بنواو کابل په شاوخواکی میشته شول اوحتی ځینی یی یی داوسنی پاکستان نه تیرشول او دهند په پراخواوارتوورشو-ګانو کی تربنګاله پوری ورسیدل چی دد غو پښتنولهٔ جملی څخه یی ځینو په هند کی پیاوړی پښتنی دولتونه جوړکړل چی دسور یانو، لودیانو، غلجیانو اوکرلا نیو دولتونه دهند په تاریخ کی مشهوردی.

پښتنوچی دتاریخ په بیلا بیلوپراوونو کی یی بیلا بیل قبیلوی جوړښتونه درلودل په عنعنوی توګه په لاندنیو پنځوستروتوانیزوګروپونوویشل شوی دی چی دغه پنځه ستری دلی عبارت دی له:

۱ - غرغښتی پښتانه:

---

(۱) محمد هوتك پته خزانه، دادبیاتواوبشری علوموپوهنځی د کابل پوهنتون، ۱۳۵۶ کال-۲۷ مخ.

(۲) سلیمان ماکو تذکرة الاولیاء ۱۹ مخ

(۳) محمد هوتك بن داود، پته خزانه ۵ -۶ مخونه.

څلورم

۲- سربنی پښتانه.

۳- کرلانی پښتانه .

٤- ېښتنی پښتانه :

٥- متوزی پښتانه چې غلجی اولودی، پښتانه تری مقصددی :

دغه پنځه‌دلی په ډیروښاخونو، څانګواوخیلونوباندی ویشل شوی دی چې په متن کی دهریوه تو لنیزګروپ په ښاخونو، څانګواوخیلونوباندی بشپړاومفصل معلومات وراندی شوی دی :

که څه هم دپښتنوقبایلوپه باب دهیوادپه دننه اودهیوادڅخه بهرداوزدوکالونو راهیسی څه ناڅه‌څیرنی روانی‌دی، خودغه‌څیرنی په تیت اوپرک ډول سرته رسیدلی دی اومنظمه‌بڼه نه لری : په‌دغه برخه کی‌ځینوپښت پوهانو(نسب پیژندونکو) تریوه حده پوری کارکړی دی چې زه دمثال په‌توګه‌دډپټی محمد حیات خان د تاریخ‌حیات‌افغانی، دحاجی زردارخان‌ناغوردصولت‌افغانی، دشیرمحمدخان ګنډا- پوردتواریخ خورشید جهان ، دسیدبهادرشاه ظفرکاکاخیل د پښتانه د تاریخ په رښاکی ، دحافظ الملک نواب حافظ رحمت خان بریځ دخلاصة الانساب او ځینونورو کتابونویادونه کوم چې تریوی اندازی پوری یی په د غه برخه کی رښا اچولی ده ،خوددوی کارمنظمه‌بڼه نه درلوده.

ماپه دغه پروژه کی دساحوی ریسرچ (څیړنی) دامکان دنشتوالی اومحدود- یتونوسره‌سره هڅه کړی‌ده‌چې‌زموږدګران هیوادیوه ستر ملیت یعنی پښتنواود هغوی داتنوګرافیکوخصوصیاتوپه باب هرارخیزه څیړنه وکړم. څرنګه چې د پښتوڅیړنوبین المللی مرکزدپښتنودفرهنګ، ادب، تاریخ او اتنوګرافی په باب څیړنی کوی نوله دی کبله دپښتنیقبیلی هم یوله هغوعمده اوغوره پروژوڅخه‌دی چې په هغی کی دپښتنوبیلابیلی قبیلی، خیلونه اوڅانګی، ددوی داستوګنی ځایونه ، شمیراوترممکنی اندازی پوری دودونه پیژندل کیدای شی اوخرنګه چې‌د نوی عصردبدلون سره سم زاړه‌قبیلوی مناسبات‌له‌مینځه ځی نوله دی کبله چې د پښتنی

پنځم

قبیلو نومونه اوتاریخی پس منظرخوندی پاتی شوی وی نوداکارگټوروګڼل شو اودیوی علمی- تحقیقی پروژی په توګه ترلاس لاندی ونیول شو.

که څه هم ترزیاتی اندازی پوری دپښتنی دقبیلو دبشپړولوله پاره د اڅیړنه په کتابی او کتابخانه یی تحقیقاتو او پلټنو ولاړه ده خو دځینو هغو موادو څخه چی ساحوی ریسرچ پری شوی دی هم ګټه اخیستل شوی ده او دهغو موسسو څخه هم مرسته غوښتل شوی ده چی په غیرمستقیمه توګه ددغی پروژی موادبرابروی.

دغه اثر دالفباء په ترتیب منظم شوی اوتقریباً د(۲۰۰) په شااوخواکی دهغو قبیلو ذکرپکی شوی چی په لره او بره پښتونخواکی اوسیږی. همدارازددغو قبیلو څیړنه دپنځو پښتنی ټولنیز وګروپونو په چوکاټ کی ترسره شوی ده. په همدی ډول هڅه شوی ده چی ددوی دنسب شجری هم ذکرشی چی په دغه باب دځینو قبیلو دسپین ږیرو اومشرانو سره دنژدی څخه اړیکی نیول شوی دی همدارازدپښتنی کوچی قبیلو ذکرهم په کی راغلی دی اوترممکنی اندازی پوری دقبیلو د تسمیی وجه هم په پام کی نیول شوی ده. که څه هم په پښتنی قبیلو کی دانومونه اکثره یا داسلامی دوری دی یاپخوانی نومونه په اسلامی نومونو بدل شوی دی خو یو شمیر داسی نومونه هم شته چی بشپړه توګه یی دآریایی دوری جوړښت ساتلی دی. په دغه لړکی داسی نومونه هم شته چی تراوسه پوری نه دی معلوم چی ریښه یی په کومی ژبی پوری اړه لری اوغالباً به دادهغی اریایی ژبی سره اړه لری چی باختری ژبی یی زیږولی دی. البته داخبره بایدسرسری ونه بلل شی چی دقبیلو نومونه په تصادفی ډول نه دی ایښودل شوی بلکی مسئله په دی برخه کی ډیره ژوره اوجدی ده. دهر خیل اوپښی نوم ځانته اساس اوفولکلور لری او دغه نومونه په ایتمولوژیکه ساحه کی ځان ډیرولرغونو زمانو ته رسوی.

همدارازپه پښتنی قبیلو کی دنړی دنورو قبیلو څیرد وینی خپلوی هم سپیڅلی بلل شوی ده اوخپل قدسیت یی تراوسه پوری په خپل پخوانی بڼی سره ساتلی دی. په پښتنی قبیلو کی دوینو خپلوی په بشپړه توګه پالله کیږی او داپالنه د پلار-

شپږم

واکی دروابطو تابع ده یعنی دپلار خپلوان چی دتربرونو په نامه یا دیږی یو له بله سره دوینی خپلوان گڼل کیږی او هغه کسان چی د وینی خپلوی سره لری نو دوی دغچ اخیستلو په وخت کی دامکلفیت پرغاړه لری چی دوینی د شریک والی ننگه وکړي.

دپښتنو دقبیلوی اړیکو په ساحه کی خپلوی مهم رول لوبوی یعنی یو خیل د بل خیل سره دخپلوی له کبله سره نژ دی کیږی لکه په ځینو مواردو کی د یوه خیل د ښځی دبل خیل نارینه ووته واده شي یاددوو خیلو نو ترمنځ د یری ښځی سره واده شوی دی. نو پردغه اصل دیوه او بل خیل ترمینځ دخپلوی مزی سره ټینگ شی.

په همدی توگه په پښتنی قبیلو کی دقبیلوی تشکیلاتو دریم اصل گوندی رابطه ده. گوندی دقبیلوی تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کی خیلونه پرته له دی چی دخیل یا ټبر نسبی اړیکی په نظر کی ونیسی په هغه کی داخلیږی چی دوی دغی اتحاد یی ته گوندوایی لکه په کرلانی پښتنو کی تراوسه پوری هم دتوراوسپین اوگاړی اوسمل په نامه گوندونه موجوددی. په پښتنو کی خوواړه گوندونه بیخی زیات حاکم دی:

څلورم اصل چی دنړی په ټولو قبایلو کی مشترک مفهوم لری هغه الحاق یا ادغام دی چی په څه توگه خیلونه یو بل سره گډیږی او په پښتنی خیلونو کی داعرف د یو مثالونه لری لکه چی خیشکی، مهمنزی او اتمان خیل سره الحاق شوی دی یا د جدون قبیلی دسالار اومنصور څانگی چی دغرغښتو څخه بیلی شوی اود یوسفزیو سره ملحقی شوی دی اوداسی نور ...

په دغه څیړنه کی مادیوشمیر معتبرو مأخذونو لکه حیات افغانی، صولت افغانی، تواریخ خورشید جهان، پښتانه دتاریخ په رڼا کی اوهمدارازدقومونو اوقبایلو وزارت دیوشمیر چاپ شوو کتابونو څخه گټه اخیستی ده، خو بیا هم څرنگه چی دساحوی ریسرچ امکان زمینه برابره نه وه نو ښایی ځینی نیمگړ تیاوی په دغه څیړنه کی موجودی وی. هیله من یم چی زمادغه اثر په د هغه محققینو له پاره چی دپښتنود قبیلو دپیژندنی په باب څیړنه کوی څه ناڅه مرسته وکړی:

اووم

په‌پای کی زه‌دخپل لارښود استاد ښاغلی سرمحقق دوست شینوا ری څخه دده دعلمی ارزښتمنو لارښوونو څخه چی مانه یی ددغی علمی پروژی په برخه کی کری دی شکریه اداکوم. همدارازپه‌خپل‌وار سره‌د کابل پوهنتون علمی‌مرستیال ښاغلی دوکتورالفشاه‌خدران اوښاغلی دسرمحقق‌مرستیال‌زلمی هیوادمل دهغوعلمی مرستوستاینه کوم چی زماسره‌یی ددغه کتاب دایکلوپه برخه کی کری دی.

په درناوی

عبداللطیف طالبی

د پښتو څیړنو دبین المللی مرکز

د ریسرچ دیپارتمنت غړی

اتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

PROPERTY OF
ACKU
3526

ابدالیان

ابدالیان دافغانستان په تاریخ کی یودیرنامتو قبردی چی دنامه ریښه یی د(٤٠٠م) شاوخوا کی سپین پوستی آریایی قبیلی ته چی اپتل (Aptal) یاأهپتالی تومیزی رسیزی چی دغی قبیلی په باختراوتخارستان کی یوغښتلی دولت جوړکړی او د برتانوی دایرةالمعارف په استناد مورخانویی نوم وابدلوی هم راوړی دی (١) چی په تاریخونو کی یی بیلابیل شکلونه هپتل (اودل) = ابدل = یفتل ضبط دی.

دابدال په باب زیات افسانوی روایات هم شته چی دلته یی اخیستل بی ځایه نه دی : روایتونه وایی چی داسلامی دورې په تاریخ کی لومړی نامتوسړی چی د (ابدال= اودل) په نامه یاد شوی دی دپښتنی قبیلومشهورنیکه دی چی د خپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده : دی دترین زوی، دشرخبون لمسی اودسربن کروسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتواوپخوانیونسخو کی (اودل) اود جمع منسوب په صورت (اودلی= ابدال) ضبط دی چې د (٤٤٠ه)یا(١٠٤٨ م) کلونوپه شاواخواکی یی پښتانه قبایل پرځان راټول کړی وواودده له تورکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی په زیرك سره مشهوروپښتنی قبیلی د سلیمان له غره ځغه د کندهارسیمی ته بوتلی اوهلته یی میشته کړی اودخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پرمشری کښیناوه اوتر بارك وروسته د زیرك بل زوی ملك پوپل خپل نفوذ (داوسنی بلوچستان) ترشال اوژبه پورې ورساوه اودپنځه شپیته کالوترمشرتوب وروسته د (٨٩) کلونوپه عمرمړشو.

---

(١) عبدالروف بینوا، دافغانستان نومیالی، لومړی توك ٣٤مخ .

داسی فولکلوری روایتونه هم شته چی په لومړي سرکی دابدال نوم بل څه و، خو کله چی نومورې دخواجه احمد ابدال چشتی حضور ته ورغی او دهغه خدمت ته یې ملاوتړله نوهغه دابدال لقب ورکړ چی دهغه ورځی څخه په دغه نامه سره مشهور شوچی اولاده یې دابدالیانو په نوم سره یادیزی اوپښتانه په خپلې ورځنی محاوره کی ابدال داودل په نامه سره هم یادوی (۱) خودا روایت افسانوی ارزښت اری:

داسی روایت هم موجوددی هغه وخت چی دابدال دپلار ترین دمړینې وخت نژدی شونوویی غونښتل چی دخپلو دریو زامنو دجملی نه یعنی (ابدال ، سپین او تور) له جملی څخه یوه تن دخپل ځای دنیولو له پاره و تاکی همداوچی دتوراو سپین د خپګان سره سره یې ابدال په خپل ځای وتاکه :

په (پښتانه د تاریخ په رنا کی) لیکل شوی دی چی ابدال یا اودل د (۴۲۰هـ) کال په شاوخوا کی ژوندکاوه.

ویل کیږی چی دابدال ترمړینې وروسته رځړدخپلی کورنی مشرشو اوده دخپلو زامنو دجملی څخه خپل مشرزوی عیسی په خپل ځای وتاکه :

دعیسی دزامنو له جملی نه سلیمان ترټولو په وهوښیارسړی و نوځکه دی په (زیرک) سره مشهورشوچی تراوسه پورې هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرک وایی. که څه هم عیسی دمیرک په نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یې دهوښیاری له کبله په خپل ځای وتاکه : دزیرک په څلورو زامنو کی مشربارک نو میده اوپلار دی دکورنی مشر تاکلی وخوځه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله. (۲)

احمد شاه ابدالی چی دپوپلزیو دښاخ دسدوزودځانګی څخه ود (۱۷۴۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پورې یوه اویه امپرا توری جوړه کړه :

درانیان چی دسړبن په تولنیز ګروپ پورې اړه لری په دوو ستروځانګو یعنی ځیرک اوپنج پای باندی ویشل شوی دی چی شجره یې په لاندی ډول ده :

---

(۱) محمد حیات خان ، حیات افغانی ، دلطیف طالبی اوفرهاد ظریفی ژباړه دقبایلونشرات، ۱۳۶۲ کال - ۲۰۶ مخ

(۲) حیات افغانی ۲۰۶ - ۲۰۷ مخونه .

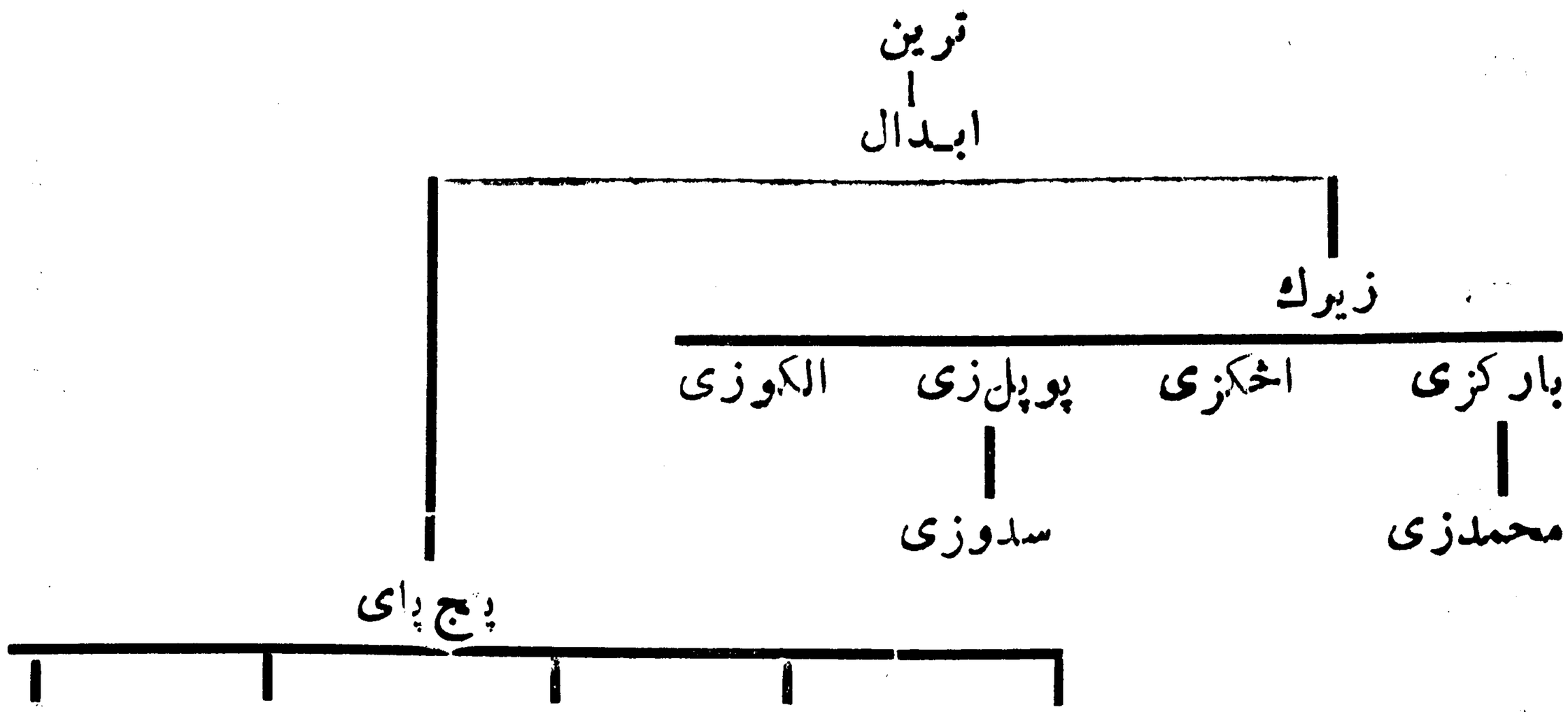

دابدالیو کورنی د(۱۷٤۷م) زه تر(۱۸۱۸م) پوری(۱) په افغانستان باندی حکومت وکړچی وروسته بیاحکومت بارکزیو اود هغو دیوی څانګی محمدزیو په لاس کی و(۲).

په ملتان کی میشته ابدالیان :

هغه ابدالی پښتانه چی دکندهار له شا اوخوا څخه یی مها جرتونه کړی دی اوپه ملتان کی میشته شوی اوس زموږ په زمانه کی د ملتانی پټهاا نانو یا افغانا نو په نامه یاد کیږی . په دوی کی هم د نو رو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجوده ده . په تاریخ کی ملتان ته دابدالیا نو تګ پوره معلوم نه دی . خود ځینو شوا هد و له مخی دا سی عقیده څرګندیږی چی دوی ملتان نه د هنددمغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب اوشاه عالم په وخت کی تللی دی . داسی روا یت هم موجود دی چی دابدالیانوڅخه لو مړی ځل په ملتا ن کی د جمندیازمند ښاخونه میشته شول اوکله چی دغه پښتانه ابدالیان ملتان ته وکوچیدل هلته په رانګپورګهریان والهکی میشته شول دوی به د تجارت له لاری خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانوهر ښاخ چی په ملتان کی میشته وځا ن ته یی بیل بیل خانان درلودل . کله چی په ملتان کی د ابدالیانوشمیرزیات او پیا وړی شو نود ځمندله ښاخ سړیی دزراعتی مسلوله کبله شخړی رامځ ته شوی اوپه پای کی

(۱) شیررحمن دور، معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۹٤٤ مخ.

(۲) سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل، پښتانه د تاریخ په رنړا کی، لاهور ۱۹٦۵، زمانه پرنټنګ پرس ۱۲۸۱ مخ .

د دوی ترمنځ خونړی جګړی و شوی اود ځمندپر ښاخ بریالی شول اود جمند یا(زمند) ښاخ ډیر خلك ووژل شول پاتې یې له ملتان څخه وایستل او په دغه ځای باندې ابدالیانو خپله قبضه ټینګه کړه . کله چې د دغو پېښو خبرې دېلی دربارته ورسیدنو له هغه ځایه یې دابدالیانو دخارجیدو فرمان صادر کړ هغه وخت چې د ابدالیانو دغه خبرو اوریدنو هلك پلك شول . ددې خپل درې تنه استازې دېلی پاچا دربارته واستول اوهلته یې دخپلو ګناووعفوه وغوښتنه دېلی پاچا دو مره نرم شو چې ددوی په کور نیو باندې یې تیری بند کړ ، خو ابدالی خانان اومشران یې تر دویم امره پورې بندیان کړل :

کله چې په دکن کې مرهټه وواونورود مغولی دربارپر ضد په بغاوت لاس پورې کړ اوخوځلې یې مغولی لښکروته ماتې ورکړې نوپه هغه وخت کې د ابدالی قبیلې قیدیا نوله بندې خانې نه دوتلو غوښتنه وکړه چې دوی ته ددې زمینه برابره کړې چې د مرهټه وواونورو باغیانو سره وجنګیږي هماغه وچې دوخت د ضرورت اوغوښتنې په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه اود یوه پوځ په ملګرتیا ابدالیان هم د دکن خوا ته لاړل اوپه نومورو جګړو کې یې له ځانه دومره زړورتیا اومیړانه وښوده له چې مغولی واکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته یې د یرخلعتونه او بخشونه ورکړل اوبیا بیرته ملتان ته ستانه شول چې له هماغه وخته دغه خلك زمکه وال اودملتان په شا او خواکې د جاګیرادونو اوځمکو خاوندان دي :

دنواب مظفر خان په دوران کې چې دملتان ډیر مشهور نواب ودلاهوروالی رنجیت سنګه په ملتان باندې تسلط ومونډ اونواب مظفرخان شهید شو. په ۱۸۷۵ بکرمي جیټی کال کې سکانو په ملتان باندې تسلط ټینګ کړ اوهغه پښتانه چې دسکانو له عام قتل څخه خوندي پاتې شوي وو له ملتان څخه ولیږدیدل اودنواب محمدخان پهادر خیل سدوزی سیمو یعنې منکیرا اوبکهورته را غلل او کله چې منکیرا درنجیت - سنګه لاس ته ور غله هغوی په دیره جاتوپه تیره بیا په دیره اسمعیل خان کې میشته شول (۱)

---

(۱) حیات افغانی ۲٤۱ مخ .

ابراهیم خیل

زموږ توکم پوهان ابراهیم خیل د غلجیو پښتوله ټولنیز ګروپ څخه شمیری ددوی زیات شمیر د کابل ولایت دپغمان په اوسوالی، دورد ګوولایت د میدان ښار په شاوخوا د پکتیاولایت دګردیز ښار په سهیلی برخه اود افغانستان په ځینو نورو برخو کی استوګنه لری.

دلغمان ولایت دقرغیو په اولسوالی کی هم یوشمیر ابراهیم خیل استوګنه لری چی شمیر یی په نوموری ولایت کی د مرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصا یی له مخی د (۱۷۱۹) تنو پـه شااو خوا کی ښودل شوی دی

داسی ویل کیږی چی ابراهیم خیل دسلیمان خیلود قبیلی یو خانګه ده (۱)

اپریـدی

دوی د کرلان په ټولنیز ګروپ کی شامل دی . دیوه افسا نوی روایت مطا بق داپریدود مشر نیکه نوم عثمان وچی دیوی واقعی په وجه په اپریدی سره مشهو ر شو. حقیقت دادی چی دایوه دیره پخوانی او مشهوره قبیله ده چی د(۵۰۰) ق . م په شا او خواکی یونانی مؤرخ هرود وټ چی د پښتـنو د کـومحلو رو قبیلو ذکر کړی دی په هغو کی دیو ی قـبیلی نـوم « ایپی ر یتی » هم یا دشوی اودایپی ریتی کلمه داپریدی سره دفقه اللـغت په اساس مطابـقت موندلی شی (۲)

اپریدی په خیـبر دره ، کوهات اوتـیرا کی میشته دی. ددوی دختیځ خواتـه پوله د خټکو سره لګیدلی ده، جنوب ته یی اورک زی او بنګښ اود سپـین غره خوکی، لویدیځ ته یی شینواری اوشمال ته یی دمومندوسیمه پوته ده .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ، ۱۵ ، ۴ مخ چارت.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی، ۱۳۷۸ مخ .

دخیبر دری په استوګنو قبیلو کی اپریدی ډیر زړورا و توریالی خلک دی.
دوی په هر وخت کی داستعماری ځواکونو پرضد پراخه مبارزی کړی دی.

په اوسنی وخت کی داپریدیو قبیله په اتومشهورو ښاخونو باندی ویشله شوی چی هر یو ښاخ یی ډیری څانګی لری اوهغه دادی:

۱ــ ملک دین خیل: چی په باړه، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوری، خیبردره اوشډلی کی استوګنه لری:

۲ـ قنبرخیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، برشولوبر، باړه او کجوری کی میشته دی

۳ـ کوکی خیل:

په دوه توری، تورڅپری، راجګل، مخ رښی، لاله چینه او دجمرود نه تر علی مسجده پوری اوسیږی.

٤ـ زخه خیل:

دخیبر په دره، څپری کډو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکاړ، سنډه پل اوشډلی کی استوګنه لری.

٥ ـ سه پای:

په باړه، ترخوکڅ، سنډه پل، لګړی او کجوری کی اوسیږی.

٦ـ کمر خیل:

په ګړی، څاوخ، تخته کی، غلام علی، بغری، وچ پل، چهل ګزی، میرو دره او کموزی کی استوګنه لری. (۱)

۷ـ اکا خیل:

په باړه، ګلی خیل، وړان، کجوری اوداکاخیلو په میره کی اوسیږی.

۸ـ آدم خیل:

په اخورد ره او میدان کی اوسیږی. داپریدیو قبیله په عمومی توګه په یوه

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۹ـ۶۰ مخونه

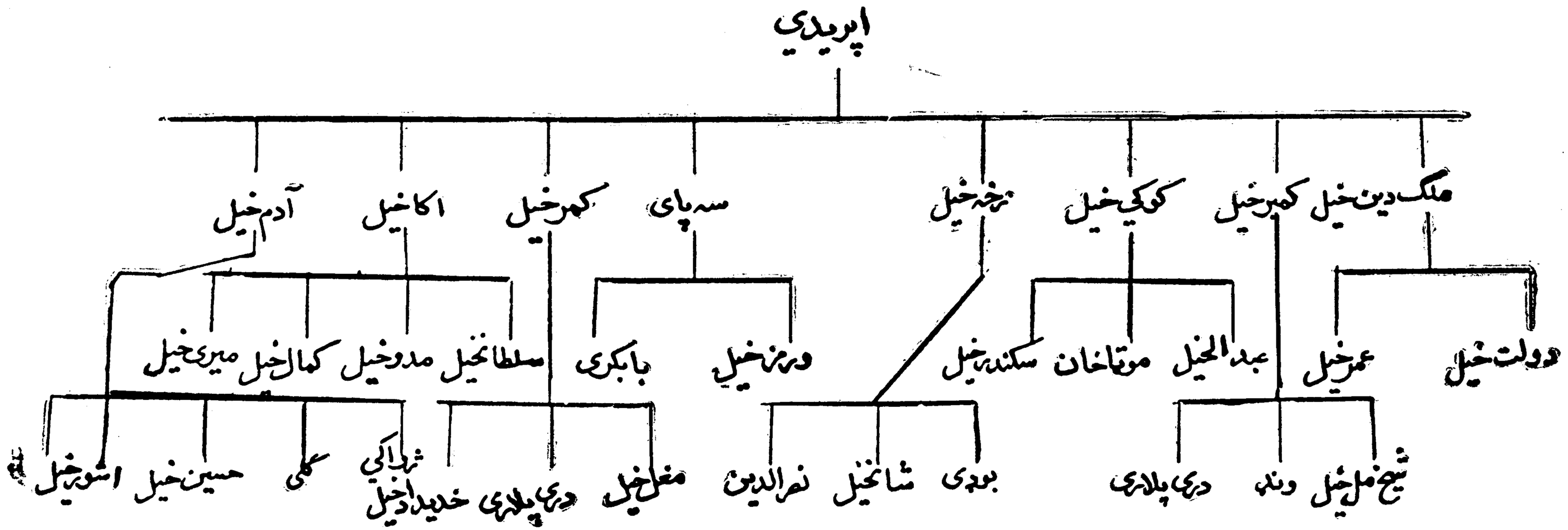
اپریدی
ملک دین خیل
کمبر خیل
کوکی خیل
رخه خیل
سه پای
کمر خیل
اکا خیل
آدم خیل
دولت خیل
عمر خیل
عبدالخیل
موتاخان
سکندر خیل
ورزه خیل
بابکری
سلطانخیل
مدوخیل
کمال خیل
میری خیل
شیخ مل خیل
وند
دری پلاری
بوری
شاخیل
نورالدین
مغل خیل
دری پلاری
خدیدادخیل
ثرداکی
گلی
حسین خیل
اشور خیل

غرنی سیمه کی ژوند کوی دغه قبیله په دوواداری واحد ونوکی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښودل شوی دی .

بله دکوهات په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوګنه لری اوددوی لخمینی شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی. همدارازپه آدم خپلوپوری مربوط پله یوه څانګه حسن خیل د پیښور په ضلعه کی استوګنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شیمرد (۲۴۰۰۰) زره تنوپه شاوخوا کی ښودل شوی دی.(۱)

دلندی کوتل، باره، جمرودا واخوردری تجارتی مرکزونه داپریدیو په سیمه کی موقعیت لری اودغه خلك زیاتره په تنګودرو اوغزنیوسیمو کی استوګنه لری.

ددوی دکرنی څمکی دیری نه دی، نوځکه اکثره دکابل او پیښورته رمینځ په سوداګری بوخت دی .

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکسیونونه (ګوند ونه) موجود دی چی دسمل اوګاری په نامه سره یادیزی: ملك دین خیل، ذخه خیل، اکاخیل، سه پای او کمر-خیل په سمل ګوندی او کمبرخیل او کوکی خیل په ګاری ګوندی اوآدم خیل په کوم قبیلوی فرکسیون پوری اړه نلری .

په عمومی توګه داپریدیوسیمه په څلورو جغرافیایی برخوویشلی شوی ده چی دخیبردری، دبازاردره، داخوردری اود پیښور د ضلعی اودخیبردغرو نوردلری ترمنځ میدان څخه عبارت دی(۲).

اتـــوال

ځلجی پښتانه اوپه اندروپوری یوه ټرلی څانګه ده چی زیات شمیریی دزابل دولایت ددای چوپان په اولسوالی کی استوګنه لری اوشمیریی د ۱۳۶۰ کال

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پشتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۴۱ مخ.

د مرکزی احصایی دشمیر په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۱) په ښخواوختونو کی د دوی زیات شمیر کوچیانی ژوند دراوړ. دوی به دموسمی خیلو اند روسره یوځای دمنی په موسم کی دناوراو مالستان له غرونو څخه شلګراوقره باغ ته را ښکته کیدل اوله دی ځایه به یی د کندهارخواته لیږد کاوه. (۲) خو اوس دوی زیاتره کلیوالی ژوند غوره کړی دی.

اخکزی

دپښتنی قبیلو په لړ کی یوه مهمه قبیله داخکزیو غیرتی اوجنګیالی قبیله ده چی زموږ پښت پوهان دوی دسربن دتولنیز ګروپ څخه شمیری. اخکزی چی په اصل کی درانی پښتانه اود خیر ك دځانګی څخه دی یوشمیریی په افغا نستان اوبله برخه یی د دیورند کرښی څخه پورې خواړو ند کوی.

اخکزی په لومړی سر کی په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چی ګوجین اوبادین نومیږی. د ګوجین څانګی په لاندی دول دی: حمیدزی، ملی زی، اشیزی، عثمان زی، علی زی، نصرت زی، غنی زی او صالح زی:

همدارازد بادین ښاخ هم په لاندنیو څانګوویشل شوی دی: کاکوزی، غیبی زی، شمشوزی، پیرعلی زی اوپانیزی:

هغه اخکزی چی په افغانستان کی میشته دی نودوی په سپین بولدك، ریګ، کندهار، هلمند، اروزګان اوهرات کی او سیږی اوهغه اخکزی چی د دیورند د کرښی پورې خوا استوګنه لری نوهغوی په ګلستان، کوزك، خواجه عمران او غانی، پښین اوتوبه کی ژوند کوی:

مشهور انګریزی مورخ مونټ ستوارټ الفنستن په خپل اثر (د کابل سلطنت بیان) کی لیکی: (اخکزی اکثره کروند ګراوپوونده دی که څه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.
(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم ټوک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم یوه اندازه څمکه لری خودخپل ژوند لپاره په مځکی اتکاء نه لری: دد وی څاروی دخواجه عمران په غرونواودتوبی په هسکه سیمه کی ساتل کیږی ، په داسی حال کی چی اوښان یی د شوراوك دشمال ختیځ په شګلنه سیمه کی پوول کیږی. اخکزی پردامی څمکه پراته دی چی یاخولغرغرونه دی اویاسپیره داګونه اویاهم خالصی شګی. ددوی دکرنی څمکی ډیری لږی دی :

په کندهارولایت پوری مربوط اخکزی دسپین بولدك په اولسوالی ، دریګ په علاقه داری ، دخاکریز په اولسوالی ، ددامان په اولسوالی اود کندهار په مرکز کی اوسیږی چی شمیریی په کندهارکی (د ۱۳۶۰) کال داحصائیی له مخی (۴۲۹۳۸) تنه ښودل شوی دی: همدارازمغه شمیر اخکزیان چی دهلمند په ولایت کی استوګنه لری نو دوی دهلمند دولایت په مرکز دنادعلی په اولسوالی ، دګرمسیر په اولسوالی اودناوه بارکزایی په اولسوالی کی استوګنه لری اوټول شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۶۹۶۵) تنوته رسیږی:

دهرات په ولایت کی اوسیدونکی اخکزی په انجیل ، پښتون زرغون ، ګارانا اودغوریانو په اولسوالیو کی استوګنه لری چی ټول شمیریی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی په دغه ولایت کی ۶۲۲۴ تنه ښودل شوی دی.

دارزګان په ولایت کی اخکزی په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالی ، د خاص ارزګان په اولسوالی ، دګزاب په اولسوالی ، دکجران په اولسوالی ، دشهیدحساس په اولسوالی ، ددهراود په اولسوالی اودنیش په علاقه داری کی اوسیږی چی ټول شمیریی په دغه ولایت کی (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوی دی :

ددوی اکثره خلك دکرنی او مالداری په چاروبوخت دی خودکندهار اخکزی دکرنی نه پرته دسوداګری په چاروهم بوخت دی : په کابل کی استوګن اخکزی اکثره دلیلامی بوټانواوجامودوکانونه لری: ددوی دکوچیانو شمیرهم زیات دی. لنډه داچی دهیواد په لویدیځ اوجنوب لویدیځو و لایتونو کی ددوی شمیر دمرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۳۴۶۶۹) تنه ښودل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخکزیانو دتاریخ په اوزدو کی دښکیلاکګرو او استعماری ځواکونو سره دیر جنګیدلی او دخپل هیواد په آزادی کښی یې دهر دول سرښندنو څخه دده نه ده کړی چی په تاریخ کی ددوی مبارزی او کارنامی په زرینو کرښو سره ثبت دی . ددغو ستر و مبارزینو په جمله کی چی د انګریزانو پرخلاف یې دیری توری وهلی دی یوهم غازی عبدالله خان اخکزی دی چی د کابل د(۱۹٤۱) م کال په پاځون کی یې انګریزی ښکیلاکګروته مرګونی ګوزارونه ورکړی دی چی دده ویاړلی نوم هیڅ یوپه وطن مین شاه زلمی نه شی هیرولی .

همدارازدسهیلی پښتونخوا په ملی آزادی پښتونکښی غورځنګ کی د خان ـ عبدالصمدخان اخکزی اوخان محمدایوب خان اخکزی مبارزی دلرواوبرو پښتنو دتاریخ یوځلانده باب دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

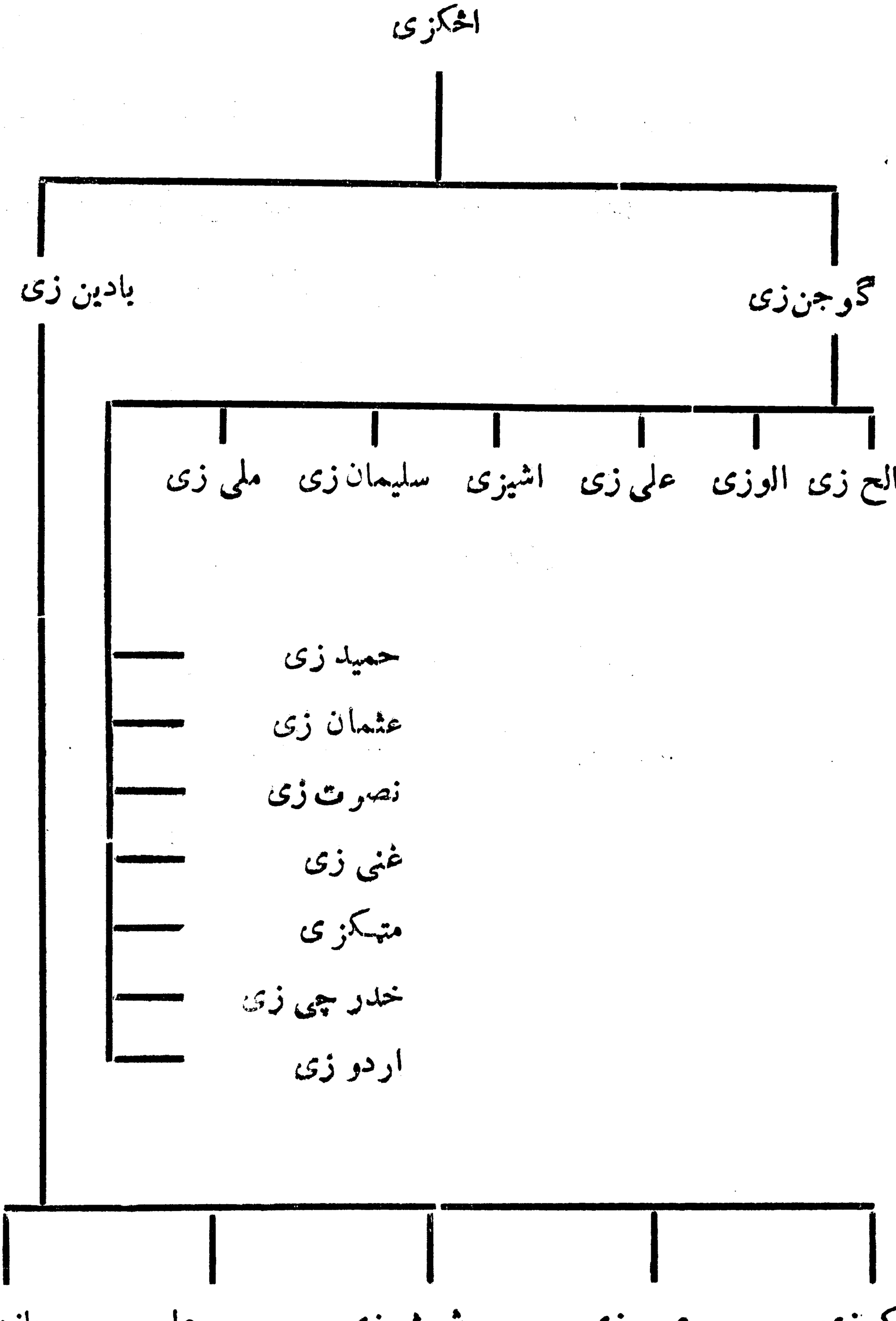

احمد زی

احمد زی په اصل کی غلجی پهتانه او په سلیمانخیلو ورګډیږی، خو تن د خپلی قبیلی څخه دلیری والی اود شمیر د ډیروالی په سبب د سلیمانخیلو څخه جلاشمیرل کیږی دغی قبیلی اکثره خلك د ګردیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوګنه لری: دغه قبیله دپکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی: دپکتیاولایت احمد زی دمنګلو، توتاخیلو ، څدرانو، زرمت اودلوګر دولایت سره پولهلری ددغی قبیلی یوشمیر خلك د کوچیانو په ډول ژوند کوی اود دوی زیات شمیر د لوګردولایت دازری، التمور، سرخ آب، داوبازك په دښتهاومحمدآغه کی ژوند کوی اوددوی یوشمیر دننګرهار او لغمان په ولایتونوکی هم استوګنه لری .

ددوی یوه پیاوړی څانګه دموسی خلیو په نامه سره شهرت لری چی اکثره خلك یی کوچیان دی او ډیر زرور او جنګیالی خلك دی. (۱)

د ۱۳۵٤ کال دریوټ له مخی ددوی شمیر په پکتیا کی (٤۳۲٤۸) تنهښودل شوی دی. همدا راز دننګرهار ولایت په مرکز کی د دوی شمیر (۲۳٤۰) تنه ؛ پهحصارك غلزایی کی (۱٦۵) تنه دکامی پهاولسوالی کی(۲۱۷٤)تنهاودسرهرود ، پهاولسوالی کی (۱۵۷۰) تنهښودلشوی دی .

د احمدزیوځینی څانګی اوخیلونه په لاندی دول دی: الله دین خیل، عیسی خیل، یحیی خیل، څندی خیل، موسی خیل، ابراهیم خیل، معروف خیل، جبار خیل، سنګانکزی او عبدالرحیم زی ، چی دغه څانګی بیا په لاند نیوکو چنیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیل په باد ین خیلو او کوچی خیلو عیسی خیل په سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، پادشاه خیلو، خواجه خیلو، تووره خیلو، اومانی خیلو .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۵۱ مخ

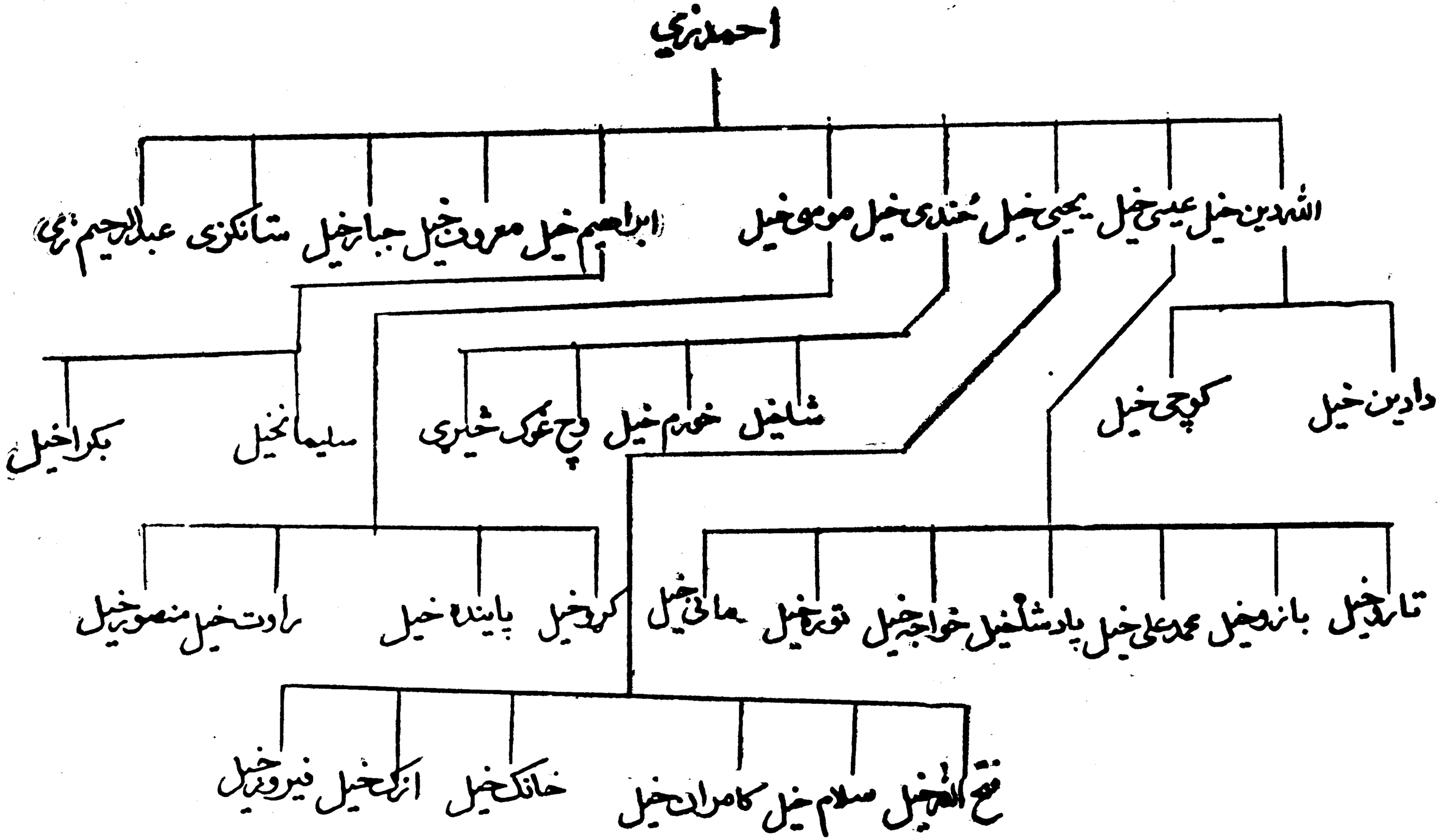
احمدزي
الله دين خيل
عيسى خيل
يحيى خيل
خندي خيل
موسى خيل
ابراهيم خيل
معروف خيل
جبار خيل
ستانكزي
عبدالرحيم زي
دادين خيل
كوچي خيل
شاخيل
خورم خيل
وچ غوک خيري
سليمانخيل
بكراخيل
تارو خيل
بازو خيل
محمد علي خيل
پادشاه خيل
خواجه خيل
توره خيل
ماني خيل
كرو خيل
پاينده خيل
راوت خيل
منصور خيل
فتح الله خيل
سلام خيل
كامران خيل
خانک خيل
ازک خيل
فيروز خيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

یحیی خیل

په فتح الهخیلو، سلام خیلو، کامران خیلو، خانه خیلو، ازلك خیلو، اوفیروز خیلو ویشل شوی دی.

څندی خیل :

په شاه خیلو اوخورم خیلو ویشل شوی دی:

موسی خیل : په کړوخیلو، پاینده خیلو، راوت خیلو او منصور خیلو ویشل شوی دی.

معروف خیل : په بادین خیلو، شکور خیلو، محمد خیلو، عبدالرحمن خیلو اوسرکی خیلو باندی ویشل شوی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر احمدزی په مزار شریف، بغلان، کندز، هرات، فاریاب اوپروان کی هم استوګنه لری .

ادوزی

دوی سر بنی پښتانه او د پنج پای دځانګی پوری اړه لری . د دغی قبیلی شمیر پنځه زره کورنی ښودل شوی دی . دوی دکندهار معروف په اولسوالی داروزګان ولایت دده راوده په اولسوالی اوهمدارازدهلمند په ګرم سیرکی میشته دی(۱)

د شوروی اتحاد تاشکند دیوه عالم ستانیشفسکی ډاتنوګرافیکو معلوماتو له مخی د شلمی پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر (۱۳۰) زره ټنه ښودل شوی دی :

ادین خیل

ادین خیل غلجی پښتانه دی اوپه سلیمان خیلوورګډ یزی د دوی اکثریت د پکتیکا په مرکزشرنه او د پکتیا د ولایت د زرمت په اولسوالی کی استوګنه لری یوشمیر ادین خپل دغزنی ولایت دګیروپه علاقداری کی هم استوګنه لری .(۲)

---

(۱) حیات افغانی – ۲۲۷ مخ .

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام قبایل ولایت کشور، ۶۳۰ مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل دکرلان په تولنیز گروپ کی شامل دی . دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمل سیند په جنوبی کندومندوزیو ته نزدی استوګنه لری . لویدیځ ته یی ځدران اوجنوب ته یی د تنیو قبیله موقعیت لری . د مندوزیود قبیلی په ختیځ اودشمل دسیندپه شمالی څنډو کی هم اسماعیل خیل استوګنه لری . د دوی شمیر ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . ددوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلك یی په دولتی چاروهم بوخت دی(۱) :

اسماعیل خیل

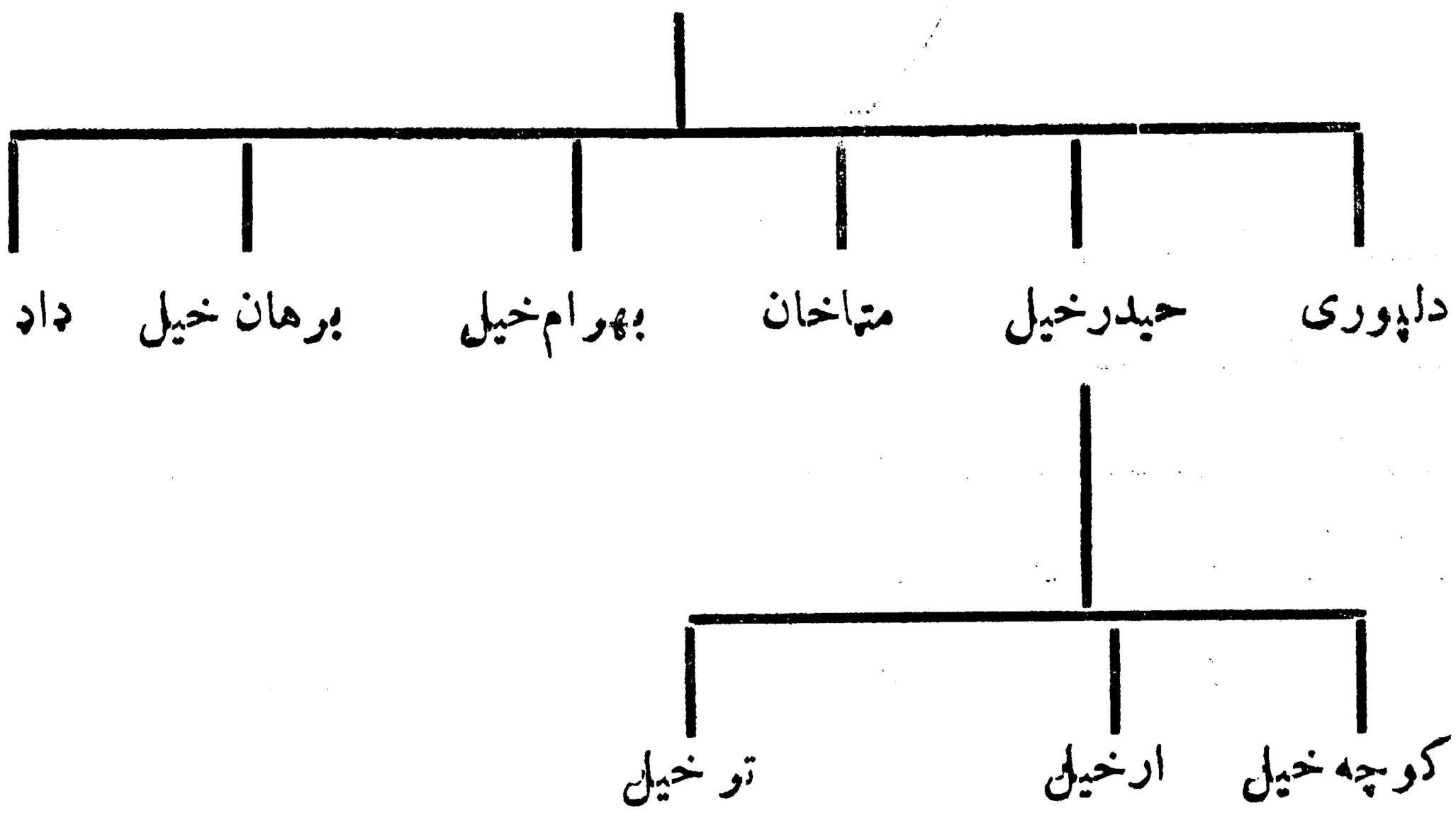

اسحق زی (ساکزی)

دوی د نسب د شجری له پلوه د سربن په تولنیز گروپ کی شامل دی چی عموماً دکوچیانو په دول ژوند کوی ددوی . په افغانستان کی په لاندی توګه میشته دی :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ، ۶۳ مخ .

دکندهار په ولایت کی :

دکندهار په مرکز، د میوند په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، اودمعروف په اولسوالی کی چی ټول شمیریی دکندهار په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۵٤۲٤) تنه دی .

۲ ـ دهلمند په ولایت کی :

د هلمند په مرکز، دکجکی په اولسوالی ، دریگستان په علاقه داری ، د خانشین په اولسوالی، دنوزاد په اولسوالی اود نهر سراج په اولسوالی کی استوگنه لری چی ټول شمیریی په نوموړی ولایت کی (۵۲۵۲۸) تنه ښودل شوی دی .

۳ ـ دفراه په ولایت کی :

د فراه د ولایت په مرکز اود لاش جوین په اولسوالی کی استوگنه لری چی ټول شمیریی په نوموړی ولایت کی (۱٤۸۳۹) تنه ښودل شوی دی (۱)

٤ ـ د هرات په ولایت کی :

په هرات کی دوی دانجیل په اولسوالی، دپښتون زرغون په اولسوالی، د گلران په اولسوالی، دکشک په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی اود کهسان په اولسوالی کی استوگنه لری چی ټول شمیریی په نوموړی ولایت کی (۱۲۰٤۲) تنه ښودل شوی دی چی په دی اساس دهیواد په لویدیځو ولایتونو کی ددوی مجموعی شمیر (۱۱٤۸۳۳) تنو ته رسیږی.

حیات افغانی لیکی: اسحاق زی دکندهار لویدیځ ته په شگلنه سیمه کی دارغنداب دسین په غاړه دبست ترکلاپوری اوهمدارا ز څوسیمی یی د چلك دسیمی په ښکتنی برخه کی چی دهلمند دسیند په ختیځه غاړه کی دی استوگنه لری. ځینی خلك چی دځمکو خاوندان دی په فراه، شین ډنډ، لاش او جوین، دهرات جنوب لویدیځ، دسیستان شمال اوهم ځینی یی په هرات کی میشته دی.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور ـ ۲۷ مخ .

کله چی زه په ۱۳۵٦ کال کی میمنی ته تللی وم د میمنی د ښار په لویدیځ پنځه کیلومتری کی مایو شمیر کوچیان ولیدل چی په کیږدیو کی اوسیدل او ځانونه یی اسحاقزی پښتانه معرفی کړل اوویل یی چی دوی اوړی اوژمی همدلته اوسیږی او کوم بل ځای ته لیږدنه کوی (لیکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سره بښی پښتانه دی اوددرانیانو دپنج پای دښاخ څخه شمیرل کیږی اکثره یی دهلمند دلایت دنادعلی، کجکی، بغران، موسی کلا، گرمسیر اودنوزادپه اولسوالیو کی استوګنه لری . ددوی نه پرته دوی دارزګان، کندهار، فراه اودهرات په ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوګنه لری:

۱ ـ دارزګان په ولایت کی: دګزاب اوشهرستان په اولسوالیو کی .

۲ ـ دکندهارپه ولایت کی :

دکندهارپه مرکز، ددامان په اولسولی، دمیوند په اولسوالی، دارغستان په اولسوالی اودمعروف په اولسوالی کی .

۳ ـ دفراه په ولایت کی:

دبالابلوك په اولسوالی اودفراه دولایت په مرکز کی .

دهرات په ولایت کی :

دانجیل په اولسوالی، دګوزری په اولسوالی، دکشک په اولسوالی، دغوریان په اولسولی، دزنده جان په اولسوالی، دکهسان په اولسوالی، دادرسکن په اولسوالی اودشین دنده په اولسوالی کی .

دالیزیواوالکوزیو ترمینځ پوله یوازی دهلمندسینددی .ددوی سیمه هم دالکوزیودسیمی سره ورته والی لری . ددغی قبیلی څوخانګی په پنجاب کی هم میشته دی . ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی دضلعی په اسلام ګړه کی دحسن ابدال څخه دری میله خټینځ خواته استوګنه لری .

دوی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر په لویدینځ اوجنوب لویدینځ افغانستان کی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی (۲۱۳۹۵۰) تنو ته رسیږی .

همدارازدشوروی اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د(۲۰)پیړۍ په نیمایی کی یی شمیر (۱۵۰) زره تنه ښودل شوی دی .

الیاس خیل

دوی غلجی پښتانه دی . زیات شمیریی کوچیان او د ننګرهار اوکا بل تر منځ وادی کی ژوند کوی . لږشمیرخلك یی محمکی لری ، خو دیرشمیریی کوچیان دی د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کوم بشپړ اومو ثق معلومات نشته .

امرخیل

دوی غلجی پښتانه دی او په سلیمان خیلو پښتنوورګډیزی . و یل کیږی چی د دغی قبیلی مشرامربابانومیده چی زیارت یی د ننګرهار د سیمی په شا و خوا کی دی . دامرخیلوزیاتره خلك د میدان په ولایت کی استوګنه لری چی په د غه ولایت که ددوی داستوګنی سیمه دنرخ علاقه داری اوچاریکه ده . دمیدان امرخیل په لاندنیوخیلونو ویشل شوی دی : یارخانخیل ، الله دوش خیل ، یوسفزی ، ممی خیل ، غونداخیل اوبورخیل .

همدارازددی دو همه لویه برخه په ننګرهارکی استوګنه لری . د ننګرها رد ولایت امرخیل د سره روداولسوالی د پیتاوی امرخیل په کلی کی چی د در ونتی بندته نژدی پروت دی استوګنه لری . همدارازد همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یوشمیر کورنی شته . دوی عموماد کرنی اومالداری په چاروبوخت دی . همدارازځینی امرخیل په بامیانو کی هم او سیږی چی هغوی کوچیانی ژوند لری . په همدی توګه په لغمان د پکتیکاولایت په کتواز او د جوز جان د ولایت دآقچی په سیمه کی هم یوشمیرامرخیل ژوند کوی(۱)

---

(۱) د افغانستان د علومو اکادمی دژبواواد بیاتود مرکز غړی ښاغلی سر محقق عزیزاله امر - خیل څخه را غونډشوی معلو مات .

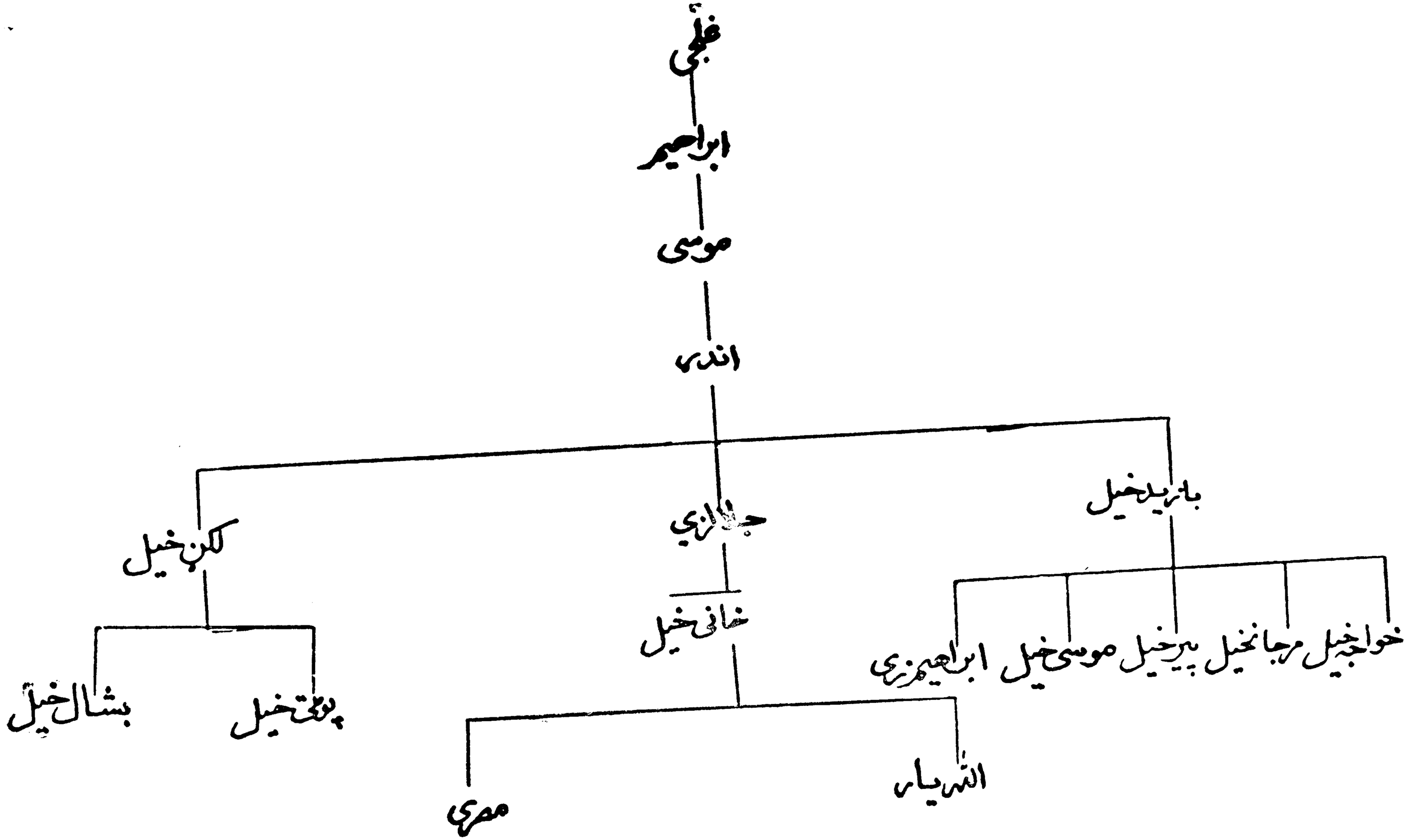
غلجی
ابراهیم
موسی
اندر
بازید خیل
جلالزی
لکن خیل
خواجه خیل
مرجانخیل
پیرخیل
موسی خیل
ابراهیم زی
خانی خیل
پوتی خیل
بشال خیل
الله یار
مصری

اتمانخیل

اتمان خیل د کوزی پښتو نخوا یوه مشهوره قبیله ده چی په یوه واحده سیمه کی استوګنه لری ، خو په دریواد اری واحدونو یعنی د باجور ایجنسی ، مومند ایجنسی اودملکند ایجنسی پوری مربوط دی (۱)

د دوی دسیمی شمال ته پنجکوره ، لویدیځ ته یی باجور اود مومندو غرونه ، ختیځ ته یی سوات اوجنوب ته یی اشنغر می قعیت لری (۲)

دنسب شجری څخه څرګندیږی چی اتمان خیل هم د کرلانی پښتنو په ټولنیز ګروپ کی شامل دی . ددغی قبیلی خلك دځوارلسمی عیسوی پیړی په پیل کی دیوسفزیو دقبیلی په ګډون دتیراه اوګومل دغرونو نه د کابل اوننګرهار له لارې پیښور ته لاړل اوله هغه ځایه په دوابه اواشنغر کی دیوسفزیو سره یوځای په غم اوښادی کی شریك شول . کله چی ددلازاکو ، یوسفزیو او نورو قبیلو ترمینځ دلنګر کوټ په میره یاګړی کپوره کی جګړه پیښه شوه نو په دغه وخت کی دغه قبیله سره له دی چی دلازاك ددوی سره په قومیت کی نژدی وو دیوسفزیو پوخوا ودریدل اوپه دی توګه یی دلازاکوته ماتی ورکړه ، خو یوسفزیود اتمان خیلو سره کومه نیکی ونه کړه . دوی بیاله هغه ځایه څخه تیراته ولیږدیدل اوکله یی چی دهغه ځای څخه هم لاړ ونه لندل شول نو بیادارنګ برنګ سیمی ته راغلل چی تراوسه هماغلته میشته دی (۳)

داتمانخیلو سیمه په عمومی ډول غرنی ده چی دلویو اوکوچنیو روڅخه جوړه شوی ده چی و اړه سیندونه یی د سوات په سیند کی چی په دغه سیمه کی دا بازو په سیند مشهور دی توئیږی .

ددغی سیمی په شمال کی د(باجور سیند) بهیږی چی ترکلانی اواتمان خیل

---

(۱) اصلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ، ۵۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ، ۱۳۸۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ، ۲۳۷ ۲۳۸ مخونه .

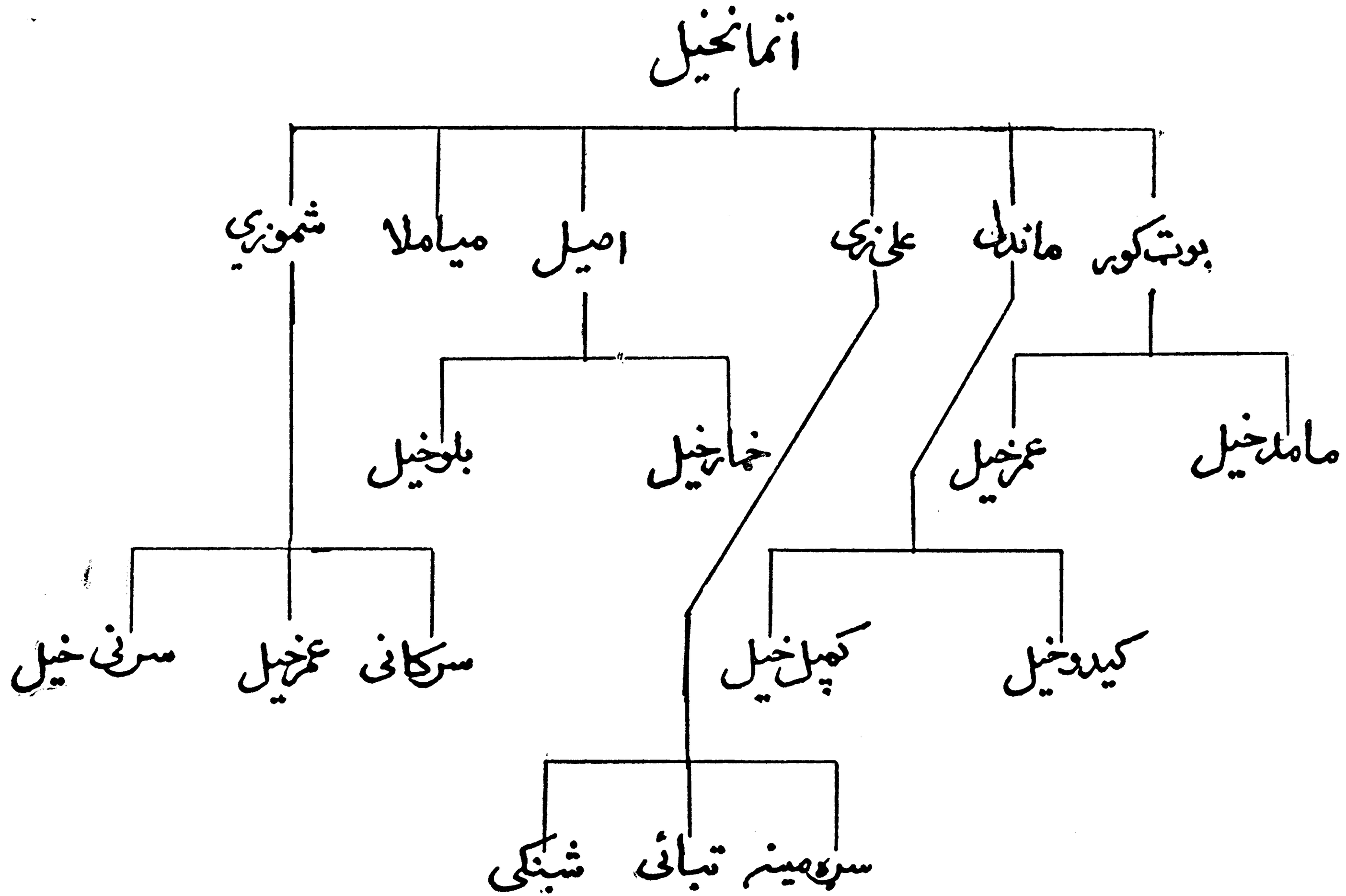
اتمانخیل
بوتکور
ماندل
علیزی
اصیل
میاملا
شموزی
مامدخیل
عمرخیل
خمارخیل
بلوخیل
کیدوخیل
کمپلخیل
سرکانی
عمرخیل
سرنی خیل
سرہ مینہ
تبائی
شبنکی

اتمانزی

دوی سرینی پښتانه دی اودمندریوښاخ ګڼل کیږی . اتمان زی د یوسفزیو دسیمی په ختیځه برخه کی دا باسین پرځاړه اود مهابن د غره په سهیلی لمنو کی پراته دی. توپی، مینی، کوټه اومرغزددوی دسیمی مشهورکلی دی.(۱)

داتمان زیونورخیلونه په لاندی ډول دی: اکازی، کنازی اوعلیزی : د سدواولاده که څه هم په اتمان ورګډیزی مګرځان ته یی بیل نوم غوره کړی دی. داتمانزی قبیلی دری واړه ښاخونه د شیخ ملی دویش لهمخی برابری پسلرنی برخی لری چی د غه دری واړه ښاخونه پهبرابر دول دخپل نیکه ځمکه کړی او ورځخه استفاده کوی:

همداراز دعلی زیو دطاهرخیلی څانګه دیره مشهوره اوپه ګند ګهرنومی سیمه کی میشته دی . ویل کیږی چی اتمان زی(۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

اورکزی دپښتنویوه مشهورقبیله ده چی زموږتوکم پوهان(نسب پیژندونکی) یی دکرلان دتولنیزی دلی څخه شمیری .

اورکزی دکوهاټ په شمال لویدیځ، دسپین غره پهختیځ اودتیراه دجنوبی ګڼیوپه سیمه کی استوګنه لری. شمال ته یی د اپریدیوقبیله، شمال لویدیځ ته یی پره څمکنی، لویدیځته یی توری، سهیل ته یی بنګښ اوختیځ خوا ته هم داپریدیو اوبنګښوسره پوله لری .

دحیات افغانی په حواله ددغی قبیلی داویوښاخونوشمیر پنځوته رسیږی چی بیاوروسته په نورووړو وروڅانګو اوخیلونوباندی ویشل شوی دی اودغه خیلونه دادی :

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۱ مخ .
(۲) حیات افغانی ، ۲۶۷-۳۰۰ مخونه.

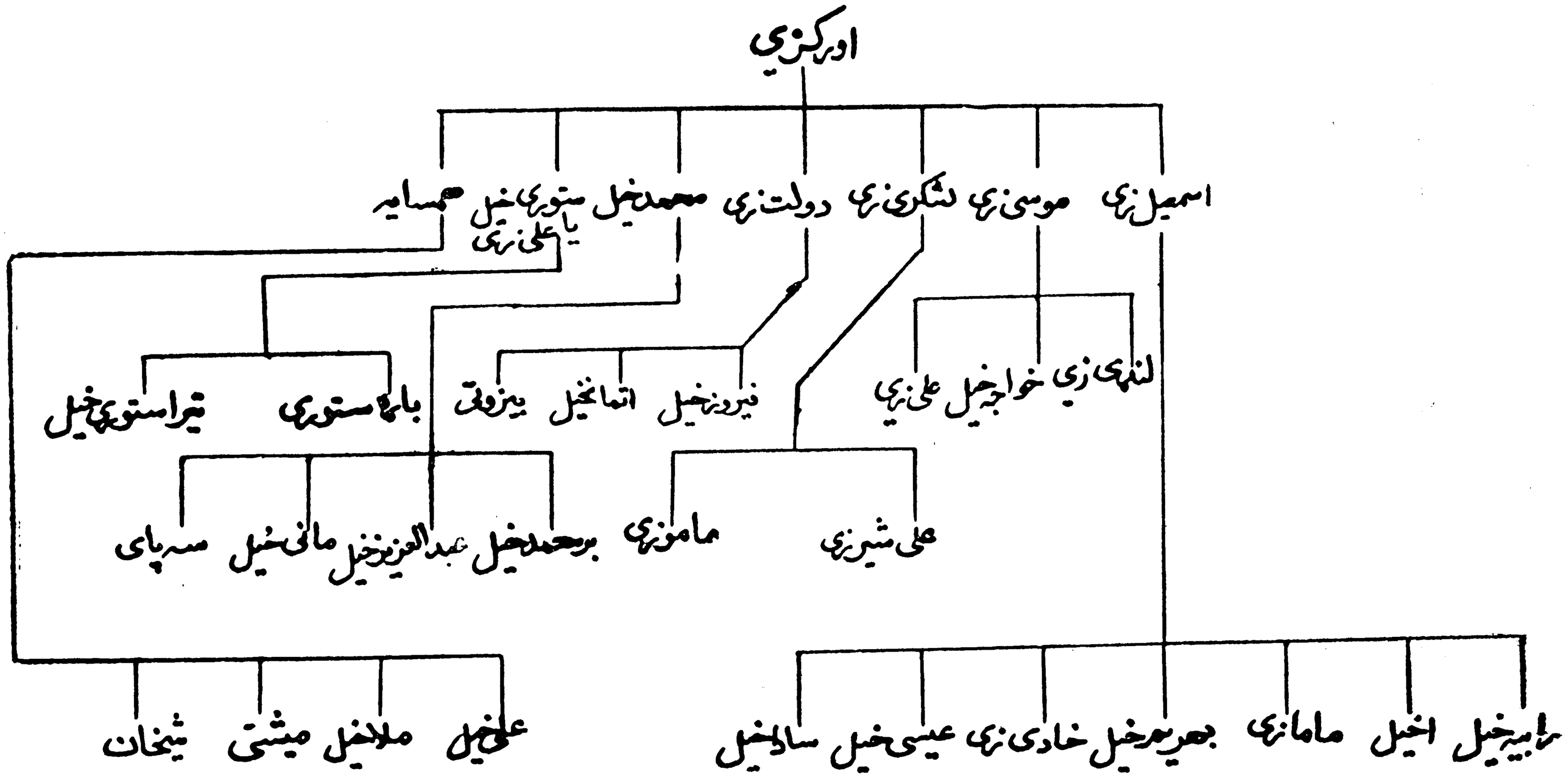
اورکزی
اسمعیل زی
موسی زی
لشکری زی
دولت زی
محمد خیل
ستوری خیل یا علی زی
همسایه
لندی زی
خواجه خیل
علی زی
فیروز خیل
اتمانخیل
بیزوتی
بارهٔ ستوری
تیراستوری خیل
علی شیرزی
ماموزی
برمحمد خیل
عبدالعزیز خیل
مانی خیل
سه پای
رابیه خیل
اخیل
مامازی
بهریم خیل
خادی زی
عیسی خیل
سادا خیل
علی خیل
ملاخیل
میشتی
شیخان

اورمړ

دهغواورمړوچی خپله ژبه یی ساتلی ده په ژبه کی له څیړنو معلومیږ ی چی په مشکله کیدای شی هغه دپښتوژبی یوداسی لهجه (دیالکت) و ګڼل شی چی په خورالرغونی زمانو کی له پښتوڅخه بیل شوی دی ځکه چی ددغی ژبی فونولوژی مورفولوژی، نحو (سین تاکسیس) لیکسیکالوژی او نورژینی خواص د غه ژبه له پښتوڅخه لری کوی اودپښتودیوه لهجی (دیالکت) په صفت نه بلکی دنوی ځانګړی ژبی په توګه یی حدود ټاکی.

داورمړودتوکم په باب هم علمی تاریخی استاد وایی چی دابه دیوه لرغونی توکم له نسله وی چی په ختیځ آریایی لهجی (دیالکت) یی خبری کولی(۱) نوپه دغه توګه اورمړیوبیل ملیت دی چی له پښتنوڅخه بایدبیل وګڼل شی اوهمدغه نظرعلمی نظردی.

خوڅرنګه چی دپښتنودانسابوټولومنابعود پښتنویوه څانګه بللی ده اوښایی کوم اساس هم ولری نو موږددغه علمي نظرپه پام کی نیولو نوسره دانسابومنابعو سره دآشنایی په خاطرداورمړوپه باب معلومات وړاندی کوو :

دشجرواوروایاتومطابق اورمړدښرخبون زوی اودسړبن لمسی دی. دی عمردین نومیده اوپه اوړمړمشهوردی. په موجوده وخت کی اورمړدوزیرستان په کاتیګرم، دافغانستان دلوګرپه بره کی برك اودپیښوردضلعی په دریو کلیو کی پاسنی اورمړ، منځنی اورمړاولاندنی اورمړ کی میشته دی (۲)

دحیات افغانی مؤلف محمد حیات خان لیکی: «جوته ده چی داورمړپلار امرالدین دښرخبون له پنځوزامنونه کوچنی و. ده یوزوی درلودچی اورمړنومید چی دغه قوم هم دده په نامه سره نومول شوی دی نوتراوسه پوری هم په دغه

---

(۱) دزیات تفصیل له پاره وګوری دافغانستان ژبی اوتوکمونه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۸۳ مخ .

نامه سره یادیږی. دده په باب داسی ویلی کیږی چی د اورمړ کوم زوی په چی په کوم ځای کی پیداشونود هماغه ځای نوم یی وربا ندی ایښوده او په یوه منظومه شجره کی چی میاعمرڅمکنی (رح) ویلی ده په هغه کی اورمړته شل زامن منسوبوی چی په دی ډول دی:

سنگتوی، مستوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلویان، دهری، کانی گورم، حران، کونیخ، خصران، رنگک، داچا، ملانی، سیدانی خان، دوتوی، سین، خلیل اوبوکی (۱)

دد وی داستوگنی سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چی اوس پکی د مسیدو او وزیرو قبیلی اوسیږی. دکانی گورم ښارچی د وزیرو او مسید ودبدر په علاقه کی پروت دی هغه داورمړ وله خواجوړ شوی دی چی اوس هم داورمړو پنځه ښاخونه په کانی گورم کی په دی ډول سره میشته دی: خیکنی (۶۰) کوره، خرم جانی څلویښت کورنی، ملاتانی (۶۰) کوره، بیکنی (۲۰۰) کورنی او چرانی (۲۰) کوره، چی ټول (۳۸۰) یا (۴۰۰) کورنی پخپل پخوانی ټاټوبی کی اوسیږی پاتی اورمړ تقریباً د پنځه سوه کا اوراهیسی دکاختی اوبیا دوزیرو دقبیلی دغلبی له امله له دغه ځایه لوگرته چی دکابل په سویلی برخه کی موقعیت لری ولیږدیدل او هلته میشته شول چی تراوسه هم دلوگرد علاقی د برکی برک په په سیمه کی اوسیږی او اکثره خلک یی اورمړدی.

اورمړ خپله یوه خاصه ژبه لری چی د پښتو ژبی سره څه مشابهت نه لری داورمړو داپخوانی ژبه دکانی گورم اورمړو تراوسه پوری هم دځانه سره خوندی ساتلی ده او په خپلو مینځو کی پری گریږی او خبری پری کوی خودلوگر او پیښور اورمړو خپله پخوانی او اصلی ژبه هیره کړی ده. داورمړو داصلی ژبی دموجودیت نه ځینی عالمان دی عقیدی ته مایل دی چی اورمړ به شایددی ملک ددیرو پخوانیو

---

(۱) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

استوګنو اخلاف وی اودپښتو دګاونديتوب اويوځای استوګنی په وجه به يی د پښتنو تهذيب اوتمدن خپل کړی وی.

په اوسنی زمانه کی اورمړ په خوی بوی ، عادتونو ، دودونو ، دستورونو ، ژبه ، تهذيب اوثقافت کی کت مت د پښتنو په شان دی اوپه ظاهره کی ددی خبری هيڅ څه شواهد نه معلوميزی چی ګوندی دا خلک به د پښتون اولس نه بيل خلک وی :

دلوګړ اورمړ وشميرد (٤٠٠) او (٥٠٠) تنو ترمينځ دی اودوی د عبدالصمدخان ، نورالله اوتقی په کليو کی ژوند کوی.

داورمړ بن شرخبون بن سړ بن

د نسب شجره

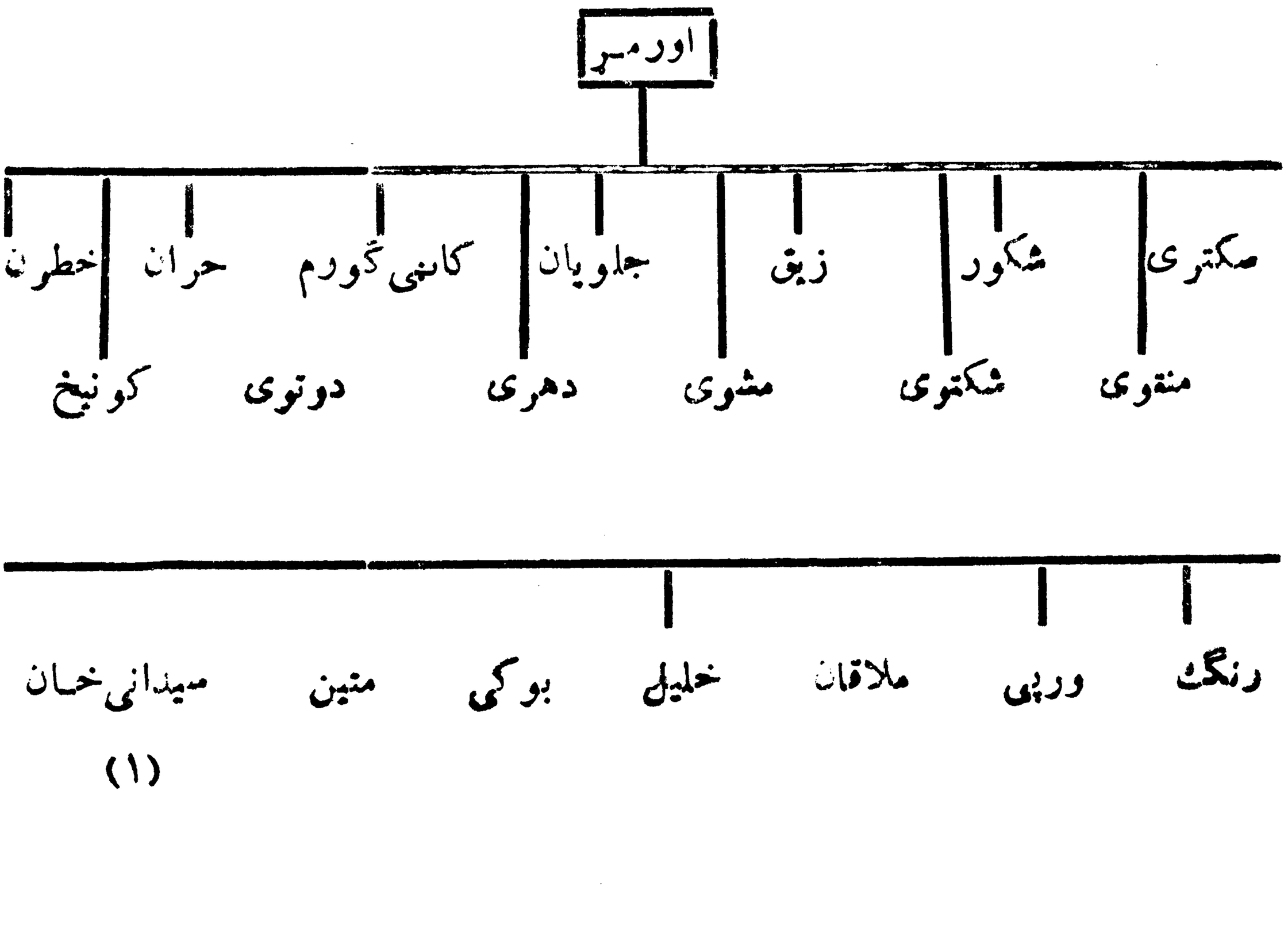

(١)

(١) پښتانه د تاريخ په رڼا کی ١٢٧٦ مخ .

اوریاخیل

دوی غلجی پښتانه دی او زیات شمیریی دکابل ولایت د پغمان په اولسوالی کی استوګنه لری .هلته‌ددوی‌مشهور کلی اوسیمه دخالداریو په نامه سره یادیږی. یوشمیر اوریاخیل دکابل لویدیځ سیمو ته اوپه تیره بیاد میدان پـه ولایت کی هم استوګنه لری (۱)

یوزیات شمیراوریاخیل دپکتیادولایت دزرمت (زر ملی) په اولسوالی کی هم استوګنه لری .دلغمان دولایت داوریا خیلوشمیرد(۱۳۶۰) کال‌داحصائیی له‌مخی (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی چی دلغمان په‌مرکزمهترلام اودقرغیوپه اولسوالی کی اوسیږی .

همدارازیوشمیراوریا خیل دپروان و لایت دقـره باغ پـه اولسوالی کی هم میشته‌دی :

بابر

دنسب دشجری‌له‌لیدلونـه څرګندیږی‌چی بابرپه اصل کی‌دشیرانیویوه څانګه اوسربنی‌پښتا نه دی، خوددوی اولادی ځان ته بیل نوم غـوره کړاواوس په مطلق دول دبابروپه نامه سره یادیږی (۲) .

دوی یو دیرښه متمدن قوم دی . دوی په سوداګری دیرښه پوه اوپه عمومی دول ددامان په قومونو کی تر ټولوشته من او غوږیدلی دی .(۳)

بابردمیاخیلوپه سهیل کی استوګنه لری چی لویدیځ ته یی سختی غرنی سیمی پرتی‌دی اودیوه غرنی وادی څنډی ددوی ملکګ ته رسیږی اوله هغه ځـایه څخه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل‌ولایات‌سرحدی کشور ۴۱ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۵۵مخ .

(۳)الفستین ، دکابل‌سلطنت بیان ، دوهم توک، دد کتور محمد حسن کاکړ ترجمهٔ ، کابل : ۱۳۶۱ کال۶۲مخ.

یوه غرنی ویاله راوځی چی د دغی غرنی ویالی په ذریعه ځمکی خړوبیزی ددغی وادی ځخه یوه لاره لویدیځ افغانستان ته تللی ده خوخلك وربانډی ډیر تګ اوراتګ نه کوی لکه چی د غویلری اویاګوملی په لارویی چی کـوی. ویل کیږی چی دبابرو قوم د ستوریانی د قوم ځخه پرته دنورو تولو پښتنو ځخه وروسته د شیرانیوله غرنی سیمی ځخه را ووتل اودچوهدوان په سیمه کی میشته شول . بابر دنورو پښتنی قبیلو په نسبت ډیرحلیم ، آرام اودښه چلند خاوندان دی. د کابل دوا کمن سـدو زی تیمور شاه په وخت کی دبا برود قوم مشر ته دامـین الملك منصب ورکړل شو:

دپروفیسورسیال کاکړ په حواله یوه شمیر با بړ په ژوب، کو ته او پشین کی هم میشته دی اوهمدارازدسند په ګړی یاسین ،سلطان کوټ اوشکارپور کی هم میشته دی . دننګـرهار دجـلال آباد په ښارکی هم ددوی ځوکورنی دبابړیانو په کلی کی هستوګنه لری.

دحیات افغانی دمولف پـه قول هغه بابړ چی په اواروسیمو کـی اوسیږی نود هغوی شمیر تقریباً ځلورزره کورنیوته رسیږی د بابړ ویوه لویه ځانګه د سلیمان اله غرو نه هغه خوا په سیوه (Sehra) کی اوسی . دغه سیمه د شیرانیوسیمی ته نـږدی پرته ده اوبابړیان له دوی سره نږد ی اړیکی لری اوله هغوی سره په کـړوړواو رواجو کی ورته دی.

دلویدیځ افغانستان په ځینو ځایونو کی هم بابړ لیدل کیږی لکه چی دکندهارپه ښارکی هم ځوکوره، دپنجوایی په اولسوالی ،کنـدهارتـه نږدی په سوزنای کی چی دارغنداب دسیمی پوری تړلی ده هـم ددوی ځوکلی شتـه دی. همداراز پـه کابل، لوګراودکـونړ ددری په ځیـنوځایونو کـی هم ز یات شمیر بابړ اوپه ځینو ځایونو کی په لږشمیر میشته دی. دحیات افغانی مؤلف لیـکـی: «له هغـومختلفو روایاتوځخه چی تراوسه لاس ته راغلی دی دا سی اتکل کـیدای شی چی هغه بابړ چـی پـه لویدیـځ افغانستان کـی په خواره واره دول ژوند کـوی دهغوی شمیر د (۵۰۰) کورنیونه زیات نه دی»

دکندهار ولایت په مرکز او دپنجوایی په اولسوالی کی دبابړ وشمیر (۱٤٥۰۹) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی. (۱)

بابکرخیل

دوی غلجی پښتانه دی ددوی یوشمیر دځاځی مید ان اوخوست ترمینځ دباك په علاقه داری کی استوګنه لری چی د دغی سیمی داوسیدونکو شمیر (۸۰۰۰) تنه ښودل شوی دی اوا کثریت یی بابکرخیل تشکیلوی :

دلغمان ولایت دخان کلا، هرمل اوسه سده په کلیو کی هم یو شمیر بابکرخیل استوګنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیر د (٥٤٧) تنو په شاوخوا کی ښودل دی. یوشمیر بابکرخیل دکابل اوننګرهار ترمنځ دسروبی اولسوالی په جګد لك اوتیزین کی هم استوګنه لری : دغه راز دخاك جبار دعلاقه داری د خورد کابل په کلی کی هم یوشمیر بابکرخیل استوګنه کوی چی دکابل ولایت دبګر امیو په ولسوالی پوری مربوط دی .

دپکتیا ولایت دخوست دلوی اولسوالی دباك د علاقه داری بابکرخیل اکثره دکرنی په چارو بوخت دی اوپه یوه شنه او اواره سیمه کی ژوند کوی :

بابی

د غرغښت په ټولنیز ګروپ کی یوهم دبابی یابابیانو قبیله ده خو دډیر وهڅو او کوښښ نوسره سره مود دی قبیلی په باب ډیر معلومات ترلاسه نه کړل . داسی ویل کیږی چی بابی په خپلو څلورو زامنو باندی د څلورو مقربو پرښتو جبرائیل

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ .

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نومونه ایښی وو خو وروسته یی د پښتنو د انتقاد او تنبیه په وجه د غو نومونو ته تغییر ورکړ. (۱)

حیات افغانی لیکی : که څه هم د بابی قبیلی شمیرله دریوزرو کسانو نه زیات دی خو په پښتو کی بابیان په کندهار او کلات نصیرخان کی ډیر با همه سوداگران دی او دخپل ښه غوره سلوك او نرم چال چلند په وجه د ښه ژوند څښتنان او اکثره یی شتمن دی (۲)

همدارازد دغی قبیلی خلك په میرانه کی هم ښه شهرت لری : د بابی قبیلی خوراك او پوښاك اکثر په لوړه سویه او د رانیانو په څیر دی . بابیان د شمیر په لحاظ بیخی لږ او وګړی یی په کلات ، بوری ، کندهار او کویټی په شابو نومی کلی کی میشته دی . همدارازد دوی یو شمیر په هند کی استوګنه لری او د ځینو روایتونو له مخی د هند د جوناګرا او ګجرات نوابان د بابیانو له جملی څخه وو . (۳)

د شوروی د نامتو انتوګرافرستانیشفسکی په حواله د (۲۰) پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر (۸۵) زره ښودل شوی دی .

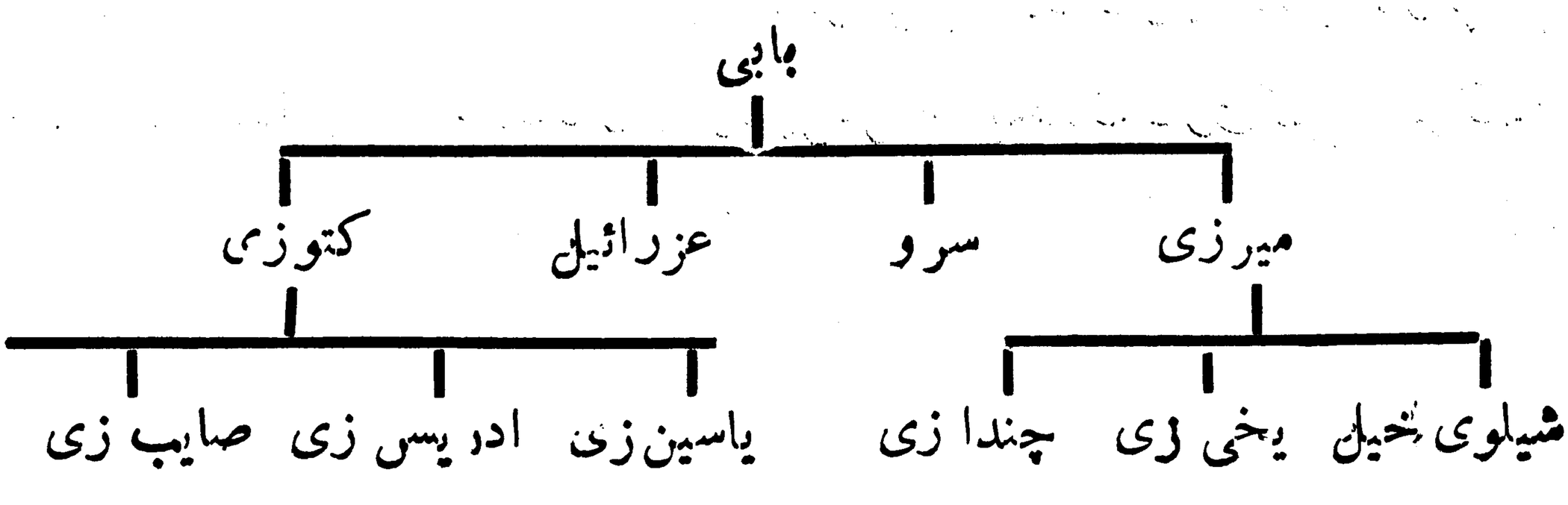

---

(۱) حیات افغانی ۳۳۹ مخ ،

(۲) نوموړی اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولی محمد خان سیال کاکړ ، پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ، کویټه : (۱۹۷۶) ٤٦٦ مخ

بارکـزی

دوی‌سره‌بنې‌پښتانه دی اوددرانیودزیرک یوه ځانګه ده‌چې دکندهار، هلمند، فراه ، نیمروز اوهرات په ولایتونوکی استوګـنه لری. بارکزی دشمیرله مخی د پوپلزیونه زیات دی (۱) بارکزی دوزیرفتح خان له وخته دیرمشهورشول په تیره بیاهغه وخت چې له د غې ځا نګی نه امیـردوست محـمدخان دکـا بـل په تخت کښیناست نوددوی شهـرت دوه برابره زیات‌شو اوبـارکـزیان ترلیری ملـکونو پوری دشهرت خاوندان شول (۲) ددوی داستوګنی سیمی پـه‌لاندی دول دی :

۱ـ په کندهارکی :

دکندهاردولایت په مرکز، ددامان په‌اولسوالی، دشاه ولی کوت‌په اولسوالی، دارغنداب پـه اولسوالی، دپنجوایـی پـه اولسوالـی، دارغسـتان په ولسوالی او معروف په اولسوالی کی اوسیـږی‌چې تـول شمیریی دکنـدهار په ولا یت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوی دی:

۲ ـ دهلمند په ولایت کی :

دهلمند په مرکزدنادعلی په‌اولسوالی، دواشیوپه‌علاقه داری، دناوه بارکزایی په علاقه‌داری، دنوزاد په‌علاقه‌داری اودنهرسراج په‌علاقه داری کـی استوګنه، لـری چې دهلمنـد په ولایت کـی یـی تـول‌شمـیر د۱۳۶۰ کـال داحصائیـی لـه مخی (۱۲۶۰۸۸)تنه ښودل شوی دی.

۳ـ دنیمروزپه ولایت کی :

دوی‌دلته‌دنیمروزپه مرکزکی اوسیږی چې شمیریـی د۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۸۹۵)تنه ښودل شوی دی .

---

(۱) الفنستن، دکابل سلطنت بیان، دوهم توک، پښتوژباړه دپوهاندداکترحسن کاکړ (کابل: ۱۳۶۱) ۷۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۲۴ مخ .

همدارازدکنګ اوچاربرجلك پـه اولسوالیوکی هم اوسیزی چـی تول شمیر یـی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی په نیمروزکی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی:

٤ـ دفراه په ولایت کی:

دفراه په مرکزدبالابلوك اوګلستان په اولسوالیوکی استوګنه لری چی تول شمیریی د فراه په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له (۹۰۷۶۲) تنه ښودل شوی دی.

٥ـ دهرات په ولایت کی:

دانجیل، ګوزری، پښتون زرغون، ګلران، غوریانو، زنده جان اوادرسکن په اولسوالیوکی استوګنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کـال داحصائیی له مخی ۳۲٤۰۷ تنه ښودل شوی دی.

دبارکـز یوشمیرځه دپاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښو دل شوی دی . هغه سیمی چی بارکزیان پکی استوګنه لری ښی حاصلخیزه اودکرنی وړدی. دوی دپوهی اوتعلیم سره زیاته مینه لری اوځانونه اصیل پښتانه بولی(۱)

همدارازدشوروی اتحاد داتنوګـرافـرستا نیشفسکی په حوالـه ددوی شمیر د (۲۰) پیری په نیمایی کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی:

بامیزی

سربنی پښتانه اوددرانیودزیرك یوه څانګه ده : ددوی اکثریت دکند هـار دولایت په مرکزکی استوګنه لری. شمیریی د ۱۳۶۰ کـال داحصائیـی لـه مخی د (۱۹۷۰) تنوپه شااوخواکی ښودل شوی دی . (۲)

بختیاری

تاریخ حیات افغانی دبختیاریودقبیلی په باب لیکی: «ځینی خلك دوی سیدان بولی .دا خلك په اصلی کی له ایران نه راغلی دی چـی ددغـی قبیلی دیرشمیر

(۱) معومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایا ت سرحدی کشور ۹۸ مخ
(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ایران کی استوګنه لری: دبختیار دقبیلی یوشمیر دایران داصفهان په لویدیځ او یوشمیر یی په بخارا کی هم ژوند کوی. په دره بندیادرابن کی ددغی قبیلی (۷۰۰) یا (۸۰۰) کورنی شته او په مرغه کی هم تقریباً (۵۰۰) کورنی استوګنه لری:

هغه بختیاری چی په درابن کی اوسیږی هغوی د میاخیلوسره په ګټه او تاوان کی شریك دی: د بختیاریو دقبیلی ځینی پوونده سوداګرد ډیر کلك هوډخاوندان دی (۱) داسی فکر کیږی چی ښایی دوی به دلودی قبایلو یوه څانګه وی:

دمخزن افغانی لیکوال دبختیارو دقبیلی دنسب داصلیت په باره کی داسی لیکلی دی:

اسحاق نومی چی اصلاً دیوه سید زوی وپه اوش نومی ځای کی چی دبغداد له توابعو څخه دی دروزګاردپیښواوستونزوپه سبب په سفرلاس پوری کړاود سلیمان په غره کی د شیرا نیوسیمی ته راغی اود شیرانی په قبیله کی یی له یوی ښځی سره چی شیخی نومیده واده وکړاوله دغی میرمنی نه یی یوازی یوزوی وشواودابوسعید نوم یی ورباندی کیښود چی نوموړی ماشوم دبخت اونیکو طالعوپه اساس په بختورسره شهرت وموند اودوخت په تیریدوسره په بختیار باندی مشهورشوچی دده اولادی ته بختیاری وایی، خومولف ته ددغه روایت په باب صحیح ثبوت ترلاسه نه شو(۲) دغسی روایتونه ډیردی چی کله دپښتنویوی قبیلی او کله بلی ته دسیدانویانوروعربی الاصلوسره ارتباط ورکوی چی په حقیقت کی له افسانوڅخه هیڅ زیاتوالی نه لری:

بړیڅ

بړیڅ دپښتنویوه قبیله ده چی زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونکی) یی د سړبن دټولنیزی ډلی (Socialgroup) څخه شمیری اوددوی دوینالـه مخی دسړبن په ښرخبون (ښرخبن) ښاخ ګډیږی:

---

(۱) حیات افغانی ۴۴۱ مخ

(۲) حیات افغانی، ۶۰۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهندد کمبوج په تاریخ کی دلرغونی آریایی کتاب رگ ویداپه حوالـه داسی لیکل شوی دی : «دلـوملکانو (پاچهانو) جنگ دویدی زمانی مشهور جنگ و . په دې تاریخی جنگ کی لس آریایی قامونه ملګری وواود بهارتیه نومی آریـایـی قبیلی دپاچاسوداسه پرضدوجنګیدل. په دغولسو قامونو کی یوقام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون= پښتون ځینی مراددی.

د دغه سودا سه پلاریا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچاو. دی دخپلی پاچاهی په زمانه کی لهخوآریایی قبیلوسره جنګیدلی اوپر هغوی یی بری مونـدلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya)دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استاد احمد علی کهزاد اومرحوم استاد پوهاند عـبدالحی حبیبی دغه په ویدکی راغلی «بریسیه» قبیله بریخی یولـی :

<u>د بریخوخیلونه:</u>

ښاغلی استاد رشاد دشیخ بستان بریخ نومی اثرکی لیکی :

بریخ په اومړی سرکی په دوو پلارو ویشل کیږی یویی « اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پرلاندنیوخیلونوویشل شوی دی : ۱ـ داود زی ۲ـ چوپان زی ۳ـ ملیزی ٤ ـ بدل زی ٥ ـ ثابت زی ٦ـ شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پرلاند نیوخیلونو ویـشل شوی دی :

۱ـ بارکزی ۲ـ زکوزی ۳ـ مندوزی ٤ـ سبازی ٥ ـ راو زی. حافظ الملك حافظ رحمت خـان بریـخی چی په ۱۱٤۸ه . ق دهندوستـان په روهیل کهنـډ کی خلاصة الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریخی په خپـل اصـلی وطن ښوراوك کی یوازی پرد غوخیلونـوویشل شـوی دی :

بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفریوسیمی ته راکوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه ځایه هندوستان ته را غلی دی دد غودوو (زیو)خلمك چی په ښوراوك کی پاتی دی ځانته خانی او د مځکو تاکلی جلا برخه لری . د شکرزیو، را وزیو، او نورو (بارك زیو، سبازیو، پروکی زیو) شمیرلږو. دوی هم په هغو دریوزیو(بدلزیو، زکوزیو، مندوزیو) کی مدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیکنه پس له دوه سوه اوخوکالوڅخه اوس هم رښتیاکیږی او د ښوراوك دکرنی مځکه پرنو موروډریو زیو (بدل زیو، زکوزیو مندوزیو) باندی په دی دول ویشلی ده :

۱ـ د بدل زیو برخه

د پښین خواته له غل دری څخه تر با دوزیو پورې(د ښوراوك ختیځه سیمه).

۲ـ د زکو زیو برخه :

له پنج پایه څخه دریګ ترعلاقه داری پورې :

۳ـ د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانو ترټکه (بریده) پورې (د ښوراوك لویدیزه سیمه)

دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیو په برخه شیرانی هم اوس شریك شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توګه پیژندل کیږی . په خلاصة الانساب کی بدل زی پر دغولاندی پنځو ښاخونو باندی و یشل شوی دی :

سالارزی، بیسین زی، ادوړی(زی)، ملاخیل او دولت خیل. مولف داهم زیاتوی:

اوریدل کیږی چی ملا خیل او دولت خیل اوس په ښوراوك کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیاهغه ځایه هندوستان ته را لیږدیدلی دی.

په خلاصة الانساب کی داهم راغلی دی چی مندوزی او زکوزی هم د بدل زیو په څیرپر خوځو پښو ویشلی دی خودهغی نومونه یی نه دی راوړی :

دبریڅوتاتوبی :

دبریڅوپخوانی تاتوبی دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بس بولی

اوس هم هلته بریښی یا بریښان اوسیزی . دفتح خان اورابیاد نکل قهرمان (پتی خان) دکلابس له بریښوخخه وړپه دغه نکل کی دهلمند پرغاړو باندی دبریښو گډنه آبادی ښیی . په ۱۰۵۸ هـ.ق کال پر کندهار باندی دایران دصفوی پاچادوهم شاه عباس (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ هـ.ق) دحملی په وخت کی پردل خان بریښی له خپل قبیلوی لښکرسره دایرانی پوځونوپه مقابل کی پنځه پنځوس ورځی دکلابس کلا بندی وساتله . دغه پیښه هم دانیښی چی تریوولسمی هجری سدی پوری لادهلمندپرغاړو پرته بیاپه کلابس کی دیر بریښی میشته ووسل اوخوکاله پخواچی دپتی حیات خان پوپلزی (؟) حیات افغانی (۱۲۸۳ هـ.ق تالیف) کړدکلابس پرشاو خوابریښوخپله خانی دراوده اوخان یی اورنګ خان نومیده :

بل د هلمندپه رکښنه غاړه باندی دګر مسیل اوسیستان تر مینځ په لندی او پلالکه کی اوس دری سوه کوره بریښی میشته دی اودغه بریښی دزکوزیواله ایسازی پښتی څخه دی .

لندی اوپلالکه دوی ویالی دی چی بریښوپخپله کیندلی دی . لندی ویاله لویدیزی اوپلالکه والهختیځی خواته واقع ده چی ددواړو ترمنځ تقریباً لس کیلو متره واټن شته . لندی اوپلالکه له اداری لحاظه د د یشوپه اولسوالی پوری اړه لری ددغی اولسوالی ختیزلورته دګرمسیل اولسوا لی پرته ده دادواړه اولسوا لی دهلمندپه ولایت پوری اړه لری چی مرکز یی دلښکرګاه ښار (بست) دی .

دکندهارپه ښارکی هم دبریښانوخوکوره شته مګرددوی داستوګنی ترتواولویه سیمه ښوراوك دی چی دلندی اوپلالکی ویالی یی شمال غرب ته پرتی دی .

دپتی حیات خان پیه حیات افغانی کی یوسل اوشل کاله دمخه کښلی دی چی اوس په ښوراوك کی تخمیناً دری زره کوره بریښی اوسی: دحیا ت افغانی پیه دغه شمیر کی شیرانی هم راځی دښوراوك دخلکوشمیر د« اتلس قریه های افغانستان» په (۱۳۴۹) مخ کی لیکلی دی تقریباً یوولس زره تنه دی چی په دغو کی تقریباً دوه زره تنه بریښان نه دی اوددغی سرشمیرنی له مخی چی په ۱۳۵۳ ش

کال په کابل کی خپره شوی ده دښوراوك دبړیڅوشمیر بی له شیرانیو نهوزرو تنوته رسیږی. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کی لیکلی دی «څه بړیڅی په کوټه، پیښن اوڅاگی کی اوسی. دغه قبیله زیاتره دافغانستان په جنوبی برخه ښورواك کی میشته ده.»

داولس مجلی د۱۹۶۸ ع کال اکتوبر په گڼه کی عابد کښلی دی: «بړیڅی دکویټی ډویژن په شرارودنومی ځای له عیسی خیلوسنټیا کاکړوسره میشته دی په کوټه کی هم اوسی» دپټان دکتاب په سلم مخ کی لیکلی شوی دی:

ددبړیڅوڅو کوره دکویټی دبولان دحکومت په ځاگی کی هم شته اوڅه بړیڅی په نوشکی کی هم اوسی.

څه اکازی، الیك زی او وسمی زی بړیڅی (چی له نسیی لحاظ په مندوزیو گډیږی) په بولان کی له سنجرانیو بلوڅوسره میشته دی اواوس یی خپله ژبه له لاسه ورکړی ده. ددغو بړیڅوشمیرسلومړوته رسیږی:»

ملك صالح محمد لهړی دبلوچستان نومی کتاب په ۵۵ مخ کی لیکلی دی: په ۱۹۵۱ ع کال چی په بلوچستان کی دنفوسوشمیروشود بلوچستان دبړیڅوشمیر (۴۹۶۵) تنه وو. په صولت افغانی کی راغلی دی:

«بړیڅی په هندوستان کی هم اوسی دجهجروپرگنه دبړیڅا نوده. په ۱۸۵۷ع کال چی د هندوستان دآزادولوله پاره هندوستانیان پورته شول د جهجر بړیڅی رئیس هم ددغوغازیانومل و. انگریزانوچی بری ومونددغه بړیڅی رئیس یی په دار کړ.»

دجهجرپرگنه دډهلی اوعلی گړه تر مینځ پرته ده په داداری لحاظ دسکندر آباد په حکومت پوری اړه لری سکندرآباد سلطان سکندرلودی (۸۹۴-۹۲۳ ه.ق) ته منسوب دی.

---

(۱) پوهاند رشاد، بړیڅی اوښوراوك، دشیخ بستان بړیڅ دمقالومجموعه، ۹-۱۸ مخونه ۱۳۶۰ ه کال.

بریښی دروهیل کند په ښارونو کی هم شته په تیره بیا بریلی په بریښودك دی:
د(Pathan په سلم مخ کی راغلی دی چی په بمبئی کی (دبروچ) په نامه ښار هم بریښوته منسوب دی او له دی څخه معلومیزی چی بریښی ترګجراتـه پـوری هم رسیدلی وو:

ښوراوك:

دښوراوك سیمه داوسنی کند هارپه جنوب غربـی کنـج کی مـوقعیت لـری او داولسوالی په نامه اداری تشـکیل لری. دریګ په نامه یوه علاقه‌داری هم په دغه اولسوالی پوری‌ترلی ده. دښوراوك دسیمی‌شمال اولویدیځ ته ریګ(ریګستان) پروت‌دی دغه‌ریګستان په شمال کی‌دسپین بولدك‌ترحدودواوپه‌لویدیځ دافغانستان دغربـی پولی‌پـوری غزیدلی دی لمرخاته خواته یـی دخواجـه عمران غردی‌چی له پـښـینه څخـه ښوراوك‌جلاکوی :

دجنوبـی ددی غرو نه یـی دبراهوی بلـوڅو قاتو بـی دی چـی پـه نوشکی پوری اړه لری. دښوراوك مځکه ښوی داګ‌دی‌اوددغه داګ‌په منځ کـی هیڅ غرنشته مځکه یـی مټ ده اودبری بیخی نلری. د ښوراوك دمساحت پـه بـاب دصولت افغانی په ۳٤۷ مخ کی راغلی دی:

«ښوراوك نسبتاً په مربع شکل پـروت دی چی هره ضلعه یی تخمیـناً شپیـته میله او زدوالی لری.»

دصولت افغانی دغه لیکنه دحیات افغانی د (۱۵۳) مخ نقل دی :

د «اتلس قریه های افغانستان» په ۱۳٤۹ مخ کی دښوراوك دټولی اولسوالی مساحت (٤۹٦٤) مربع کلیو متره را غلی دی مګر قاضی عطاوالله‌خان دپښتنو په تاریـخ کی د ښوراوك ټوله علاقه تقریباً شپیته مربـع میلـه ښودلی ده. داروابناد قاضی صاحب دغه لیکنه داسی توجیه کیدلای شی‌چی ده یوازی دښوراوك هغه‌آباده مځکه شپیته مربع میله بلـلی وه چی دبریښوکروندی او تاتو بی دی او دنـوی او زاړه ښوراوك په نومونو یادیزی :

په قاموس جغرافیایی افغانستان کی د ښوراوك کلی اووه ویشت ښودل شوی دی (۱) په د غه کلیو کی ترتولو لوی کلی دبادرزودی چی تقریباً یوزرودوه سوه تنه پکی اوسی. په زیاتوو کلیو کی دوه دری کوره براهویان هم شته چی نارینه یی د کلی ساروانان او شپنیان دی . ښځمنی یی کمبلی، جوا لونه ،خورجینونه او دستر خوا لونـه اوبی.

کلی او کورونـه:

دښوراوك دبریځرکور په یوه ساده کودی (کودله) یاخو نه کی وی. کو دی یی په بیضوی شکل د غره له پنډولښتو څخه جوړه شوی ده چی څلور پنځه‌دانی‌یی یو ځای په مځکه کی‌له یوی خوا اوبلی خوا څخه دنیمی دایری په توګه نجتی‌وی پرسویی کـیږه وراچوی کیـږه دغزوله لښتو یا نلرنو څخه ترغوندی شی اوبـی دخونړ په پـښښت کی‌یی پرتیرانواچوی.

هغه کودی چی دژمی له پاره وی‌پرکیږه‌سربیره‌یی اخیږوی. خو نـی یـی څلور دیواله‌لری‌چت. یی‌له‌یوه‌او زده‌تیرواودغزه‌له‌لښتوڅخه‌داسی‌جوړکړی وی‌لکه عصری چادر پوښه کورونه. دغه خونی اوکودی یوه‌د بلی وارخ‌ته‌په‌بیضوی یامستطیل‌شکل یولږ پرله پسی پرتی وی. پرشاوخواباندی (دښاری دوله کورونو په‌شان) دیوالونه لری اوزیاتره کودلی یی دروازی وی داځکه چی په دوی کی مخ پتی اوغلانشته :

کښت اوکړه:

د ښوراوك دوبی دیرتود اوژمی یـی معتدل دی څـه شمیر تـره کی اوخوروتی کوچیان ژمی‌ځانونه‌ښوراوك ته‌رسوی دښوراوك کښت‌په‌باران دی‌فقط یوکاریزګی پکی شته چی پرهغه هم دوه دری کوره‌آبادی نوری بها ندی اوبه نه‌لری. غنم، اوربشی اوبـاجوری په لـلمی دول کری. څه لـلمی پالیزوله هم کری.

دښوراوك دبریځرسپین زیری وایی : « زموزنیـکه ګانوچی په ښور اوك کی وارول کښت‌یی په باران واوله لوړی څخه یی څمکی نه خړوبـیدلی . لوړه دیوه

قاموس جغرافیایی افغانستان ، ٤١ مخ ، دکابل چاپ، ١٣٣٨ هـ .کال

رودلوم دی: دارود دتوبی له غروراوزی اوزدوالی یی(۲۵۰) میلهدی.لوړه ژوره ده غاړوته یی او به نه خیژی .

سترستانه حاجی محمد نیکه خپشکی دوی تشویق کړل چی ویالی وکاږی اوله لوړی څخه اوبه خپلو کړوند و ته وخیژوی بریښود حاجی نیکه خبره ومنله لیښی یی راونغښتلی لوړی ته یی اومه بندونـه واچول: دوی لـویی ویالی څینی وکښلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانیهم په شریك شول له د غولویو ویا لوڅخه بیاکوچنی ویالی جلاکړی چی پـه دغوکی شپـږ ویالی یوازی دمندوزیودی:

وروستـهداوبـودهغه بـند په اغیـزه چیدپښین پـهملوزوکیلوړیتـهو اچـول شودلوړیاوبه ښوړاوك تهونهرسیدلی او ښوړاوك یی پـه یوه بیاوبو میړهبدله کړه. اوس دښوړاوك دخلکو کښت وکړدباران په اوبودی . څه اوبه په او ښا نـوله څاه ګانوراکاږی څاه ګانی یی شپیته اویا متره ژوری دی. دڅاهګانو اوبهیی تروی دی نوځکه دوی ناوران (څلیرونه) هم لوړی . په ناورانوکی دباران اوبهذخیره کوی د

د څا او ناور په اوبوردښوړاوك خلك خپلی ورځنیارتیاوی ایسته کوی، څښنی یی‌اواودسونه‌پری تازه کوی، لوښی اوکالی پـری مینځی او څاروی پـری اوبـه کوی : دڅاه ګانو اونا وروتواوبه دومره نه دیچیدکښت وکړله پاره هم څینی کار واخلی . د ښوړاوك مځکه ډیره ده اواوبه یی لږی دی ځکه نوځینو مځکوته دکرهښی وارپسله څلورو پنځو کالووررسیږی لهغه املهیی نومځکه خورا زوروره وی، ډیرحاصل کوی اوسریتـه یی حاجت نشته .

د ښوړاوك ټول خلك په پښتوخبری کوی اود خلکو په محاوره کی یی دمتلونو ډیراستعمال داسی څرګند یږیچی دفولکلوری ادب خزانه یی ډیره بډایهده .

دبرېښویوزیات شمیرپـه هندوستان کی استوګنه لری اودا هغه پښتا نـه دی چی دافغانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی پاتی کسانځانونه هغوکسانه تهمنسوب ګڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری :

یوله دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنی ده چی اصلاد کندهار د ښوراوك وو چی په رو هیلکند کی حکمران و . حافظ رحمت خان په هند کی دابدالی احمدشاه دفتوحاتو ملګری واودده زامن اوورپرونه درو هیلکند دیرمشهور حکمرا نان وو . پخپله حافظ رحمت خان دافغانی فرهنګ په بدایتوب کی دیره لویه برخه اخیستی وه او څینی داسی تاریخی متون د ده په پا ملرنه د ورکیدواو هیری څخه ژغورل شوی دی چی هغه نن دلویو علمی اسنادو په جمله کی دیرهسك ځای لری.

تواریخ حافظ رحمت خان چی پیرمعظم شاه ته منسوب دی اصلی متن یی د حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی اودا یودا سی غنیمت اثردی چی دپښتنی اقوا مواوقبایلو دلیزد یدنواونورو اجتماعی اوسیاسی مناسباتو دیری خبری په کی پرتی دی .

له دغی کورنی څخه چی د ښوراوك ته منسوب ده بل دیرلوی سړی جنرال بخت خان وچی د هندوستان دخلکو په هغه ستر قیام کی یی دآزادی ساتونکورهبری وکړه چی په ۱۸۵۷ ع کال کی دانګریزانو پرضد را اوچت شو .

د۱۸۵۷ کال په دسمبر کی انګریزانو دډیلی پربناریرغل وکړ کورګانسی پاچا بهادرشاه ظفر په دارسزه انګریزانوته څان تسلیماوه خوجنرال بخت خان هغه ته دادورکاوه چی دانګریزانو مخه به ونیسی. جنرال بخت خان دانګریزی قواووپه وراندی دومره خندونه ایجاد کړل چی دکشمیری دروا زی اولال کلا ترمنځ لنده فاصله انګریزانو په پنځه ورځی ووهله :

دی جنرال پاچادتسلیمیدوڅخه ونه شوګرزولای نوکله چی پاچاتسلیم شو جنرال بخت خان له دیلی څخه لکسنهوته ولاړاو له هغه ځایه دهندوستان غرونو ته وخوت اوپسی ورك شوچی بیایی چاپته پیدانه کړه.

دښوراوك خلك وایی : «کله چی دډیورند کرښه تاکل کیده نوښوراوك دافغانستان څخه دباندی شوی وخوسمندرخان بریځ دخپلوسپروسره پرکوته حمله اوکړه

اودومره لوی خطرونه یـی انگریزانوته متوجه کړل چی هغوی په دی راځی شول چی بنوراوك ددیورند دکرښی هغی خوا ته کړی .

بریځان قوی خلك دی اودکارځخه دفراغت په وخت کـی بیل بیل سپورتونه لری چی عمده سپوړت یـی غیزده. دمیلوپه ورځواوودونوکی اتڼـونـه کـوی او دبریځواتڼ ځان ته نوم لری. دوی په اتڼ کی توپـکرنوته حرکت ورکـوی اوکله چی اتڼ یـی گرم شی نوپه توپـکوتـکان هم کوی. دسپوزمی په ١٤شپه پهسپوزمی ربنایـی ځوانی ښځی اوپیغلی اتنونه کوی اوسندری وایـی .

دزوی دزیزیدنه نیـکمرغی بولی اوپههغه کورکی چی زوی وزیـزی خیرا تونه کوی اودهلك دنوم ایښودلوپروخت سندری وایـی او اتڼـونه کوی .ویل کیزی چی دښوراوك خلـکوشمیراته زره تنوتهرسیزی.

بلخ یا بلیخ

ددغی قبیلی خلك کله ځانونه دنیازی، کله دولتخیل اوکله هم ځانونهد لودی داولادی نهشمیری، خوداسی فـکوکیزی چی دوی لودی پښتانه دی .دوی پـه پنیـا له نومی ځای استوګنه لری چی دغلهشیخ دغره جنوب ختیځ خوا ته موقعیت لری . ددغی قبیلی څخه یوه کورنی دمیانـوالی دسیمی په پټلان کی استـوګنـه لـری(١) دوی دلوانیوپښتنوسره داسی ګډشوی دی چی د هغوی سره یـی کوم توپیر نه شـی کیدای. دغه قبیله دومره مشهوره قبیله نه ده اودشمیرپهلحاظ هم دیرلـږدی (٢)

بنګښ

بنګښ دکرلانی پښتنویوه مشهوره قبیله ده. ددغی قـبیلی خلـك ځـانونه قویش بولی اوپه خالدی افاغنهسرههم شهرت لری.دافسانوی روایتونـوله مخـی

---

(١) تواریخ خورشید جهان - ٢٢٩ مخ.

(٢) حیات افغانی - ٢٩٩مخ.

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و: دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه رابنکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اودده ددووزامنوگاره او سمل ترمنځ چی موریی د پرملی (فورملی) دقبیلی څخه وه سخته جگړه رامنځ ته شوه :

حیات افغانی لیکی : ددغی قبیلی لوی نیکه اسمعیل دگردیزدسیمی په زرمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جگړی په سبب و چی دگاره اوسمل په نومونوردبنگښوپه ټوله قبیله کی دوی گوندی رامنځ ته شوی اودوا ره گوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمت کی د دغی قبیلی شمیرمخ په دیریدوشوه اواه بلی خوایی دغلجیودقبیلی زورولید نوتقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښودله اوپه کورمی، پیواړاوشلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی موقعیت لری خپله قبضه تینگه کړه، خودا ورکزیو او دد وی ترمنځ بدی پیداشوه(۱) په هغه وخت کی دختکو قبیلی هم د بنگښوسره مرسته وکړه. اوتریوی سختی جگړی وروسته یی داورکزیولاس له کوهات نه لندکړاوخپله قبضه یی وربانډی تینگه کړه . تر هغی وروسته هم د بنگښواو اورکزیوترمنځ دیری جگړی وشوی ،خوپه پای کی دبنگښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وتاکل شو ، میدان اوهغه درې چی اوس بنگښ پکی استوګن دی دبنگښواودشمال په خوا غرثیزه سیمه اورکزوته ورسیده (۲) .

دبنگښوعلاقه د دری په شکل شرقاً اوغرباً دغرونوترمنځ پرته ده . ددوی لمر خاته اوجنوب خټیځ خواته ختک، شمال ته یی اورکزی ، جنوب غربی حدیی د وزیروسره لګیدلی دی اولمراویدوته یی دکورمی علاقه پرته ده :

قاضی عطاء الله خان پخپل اثر د«پښتنوتاریخ » کی د بنگښو په باب داسی لیکلی دی : «بنگښ داپریدواواورکزوسویل ته پراته دی .ددوی دعلاقی

---

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخاته اوجنوب ختیځ ته‌ختیځ موقعیت‌لری‌جنوب‌ته‌یی‌وزیراولویدیځ‌ته یی‌توری اوسیزی : ددوی ملک دیوی لویی دری پـه شکل دی : د دوی میدانی‌علا قه زر خیزه ده : میدانی علاقی ته یی کوزبنگښن وایی او دغرونوعلاقی ته یی بر بنگښن وایی . دکوهات بنارهم دبنگښو پەعـلاقه کی دی (۱) »

دکوهات دضلعی شمال ته د پیښورضلعه اوداپریدیواواورکزیوغرونه ،شمال لویدیځ ته یی اورکزی اوتیراه،لویدیځ ته یی کورمه ایجنسی، داورکزیوایجنسی اوشمالی وزیرستان اوجنوب ته یی دکرک ضلع ، دمیانوالی ضلع اوختیځ ته یی د سندریاب دکمبلپورضلع اوکوهات یوله بله څخه بیلوی .

په هنگوکی هم دیوشمیربنگښن استوگنـه لری. او همدارازدتهـل بنـا رهم دبنگښوپه علاقه کی پروت دی. هغه بنگښن چی دکورمی‌پەعلاقه او پیوارکـی اوسیزی نوهغوی دتوری دقبیلی په ذریعه مغلوب شوی دی .

دبنگښوقبیلی څینی خلك شیعه اوځینی هم سنی مذهبه دی. دکـرمـی شیـعـه بنگښن دسپین غره په لمن اودپاره چنارشمال ته اوسیـزی چی شمیر یی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی (۱۱۰۵۸) تنوته رسیزی.

بلند خیل بنگښن چی دتل‌بناوته نزدی دوزیروپه‌گاونډ کی‌اوسیزی شمیریـی د۱۹۶۱کال داحصائیی‌لەمخی ٦٤٤٦ تنوته رسیزی .

دهنگودتحصیل‌نفوس چی اکثره یی بنگښن دی په ۱۹٦۱کـال کی(۹۰۱٤۸)تنوته رسیږه . (۲)

میران زی دتل نه دهنگوترشااوخواپوری استوگـنه لری اود غـه دره هم دمیران زیویاهنگوپه نامه سره یـادیزی:

بنگښن په عمومی دول دکوکیلی په چاروبوخت دی خو څینی یی د مالګـی سوداګری هم کوی . دوی زرور، جنگیالی او دیرمیلمه پال‌خلـك دی:

---

(۱) قاضی عطا ءالله خان ، دپښتنوتاریخ ؛لومړی ټوك ،کابل - ۱۳۵٦ کال،۳۹ مخ .

(۲) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹٤- مخونه .

ددوی دلویو اومشهورو کلیو اوځایونو نومونه دادی : نری او بـه ، تل ، درسمند ، هنگو ، اوسترزی ، کسائی ، توغه ، تورهوری ، کئی ، مد خوزه اونور (۱)

سرویلیم بارتن دبنگښو دجګړو نومیرونو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښود لـی دی چـی (۴۰۰۰) تنه یی په کوهاټ اوپاتی برخه یی دکورمی په سیمه کی اوسیزی :

دکوهاټ دضلعی دبنګښونه پرته یوشمیر بنګښ په افغانستان ، دایران دمازندران په سیمی اودهندوستان په ځینو ایالتونو په تیره بیا په فرخ آباد کی دیرشمیر بنګښ استوګنه لری :

دبنګښ دقبیلی اکثره خلك شیعه ګان (شیعه مذهبه) اودګا ری دګوند پوری اړه لری.

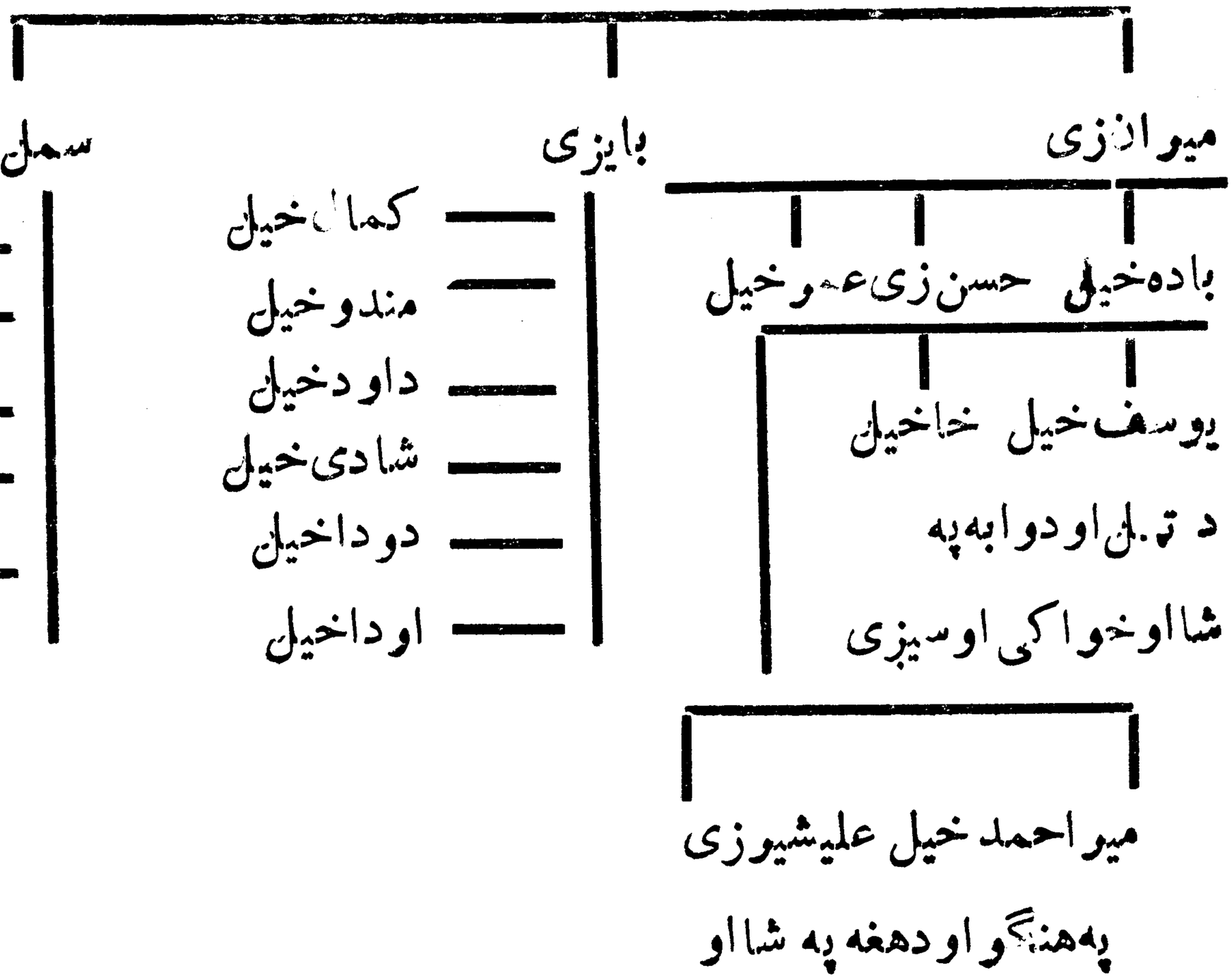

(۱) پښتونستان کابل- ۱۳۳۰-۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

بنوخی

که‌چیری دبنوخیو دنسب شجره په غورسره وگورونوخرگنده به‌شی چی دوی په اصل کی کرلانی پښتانه دی. دبنوخیولوی نیکه شاه فرید نومیده چی وروسته په‌شیتلك باندی مشهور شو. دشیتلك‌مورککی نومیده چی دده دپیدا کیدو په‌وخت کی مره‌شوه پلاریی په ده باندی دشاه‌فرید نوم کیښود. په کوچنیوا لی کی یی د نوروښځودشیدوسره‌توافق نه درلودپه دی نسبت دیر ناروغ شو. نو په دغه وخت کی دحکیمانوله‌خواددهپلارته توصیه‌وشوه چی دخری شید ی دی ورکړل شی. په‌دغه سبب دی په شیرتګ باندی مشهور شو چی دزیا ت استعمال په سبب شیرتګ په شیتلك بد ل شو .

داسی روایت مو جود دی چی شیتلك دری ښځی دراودی. دیوی ښځی اولاده یی دوراوتنی‌دی، ددویمی ښځی اولاده یی جیلم اوهویداوله د ریمی ښځی نه یی چی بانو نومیده دوه زامن دکیوی اوسورانی په‌نامه وزیږیدل چی د د وی دمور نوم له کبله د وی ته یانوزی ویل کیدل خوعوام پښتانه یی‌بنوخی بولی .

دبنودسمیی دتسمیی وجه به‌غالب‌بادهماغی‌ښځی نوم وی چی اولاده یی په‌دغه سیمه کی میشته‌وه داځکه چی وراندی تردی چی دوی په دغه ځای کی میشته شی ددغی سیمی نوم بنونه و. په دی باب یو بل روا یت هم موجود دی چی د اسلام ترخپریدودمخه دلته یوهندی راجا استوګنه درلوده چی نوم یی ستورام و. ده خپله یوه لورچی بانونومیده خپل یوملازم اوپهلوان ته چی هنی نومید واده کړه . نوموری داواده دځان دپاره سپکاوی وګانله اوښیراوی یی وکړی چی دده د دی دعاوو دقبلیدولو کبله په دغه‌ځای‌دزلی او دبرو باران‌وشو وچی‌دغه‌ملك‌او اوسیدونکی خلك یی تباه کړل. نوددغی پیښی په سبب ددغی سیمی نوم بنو شو .

داسی ویل کیږی چی ددوی اصلی ځای دسلیمان‌دغره ښاخ د شوال غرګنډل کیږی. هغه‌وخت‌چی‌هنی‌اومنګل‌دبنو په‌سیمه کی میشته‌وو ددوی‌ترمنځ دبی اتفاقی پیدا شوه او په هغه وخت کی د دوی پیر شیخ‌شاه محمد روحانی (رح)

لـه دوی نـه پـه دی سبب نـاراغـه شـو چـی د پیـد اوارواو غـلی عشـر یعنی لسمه برخـه چی هغه تـه بـه یـی ورکولـه وربانـدی بنده کړی وه چی لـه هما - غه وخته نوموړی پیرد شیتلك له اولادی نه دکیوی اوسورانی بنوځیواولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دی ملك ته را ولیزل اواجازه یی ورکړه چی دهنـی او منگل قومونه له دغه ځایه وباسی اودغه سیمه چی پـه هغه وخت کی په دنډ باندی مشهوره وه په خپله قبضه کی راولی .څر نـګه چی د شیتـلك اولاد ه دوزیر وقوم دغلبی اوزور زیاتی نه پەتنګ شوی وونود غه خبره یی غنیمت وګڼله اودخانه کوچ په دول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته اودګبردغره پەشمالی لمنی ورغړ کی میشتەشول چی اوس هم دلـتەدکیوی میله پەنوم یوځای شته :

بنوځیود خپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کـو تـر ی را وړی دیو ی کوتری نه یی هیڅ بښی ونه ایستلی ددویمی کوتری نیمایی بښی اوددریمی کوتری تولی بښی یی وایستلی اودری واړه کوتری بی دخپل استازی په لاس دهنـی او منګلو قومونو تەواستولی اوداپیغام یی ورولیزەچی له تـاسی څخەهر هغەځوك داستول شوی کوتری پەخـیرچی بښی بی نـەدی ایستـل شوی کـولای شـی خپـل مال اوجایداد واخلی اولاړشی اودوی تـه بەهیڅ زیان ونه رسیزی اوهغەخلك چی ترلزتم کیدو ورسته ولاړشی هغه به د هغی کوتری په شان وی چی نیمایی بښی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونەورسیزی اوپښیمانه بەشی اوهغه څوك چی نەځی هغـه به موزد خپل پیرپـه برکت دهغی بی بښو کوتری په شان لـوڅ کړو .

کله چی هنی اومنګلود کوترودغه حال ولید اوپیغام یی وا وریده نو پـه خپلو مینځو کی یی سره سلا اومشوره وکړه چی که چیری لەدوی سره جګړەوکړی نود بریالیتوب هیله نشته همدارازدوی دخپلی بی اتفاقی اودپیردنارضائیت په سبب خواشینی وواوهم بنوځیوددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی تەبەیی زیانونه ر سو ل . کله چی په دغوکوچنیوپیښو باندی شخړی را مینځ تـه شوی نوبنوځی

بریالی شول . په پای کی دهنی اومنګل قومونه مجبورشول اوملك یی پریښود .

دهنی دقوم لزشمیر دهندخواته لاړل اولزشمیریی دمنګلوله قوم سره یوځای دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوادشیتکو بنوخیواولاده په دی سیمه باندی قبضه‌لری:

که څه هم ددوی له خواددغه ملك دنیولو تاکلی نیټه معلومه‌نه ده، خود وی دشاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکن عالم همعصره اومریدو دلته میشته شوی دی اوشاه رکن عالم په (۷۰۵ه) کال له دی نړی نه ستر کی پټی کړی دی:

دبنود ضلعی جغرافیوی موقعیت:

ددغی ضلعی لویدیځ ته‌دوزیروغر، ختیځ ته یی‌د شاپوردضلعی سرحد، د متهه پرانیه سیمه اودجیلم دضلعی دنله کنګ تحصیل یوه‌برخه، شمال ته یی دلویدیځ نه نیولی دسند درياب ترښی غاړی پوری دکوهات ضلعی د ختیځ‌و غربی سیمه اودهغه درياب کینه څنډه لزځه دراولپنډی دضلعی دمکهد د سیمی سره یوځای کیږی. سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان پوله پرته ده:

اوزدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته‌دکورمی‌سیند د غره نه اواری سیمی ته راځی ختیځ خواته دشاهپورتورضلعی‌پوری(۱۰)میله اومنځنی پلن‌والی یی‌له شمالی نه جنوب ته ترځلویښتومیلولزځه زیات دی .

مساحت یی (۳۶۱۱) میله مربع اود (۱۸۵٤)ع کال دسرشمیرنی له مخی (۲۳۶۲۵۸)تنه‌اوسیدونکی‌لری‌چی په‌دی‌حساب‌په هرمیل کی(٦۵)تنه‌میشته دی.

ددغی ضلعی لویه برخه چی دری پرګنی لری یعنی خاص بنو ، لکهی-مروت اوعیسی‌خیل‌دسند درياب دنویدیځ‌خوا غرونو په ذریعه احاطه شوی دی په لیره بیاد تنګ دره چی دعیسی خیلواولکهی مروتو په پولو کی دکورمی‌سیندار هامه لاری دیوځای کیدو په سبب دبنواومروتوپرګنه دغرونو په حلقو کی د لور ځای څخه دګرد میدان په شان بریښی .

بنویو پراخ میدان دی چی دکورمی په سین سره خړوبیږی . دلته جوارد یو کرل کیږی په اوړی کی یی هوا گرمه ده ،خو په ژمی کی داسی سوړوی چی انسان یی زغملی نه شی :

حاصلات یی شولی ، غنم ، جوار ، گنی ، تمباکو ، کورکمن اوزنجبیل دی. له ختکیو ، توتانو ، نارنج بابو اوغټولیمو گانو پرته نوری میوی نه لری.(۱)

دبنود خلکو ونی دنوروسیمو د خلکو د قد ونو په تناسب وړی دی . د دوی رنگونه زیړ او اکثرأ بیضوی اومتوسط اندامونه لری ددوی ټنډی وړی او سترگی یی گردی دی!.

ددوی کالی اوپوښاك نورو پښتنونه ورته دی. دبنوڅیومشهورښاخونه دادی :

د میری ښاخ ، دسورانی ښاخ ، د سمی ښاخ ، دعیسکی ښاخ ، دسیناورښاخ ، دتپی ښاخ ، دغرصنزی ښاخ اودمنداخیلوښاخ چی دا ښاخونه بیا په ډیروڅانگو او هره څانگه بیاپه وړووړو اوفرعی پښویاندی ویشله شوی ده . (۲)

بیټنی

د دغی قبیلی خلك د خپل اوی نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لری . دا سړی په پښتنو کی ډیرمشهور نیکه دی اوله پخوازمانی څخه مورخانو ده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی دا سړی یوخورالوی پښتون اومشهورنیکه گڼل کیږی .

د دی عنعنی تصدیق په خارجی مورخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ ه) داکبر مغولی پاچاددربارمورخ په دی ډول کوی : «په پښتنو کی دری وروڼه بیټنی ، غرغښت اوسړه بن ډیرمشهورنیکونه دی (۳) .»

---

(۱) حیات افغانی - ۷۱۸- ۷۱۹-۷۲۱- ۷۲۲- مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۹۶- ۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبری ، لومړی ټوك ، ۱۹۱ مخ .

د بیټ نیکه نوم په تاریخونو کی بیټنی او بټن هم راغلی دی او نعمت الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ ه) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی مم د شیخ بیټنی او د ده د اولادی احوال په بشپړه توګه راوړی او ځینو نورو تاریخونو ته حواله ورکوی جی مجمع الانساب او معدن اخبار احمدی او تاریخ ابراهیم شاهی له هغو څخه دی او تر ده د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتو له مخه بټن د قیس عبدالرشید زوی دی . بیټ نیکه (*) د خپلو د وو ورونو یعنی غرغښت او سړبن نه په عمر کوچنی و، خو د خپل نیک خوی ، زهد او تقوی په وجه یی ډیر شهرت تر لاسه کړ. په کوچنیوالی کی یی تر عربستان او عراق پوری سفرونو نه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی د ډیرو خلکو سره لیدنی کتنی وکړی او د هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ(۲)

اخوند درویزه ننګرهاری (چی تر ۱۰٤۸ ه) پوری ژوند ی وهم د شیخ بیټنی او دده د اولادی ذکر کوی او د پښتنو له مشاهیرو څخه یی ګڼی خو تر دغو ټولو یو پخوانی او زوړ کتاب چی د بیټ ذکر او دده اشعار په کی راغلی دی د سلیمان ماکو د بارک خان د زوی تذکرة الاولیا دی چی له (۲۱۲ه) وروسته لیکل شوی دی د دی کتاب هغه یو څو پاڼی چی شته د شیخ بیټنی ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یا رانو چی په روزګار د شیخ بیټنی دده ورور چی سړبن نومید او پر شیخ بیټنی هم خورا ګران و. سړبن نه درلود زامن او هر کله به یی ویل خپل ورور ته بیټنی خپل زوی اسماعیل ورکا او لوی شود سړبن په کاله خدای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شو ګڼون د هغو...(۳).»

لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی د پښتو ادبیاتو تاریخ په دوهم ټوک کی لیکلی : «د بیټ نیکه نور احوال موږ ته نه دی معلوم او نه دده د ژوند و خت مؤرخانو

---

(۱) د پښتو ادبیات تاریخ ، دوهم ټوک ،(۱۰۵) مخ .

(*) په سانسکریت کی بت Bhutt د دانشمند ، فاضل او بت د پهلوان او سر باز په معنی راځی.

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰٦ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم ټوک (کابل: ۱۳٤) ۱۰٦ مخ .

تصریح کړی دی: فقط دپښتی خزانی د لیکلوڅخه ښکاری چی اسماعیل دبیت نیکه زوی دخرښبون معاصرواودغه سړی په(٤١١ه) کال کی مړشوی دی. نوچی داسماعیل دژوند وخت د(٤٠٠ه) حدودوی ښایی چی پلاراوا کایی هم د(٣٥٠ه) په حدودو کی ژوندی وی.»

دحیات افغانی دلیکوال په حواله دی دسلیمان په غرونو کی میشته وخوتر مړینې وروسته دغزنی په شاوخوا کی ښخ شو(١)

شیخ بیتنی دری زامن درلودل چی اسماعیل، ورسېون اوکجین نومیدل اوپه دغودریوزامنو برسیره یې یوه لورهم درلوده چی بې بې متونومیده اودشاه حسین غوری میرمن وه چی اولاده یې متوزی پښتانه دی (٢)

دبیت نیکه په زامنو کی دورسېون اوکجین اولادی ته بیتنی وایی (٣) په پخواوختونو کی ددغی قبیلی خلك دسلیمان دغره په لویدیځه خواکی اوسیدل او دبهلول دزوی سکندراودی دواکمنی په وخت کی دغلجیودقبیلی دغلبی له املې له خپل پخوانی اواصلی تا توبی نه وکوچیدل اودسلیمان دغره په لمرخاته د ګومل درودپرغاړه اوپه تانك کی میشته شول. وروسته بیا ددغی قبیلې اکثره خلك دسوداګری اونورودولتی چارودترلاسه کواوله پاره هند ته ولاړل له دی کبله چی په هغه وخت کی په هند کی پښتنووا کمنانوقدرت درلودنوله همدی کبله دبیتنی قبیلی ځینی کسان هم دلویورتبوخاوندان شول چی ترهغه وروسته فتح خان بیتنی دبنګال دعلاقی دګوردسیمې خودمختاره اومشهورصوبه داریاګورنر وچی وروسته دهغه تاج دکرلانی قبیلی لاس ته ورغی اوپه همدی دول ددغی قبیلی خو تنونوروهم دپښتنوپاچایانوپه دوره کی امیران وو هغه شمیربیتنیان چی دګومل په دره کی اوسیدل د هغوی په شمیر کی زیاتوالی راغی چی دخپل ملك په لویولواودنوروسیمو په نیولویی

---

(١) حیات افغانی - ٣٨١ مخ .

(٢) نوموری اثر ٣٨٢ مخ .

(٣) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ١٣٣٤ مخ.

پیل وکړان تردی چی (دوتو) ته چی کانهی گرام ته نږدی موقعیت لری ورسیدل: (۱)

دوی دلته دوزیرواومسیدوسره مخامخ شول اوپه هغه جگړه کی چی ددوی ترمینځ پیښه شوه ماتی یی وخوړه او بیرته تگ ته مجبورشول اودکرنگی له کلاڅخه هم ښکته راغلل. اوس نوموړی کلا دمسیدودقبیلی دبهلول زیودښاخ دشنگی څانگی په لاس کی ده. کله چی وزیراومسید ددوی دمقبوضه ملك له نیولوپر ته دهغوی په ملك باندی هم تیری پیل کړنوپه دغه وخت کی ځینی خلك له خپلو کورونوڅخه لاړل اوچیرته چی دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول، خود کجین داولادی زیاتره برخه اودهغی نه دوړسپون اولاده دسلیمان دغره په ختیڅه برخه کی میشته دی(۲)

ویل کیږی چی په هغه وخت کی چی دگبرغرچی دبنوجنوب اودټاك شمال ته پروت دی اودورگاړاښاخ وړسیون بیټنیوپه قبضه کی وچی وروسته بیاپه نوموړی ښاخ باندی دگوربزوقبیلی یرغل وکړاو بی شمیره ورگاړی یی ووژل اوددوی ملك یی ونیوه. داسی روایت هم موجوددی چی ددغی مظلومی اوځپل شوی فرقی په مینځ کی یوه امیند واره ښځه هم وه چی ژوندی پاتی شوه اودلکی په نوم یوه ځای ته راغله اوپه دغه ځای کی خدای (ج) دی ته دوه غبرگونی زامن ورکړل چی په یوه باندی یی دآدم اوپه بل باندی یی دمعروف نومونه کیښودل اوکله چی دغه یتیمان دبلوغ مرحلی ته ورسیدل نودخپلی مورنه یی دبیټنی قبیلی د پاتی خلکو حال ترلاسه کړاودگومل دری ته دکجین اووړسپون اولادی ته ورغلل اوله هغوی نه یی مرسته وغوښتله اوهغوی یی دخپلی مظلومی څخه خبرکړل اوورته یی وویل که چیری تاسی زموږ پخوانی ملك ونیونودوی برخی یی ستاسواودریمه برخه یی موږته راکړی(۳)

---

(۱) حیات افغانی -۳۸۲ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان- ۲۰۶ مخ.

دکجین اولادی دغه شرط ومانه‌اوهغه‌خوا ته یی لښکری ولیږلـی او پـه هغه جګړه کی چی د دوی ترمنځ پیښه شوه کجینوته بری ورپه برخـه شو اوګور بـز وتښتېدل‌اودهغوی‌داوسنی سیمی لویدیځ خواته ولاړل توبریالیتوب وروسته یی مفتوحه سیمه د پخوانی شرط له مخی په دریـو برخوویشله‌چی‌دوی برخی‌دکجین اولادی ته اوپاتی‌دریمه برخه یی اصلی خاوندانوته ورکړل شوه اوددغه ویش‌په مطابق ددغی سیمی دچارو واګی ترسره کیدی خـواوس دګبرسیمی‌اکثره ځمکی دکجین اولادی دنانی شاخ دبیی اوګروی په ذریعه نیولی دی (۱)

بیتنی د جنوبی وزیرستان په سهیل اوددیره اسماعیل‌خان دضلعی پـه لویدیځ کی استوګنه لری چی دجغرافیوی پلوه په جنوبی وزیرستان، خوپـه اداری لحاظ په دیره اسماعیل خان کی موقعیت لری :

ددوی سیمه له ۱۲ څخه تر۱۵ میلوپوری پـلن والی او تقریباً ۵۰ میله اوږود والی لری . ددوی اصلی مرکز دجنډ ولـه پـه نامه سره یادیږی چـی پـه جنوبـی وزیرستان کی دتانګ پوری مربوطه سیمه ده همدارازددغی‌قبیلی خلګ په بنوکی هم استوګنه لری (۲)

په ۱۹۶۱ کال کی په بنوکی ددوی شمیرد۱۱۹۸٤ تنواو په دیره اسماعیل‌خان کی ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

کسبونـه او عادتونـه :

ددغی قبیلی اکثره خلګ دکرنی اومالداری پـه چارو بـوخت دی : دوی پـه خپلوکسبونوکـی تـکره اوزیارکښ دی ددوی څخه ځینی خلګ هندوستان تـه د سوداګری له پاره تګ اورا تګ کوی (٤)

بیتنی غنم رنګه پوستکی، ګردمخونه، غټی‌ستورګی او منځنی اندامونه لری .

---

(۱) حیات افغانی- ۳۸۳ مخ .
(۲)اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.
(۳) « « « « ۹۸ مخ .
(٤) پښتونستان، ۲۵۲ مخ.

دوی دیرمیلمه پالونکی خلک دی . د بیتینود نارینه اوښځوپوښاک د وزیروسره د ګاونډیتوب په سبب ورته والی لري همدارازدیوالرتوپیرونوشخه پرته ددوی دود او دستورکت مت دوزیروپه شان دی :

دبنوادیره اسماعیل خان نه پرته دیرشمیر بیتنی په هندوستان اوافغانستان په بیلابیلو ولایتونوکی استوګنه لري اوخلک ددغه قبیلی خلکو ته دستانه ووپه توګه درناوی کوی:

همدار ازدوی د مسیدو سره پخوانی د ښمنی لری اود مروتو دقبیلی د موسی خیلواونوتاخیلواکثره ځمکی ددغوخلکوله خواکرلی کیږی :

دبیتنی دقبیلی ښاخونه:

ددغی قبیلی خلک په څیرو عمده څانګوویشل شوی دی چی بیاوروسته په نورو روروخیلونو باندی ویشل شوی دی د غه څانګی په لاندی دول دی :

دانا، تتا، کتپا، کوتی، رتن زی ، بو بائی، بویک، توران خیل ، کته ګرام ، مندانه ، شیخایی، ترایی اوخپلانی(۱)

۱ـ دکوتی ښاخ :

دکوتی ښاخ په اصل کی سیدان دی ځکه چی دبیت نیکه لمسی ابراهیم بن ورسبون یوسیدماشوم په خپل زویتوب ونیوه اوهغه یی لوی کړچی دغه ماشوم کوتی نومید چی دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا براهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته له نوځکه دبیتنی په قبیلی کی وشمیرل شواوس هم دده اولادی ته سیدان وایی چی دبنوپه ځلمه کی یوه سیمه دکوتی سادات په نامه یادیږی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲ـ دتتا، دناوکتپااولاده :

دوی دکجین له نسل څخه دی اواوس دبیتنی په قبیله کی داسی ګډشوی دی چی ددوی تر منځ هیڅ توپیرنشته. دتتااودناااولاده دشمیر دزیاتوالی په سبب دتولی بیتنی قبیلی مخکښ دی (۲)

---

(۱) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ،۹۸مخ .
(۲) حیات افغانی ،کابل ـ ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

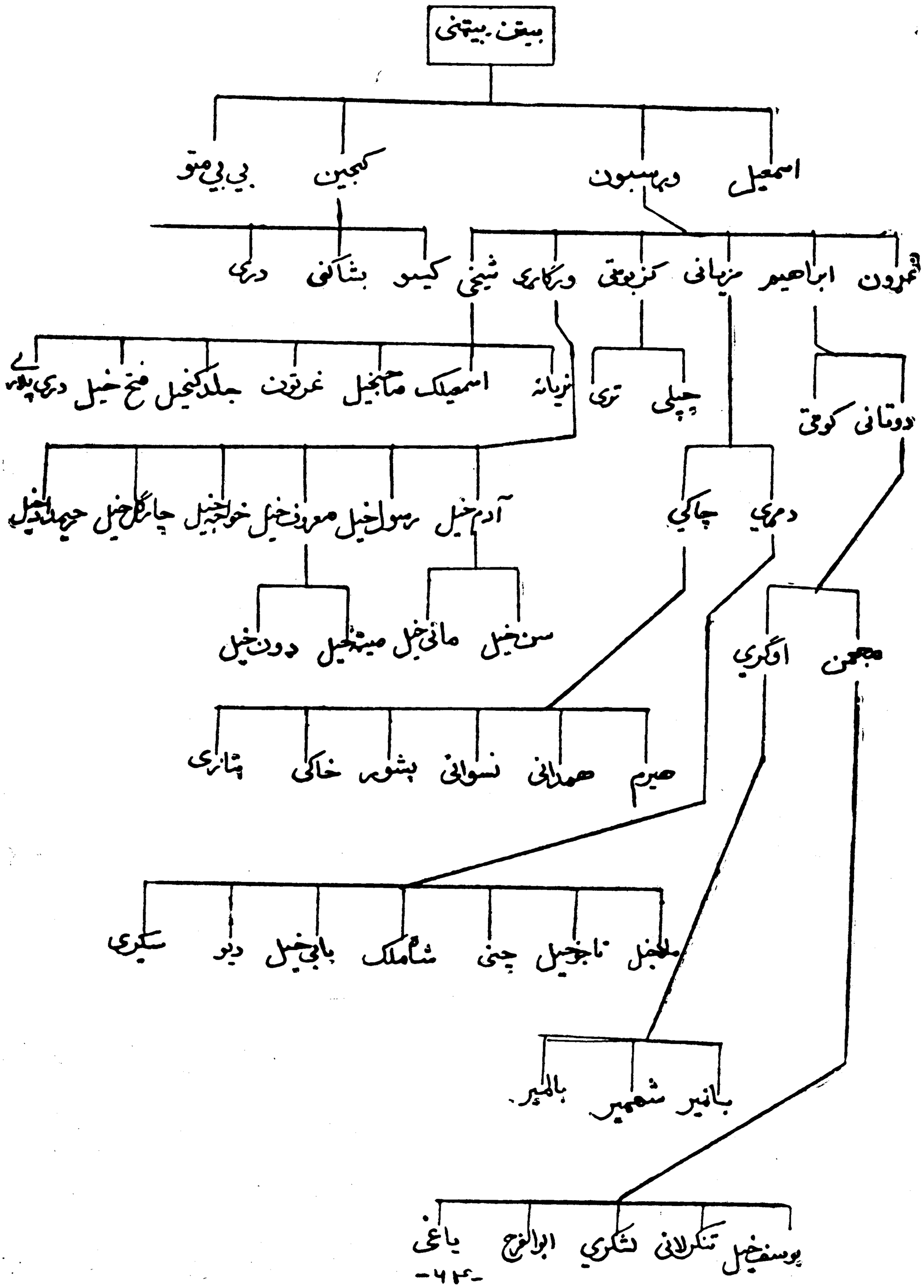

بیتن بیتهنی
اسمعیل
وهسبون
کجین
بی بی متو
عمرون
ابراهیم
مزیانی
کزبوتی
ورگاری
شیخی
کیسو
بشاکنی
دری
دوتانی
کومتی
چپلی
تری
نریانه
اسمعیلک
صاحبخیل
غرتون
جلدکخیل
فتح خیل
دری پلاری
دمری
چاکی
آدم خیل
رسول خیل
معروف خیل
خواجه خیل
چارگل خیل
حیمداد خیل
سن خیل
مانی خیل
میته خیل
دون خیل
مجمن
اوگری
هیرم
همدانی
نسوانی
پشور
خاکی
پتازی
ملاخیل
تاجرخیل
چنی
شاه ملک
بابی خیل
دیو
سیکری
بانیر
شهمیر
بالمیر
یوسف خیل
تنکرلانی
لشکری
ابوالفرج
یاغی

پره خمکنی

دپره خمکنی قبیله د سربن په توانیز ګروپ کی شمیرل کیږی چی د سپین غره په سهیلی لمنو کی ژوند کوی . ختیځ ته یی اپریدی اواورکزی، اویدیځ ته یی توری، شمال ته یی سپین غراود جنوب خواته یی دتوریواواورکزیوسره پوله لری .

په ۱۹۶۱ ع کال کی د دوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنوته رسیدلی . دوی په یوه غرنی سیمه کی ژوند کوی . د دوی خمکی اکثره للمی دی خوښه حاصل نه ورکوی پره خمکنی د افغانستان څخه د سپین غره په واسطه جلا شوی دی او کله چی افغانستان ته سفر کوی د اپریدیواو کورمی دلارو څخه ځی او په اداری لحاظ د کورمی په ایجنسی پوری مربوط دی . دوی غالباً د کرمان په دره کی ژوند کوی.(۱)

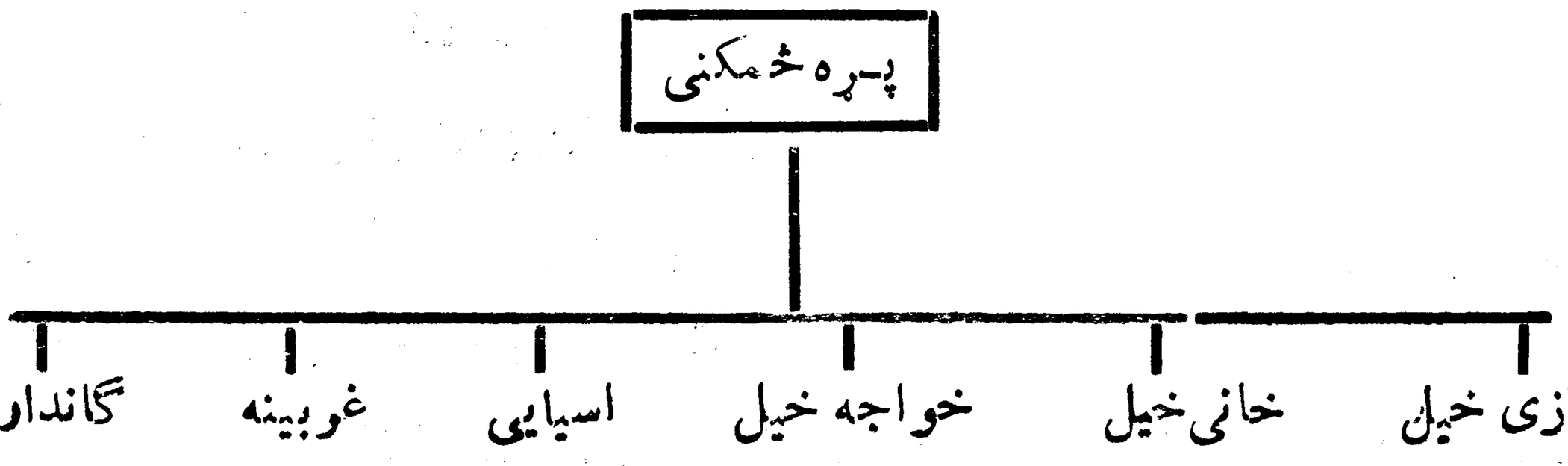

پربه

پربه په اصل کی کرلانې پښتانه اودخوګیانې ؤد قبیلی یوه څانګه ده خود پری مودی راهیسی له دوی نه بیله شوی ده اودخوګیانې وله پاتی ښاخونو څخه دومره لیری استوګنه لری چی پخپله هم نه پوهیږی چی له خوګیانیو سره اریکی لری او که نه (۲)

نوځکه مودلته په ځانګړی ډول وځیرل . د پربه مشهور خیلونه دادی: مردی-خیل ، میاخیل ، بسی خیل ، سردارخیل، محمود خیل، تری زی، ملی زی، اشی زی، دده خیل او بوچی خیل.

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۵۰۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسی ویل کیږی چی اومړی تولوخو گیانږو په خوست کی استوګنه درلوده خو د جها نګیر په زمانه کی د زرمت په سیمه کی خپنواستوګنو غلجیو قبایلو په دوی حمله وکړه اودوی یی د خپلی سیمی نه یی ځایه کړل . د شاه جهان دواکمنی په اوخت کی په دوی کی کورنی جګړی پیل شوی اودوی په هغو جګړو کی دیر کمزوری شول (۱)

دحیات افغانی اوتواریخ خورشید جهان دمولفانو پـه قـول د دوی د وسله وا لو کسانو شمیر په هغه وخت کی (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی. دوی د خوست په سیمه کی استوګنه لری اوپه سپین ګوندی کی داخل دی . د پړیه د ښاخ زیات شمیر خلك د کرنی په چارو بوخت دی خو لږ شمیر یی دتجارت اوسوداګری کارو نه هم سرته رسوی (۲)

پرملیان (فرملیان)

پرملیان پرملیان اویافرملیان پـه پښتنو کـی یوه ډیره لرغو نی قبیله ده چی د غرغښت په تولنیز ګروپ پوری اړه لری اوځا نونه دکاکړویوه ځا نګه بولی . د دوی داستوګنی اصلی ځای پرمل یابرمل دی چی دسلیمان د غرو نو په لړی اود اوسنی ارګون پـه سیمه کی موقعیت لری .

تاریخ حیات افغانی لیکی: پرملیان اکثراً پـه اورګـون اودخرو تو د سیمی په منځنی برخه کی اوسیږی (۳)

البیرونی دقانون مسعودی په دریم ټوك کنی دپرملیانـودسیمی موقعیت د غزنی اوملتان ترمنځ ښودلی دی . همـدارازدصولت افغانی دتاریـخ مؤلف زرد ارخان ناغرد پرملیانو دقبیلی دموقعیت په باب لیکی :

«پرمل دغزنی په توابعو کی دیوی سیمی نوم دی اوهغه کسان چی د پرمل په سیمه کی استوګنه لری دپرملیانو په نامه یادیږی (٤)»

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) تواریخ خورشید جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حیات افغانی- ٦٤٧ مخ .

(٤) معاون سرمحقق محمد محسن پرملی، (دپرملیانو قبیله) دحقیقت سرباز دورځپانـی ٤٧ ګنه د۱۳٦۷ کال دسرطان میاشت .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغانستان نامتو اوونلی مورخ اروابناد استاد احمد علی کهزاد هم دپرملیا نود اصلی تاتوپی مرکز (اورگون) ښودلی دی چی پرملیان پهکی ژوندکوی . که څه هم دپرملیانوداستوګنی اونژادی اړیکوپه باب دول دول نظریی څرګندی شوی دی اودهغوی څخه یی ځینی عقیده لری چی پرملیان دهغویفتلی شهزاده ګانوله اولادی څخه دی چی دعربودفتوحاتوله وخت نه دغز نوی واکمنی تردوری پوری اوبیا تراوسه په سلیمان اوسپین غره کی اوسیږی .

همدارنګه دپرملیانو په باب دوهم نظردادی چی دوی به خلجی (غلجی) وی خوهغه دویم اوقطعی نظرچی دپرملیانوپه باب صدق کوی هغه دا دی چی دوی دپښتنودغرغښت په تولنیزګرو پ شامل اودکاکړوپښتنواولاده ده چی موږ ددوی دپښترنوا لی دثبوت له پاره لاندینی دلایل راوړای شو . هغه وخت چی بهلول لودی ددیلی سلطنت ترلاسه کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی پښتانه قبایل هند ته وروبلل : په دی فرمان کی راغلی وچی ماته خدای دهندوستا ن تخت راکړ خوددی تخت حفاظت هغه څوك کولای شی چی د قوم او قبیلی خاوندوی: نوپس پښتنوته په کاردی چی ددوی دیرشمیر هندوستان ته راشی اونه یوا زی سلطنت و ساتی بلکی هغه ته پراختیاورکړی اوجا ګیرونه ترلاسه کړی چی ددغه فرمان په ځواب کی دیر پښتانه قبایل په تیره بیا لوهانی اوپرملی پښتانه دهند په لوروغلل :

په اوسنی وخت کی پرملیان په لاندنیوسیمو کی ژوندکوی :

۱- زوراورګون چی داورګون داولسوالی په شپږ کلومتری کی موقعیت لری او ویل کیږی چه په دغه ځای کی دپرملیانو تقریباً څلورزره کورنی ژوندکوی. دزاړه اورګون پرملیان په دوو ښاخونوویشل کیږی شرف اوسپری چی شرف بیادبالشتی، میل احمد اوملت کلان په څانګو اوعلی خیل اوقره خیل دسپری په ښاخ پوری اړه لری .

داورګون په پرملیانوسربیره یوشمیر پرملیان دکابل دچهاردهی په کلا ی- قاضی، کلای غیبی، آقاعلی شمس، ده مرادخان، چهلستون، سرآسیاب، موسهی

پرملیان، کلای کاشف، یوسف بنگی، بر پرملی او کوز پرملی کی چی دگلباغ د سیمی پوری اړه لری او کلای غیب الله او کلای بهادرخان پر ملی کی ژوند کوی همدارازدکابل درخت شنگ ته نژدی په کوز پرملی کی هم استوګنه لری. بوشمیر پرملیان دمزارشریف په چارکنت، لوګر، غزنی، هلمنداوکندهار کی هم اوسیږی دخوشحال ختک داشعارودة-اموس له مخی دګوزی پښتونخواد صوابی په تحصیل او همد ارازدپاکستان په پنجاب کی زیات شمیر پښتانه نه پرملیان استوګنه لری. (۱)

پرانګیان

دوی لودی پښتانه دی .ویل کیږی چی دلودی د زوی سیانې له دووزامنود جملی نه یی پرانګی مشروچی دغه څانګه دهغه په نامه سره شهرت لری . په پیل کی ددغی قبیلی خلک په لویدیځ افغانستان کی میشته وو، خوتر هغه وروسته د غره ختیځی خواته ددامان دسیمی په ټانک اوروری نومی ځایونو کی یی استوګنه غوره کړه .چی دیره موده یی پردغی سیمی با ندی قبضه درلوده له خوا هند د مغولی واکمن ظهیرالدین محمد بابر په وخت کی ددولت خیلو، میاخیلواومروتوقبیلی او همدارازدلوانی نوروخانګودغه سیمه په زورسره دپرملیانونه ونیوله اودیرشمیر پرانګی ووژل شول .پاتی یی تیت اوپرک اود خپلی قبیلی له نورو خانګوسره دهندوستان په مختلفو اوبیلا بیلو برخو کی میشته شول (۲)

اوس په افغانستان کی حتی خوک دپرانګی له نامه سره هم اشنایی نه لری، خود هندوستان په بیلابیلو پرخوکی دوی دلو دی پښتنو په نامه سره استوګنه لری . دهندوستان دپنجاب دایالت په روپړ اولودیانه نومی ځایونو کی هم ددغی قبیلی خلک میشته دی .همدارازدهندوستان په دکهن کی هم ددغی قبیلی خوکورنۍ شته :

---

(۱) محمد محسن پر ملی، «دپرملیانوقبیله» حقیقت سر باز، ۴۷ ګڼه د۱۳۶۷کال دسرطان میاشت

(۲) حیات افغانی - ۲۸۷ مخ .

دهند مشهورواکمنان لکه سلطان سکندرلودی اوسلطان ابراهیم لودی هم دلود یانود پرانگی بناخ ته منسوب وو .

پنج پای

لکه چی د درا نیوپه بحث کی راغلی دی درانیان دسربن په توانیز گروپ پوری اړه لری اوپه دو وستروخانگویعنی څیرك اوپنج پای باندی ویشل شوی دی دپنج پای بناخونه دادی :

۱ـ نورزی.

۲ـ اسحاق زی .

۳ـ الیزی .

٤ـ ادوزی.

٥ـ ماکو .

٦ـ خاکوانې یا خوگیانې .(۱)

پته دی پاتی نه شی چی دپنج پای دخوگیانې یاخاکوانې بناخ دی له هغو خوگیانیوله قبیلی سره یوونه شمیرل شی کوم چی دننگرهاردولایت دخوگیانیو په اولسوالی کی استوګنه اری اوکرلانې پښتا نه دی .

پښسی

دپښی قبیله په غرغښتوپښتنوکی یوه مشهورهقبیله ده.ددغی قبیلی اصلی مرکز د کاکړستان دژوب ناوه اود بوری تاریخی سیمه ده. خوبیاوروسته پښیو خپله پارنی سیمه پریښی اود لویی تاریخی پښتونخوانوروسیموته لیږدیدلی دی.هغه وخت چی پښیانوخپل اصلی تاتوبی کاکړستان پرپیښودنوځینی یی په پښین کی میشته شول او ځینی یی دسیوی په تاریخی سیمه کی اباد شول (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره.اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ۹٤ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی کویته ، ۱۹۷٦، ۹٤ مخ .

ظفر کاکاخیل په خپل مشهور اثر «پښتانه دتاریخ په رښناکی» لیکی: «پښی هم دکاکړو په شان مشهوره اوپخوانی قبیله ده اوجړی یی ترویدی زمانی رسی . ددوی ځینی خلك په افغانستان اوځینی یی په دکهن کی هم استوګن دی .» (۱)

همداراز دپښی قبیلی یوشمیر خلك دهند داندهرا پرادیش په ولایت کی هم شته دی چی دهندوستان په تاریخ کی دلیدوور برخه لری: داودخان پښی په هند کی یوتاریخی شخصیت ګیرشوی دی.

دپښی ابن دانی دنسب شجره

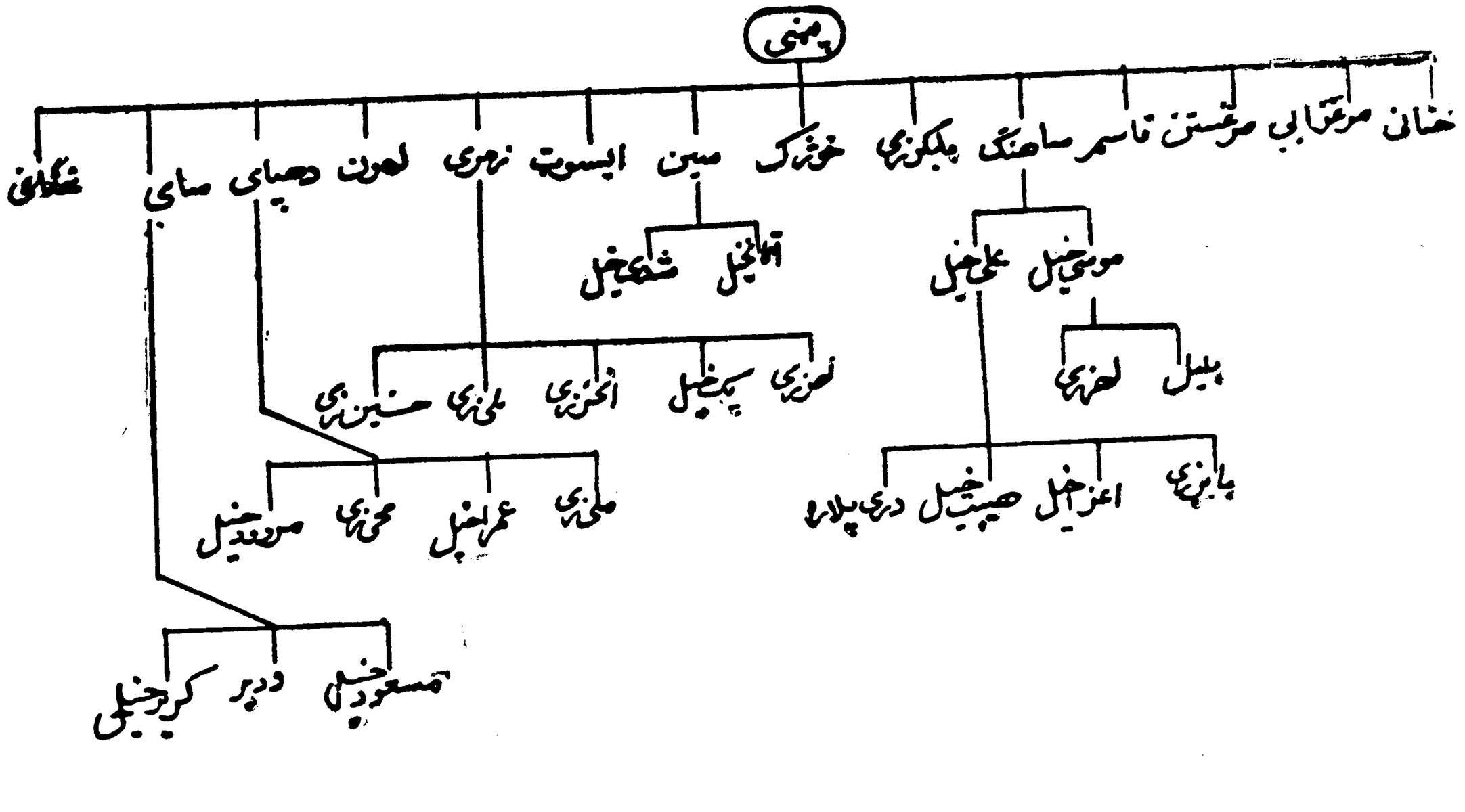

(۱) پښتانه د تاریخ په رښناکی ۱۳۲۹ مخ .

پوپلزی

پوپلزی دسړبن په ټولیز گروپ اړه لری او ددرانیو دځیرك په څانگی پوری تړلی دی.

پوپلزی دنورو درانیو څانگو څخه ډیره نومیالی څانگه ده ځکه چی دپښتنو پاچا ابدالی احمدشاه بابا او د ده اولاده له همدغی څانگی څخه دی. ددوی زیات شمیر په کندهار او هرات کی استوگنه لری او لږ شمیر نور یی دهیواد په نورو لویدیځو ولایتونو کی میشته دی. دوی دکرنی په چارو بوخت دی او ډیری ښی ځمکی لری: همدار ازدزابل په ولایت کی هم یو شمیر پوپلزی استوگنه لری. اوس په هریوه ولایت کی د دوی د استوگنی سیمی او شمیر ښیو:

۱ ـ دکندهار په ولایت کی:

دکندهار ولایت په مرکز، دامان، شاه ولی کوټ، ارغنداب، خاکریز، پنجوایی او ارغستان په اولسوالیو او دغورك په علاقه داری کی استوگنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی ۶۷۲۸۳ تنه ښودل شوی دی. (۱)

دهرات په ولایت کی:

پوپلزیان دهرات ولایت دنظام شهید، غوریانو، اوبی، کرخ اوزنده جان په اولسوالیو کی استوگنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د(۱۵۷۷۶) تنو په شا اوخوا کی اټکل شوی دی.

د هلمند په ولایت:

دناوه بارکزایی او نوزاد په اولسوالیو او د واشیو په علاقه داری کی هم یو شمیر پوپلزیان استوگنه لری په نوموړی ولایت کی یی ټول شمیر(۱۲۱۵۳) تنو ته رسیږی:

د زابل په ولایت کی:

د ترنك او جلدك په اولسوالیو او د میزان په علاقه داری کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی د دوی شمیر (۳۸۳۸) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی:

---

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام و قبایل ایالت سرحدی کشور ۹۸ مخ.

د اوزګان په ولایت کې :

په ترین کوټ او د خاص او روزګان، ګزاب، شهید حساس اود هراود په اولسوا لیوکی استوګنه اوی چې په نوموړی ولایت کی د دی شمیر ۲۹٦٤۱ تنه ښودل شوی دی (۱)

یوشمیر پوپلزی د با دغیس په ولایت د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوګنه لری یوشمیر پوپلزی په ملتان کی هم استوګنه اوی چې ښایی دوی په کوم سیاسی ملحوظ هلته تللوته اړشوی وی (۲) که څه هم خینی پوپلزی پوونده دی خوبیا خی زیات شمیر یی د کرنی په چارو بوخت دی ددی د کوچیانو شمیر هم از دی:

ددوی تخمینی شمیر د (۱۲۸٦۹۱) تنو په شا اوخوا کی دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثریت یی په زرمت، پکتیکا او د کابل ولایت په جنوب لوید یځ یعنی دلمندر په درۀ کی استوګنه لری :

تارن

د تارن د قبیلی له په باب په مخزن افغانی کی لیکل شوی دی چې په اصل کی د سیدزوی و ، خو کاکړهغه په زویتوب ونیوه اوهغه یی وروزه. تارن هم په دغی قبیله کی ښځه وکړه اواولاده یی د کاکړو د او لادی سره مخلوطه شوه چې اکثره تارن د کند هار په سیمه کی میشته اوستانه بلل کیږی اووایی چې دوی د (طاهرآبشناس) له اولادی څخه دی چې د سلطان محمود غزنوی دواکمنی په وخت کی د او بوپیژندلو په کار کی بی ساری و(۳) د نسب د شجری د لیدلو څخه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۸۷ - مخ .

(۳) حیات افغانی - ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرگنده شوه چی داقبیله هم دغرغښت په ټولنیز گروپ کی شامله ده.
ددغی قبیلی وگړی په رودملازی، زیارت، هرنایی اوسنځاوی کی ژوند کوی(۱)

د تارڼ یا طاهر د نسب شجره

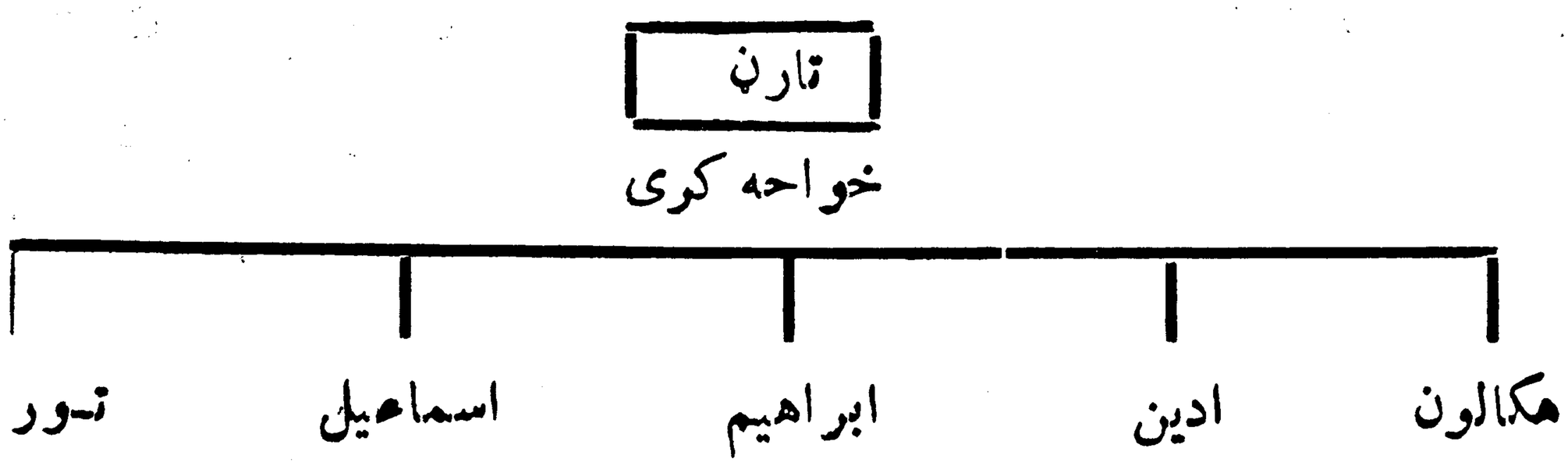

تتا

دوی په اصل کی دکجین اه نسل څخه دی اوا وس دبیټنی په قبیله کی داسی گډ شوی دی چی ددوی ترمنځ هیڅ توپیر نشته. ویل کیږی چی دتتا اولاده دشمیر دزیاتوالی په سبب دټولی بیټنی قبیلی مخکښ دی (۲)

تتور

تتور د دولت خیلو اوټاك په لویدیځه برخه کی موقعیت لری. د دی ښاخ خلك هم ددولت خیلو اومیاخیلو په شان په سوداگری اوتجارت باندی بوخت ووچی ددوبی له خوابه په وانه اوپه ژمی کی به ددامان په سیمه کی اوسیدل. دخانزمان خان کتی خیل دتسلط اوقبضی په وخت کی دغه قبیله دلوحانی دټولو خاښونو په گډون دده تسلط لاندی پاتی شوه. وروسته دنادرشاه افشارا یرانی په وخت کی دشاه بزرگ دخانی په موده کی دغه قوم دمغولوسره دمقابلی له کبله دیر کمزوری شواوکله چی دغه قوم په یعقوب خیلو باندی یرغل وکړ نو دیعقوب خیلونه یی دیرخلك وژل. خوڅرنگه چی صاحب دا د خان اودیعقوب خیلانو

(۱) پښتواوپښتانه په سهیلی پښتونخواکی - ٤٦٧ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

نورو ملکانو دگنډاپوریانو نه مرسته وغوښتله گنډاپوریان هم ددوی سره ملا وتړله او دتتور پر قوم یی حمله وکړه چی ډیر شمیر تتور یی دیعقوب خیلو په بدل کی ووژل چی وروسته بیا دغهٔ قوم ډیر کمزوری شو (۱)

دحیات افغانی په قول ددغه ښاخ شمیرله دریوسو وکورنیو نه زیات نه دی . ددوی دود او دستور دمیاخیلو سره ورته والی اویو والی لری اوغالباً خلک یی دکرنی په چارو بوخت دی . (۲)

ترکلانۍ (ترکانۍ)

که چیری ددغی قبیلی دنسب شجره وگورونو څرگنده به شی چی دوی دسړبن په ټولنیز گروپ کی شامل دی. دوی د پښتنو نورو قبایلو په لړ کی یوسفزیو، مندړو اوگگیانیو ته ډیر نږدی اودغه دری واړه قبیلی دترکلانیو په گډون دښاخی خیلو یاخوښی خیلو پښتنو په نامه سره یادیږی :

دغه قبیله په پخوانیو متونو کی دمثال په توگه داخوند درویزه په تذکرة الابرار والاشرار کی عموماً دترکلانۍ په نامه یاده شوی ده خواوس معمولاً دترکانۍ په لیک دودلیکله کیږی .

یوسفزی، مندړ، گگیانۍ اوترکانۍ چی مجموعاً دخا بنی خیلو یا خوښی په نامه یادیږی ددوی اصلی اولومړنی ټاټوبی دارغستان په حدودو کی دغونډان اوسره غره په خواوشا کی هغه ځمکه ده چی دغوړی مرغی په نامه یادیږی. دوی چی دترینو په گاونډ کی اوسیدل دترینو دفشار اوزور له امله یی خپله سیمه پریښوده او دغوریاخیلو له خوادغزنی دمقر په کڅی کی په ورکړل شوی ځمکه باندی دڅه وخت له پاره میشته شول خوله غوریاخیلو سره هم خوابدی شول هغه ځمکه یی هم پریښو ده چی په نتیجه کی دکابل خواته راوخوځیدل . دراتگ په وخت کی اتمان خیل هم ورسره ملگری شول. دوی دکابل په شا اوخواورشوگانو کی میشته شول چی په هغه وخت کی په کابل کی دتیموری کورنی میرزا ابوسعید واکمن وچی

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۲۹۸ مخ .

ورپسی یی زوی میرزاالغ بیګ دهمدغوپښتنوپه مرسته په ۱٤٦۹ع کال کی په کابل اوغزنی کی واکمن شو. له دغه ځایه انګل کیږی چی نیابی خانبی خیل پښتانه به دکابل ورشوګا نو نه دپښځلسمی پیړی دلو مړی نیمایی په وروستیو کلونو کی راغلی وی. میرزالغ بیګ چی تر څوپوری کمزوری وپه همدغوپښتنو به یی ځان ساته خو کله چی هغه په خپلوپښتوودر یدد پښتنوسره یی مخالفت څرګندکړ. میرزا الغ بیګ لازمه وګڼله چی دهغوی پیا وړی ځواک مات کړی هماغه وچی خانبی خیلوپښتنومشرا نوته یی یوه میلمستیاجوړه کړه اوپه چل ول یی سره یی دهغوی د(۹۰۰) تنه په شااوخواکی مشران له تیغه تیرکړل چی ادیره یی دکابل دمونجان دغوندی په جنوبی برخه دسیاسنګ دغره په لمنه کی پرته ده داپیښه په غالب ګومان د۱٤۸۰ - ۱٤۹۰ ع کلو نوپه شااوخواکی شوی ده :

تردی خونړی او خواشینووونکی پیښی وروسته خانبی خیل پښتا نه دکابل نه د ننګرهارپه خواروان شول تر کلانیو به لغمان کی واړول :

یوسفزی ، ګګیانی او اتمان خیل په ننګرهارکی اوسیدل چی په بیاورو سته نومورې دری قبیلی په سوات ، دیراو باجوړ کی میشته شوی ، خوتر کلانی چی په لغمان کی یی استوګنه غوره کړی وه دلغمان خلک وددوی له لاسه په کابل کی مغولی حکمران ته شکایت وکړ اودمغولی پوځ په فشارتر څه مودی وروسته دلغمان نه باجوړ ته ورغلل.

محمدحیات خان په خپل مشهوراثر «تاریخ حیات افغانی» کی لیکی: «په کومه سیمه کی چی د تر کلانیوقبیله استوګنه لری یوه غرنی او ښکلی شنه سیمه ده چی دیره په زړه پوری آب وهوالری. ددوی په سیمه کی دغنمو پیداواردنورو غلودانو په پرتله دیردی»

قبیلوی ویش :

تر کلانی په لاندنیوستروښاخونوباندی ویشل شوی دی : (۱) سالارزی (۲) ماموند(۳) ابراهیم خیل (٤) اسوزی (٥) سمیل زی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ سالارزی:

سالارزی په ښار، کوټکی، الیکی، ناوه گی، چارمنگ، لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، بر چمر کنډاود کونړ دولایت په دانگام کی اوسیږی.

۲ـ ماموند:

ماموندپه اومړی سرکی په دوه مهموښاخونوچی یوته یی (اوی ماموند) او بل ته یی (واړه ماموند) وایی ویشل شوی دی: دلوی ماموندودخیلونومونه دادی: مسعودخیل، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلوزی.

دوړوماموندوخیلونه دادی: بړوزی، اوریازی، برم کازی.

۳ـ ابراهیم خیل:

په ټوله ترکانی قبیله کی ابراهیم خیل دمشرتوب اواعتبارڅښتن دی دوی اصلاً په سالارزیوورگډیږی. خوله کومه وخته چی ابراهیم نومی دباجوړدسالار زیومشردخپلی آزادی له پاره دمغولودامپراتوری سره ډیری جگړی وکړی اود باجوړدسیمی خپلواکی یی په ډیری میړانی سره وساتله دهغه ځای دپښتنوله خواده ته دخان لقب ورکړشوچی دغه مشری تردیری مودی پوری دده په کورنی کی پاتی شوه اواولاده یی دابراهیم خیلوپه نامه سره یاده شوه:

٤ ـ اسوزی:

په جندول او بر اول کی استوگنه لری:

٥ ـ شملزی:

چی په میران او براول کی استوگنه لری:

د باجوړڅخه پرته نرکلانی ددیرپه ضلعه او د افغانستان دکونړپه ولایت کی هم استوگنه لری چی ددیردضلعی ترکلانی په براول، میدان اوجندول کی استوگنه لری اوشمیریی (۷٥٤۰۰) تنه ښودل شوی دی: په باجوړکی دترکلانیو شمیر د ۱۹٦۱ کال د سرشمیرنی له مخی (۱٥۰٥۰۰) تنه وو چی د هغی جملی څخه یی

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او (۷۰۵۰۰) تنه سالارزی شمیرل شوی دی .

د افغانستان دکونړې ولایت کی ددی شمیر (۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوی دی چې په دانګام، اسمار، شنګری، شالی، ناری، بریکوټ، دم کلی، نرنګ، سرکانو، ګنجګل، تانکو، شلتن اومروره کی استوګنه لری(۱)

تره خیل

دوی غلجی پښتانه دی اودیوشمیر خلك یی دکابل ددهسبزد اولسوالی په تره خیلو، د لغمان ولایت دتبی کونج اوتردخیلو په کلیو او ځینو نورو کلیو کی میشته دی یوشمیر تره خیل په کوهدامن کی هم استوګنه لری . ددوی یوشمیر کو چیانی ژوند لری تره خیل دکرکیلی په چارو بوخت دی او یوشمیر یی دولتی ملازمتونه هم سرته رسوی .

تره کی

د غلجو په تولنیز ګروپ کی یوه ډیره مشهوره قبیله ده. د حیات افغانی د مولف په قول په افغانستان کی ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیږی ددوی زیاتره برخه د غزنی ولایت په مقر، ګیلان اود ناوی په اولسوالیو او دآب بند په علاقه داریو کی استوګنه لری چې ۲ پر ۳ برخه خلك یی په کلیوا ویوه برخه یی په پوونده او کوچی دول ژوند کوی چې ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملك اوسیمه وړه ده . څرنګه چې د مقرد سیمی زیاته اندازه د علی خیلو او خدوزیو په لاس کی ده نوځکه د څمکی دلږوالی له کبله یی پو پر ۳ برخه خلك په شپږتوب او دژویو په روزنه او پالنه ژوند کوی :

د تره کو پوونکی د مني د موسم په پیل کی د کندهارخواته ځی اود پسرلی د موسم په پیل کی بیرته د مقرخواته په راتګ پیل کوی چې دهمدی کبله په پښتو

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پوونـده ووتره کوپـه باب یومتل هم شته چی وایـی :

چی چونگښی وایی قر	تـره کی وایی مـقر
چی چونگښی وایی غار	تره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه متصد دادی چی کله دگرمی د موسم پـه پیل کی چونگښی د رغزپورته کوی : نوپه دغه وخت کی تره کی کوچیانواوپوونده تهخپل وطن ة په زړه ورگرځی اوبیرته مقرته راستنیزی . (۱)

د غزنی د ولایت څخه پرته یوشمیرتره کی د زا بل د ولایت په مرکز کلات او د شاه جوی په اولسوالـی کی هم میشته دی .

همدارازد هلمند د ولایت د نادعلی اوگرمسیرپه اولسوالیو کی هم یوشمیرتره- کی استوگنه لری. د تره کوجنوب اوجنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی، ختیځ ته یی سلیمان خیل، شمال ته یی علی خیل ، اندراوهزاره اوجنوب ته د دیورنډ په کرښه دکاکړوسره نښتی دی. ددغی قـبیلی کوچیان په عمومی توگه پـه ژمی کی دکندهار په ریگـ اودا څـخه زیـوپه سیمی اوهمدارازدکندهاوپه نورو برخو کی لیدل کیږی. ددوی بوشمیرد دیورنډ دکرښی نه تیریزی اودکاکړو دقبیلی سیموته لیږدکوی او ترپښینه پوری څی(۲)

یوشمیر تره کی دننگرهاردولایت دچپرهاردعلاقداری دتره کوپه کلی کی استوکنه لری چی شمیریی (۲۸۷) تنوته رسیږی (۳) سربیره پردی دفاریاب په ولایت کی هم زیات شمیرتره کی ژوندکوی .

همدا رازد دوی یوشمیرد بـاد غیس د ولایت دمرغاب داولسوالی دبوکن په

---

(۱) حیات افغانی، پښتوژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه.

(۳) نوموری اثر ، ۷۳ مخ .

کلی اودهغه په شااوخوا اودنوموړی ولایت دغورماچ د اولسوالی په خوکلیو کی هم میشته دی. د دوی شمیر د ۱۶۱۳۱۴ تنو په شااوخواکی ټولنه شوی دی .

دتره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلجی دنسب شجره

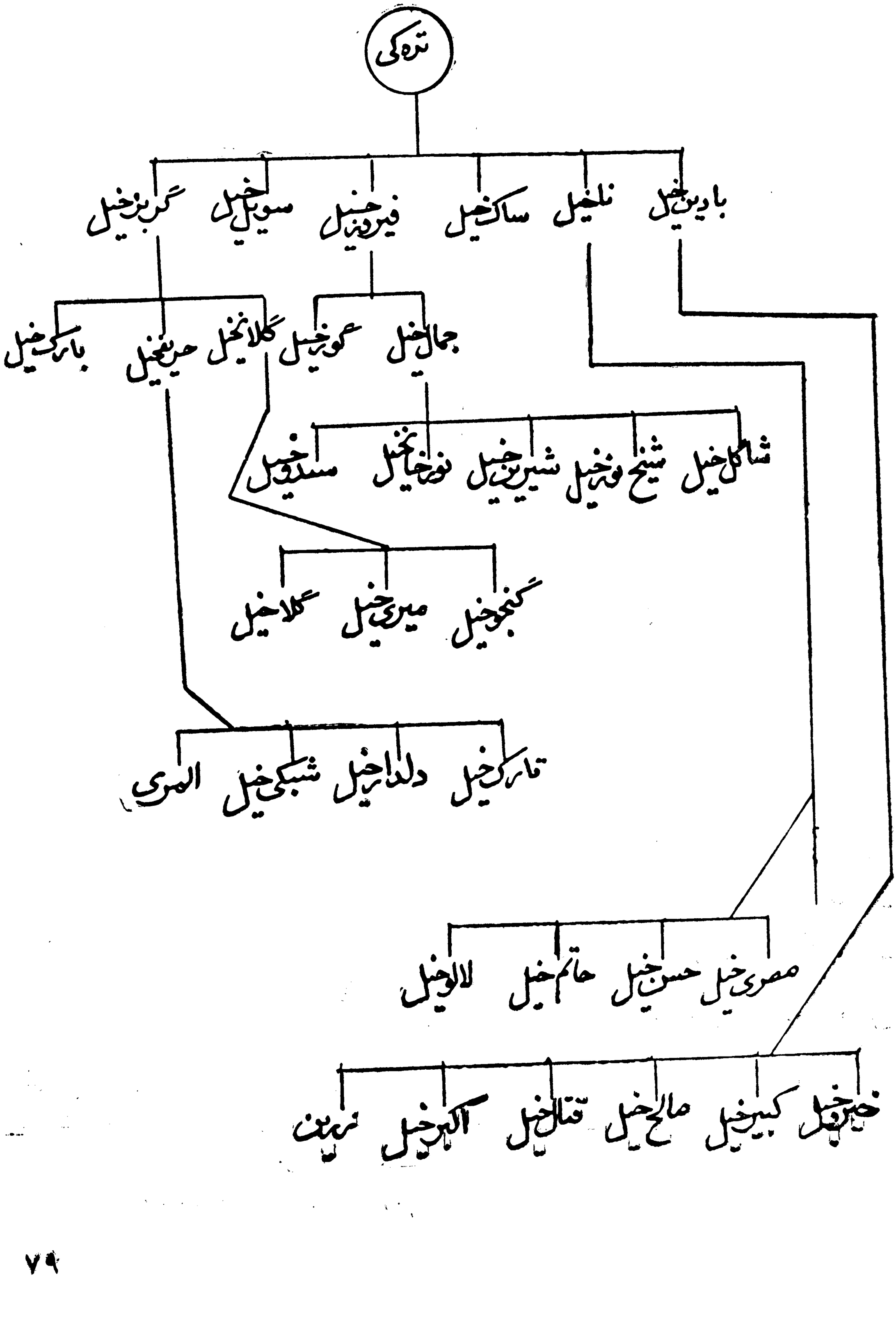

تـرين

دنسب دشجری دکتلونه څرګندیزی ابدال چی هغه له نسله څخه ددرانی قبیله رامیځ ته شوی دترین زوی و ،خوځرنګه چی دده اولاده په درانی او ابدالی سره یادیزی نود ترین پاتی دوه زامنود خپل پلار یعنی ترین سره شهرت ومو ند چی په دوو لویو قبیلو ویشل شوی دی تورترین اوسپین ترین اود تسمیی وجـه یی داسی بنودل شوی ده. دترین هغه زوی چی لږتوروزمه وهغه په تورتر ین اوبل زوی یی چی سپین رنګی وپه سپن ترین سره شهرت ومو ند. (۱)چی ددوی بحث به په خپلو ځایونو کی وشی .

تور تر ین

دبریخوختیځ ته ورځرمه پښین موقعیت لری چی دترینانوملك دی. د غه سیمه دد رانیود ملك په سهیلی برخه کی موقعیت لری .اویدیځ خوا ته یی شوراوك چی هلته بریخ میشته دی ، سهیل لورته یی پښین له شال څخه دتګه تو په نامه په یولړغرونو سره بیلیزی. ختیځ خوا ته یی هغه غرونـه موقعیت لری چی دغه سیمه دکاکړونه بیلوی اوقطب خواته پښین ددرانیو له سیمی نه دشمال خواته غرونوسره بیله شوی ده. پښین له شمال ختیځ نه ترجنوب لویدیځ پوری نږدی اتیا میله اوزدوالی اواخری سوړیی نژدی خلویښت میله دی .

پښین دشوراوك په نسبت اوچت اوسطحه یی نا همواره ده ،خودشوراوك په پرتله دکرنی وړ ده. ددی سیمی خلك په یوی کولړکی داوښانو په پرتله زیاتره دغوایانو څخه استفاده کوی. که څه هم داوښانو شمیریی زیـات دی(۲)دوی غالبا دکرنی په چاروبوخت دی.خو ددوی زیات شمیر خلك دکند هار اوسند (اباسین) تر منځ دسوداګرۍ په چاروبوخت دی .

---

(۱) حیات افغانی ـ ۱٤۰ ـ۱٤۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی ـ ۱٤۵ ـ ۱٤٦ مخونه .

د دوی کره وړه ددرانیود کړووړوپه خیردی چی له هغوی سره هم په نسب اوهم
پسه ملګرتوب کی دیر نژدی ورته والی لری(۱) دپښتین یوازینی اوسیدونکی تورتوین،
سیدان او یو څه کاکړ همسایه دی. حیات افغانی دترینانو شمیرد(۶۰۰۰) کورنیو
په شا او خوا کی ښودلی دی (۲)

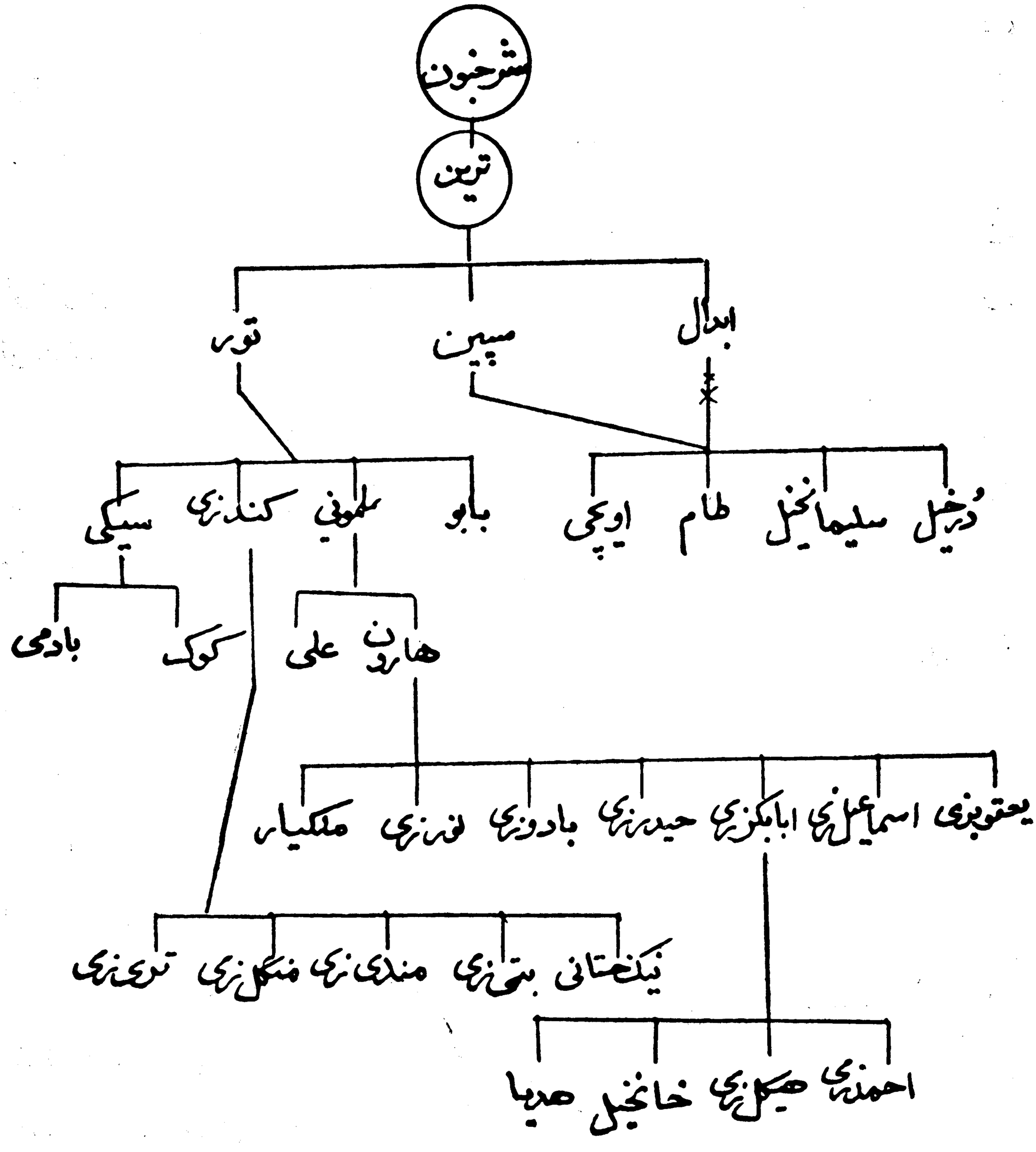

(۱) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک ۱۲۱، ۱۲۲ مخونه .
(۲) تواریخ خورشید جهان، ۲۰۴ مخ .

تنهی

دوی هم دکرلاڼ په ټولنیز گروپ کی شامل دی او دشیتك داو لادی څخه شمیرل کیږی . دغه قبیله په دریو څانگو باندی ویشل شوی ده: اریوزی، میرخیل اوسینکی. تنهی دخوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومده خیل وزیرموقعت لری چی دډیورنډ کرښه مده خیل او تنی سره جلاکوی، لویدیځ ته یی ځدراڼ، شمال ته یی دشمل سیند او اسمعیل خیل اوختیځ ته یی هم گوربز پراته دی:

دتنهیو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسترو کلیو ویشله شوی ده(۲)ددوی لویدیځ غرډیر آباد او اکثره خلك یی په غرونو کی اوسیږی، خوځینی خلك یی د غرونو په لمنو کی کی هم استوگنه لری.

محمد حیات خان په خیل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکی: «ددوی اوی کلی د درگی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلك وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) .»

د درگی نه پرته چی ددوی ډیر ستر کلی دی دا لاندینی کلی یی هم مشهور دی: حصارك، گوخه، نرخی، ایتمان، کوچون، ډبر، وړیځی، د بر ملکه، سنگړای، تورخیل اوورژله.

تنی ډیرجنگیالی او زړور خلك دی اوپه دووگوند یو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسینکی یوه گوندی ده اومیری خیل بله گوندی ده.

ددغو دری وا ړو څانگو په جمله کی د میری خیلو شمیر زیات دی. تنهی د کرنی په چارو بوخت دی. ځمکی یی لـلمی دی، خویوه اندازه آبی ځمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیږی. ددوی پوښاك غالباً دوړوته ورته دی.

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور، ۶۷ مخ.

(۳) حیات افغانی ۶۰۵—۶۰۶ مخونه.

په‌غره کی اوسیدونکی تنی دوزواوداوارو سیمو اوسیدونکی تنی دپسونو دیری رمی ساتی . دغو ایانو گلی هم په دوی کی دیری دی. دوی په خوراك کی دغنمو ، اوربشواوزدنو نه استفاده کوی اویو دول غر نی میوه چی پور گی یی بولی اوره کوی‌اوبسیایی خوری (۱)

دتنیو خلك لوری ونی، غنم رنگه اوښایسته ځیری لری اود تاریخی پلوه ددورو او بنوځیو سره ورو نښه دی. د دوی شمیرد ۱۳۶۰ کال‌د احصا ئیی له مخی(۲۴۱۶۴) تنوته رسیزی (۲)

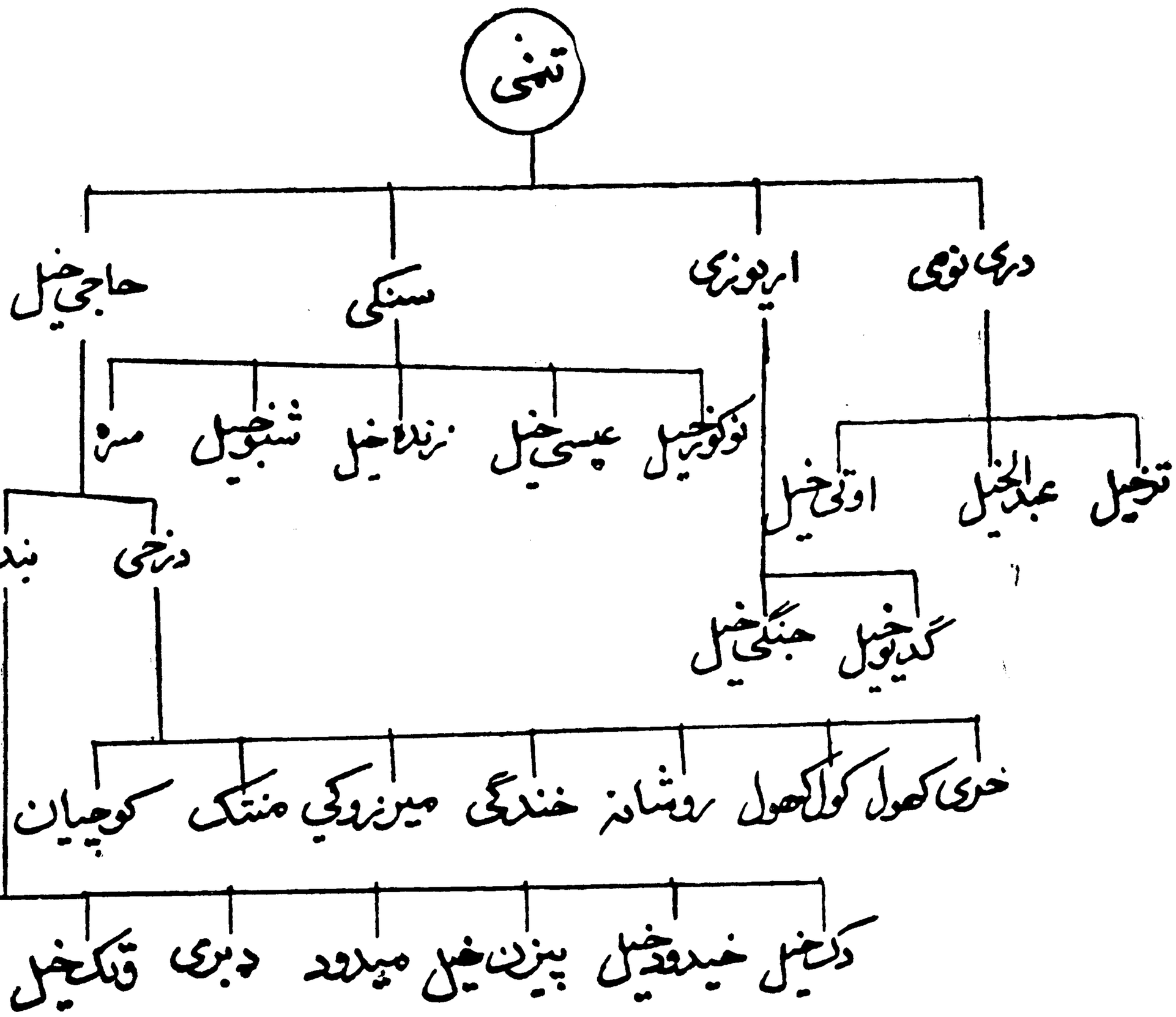

(۱) حیات افغانی ۶۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام‌وقبایل ولایات سرحدی‌کشور - ۶۷مخ

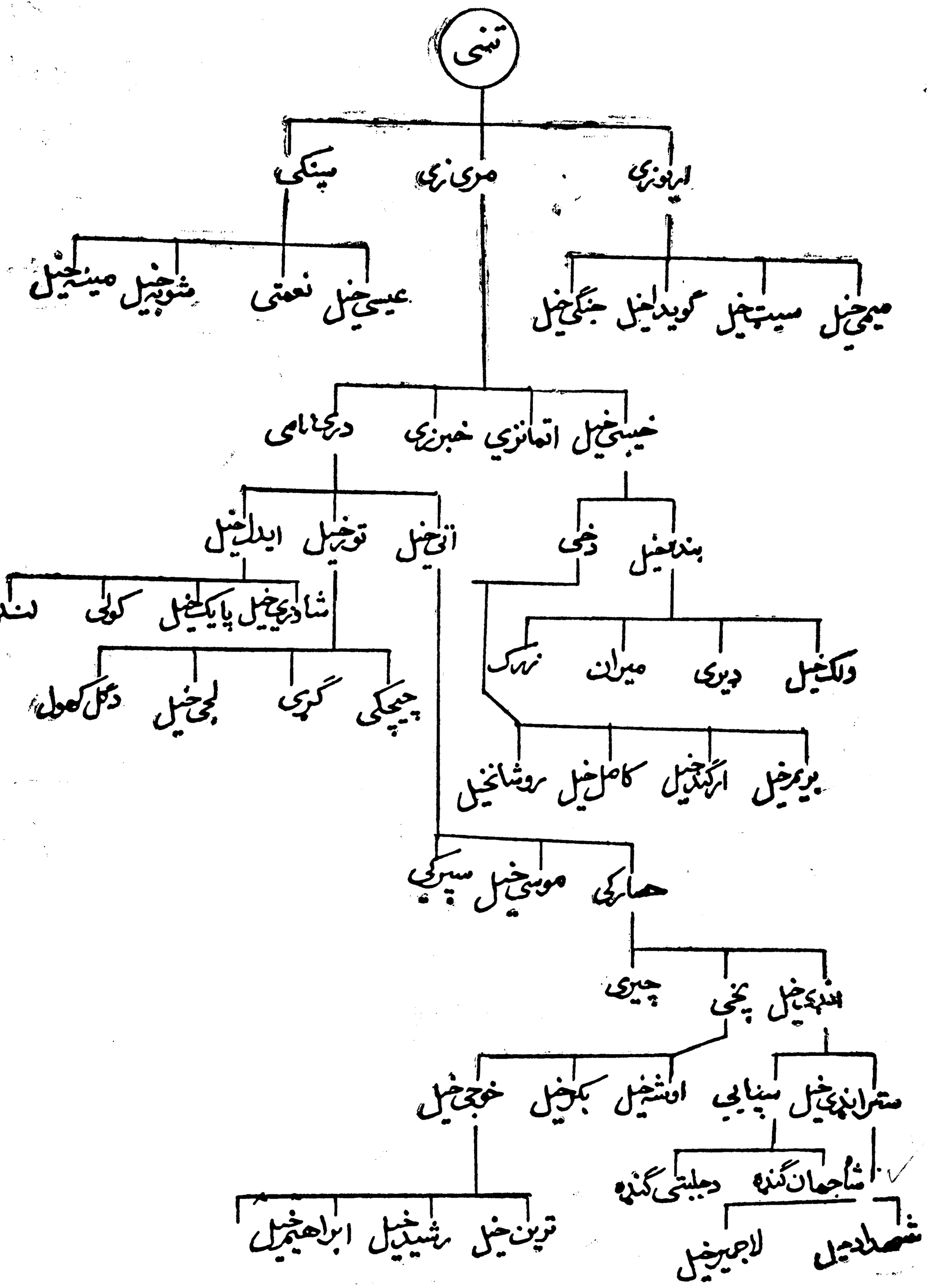

(۱) حیات افغانی ۶۰۶ مخ

توخـــی

دغلجیو په ټولنیز گروپ کی توخـی یوه مشهوره قبیله ده . توخی دهوتک بابا وروړ ، دباروزوی ، دتولر امسی اود غلجی کړوسی دی چی دتوخی قبیله دده په نامه سره مشهوره شوی ده (۱)

دتوخو قبیله دهوتکو دعروج نه وړاندی دغلجیو په قبیله کی لومړی مقام درلود او سلطان ملخی چی داورنگزیب همعصره و دتوخو دښاخ ډیر مشهور مشر او سردار تیر شوی دی (۲)

دتوخو سیمه دکند هارلمرخاته ته په ۸۵ میله واټن کی موقعیت لری چی په کلات غلجایی سره مشهوره او دتوخو صدر مقام گڼل کیږی . توخیان دترنك درود پرڅنډو دپل سنگی نه نیولی ترشیباره پوری استوگنه لری (۳)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کی دتوخیو دقبیلی شمیر د ولس زره کورنی لیکلی دی ، خو دحیات افغانی د مؤلف دپټی محمد حیات خان په قول ددوی شمیر له پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی .

دارغنداب وادی چی په شمالی برخه کی دهزاره وودسیمی ترڅنگ پرته ده اوهم میزانه دتوخو په قبضه کی ده . همدارازیو شمیر توخی دناوی دوادی په جنوبی اوښکتنی برخه کی استوگنه لری . پاتی یی په شیبار ، هلتاغ ، میزان او نورو ځایونو کی میشته دی . دتوخو یوه محله دکابل ښارته نژدی په ده افغانانو کی هم شته .

اوس به په لاند نیوجدو لونو کی د دوی داستوگنی ځایونه اوشمیر وگورو :

دزابل په ولایت کی :	شمیر
۱ ـ په کلات کی .	۱۷٤۲۷ تنه
۲ـ په شاه جوی کی :	۲۵۷۹۹ تنه
۳ـ دارغنداب په اولسوالی کی .	۱۹۲٤۷ «

(۱) محمد هوتك بن داود ، پټه خزانه ، کابل . ۱۳۳۹ ـ ۹ مخ .

(۲) حیات افغانی ـ ٤۰۱ مخ .

(۳) عبدالروف بینوا ، هوتکی ها ، کابل ـ ۱۳۳۵ ـ ۵ ـ ٦ مخونه .

٤ـ دشینکی په اولسوالی کی.	٤١٥٧ تنه
٥ـ دشمول زیونه اولسوالی کی .	«٢٦٣٤٧
٦ـ دمیزان په علاقداری کی .	« ٢٤١٧
مجموعاً	«٩٥٣٩٤

دکند هار په ولایت کی :

دولایت په مرکز کی .	٩٩٦٩ تنه
دشاه ولی کوټ په اولسوالی کی.	« ٥٦٧٤
دارغنداب په اولسوالی کی	« ٢٣١٨
مجموعاً	« ١٧٩٦١

دنیمروز په ولایت کی :

دکنګ په اولسوالی کی	«١٧٠٣ (١)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سلطنت بیان کی زیاتوی : «هغه سیمی چی دپارا پامیزادپه غره پوری اړه لری په هغه کی توخی استوګنه لری اوداسی معلومیزی چی دوی غریب اوخوارخلك دی (٢)»

دامیرعبدالرحمن خان دواکمنی په وخت کی دوی دیره شدید ه ضربه ولیدله اویوشمیر یی دخپلی سیمی څخه تبعیدشول اودافغانستان په نورو ولایتونو کی میشته شول. ددوی سیمه وچه اودکرنی ځمکه یی ازه اوغالباً دخارویوپه محصولاتوخپل ژوندتیروی .

(١) معلومات مختصردر باره أقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ، (٨٨ مخ).

(٢) دکابل سلطنت بیان ـ ١٢٤ ـ ١٢٥ مخونه .

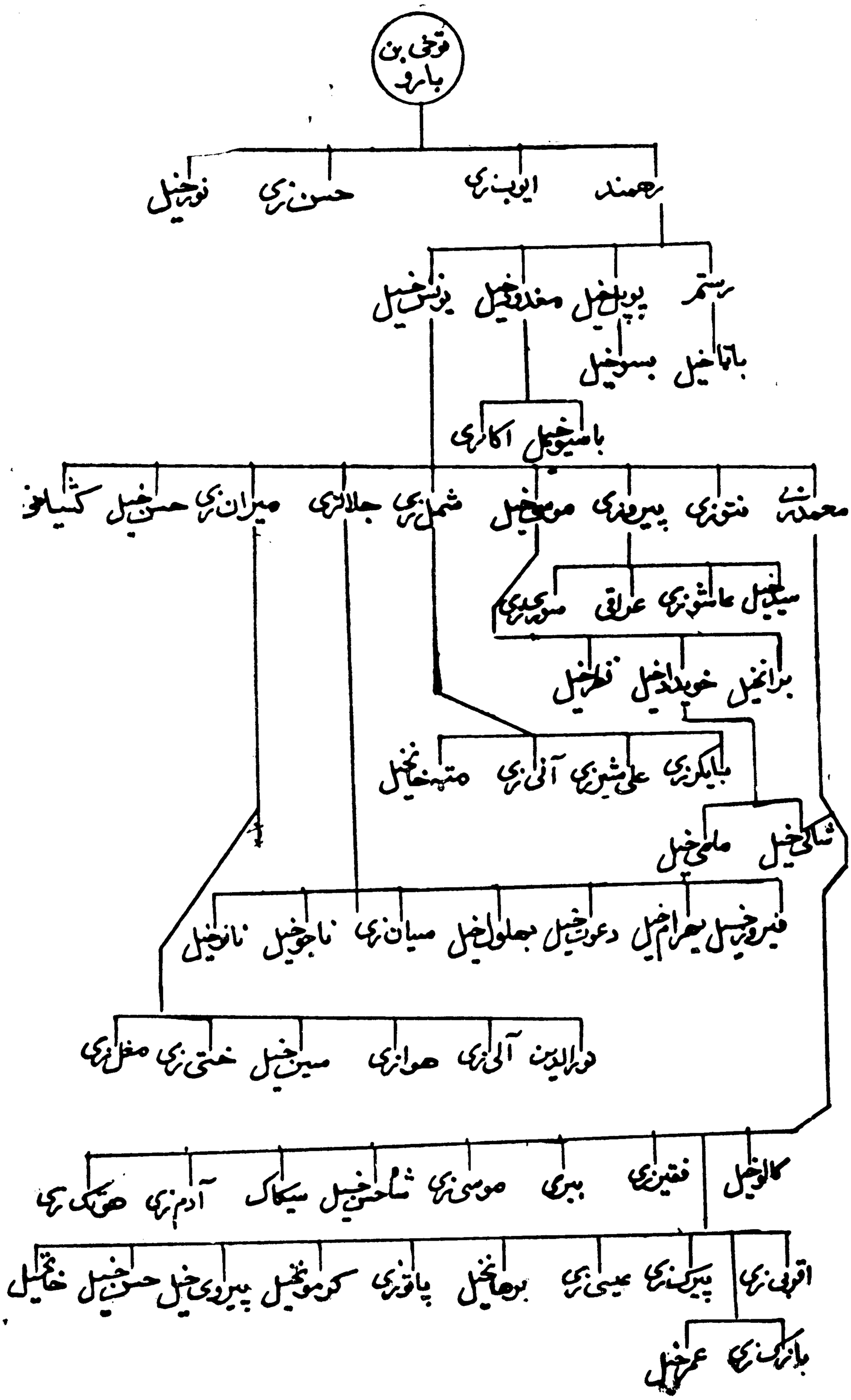

قوخی بن بارو
رهمند
ایوب زی
حسن زی
نورخیل
رستم
پوپل خیل
مغدود خیل
یونس خیل
باتا خیل
بسو خیل
باسیو خیل
اکا زی
معمد زی
نتو زی
پیرو زی
موسی خیل
شمل زی
جلال زی
میران زی
حسن خیل
کشیانو
سید خیل
عاشو زی
عراقی
سوری زی
برانخیل
خویداد خیل
نظر خیل
بایکر زی
علی شیر زی
آنی زی
متهخانخیل
شاکی خیل
ملمی خیل
فیروز خیل
بهرام خیل
دعوت خیل
بهلول خیل
میان زی
ناجو خیل
نانو خیل
نورالدین
آلی زی
هوا زی
سین خیل
ختی زی
مغل زی
کالو خیل
فقیر زی
ببری
موسی زی
شاه حسن خیل
سیکاک
آدم زی
هوتک زی
اقربی زی
پیرک زی
عیسی زی
برهانخیل
پاتو زی
کرمونخیل
پیروی خیل
حسن خیل
خاتخیل
بازک زی
عمر خیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوخود تاریخ په اوزدو کی دښکیلاکګرو ځواکونو برخلاف زیاتی مبارزی کړي دي. دتیري کوونکو مغولو سره ددوي کارنامی زموږ په تاریخ کی ثبت دي . همدا راز دانګریزانو پرخلاف په دریو جګړو کی دوی دیري توري وهلی دي، په تیره بیاد افغان ـ انګلیس په دریمه جګړه کی دتوخو جنګیالیو مبارزینو په زابل، غزنی او کندهار کی تلپاتی ویاړونه ترلاسه کړي دي. دتوخود قبیلی په وطن مینو شاه زلمیانو په خپل قبیلوي یووالی او اتحاد سره تل د هیواد په ملی آزادي بخښنو ونکی غورځنګ کی فعاله ونده اخیستی ده .

توری

دوی ته توری زی هم وایی اودروایاتو مطابق داقبیله هم دکرلانی تر ولنیز ګروپ یوښاخ شمیرل کیږی. همدا رازدنسب په شجره کی دخوګیانیو یوه څانګه اودځاځیو تر بوران هم ګڼل کیږی .

کورګانی واکمن ظهیرالدین محمدبابر هم ده ۱۵۰۰ عیسوی کال په واقعاتو کی ددغې قبیلی ذکر کړی دی. ددغې قبیلی داصل په باب دمؤرخینو تر منځ اختلافات موجود دی ځینې دوی دنسل له مغل ګڼی اوځینې یې نورو ته منسوبوی خو دا اټکلونه صحیح نه بریښی. دخوشحال خان خټک دوینا مطابق دوی نسلاً کرلانی پښتانه دی اوداوینا صحیح ده (۱)

توری دکورمی په ایجنسی کی استوګنه لری. شمال ته یې سپین غر، لویدیځ ته یې دپکتیاولایت، جنوب ته یې تل اوبنګښ اودختیځ خواته داورکزیو دقبیلی سره ګډه پوله لری(۲)

دغه سیمه په پیل کی د بنګښو په لاس کی وه ولی دپښتنی ننګ اوناموس د یوی معاملی له کبله توریانودځاځیو په مرسته بنګښن ددې سیمې نه وشړل اودغه سیمه یې ددوی نه ونیوله:

---

(۱)پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اصلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستا ن ۸۶ مخ.

داقبیله تر ۱۸۷۹ع کال یعنی دانگریزانواوافغانانوترمنځ ددوهمی جګړی‌پوری دافغانستان یوه برخه شمیرل کیده، خوورووسته انګریزانو جبراله افغانستان نه جلاکړه (۱)

دکورمی دایجنسی مساحت ۱۳۰۰ میله مربع ده اومشهورسیندیی دکورمی د سیند په نامه سره یا دیزی چی توری هم دکورمی‌دسیندپه دواروغاروکی‌استو-گنه لری .

دتوریوقبیله په پنځوښاخونوباندی ویشل شوی ده چی په دی دول‌دی:

علی زی، غونډی خیل، دوپرزی، مستوخیل اوحمزه‌خیل(۲)

توری شیعه مذهبه دی اود مذهبی احکامو‌پهاجرا کولو کی دیرتینګ‌دی .دوی د خپل قبیلوی دود اودستورپه اساس دسیدانودیراحترام اودرناوی کوی اوهریوفرد د سیدانومریدان دی . د دغی قبیلی خلك د ساداتوپه څلورو دلوویشل‌شوی دی‌چی دوی ته دیراعتقاد لری او د تیراه‌د سیدانو ، احمد زی سیدانو ، دکرمان‌سیدانو اودماوره سیدانوڅخه عبارت‌دی.

هغه توریان چی دتیراه‌په سیدانوپوری‌مربوط دی‌د میا مرید یا (تینګ واندی) اوپاتی نوریی د(سست واندی) په نامه یادیزی چی دری واندی د میا مرید په مقابل کی یودی (۳)

د دی نه پرته توریان په سپین‌ګوندی پوری اړه لری .

د دوی په فکرتهیل خلك دوه دوله دی یوریښتونی اوپه سمه لارتلونکی خلك اوبل په کږه لاره تلونکی خلك .

د توریود حمزه خیلود ښاخ تقریباً دوه سوه کورنی کوچیان دی چی د یخنی په موسم کی د خپلوڅارویوسره د بلند خیلو تل ته ځی،خودګرمی په موسم کی‌سپین غره ته ځی .

---

(۱) پښتونستان - ۲۸ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۳۹ مخ.

(۳) اضلاع،ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ

حیات افغانی د دوی دوسله والو کسانوشمیر یوولس زره ځنه ښودلی دی، خو سرویلیم بارتن په خپل کتاب کی د دی قبیلی د جنګیالوواوسلمه وا لومیرونوشمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومی دول دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی په سیمه کی وریجی، جوار، اوربشی ، غنم اومی ډیری پیداکیږی . د دوی دکرنی اکثره ځمکی دکورمنی درود په واسطه خړوبیږی . د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنی له مخی د دوی شمیر (۱۹۴۵۰) تنوته رسیده او که چیری (۱۱۰۵۸) بنګښن شیعه ورسره یوځای شی نوشمیریی (۳۰۵۰۸) تنوته رسیږی (۲)

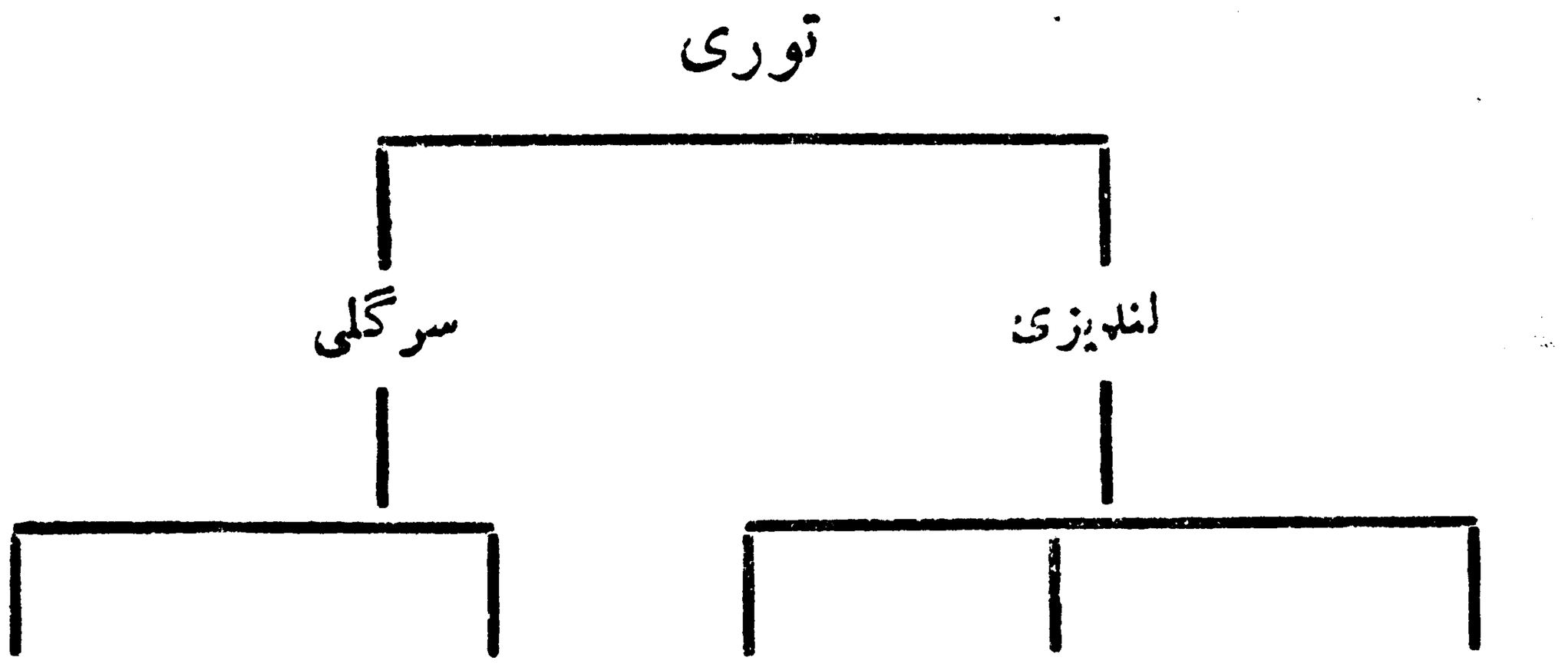

(۳)

تیږ

د دغی قبیلی په باب چی نوم یی په حیات افغانی کی دلوحانی (لوانی) دنسب په شجری کی راغلی دی نورځه معلومات نشته . همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لری . که د دغی قبیلی نه څوك وی هغه هم په لوانیو کی داسی ورګډ شوی دی چی په آسانی سره یی توپیر نه شی کیدلای . داسی فکر کیږی چی ددوی شمیر به دیر لږ وی. (٤)

---

(۱) پښتونستان ـ ۲۸۲ مخ .
(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ .
(۳) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایات پښتو نستان ۸۷ مخ .
(٤) حیات افغانی ، ٤٤٤ مخ .

تیمنی

دوی په اصل کی غرغښتی پښتانه دی. ویل کیږی چی تیمنی دکا کړ وی و چی اولاده یی دتیمنیانو په نامه سره یادیږی. تیمنیان دغورپه شا اوخوا اوسیاه‌بند کی استوګنه لری. تیمنیان‌دقبچاق اوزوری په دو وخانګو باندی و یشل شوی دی (۱)

ددوی په دروکی غنم، جواراوزدن کرل کیږی. بادام، انارواوتوتان پکی په خپل‌سراوپه‌طبیعی توګه پیداکیږی. دری بی سمسوری دی اودمرګوس یامرغاب په سین خروبیږی. دتیمنیو سیمه هم پراخه اووښلنی دری لری. زوریان په صبزواریااسفزارکی اوسی. سبزواریوپراخ میدان‌اودغسی غرونوپه‌منځ کی پروت‌دی دی چی دځمغوزیوپه ونوسره پوښل شوی دی اودهغی لاری په ختیځ کی پروت دی‌چی له مزارنه ترهرات پوری غزیدلی دی(۲)

تیموری

دوی په اصل کی کوچیان دی چی اکثره یی دبغلان‌اوکندزپه ولایت کی خپل ابزدنه دوام ورکوی ددوی دکیزدیوشمیرد (۱۱۱۰) په شااوخواکی‌دی : دوی‌هم دنوروپښتنوکوچیانوپه دول غښتلی قبیلوی رغاونه اوجوړښت لری چی د هغو په سرکی دقبیلی اوقوم مشرځای لری (۳)

ددوی دوینی ایلبند په بدخشان کی د«شیوا» سره سیمی ده چی دخان آباد ډخاره، اشکاشم اوفیض آبادله‌لاری:دجوزا په‌های کی ورځی‌او دراستنیدولاره یی بیرته همدغه ده داسی ویل کیږی چی دوی دسربن په‌تولنیز ګروپ پوری‌اړه‌لری.

---

(۱) حیات‌افغانی، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک؛ ۱۸۰ مخ .

(۳) پښتانه‌کوچیان، لومړی‌ټوک، کابل- ۱۳۶۲، ۸۶مخ.

تیتی مده خیل

دوی په اصل کی کرلانی اوداتمان زیوو زیرو پوری اړه لری ، خو نن ورځ دیوی جلا قبیلی په څیر راخرګندشوی دی . په اصل کی دمچه، منظر خیلو او مستی خیلو یو ښاخ دی، خو څرنګه چی دخپلو قبایلو څخه لیری استوګنه لری نه شی کولای چی دهغوی سره قبیلوی اړیکی وساتی له همدی کبله ده چی دوی د تیتی مده خیلو په نامه یو جلا اتحاد رامینځ ته کړی دی . دوی دشمل دسینډ په څنډو چی په وزیرستان کی دکیتوی په نامه سره یادیږی استوګنه لری . دوی دحسن خیلو ، دبکی او ممیت خیلو ترمینځ په څوکلیو کی استوګنه لری اوددوی خیلونه په لاندی دول : (۱)

- نظر خیل
- ذکر خیل
- ایمارۍ
- زنګی خیل
- اتمان خیل
- خړی خیل
- لنګر خیل
- جکی خیل
- ګوری خیل
- حسانی
- پیروشی
- ژبوکی
- پشان
- اخوند
- ګلاب خیل

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۱۴۸ مخ .

تغر

دښالی خیلو احمدزیویوه څانګه ده چې په سلیمانخیلو ورګډیږی . ددوی زیات شمیر کوچیان دی چې یوشمیریی په ننګرهار، لغمان اویوشمیریی هم دغزنی، لوګر اوخورد کابل اوخاك جبارپه سیمو کی استوګنه لری .

جبارخیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی چې اکثره یی دننګرهار، لغمان، لوګراو د کابل اوجلال آبادترمینځ سیمو کی میشته دی . په تیزین ، جګدلک ، سره رود، ګندمک اودحصارك په اولسوالی کی هم یوشمیر جبارخیل شته. دلغمان ولایت دعزیزخان کځ دسیمی جبارخیل هم مشهوردی (۱) ددوی شمیر د(۱٤٦٦۷) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی د(۲) زیات شمیر خلك یی شتمن او ځینی یی په دولتی ملازمتونو بوخت دی : ویل کیږی چې دوی په پیل کی په خاك جبار کی اوسیدل، خود امیر عبدالرحمن خان په وخت کی خپلواوسنیوسیموته و لیږدیدل .

جبارخیل دحصارك داولسوالی په لاندنیو کلیو کی میشته دی . آب زنګیانی ، غوزیزه ، نادر، ګلاخیلو، حلیم خیلو، ظریف خیلو، سیاب سفلی ، چارتوت، سرندو، پرجنه ، خنجراو کښی کی .

مشهورخیلونه یی دادی : مریم خیل ، خوګیانی خیل اونور....

جدون (ګدون)

که چیری دګدون دنسب شجره په غورسره وخیړونوخرګنده به شی چې دغه قبیله هم په غرغښتی پښتنو کی شامله ده درواياتومطابق داخلك لـه پیل نـه د خانبی خیلوپه ګوندی کی شامل شوی دی اوقبایلی مهاجرت په زمانه کی دیوسفزیو مندړوسره دی سیمی ته را غلی دی (۳)

---

(۱)دجبار خیلودیوه تن سپین ږیری اومشرښاغلی لعل آغاسره دخبرواومرکی په ترڅ کی می دا معلومات ترلاسه کړل .

(۲) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ایالت سرحدی کشورد۹مخ جدول.

(۳)پښتانه دتاریخ په رڼاکی ؛ ۱۳۳۰مخ.

دتا ریخ حیات افغانی مؤلف لیکی : «ددغی قبیلی یوسپین زیری اوثقه سړی روایت کوی چی دساهنگ این پښی په نوم یوتن دعلی اوموسی نه پرته نور دوه زامن هم درلودل چی دوی دواړه ددښمنیو په وجه دخپل قوم نه بیل شوی دی. څه موده په سپین غره کی اوسیدل او بیاله هغه ځایه هزاره او چهچه ته راغلل او اولاده یی هلته میشته شوه که دا روایت صحیح وی نو گدون به غالباً دهغوی اولاد دوی» (۱)

لکه چی دگدون دقبیلی دنسب له شجری نه څرگند یږی دغه قبیله په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشله شوی ده . یعنی سالار او منصور چی بیاله هغو څخه نوری کوچنی او فرعی څانگی رامینځ ته شوی دی .

دروایاتو مطابق دگدون قبیلی دلوی نیکه نوم اشرف وچی وروسته په گدایی مشهور او بیادوخت په تیریدو سره دگدون یاجدون په نامه یادشو.

اکثره گدون په تیره بیاسالار دهزاره غرونو ددوړ په نامه ویالی په دواړو غاړو کی داورش ترسیمی پوری میشته دی : دگدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده . دجهانگیر دواکمنی په وخت کی کله چی ددلازاك قبیله لوټ او تباه شوه نودغه سیمه په تدریج سره دگدون قبیلی لاس ته ورغله، خود لته هغه گدون په زیاتی اندازی سره د ذکر وړدی چی دا باسین په لویدیځ او دمهابڼ غره په سهیلی برخه کی میشته دی. مهابڼ یوه لرغونی هندی کلمه ده په سنسکرت کی مها (لوی) او بڼ (باغ) ته وایی یعنی لوی باغ او ځنگل او ددی غره دسیمی وجه بیخی سمه ده .

دگدون د قبیلی دواړه ښاخونه یعنی منصور او سالار ددی غره له څوکی نه نیولی ترکښتنیو سهیلی برخو پوری پری قبضه لری. که څه هم ددوی دکوچنیو باندو شمیر تقریباً شلو ته رسیږی خو دری لویی باندی یی په گندپ کی تقریباً له شپږو سوو څخه زیات کورونه لری چی ددغه ځای دسالار دښاخ دمشهورو کلیو څخه شمیرل کیږی او داتوزیو تقریباً ټولی څانگی په کی میشته دی. دغه ښاخ په دوو کلیو یعنی گندپ او الوړی باندی قبضه لری. دسالار دښاخ دمت خوازی څانگه په بابینی

(۱) حیات افغانی - ۲٤٦ مخ .

نومی څای کی اوسیزی د سالاردښاخ دسلیمان زیو څانګه په پاده، شنی ، کولاګر اوپولا اچپ لی کی چی واره کلی اودمهابن په سیمه کی موقعیت لری قبضه لری:

د منصوردښاخ لوی کلی بیسلك دی اوتقریباً دری سوه کورنی په کی میشته دی : دمنصوردښاخ دالدوزی اودوله زی څانګی په بیسلك کی استوګنه لری.

همدارازخدرزی په ملکاګری کی اوسیزی. ګندپ، بیسلك اوملکاګری د غره په لمن کی موقعیت لری . ددغو کلیوا کثره څمکی للمی دی، خوهغه شمیر بانډی چی دغرونو په لمنه کی موقعیت لری شنی ، آبی اوحاصلخیزه دی په مهابن کی غنم، جوار، اووریجی ډیری پیدا کیږی. ددغی قبیلی زیاتره خلك د کرنی اومالدارنی په چاروبوخت دی. دمهابن میښی مشهوری اوښی دی. ژیړغوری اودودانیولرګی له غرونو څخه راوړل کیږی اوداتمان له سیمی نه پنبه اومالګه دغه سیمو ته وړل کیږی. (۱)

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر ګډون په کشمیر اودکیمبل پور په سیمه کی هم موجود دی (۲)

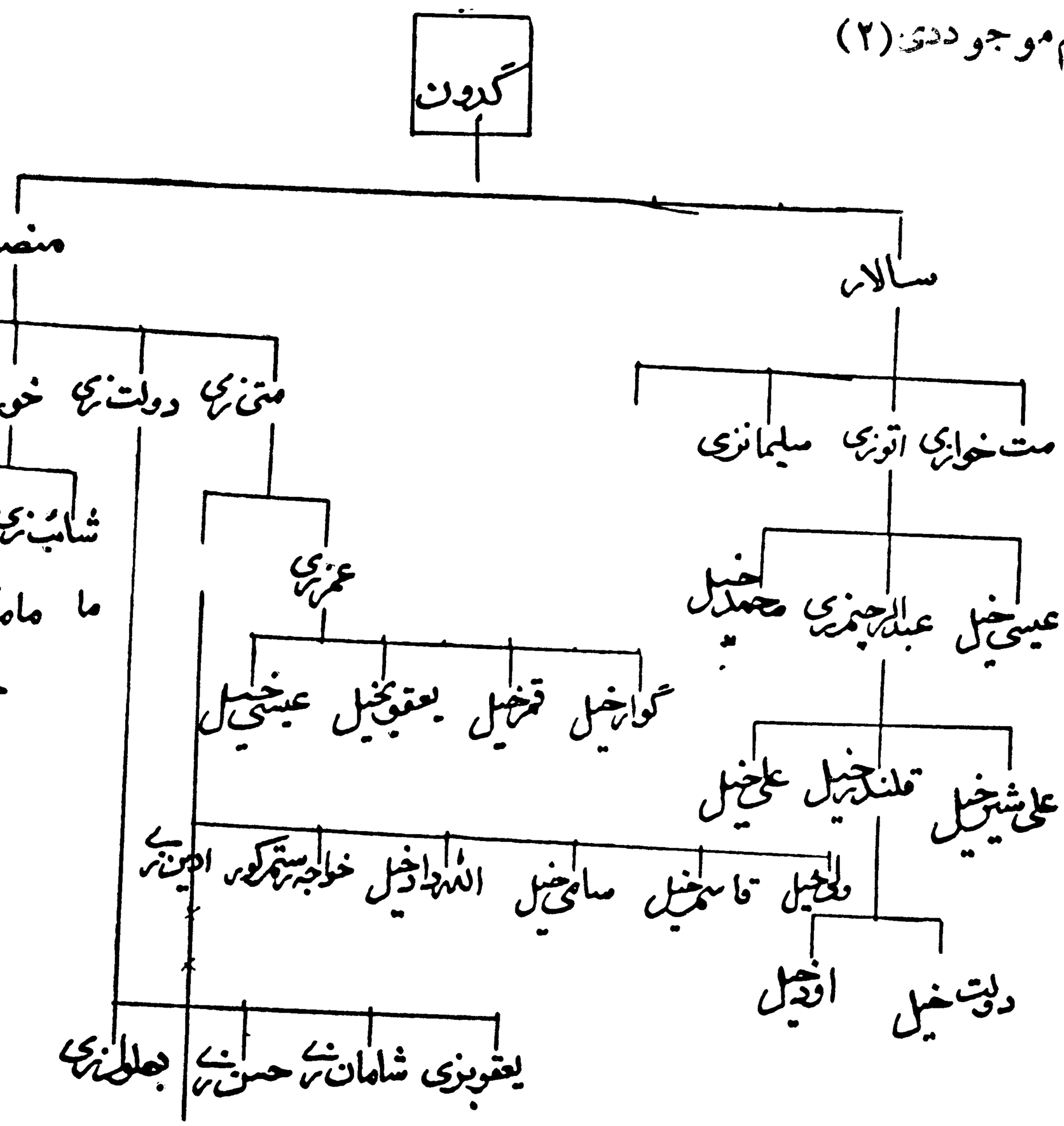

(۱) حیات افغانی ـ۳۷۶ـ۳۷۷ـ۳۷۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ـ ۱۳۳۰ مخ .

جلال زی

دوی دم غلجی پښتانه دی اوداند رویو بنځ شمیرل کیږی. دوی د اډرو په اولسوالی، شلګر، زرمت، کتواز اودغزنی په نوروشااوخواسیمو کی استوګنه لری دجلاږ زیویوشمیرپه واغزنومی سیمه کی استوګنه لری. چی ددوی خیلونه دا دی: الله یار، خانی خیل او مسری.

جلوانۍ

که چیری دنسب شجره وګور ونوخرګنده به شی چی جلوانۍ د سړبن پسه تولنیز ګروپ کی شامل اود شیرانیو له نسله څخه دی. دوی دشیرانیو دغرنیو سیمو ترخنګ پراته دی اومشهوری خانګی یی په لاندی ډول دی:

(۱) ـ سالارخیل

(۲) ـ مروت خیل

(۳) ـ سپند زی

(٤) ـ کونکری

(٥) ـ نیکی خیل

(٦) ـ مهار (۱)

ددوی دود اودستورشیرانیوته ورته دی. داسی ویل کیږی چی د هندوستان په مینوسیمو کی هم دجلوانۍ دقبیلی خلك استوګنه لری. دجلوانیوقبیله د شمیر دلږوالی له کبله دافغانستان دمقتدرواومشهوروقبیلو له جملی څخه نه شمیرله کیږی.

جمریانۍ (ژمریانۍ)

په کاسیوپښتنو کی یـوه پښه د جمریانیوپه نامه سره بادیږی، خوپـه زیا تـرو کتابونو کی د (ژمریانی) په ډول کښلی شوی ده اوپاسنی پښتانه یی (زمریانی) بولی کاسی پښتانه دسړبن په تولنیزه ډله کی د خر منبون په نښاخ ګډیږی. شیرمحمدخان

(۱) حیات افغانی ٦٥٢ مخ.

گندا پورسل اوشل کاله پخوا په افغانستان کی د جمریانیو شمیر تقریبا یوزر کوره
ښودلی دی اودایی هم زیاته کړی ده چی جمریانی دتوخیو(توخو)ستانه دی(۱) :
د دغی قبیلی اکثره خلك د توخیو په ملك کی استوګنه لری، خو د کابل څخه
تر کندهاره پوری په متفرق ډول په زیاتره کلیو کی یو یا دوه کوره استوګنه لری(۲)
ددوی څینی خلك دکرنی په چارو بوخت اوځینی یی په سوداګری او نوکری
باندی بوخت دی دوی د سوداګری په چارو کی وړاندی تګ کړی دی اودښو
شتوخاوندان دی (۳)

څاڅی

څاڅی هم دکرلانی پښتو له جملی څخه دی : د نسب په شجره کی دخوګیانیو
سره شامل دی ، خوخوشحال خان ختك په خپل بیاض کی د توری اوځاڅی
ښا خونه دکرلان له نسل نه بللی دی .

څاڅیان د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو څخه شمیرل کیږی . شمال ته یی غلجیا ـ
یان دلوګر ازره اود ننګرهار د حصارك اولسوالی اولږځه د خوګیانیو قبیله
لویدیځ ته یی احمدزی، جنوب ته یی مقبل، څمکنی، منګل اوتوتا خیل اوختیځ
ته یی د دیورنډ کرښه پرته ده چی دکورمی دایجنسی سره پوله لری اودپیوار مشهور
کوتل ددی قبیلی په سیمه کی موقعیت لری (٤)

څاڅیان په آریوب، د څاڅیو په اولسوالی، څاڅی میدان او د څمکنیو په
اولسوالی او کابل کی استوګنه لری :

حیات افغانی د څاڅیو په باب لیکی : «څینی خلك عقیده څرګند وی چی تور
اوحاج دواړه وروڼه اوداوان د قبیلی دمو ندلە ښاخ نه رابیل شوی دی دوی دخپل

---

(۱) پوهاندرشاد ، «جمریانی افغان» دافغان یاد ، کابل ـ ۱۳٦۰، ۱۵ مخ.
(۲) حیات افغانی ۲۸۷ مخ
(۳) پ تانه د تاریخ په رڼا کی، ۱۳٤٦ مخ.
(٤) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤۵ مخ .

ورور بند ون نه نا راضه او دسند دریاب لو یدیځی غاړی: ته راغلل ددوی اولاده زیاته شوه او دتور اولاده په توری او دجاج اولاده په ځاځی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی مولف محمد حیات خان ددوی وسله والو کسانو شمیر پنځه زره تنه ښودلی دی :

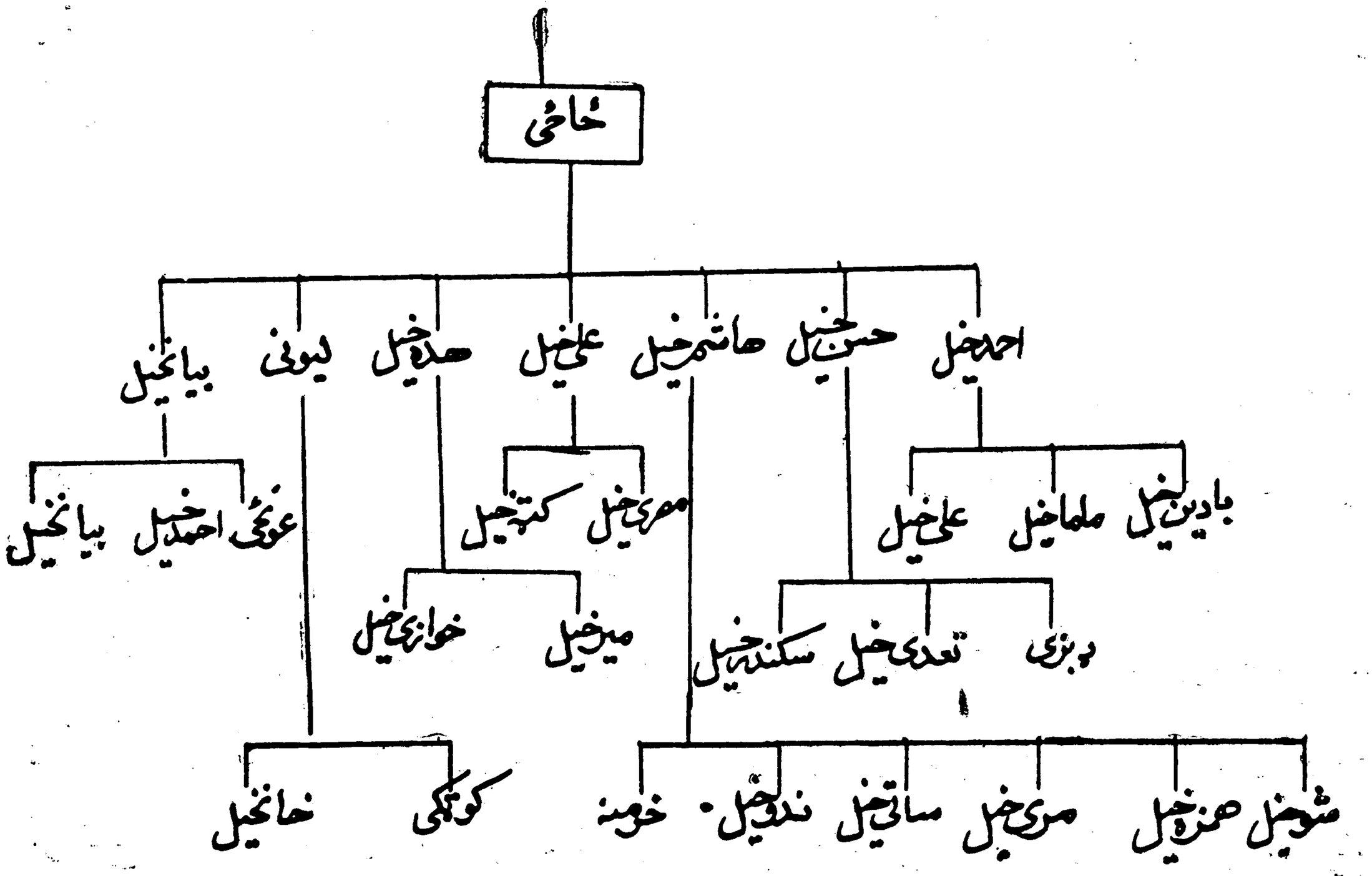

ځدران

که چیری دنسب شجری ته وګورونو څرګنده به شی چی ځدران هم د کرلانی ټولنیز ګروپ یوه تپه ده .

شمال ته یی منګل، احمدزی، ګردیزی او زرمت او یدیځ ته یی، زرمت او د خروټو قبیله جنوب ته یی پیرګوتی او یوه برخه یی دډیورنډ د کرښی سره د مده-

(۱) معلومات مختصر (در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خیلو دوزیرو سره پوله لری او ختیځ لوری ته دخوست، تنهی او منگلو سره پوله لری او دپکتیا ولایت دستر و قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی . همدار از دپکتیکا په ولایت کی هم یو شمیر څدران استوگنه لری . (۱)

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوگنه لری . دوی دکرنی او مالداری په چارو بوخت دی او دچارترا شو د صادراتو له لاری هم خپله گوزاره کوی . څنی خلك یی موټرلرونکی دی . ددغی قبیلی ډیوی مشهوری څانگی دادی :

پیرداد خیل، زنی خیل، ختین خیل، بیبه خیل، علی محمد خیل، سپاهی خیل، گرموښی، سپرغه خیل، دری خیل او میزایی . او د ۱۳۵٤ کال د احصائیی له مخی ددوی شمیر په پکتیا او پتیکا کی (۱۵٤۱۲۲) تنو ته رسیده .

الفنستن دځدرانو په باب لیکی : «ددوی جامی او کړه وړه دوزیرو په شان دی او د خروټو په لور دځنو زیو دگنو څنگلو نو په مخ کی له خپلو رمو او گلو سره درومی . (۲)»

په حیات افغانی کی دځدرانو په باب راغلی دی : «ددغی قبیلی داستوگنی ځای دخوست او یدیځ او د زرمت دسیمی ختیځ ته شنه غرنی سیمه ده . ددوی په غرنی ملك کی روانی او به، شنه واښه، ونی، دمرغانو آوازونه او سړه هوا انسان ته خوښی او خوشالی وربخښی، خو سره له دی هم دکرنی وړ ځمکه په کی ډیره لږه ده او دغه کموالی ترهغی اندازی محسوس دی چی تیږی په مخصوص ډول او اروی، خاوری وربانـدی اچوی او دکرنی له پاره یی برابروی دهمدی کبله ده چی ددغی سیمی پیدا وارد نو موړی قبیلی دخلکو له پاره کفایت نه کوی او دوی دمزدور یو له پاره گاونډیو سیمو ته ځی . همدار از دوی دڅاه گانو په ژورولو او دختینو دیوالونو په جوړولو کی مخصوص او ځانگړی مهارت لری : دوی په خوړو کی دغنمو، حوارو او وویجو څخه استفاده کوی او خپلی خوراکی اړتیاوی دگردیز او دخوست له ښارونو څخه لاسته راوړی . ددوی په غرنی سیمه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ٤۹ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان - ۷٤ مخ .

کی څینی میوی لکه منی ، انار، چارمغزاوبادام هم پیداکیزی، خوددغی قبیلی خلك د سوداگری له چارو سره زیاته مینه نه لری(۱).» څمغوزی د دغی ساحی له عمده پیداوار وڅخه شمیرل کیزی.

څدران دیرجنګیالی خلك دی اوهر یو بالغ تن یی په خپل کور کی وسله لری څود بهرنی یرغل په مقابل کی د خپلی قبیلی نه دفاع و کړی .

دوی پکتیا ولایت په لاندنیواولسوالیوکی استوګنه لری دڅدرانوپه اولسوالی، د سپیره په اولسوالی، دزرمت په اواسوالی، دتنیو په اولسوالی ، دخوست دلویی اولسوالی په مرکز ، دپکتیا ولایت داورګون په اولسوالی، دګیان په علاقه داری ، دزیروك په علاقه داری او دنکی په علاقه داری کی استوګنه لری.

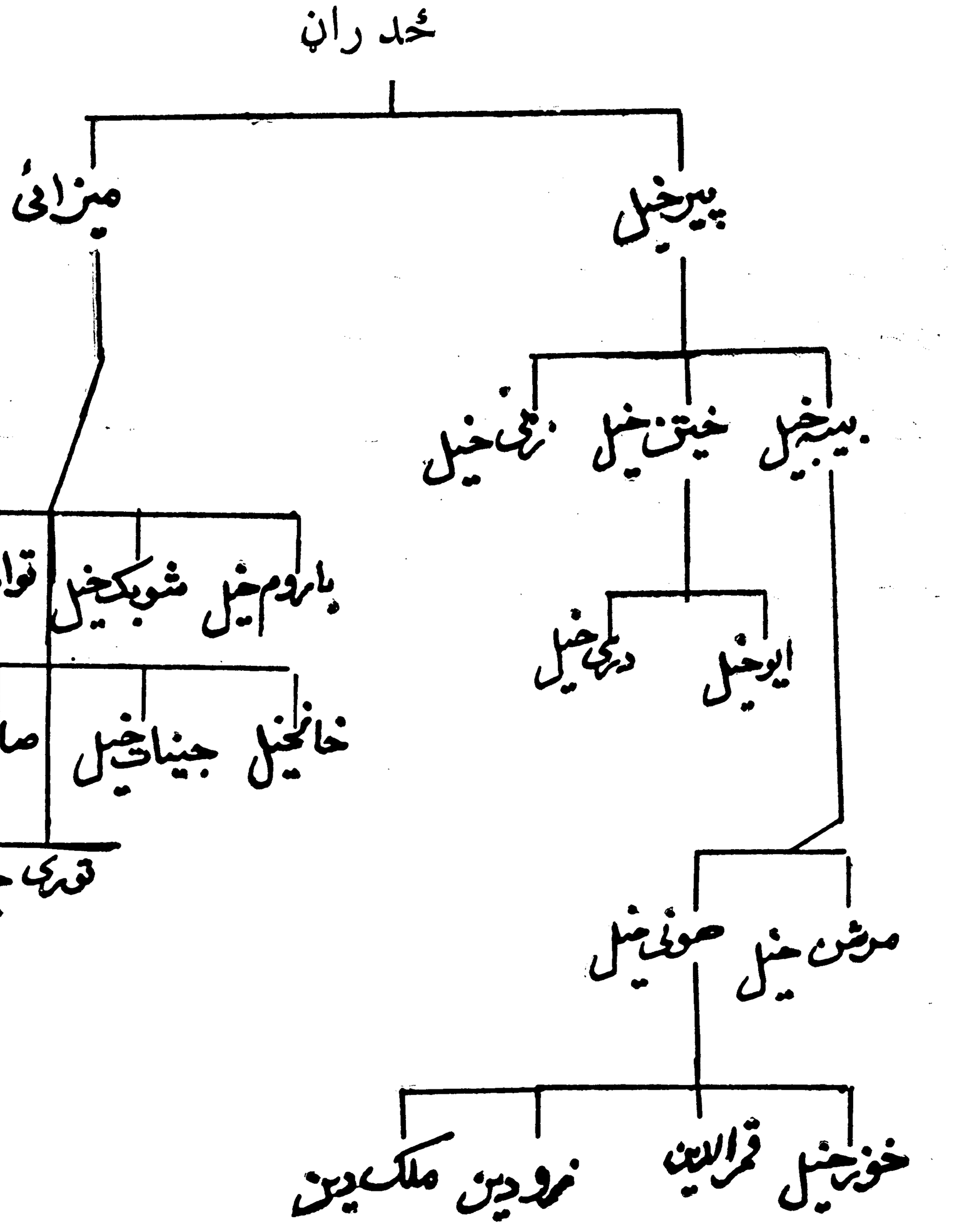

«۱» حیات افغانی ۴۹۳ - ۴۹۴ مخونه.

ځمند

دروایاتو مطابق دسړبن زوی خرښبون دری زامن درلودل. یویې (کند) نومیده چی دده دریم زوی غری یاغوریا نو میده چی اولاده یې په غوریاخیلو سره یاده شوه چی دمومندو، خلیلو، داودزو، زیړانو او ځوکنو قبیلی ددوی اولاده ګڼل کیږی. دخرښبون دوهم زوی ځمند یاجمند وچی دهغه داولادی څخه خیشکی، کتاتی، مهمنزی او توخی ډیر مشهوردی. همدارازدخرشبون دریم زوی کاسی یاکانسی وچی وروسته به وځیړل شی.

دځمند دقبیلی سیمه په پیل کی دکندهار په شااوخوا ارغستان ته نږدی پرته وه اود(۸۰۰-۹۰۰ه) کلونو ترمنځ دپشین سیمه چی پشنګ هم بلله کیږی ددغی قبیلی په لاس کی وه اودترین قبیلی دغه ځای د زورپه ذریعه ددوی څخه ترلاسه کړه زمند یاجنمدچی لوی ښاخ یی خیشکی وپه دغه ځای کې ډیر په تنګ شول. دځمند دقبیلی نه ځینی خلك ملتان ته لاړل او هلته میشته شول اود خویشکې ښاخ دغرنی له لاری کابل ته اود کابل له لاری دغوربند دری ته ولاړ اودغه ځای یی داوسیدلو له پاره غوره کړچی تراوسه پوری یوزیات شمیر زمند اوخیشکی هلته میشته دی (۱) په هغه وخت کس چې ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه اوڅه موده وروسته یی په هند باندی دیرغل تکل وکړنو خیشکو او همدا رازځینو زمندوچی په غوربند کی ورته اوسیدل ګران ښکاره شول دهندوستان خوا ته رهی شول او اکثره خیشکی اوځینی زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه د پیښور له لاری هندوستان ته روان شول او په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلی سردار اومشرو (۲) دوی په هغه ځای کی میشته شول چی نن د قصوری ښار پروت اودلاهور ختیځ ته موقعیت لری. ددغی قبیلی اکثره نارینه دسلیم خان ځمند ترمشری لاندی دبابرشاه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی- ۱۳۲۶ مخ.

(۲) نوموړی اثر-۱۳۲۶ مخ.

په لښکرو کی په خدمت بوخت وواو په هغه جګړه کی چی دهندد پښتون واکمن سلطان ابراهیم لودی اومغولی بابرشاه ترمینځ په پانی پت کی وشوه په هغه کی ددغی قبیلی (۷۰۰) تنه چی دبابرشاه په لښکرو کی شامل وو، ووژل شول اوله همدی کبله بابرشاه اوهمایون په دوی باندی زیاته مهربانی کوله اوهغه وخت چی خیشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نودسپره په نوم یوه بلوڅ دخپل قوم دیوی دلی سره راته اوپه لوت اوتالابه یی لاس پوری کاوه اوددغه اوت دبند ولو په منظور بټك زی، حسن زی، عارف زی، شابن زی، کرلانی اوسلمهاك چی ددغی قبیلی ښاخونه دی په برکلی کی میشته شول اوخرنګه چی سپره به له دغه لاری یرغلونه کول نوردغه لاره یی بنده کړه اوبیاسپره له دغه لاری څخه لوت نه شوکولای همدارازددغی قبیلی دعزیززی، جنوزی اوابراهیم زی ښاخونه ختیځ خواته په لرپانبکتنی کلی کی میشته شول اوپاتی زمندچی په مطلق دول دځمند یاجمند په نامه بلل کیږی دشمال خواته پریوتل ترهغه وروسته براهیم زیودجنوزی دښاخ سره ددښمنی له کبله له دغه ځایه وخوځیدل اودخورجه په سیمه کی میشته شول اوهمدا رازاکثروسلمها کوچی دامچوزیواوحسین زیویی سره دمقابلی توان نه لاره نودتانده سیمی ته لاړل اویوشمیریی هم په قصوری کی پاتی شول اود بټك زیویوشمیر هم دکورنیوشخړو په سبب په هیروال کی میشته شول.

دزمندیاجمند دقبیلی څخه څوکوره په کندهاراو پشین اوسیږی. همدارازیو شمیرزمند دپروان ولایت دغوربندپه اولسوالی، دپښورپه اشنغراونوښار، په مومندو، دخیبردتاریخی درې ترمنځ اودلاهورپه قصوری کی استوګنه لری چی هلته د(قصوریه پټانانو) په نامه سره یادیږی. همدارازددغی قبیلی دمحمدزی یامهمن زیو ښاخ هم دیرمشهوردی(۱)

څمکنی (څوکنی)

که چیری دځمکنیود نسب شجره وګورونوځرګنده بسه شی چی دوی سرینی

(۱) حیات افغانی ـ۳۵٤ـ۳۵۵ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه اود (کند) له څا نګی څخه دی . (کند) بیا په خپل و ارپه دوولو یوڅا نګو ویشل شوی دی :

الف ـ غوری یاغورياخیل: مومند، داودزی، زیرانی اوخمکنی .

ب ـ خټکی : یوسفزی اومندړ، ترکلانی. دپښتونازکخیال شاعرحمید ماشوخیل وغه دوه څانګی دامی یادی کړی دی :

چې داستاد نامی بوی اخلی حمیده
څه به نه وی خوش دماغه غوری، خټکی (۱)

داسی روایت موجوددی چې دغوریاخیلواولاده په پیل کی دکند هارپه ارغستان کی میشته وۀ چې وروسته بیادغزنی سهیلی اولویدیځوبرخوته راغلل چې غالباً ۹۱۰ هـ کال اود بابرد واکمنی لومړی شپی اوورځی وی . ویل کیږی چې په هغه وخت کی ددغی قبیلی تول خلك دپوونده اودمالداری په کارونو بوخت وو خرنګه چې وروسته ددغی قبیلی دخلکو په شمیر کی زیاتوالی راغی نود غزنی نه کابل ته وکوچیدل اوبیاله هغه ځایه یی دننګرهار خواته مهاجرت وکړ. کله چې غوریاخیل ننګرهارته ورسیدل نوخمکنیو دسپین غره په لمنو کی استوګنه غوره کړه. تاریخ حیات افغانی دتاریخ مرصع په حواله د خمکنی قبیلی بیلتون د خپلو نورو وروڼو نه په دی دول څرګندکړی دی : «یوه ورځ څلورووارووروڼو یعنی خلیل، زیران، دولت باراوخمکنی بوپسه حلال کړی وهغه یی په خپل مینځ کی سره وویشه خو دویشلو په وخت کی بی خمکنی هیرکړاودښوروا برخه یی ورنکړه چې په دغه خبره خمکنی خپه اود خپلو نورووروڼو څخه جلا شو اوترڼن ورځی پوری یی هم اولاده په جلاوول سره استوګنه لری» . اخوند درویزه هم دنورووروڼو نه دخمکنی جلاوالی مرورتوب ښودلی دی خوښایی چې پورتنی روایت افسانوی بڼه ولری :

---

(۱) دوست شینواری «دخوکنیوزپارکښه، میلمه پاله اوننګیالی قبیله»، جرګه مجله دریم جلد، ۱۳۶۳ کال، ۳۸ مخ .

د میشتی سیمی :

څمکنی په عمده توګه په دووسیمو کی میشته دی : الف ـ دپکتیا ولایت په څمکنیو کی چی زموږدهیوادپه اداری تشکیلاتو کی یوه اولسوالی ده اودځمکنیو اولسوالی ددوی په نامه سره یادیږی . دلته د څمکنیویوه ښکلی دره غږیدلی ده چی دپیواړدغاښی جنوب لویدیځ خواتهموقعیت لری.شمال ته یی دمنډهیرمشهور څنګل اولویدیځ ته یی دبکیادغرونه راڅرخیدلی دی :

ب : په تیراه کی :

د څمکنیو بله برخه دتیراه په ښکلوغرونو کی استوګنه لری : چی ختیځ ته یی اپریدی ، جنوب ته یی اورکزی اوجنوب لویدیځ ته یی توری میشتهدی.قطب ته یی سپین غرموقعیت لری .

دوی په خرمنهاوکرمنه کی استوګنه لری : دوی دیرخوار یکښن اوجنګیالی خلک دی . ښځی اونږی تول په ګډه کارکوی : دوی نورو سیموته دیرلږتګ اورا تګ کوی . ددوی داستوګنی دسیمی هوادیره یخه ده .

ددوی دسیمی څمکی غالباً بارانی اوللمی دی څرنګه چی څمکی یی لږی دی نوددوی ارتیاوی نه پوره کوی ، خودموسم دسولوالی له کبله په کی دغنمو، اوربشواوجوارودیرزراعت اوکرنه کیږی . په دغه ځای کی پنبه اووریجی نه کرل کیږی :ددوی سیمی ته دکورمی نهوریجی ،پنبه اوتوکران له بنو، بنګښو اوکورمی سیمی نه راوړل کیږی . ددوی په قبیله کی دملکانواومشرانروایدیردی که څه هم دوی دکلی مشرانو تاکلی محصول نه ورکوی، خود میلمنود خرڅ له پاره یی دمشترکوځمکونه یوه توته څمکه ورکول کیږی : د خلکوترمینځ شخړی هم اکثره دکلی دسپین زیروله خوادجرګی په دول اودملکانو په ذریعه حل اوفصل کیږی :

څمکنی تول سنی مذهب دی اوپه پښتوژبه خبری کوی په دوی کی دبی سواده کسانوشمیر دیردی : دابدالی احمدشاه دسرشمیرنی په وخت کی ددغی

قبیلی تول شمیر (۹) زره تنه اودوسله والو کسانو شمیریی (٦) زره تنه ښودل شوی و:

دڅو کنیو دقبیلی دمشهور وڅانګو نومونه په لاندی ډول دی:

۱- ازی خیل.

۲- خانی خیل:

۳- دری خیل:

٤- خواجه خیل:

٥- مرزاخیل:

دڅمکنیو یو یو کلی دپیښور نه په شپږمیله واټن کی موقعیت لری چی دحضرت میاعمر (رح) د مزار په وجه مشهور دی. همدار از دڅمکنیو د کلی ختیځ ته تقریباً اته کروه لیری دازی خیلو کلی پروت دی. ازی خیل دڅمکنیو یوه پښه ده (۱)

پاتی څمکنی په متفرق اوخواره واره ډول ژوند کوی:

د ۱۹٦۱ کال دسر شمیر نی له مخی ددوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی دی:

څولیزی

دوی غلجی پښتانه او اکثره یی کو چیان دی څولیزی چی سلیمان خیل غلجی دی زیات شمیر یی دننګرهار ولایت درو داتو داولسوالی دچپرهار د علاقداری دڅولیزیو په کلی کی استوګنه لری. ددوی یو شمیر د کابل دبګرامیو په شا او خوا کی میشته دی (۲)

د دوی شمیر دننګرهار په ولایت کی د (۳۵۰۹) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۳)

څینزی

څینزی په اصل کی غلجی پښتانه دی. اکثره شمیریی د ننګرهار دولایت د

---

(۱) پوهاند عبدالشکور رشاد، دڅمکنیو میا عمر، (کابل: دعلوموا کادمی ۱۳٦۰)، ٦ مخ.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور د ۱۰ مخ جدول.

(۳) دڅولیزیو د مشرانو اوسپین زیر وڅخه زمالاس ته راغلی معلومات. (لیکوال)

حصارك غلزايي په اولسوالي کي استوګنه لري چي شمېريي ٦٦٠ تنوته رسيږي (١) ددوي يوشمير د لغمان ولايت دقرغيو داولسوالي دعزيزخان کڅ په سيمه کي هم اوسيږي. پاتي ځينزي په تول افغانستان په تيره بيادغلجيو په سيمه کي په خواره واره دول ژوند کوي. ددوي اکثريت دسوداګري په چارو بوخت دي.

حسين خيل

دوي غلجي پښتانه دي. ددوي يوشمير دلغمان دولايت په اړوند و کليو لکه ده زيارت او نورو يوشمير يي دکابل دشيو کيو په شااوخوااويوشمير يي ه پروان په ولايت کي استوګنه لري. حسين خيل اکثره دسوداګري په چارو بوخت دي.

خاښي خيل

دتاريخ خان جهاني اود پښتنو دروايا تو مطابق دقيس عبدالرشيد دري زامن وو لومړي بيټني، دوهم سړبن او دريم يي غرغښت. سړبن دوه زامن در لودل خرشبون اوشرخبون. خرشبون دري زامن درلودل کاسي، کنداوځمند. دکند دوه زامن درلودل چي يو يي شيخايا خاښي اودوهم يي شيخ ابراهيم ياغوريانو ميدل:

يوسفزي مندړ، ګګيانې اوترکلانې چي مجموعاء دخاښي خېلو يا خوښي په نامه ياد يږي ددوي اصلي اولومړني تاتوبي دارغستان په حدودو کي دغونډان او سره غره په شااوخواهغه ځمکه ده چي دغوړي مرغي په نامه سره ياديږي. دوي چي دئرينو په ګاونډ کي اوسيدل ترينود فشاراوزورزياتي له کبله يي خپله سيمه پريښوده اودغوريا خيلوله خواد غرني دمقرپه کڅي کي په ورکړل شوي ځمکي باندي دځه وخت له پاره ميشته شول، خوله غوريا خيلوسره خوابدي شول. هغه ځمکه يي هم پرېښوده چي په نتيجه کي دکابل خواته واوخوځيدل دراتګ په وخت کي اتمان خيل هم ورسره ملګري شول اودکابل په شااوخواورشوګانو کي ميشته شول:

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبايل ولايت سرحدي کشور ٣١ مخ

ویل کیږی چې په کوم وخت کې مرزاالغ بیګ دسلطان ابوسعید زوی په دیر کوچنیوالی کې دماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کې دخانبی خیلو مشر ملک سلیمان شاه وچې دملک تاج الدین زوی اودملک رخ لمسی و. کله چې سلیمان شاه میرزاالغ بیګ ترلاسه کړ دوی ترمنځ دیره مینه پیداشوه ان تردی اندازی پورې چې ملک سلیمان شاه خپله لورده تهورکړه .

اتفاقاً یوه ورځ میرزاالغ بیګ دسلیمان شاه په غیږ کې ناست و. قدوة المکاشفین شیخ عثمان بن موتی مولیزی چې دهغې زمانې داولیاووځخه واود یوسفزیو خلک بیخې دده معتقدین وو پرې ورغې .

شیخ عثمان قدس سره دی په دغه حالت کې ولیدو رته یې وویل چې « ملکه ! داڅه کړی ؟ »

سلیمان شاه ورته وویل چې «داشهزاده دی لویوم یې که پاچاشی نو سلطنت به یې ځماشی اوقوم به می پرې عزیزاود رونـد شی» شیخ ورته وفرمایل چې «دده زلمی ستر ګی لکه یزید هسې دی چې صحابه (رض) یې قتل کړی اوهلاک کړی وودغسې په ستا قـوم هم هلاک کا»

ملک سلیمان ورته وویل چې : «شیخه دارنګه مه وایه له تانه داهسې نه ښایيزی چیرې نه چې نورڅوک پرې خبرشی - ولی چې پا چایان د چااحسان نه ورکوی دی پادشاه زاده دی چې لوی شی پاچا به شی چاربه یې زماشی قام به می پرې محترم شـی »

شیخ ورته وفرمایل چې «ښه ملکه ! خبرمی کړی . بیابه دی ویل چې ویلی دی راته نـه وونو راختیار دی خپل .»(۱)

میرزا الـغ بیګ ترهغه پورې چې کمزورې و په همد غو پښتنو به یې ځان سا ته خو کـله چې په خپلـو پښو ودرید دپښتنوسره یـې مخا لفت څر ګـند کړ هغه پـه چل ول سره دخانبی خیـلو پښتنو مشرانـو ته یوه میلمستیا جوړه کـړه او تـقریبـاً

(۱) پیر معظم شاه ، تواریخ حافظ رحمت خانی (پیښور - پښتو اکیډیمی ۱۹۷۱) ۶-۷ مخونه

(۹۰۰) تنوپه دغه میلمستیا کی گډون کړي وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناڅوا- نمردانه توګه ووژل چې هد یره یی د کابل په سیاه سنګ کی موقعیت لری. دا پیښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا اوخوا کی شوې ده .

تردي خونړي اوخواشینوونکی پیښی وروسته خاپنی خیل پښتانه د کابل نه دننګرهار په خوا روان شول ترکلانیو په لغمان کی وارول اویوسفزي، ګګیانې او اتمان خیل په ننګرهار کی اوسید ل چې بیاوروسته نومورې دري قبیلی په سوات دیراو باجوړ کی میشته شوي. وروسته ترکلانیو هم دلغمان دخلکو دشکایت له کبله چې دمیرزاالغ بیګ درباړته یی کړي ودلغمان څخه باجوړته ولیږدیدل چې تراو سه پورې ښا خی خیل هماغلته میشته دي .(۱)

خاکوانې

خاکوانې چې په حیات افغانی کی دخاوګانې اوخاګوانې په بڼه راغلی دی په اصل کی سربنی پښتانه اودپنج پای درانیو په ښاخ پوری ترلی یوه قبیله ده. باید دغه قبیله دهغو خوګیانیو سره چې دننګرهار ولایت دخوګیانیو په اولسوالی کی اوسی اوکرلانې پښتانه دی اشتباه نه شی .

ددغی قبیلی دوګړو شمیر دیرلږ دی . دوی په علیحده اوجلاتوګه ځمکی نه لری له دوی څخه ځینی په کندهار اوځینی یی دنورزیو دقبیلی سره یوځای پرا ته دی دوی پردوو برخو ویشل کیږی یو یی سترخاکوانې یاخوګیانې اوبل یی کوچنی خاکوانې .

دوی د کندهاراوهرات په شااوخوا کی په خواره واره دول اوسی او هم په غزنی کی خاګو انیو څوکلی . د ماکودکلیو ترځنګ پراته دی چې خلک

---

(۱) پښتانه ،لومړی توک ، کابل - ۱۳۴۹، ۵۵ مخ.

دوی دخوگیانپیوماکوانوپه نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد(۷۵۵۵)تنوپه‌شااو خواکی اتکل شوی دی (۲)دحیات افغانی مؤلف لیکی چی په‌دیوه‌اسماعیل‌خان کی هم‌ددوی(۸۰) کورنی‌شته‌چی مشریی‌غلام سرورخان‌خاکوانپی‌و.

ختـــك

ختك دکوزی پښتونخواد مشهورو قبیلوپه جمله کی‌شمیرل کیږی.ختك دری زره کاله پخوا‌پهآریایی کتابونو کی د ستهك یاد ستها ك‌په شکل راغلی اود پکت لـه قبیلوخخه شمیرل شـوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی‌نیکه‌لقمان نومیده‌چی دکررانلسی‌واود لقمان‌نه ختك ته دده دنامه‌داوښتلودعلت‌په‌باب‌داسی افسانوی‌روایت موجوددی چی یوه ورځ لقمان‌د خپلوورونو‌عثمان، اتمان‌اوځدرانسره‌دښکاریابل کوم کارلـه‌پاره‌صحراته‌تللی و.

پـه دغـه وخت‌کی دوی څلـور ځوانـی ښځی چـی ددوی لـه کـالیـو نه دپیغلتوب نښی نښانی ښکاریـدی ولیدلی‌چی د دوی په خوارا روانی‌وی.په‌دغه وخت‌کی دوی سره سلااومشوره وکړه چی دا لـوی ښکار‌به‌ترلاسـه‌کوی اوپـچه به وربانـدی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه‌ښځه ورسیزی.څرنگه‌چی لقمان ترنورومشروویـی ویل چی‌زه به لومړی له دوی نه یوه خوښه‌کړم په پاتی دریو باندی تاسی پچه واچوی . په دغه وخت‌کی لقمان له هغوڅلورونښځو نه یوه پرته‌له دی‌چی‌مخ‌یـی‌لیدلی وی‌یوازی‌د‌کالیوله‌مخی‌انتخاب‌کړه‌اونورووروښو یی د پچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کړه . کله چـی دوی وایدل نوڅرگـنده شوه چی لقمان ته یوه توره اوبد ر نگه ښځه ور رسیدلی وه خوڅر نگه چی هغه ښځه د ده په نامه شوی وه له غیرته بی ومنله‌کله چی‌نورووروښو بی دلقمان دغـه حالت ولید په خندا شول اوپه پښتوژبه بی وویل چی‌لقمان‌پهختمه‌لاراوپه پښتنوکی

---

(۱) حیات افغانـی ـ ۲۲۲ ـ ۲۲۸ مخـونـه

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان ـ ۲۲۸ مخ .

دا متل مشهور دی کله چی څوك په کوم کار کی بیرته پاتی شی او یاوغولیږی نو نور ورته وایی چی پلانی په ختړه لاړه . د دغی عجیبی پیښی له مخی لقمان د ختټك په نوم داسی شهرت وموند چی اوس د ده ټول نسل د ختټك په نامه بلل کیږی د همدی بدرنگی میرمنه نه چی سبا که نومیده د ختټك دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چی په یوه باندی یی دتورمان او په بل باندی یی د بولاق نوم کیښودل چی دختټکو ټوله قبیله ددغو دوو روڼو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چی یو یی ککی او بل یی تری نومیده چی د خپل پلار په اولاد کی تری ډیر نومیالی سړی واو دتورمان ټوله اولاده د ده په نامه نومول شوی ده. تری هم دوه ځامن درلودل برگریټ او امیریا امند. (۱)

د ختټکو شمال ته یوسفری، لمر پریوتو ته یی خلیل، اپریدی او بنگښ، جنوب ته یی د بنو علاقه اوختیځ ته یی اباسین موقعیت لری .

په لومړی سر کی دختټکو قبیله دشوال په غره کی میشته وو چی نوموړی غر دسلیمان د غره یوه لویدیځه لړی ده چی اوس په دغه غره باندی دوزیرو قبیله تسلط لری چی له نن څخه دڅه دپاسه دری سوه کاله دمخه دوی منگلو او هنی ښاخونو په ملگرتیا دخپل اصلی ټاټوبی نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کی میشته شول چی نن پری احمدزی وزیر قبضه لری: څه موده وروسته دمنگلو او شیتکو ترمینځ دښمنی را منځ ته شوه او منگل د شیتکو د دښمنی له کبله ددی سیمی پریښودو ته مجبور شول ، خو ختټکو په دی سیمی استوگنه درلوده. په پای کی د ختټکو او شیتکو ترمنځ اړیکی هم خراب شول او ختټکو هم ددی سیمی نه کډه وکړه او په کربوغه، تیړی، لاچی، شکردری او دا باسین تر غاړی پوری خپله یی قبضه ټینگه کړه څرنگه چی دغه سیمی ښی آبادی نه وی نو دوی بی له کومی شخړی او جگړی ترلاسه کړی. په دی ورځو کی له ریسی نه نیولی تر کوهاټه پوری سیمو کی داور کزیو قبیله میشته وه او دکورمی د لورنه به بنگښو هم دکوچیانو په ډول دی علاقی ته تگ اورا تگ کاوه چی داور کزیو

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ.

او بنگښو ترمینځ په نا څاپی توګه دښمنی پیدا اوجګړه پیښه شوه اوخر نګه چی له پخوانه داور کزیو اوختکو ترمنځ یولړ شخړی موجودی وی نو په دغه وخت کی ختکوله بنګښو سره مرسته وکړه او کوهات له اور کزیو نه دبنګښ ولاس ته ورغی اودریسی ، پښیاله اوزیری نه نیولی ترتوری څیری پوری تولی سیمی دختکو ولاس ته ورغلی اودختکو او بنګښو ترمنځ یوغرچی دګډاخیلو اولاچی ترمنځ موقعیت لری سرحدو ګټلی شو چی تراوسه پوری هم دغه سرحد په خپل حال پاتی دی . ترهغه وروسته کله چی دختکو قبیلی په شمیرکی زیاتوالی راغی په هماغه تناسب یی خپلو مقبوضه سیمو ته هم پراختیا ورکړه او اوس یی هغه پراخه سیمه په لاس کی ده چی په پیښور کی دیوسفزیو دسیمی اودکابل یالنډی سیندله شمالی خنډو نه نیولی ترکالاباغ ، عیسی خیلو ، مروتو ، بنو ، وزیرو اودسنده ددریاب ترلویدیځو خنډو پوری غزیدلی ده .

دختکو دسیمی اوزد والی تقریباً سلو میلو اوپلن والی یی پنځوس میلو ته رسیږی څرنګه چی دمخه وویل شول ددغی سیمی ختیځ ته اباسین موقعیت لری ، ولی د اباسین نه پوری غاړه هم ختک استوګنه لری اوترماړی پوری رسیدلی دی .

دختکو سیمه پردوو برخو ویشله شوی ده چی یویی شمالی ختک او بل یی جنوبی ختک دی . دجنوبی ختکو په ملک یی دمالګی کانونه موجود دی . ددی سیمی څمکه میدانی اوشګلنه ده غرونه یی شنه اوآبادنه دی توری ، لاچی ، کرک اوشکر دره ددی سیمی مشهور کلی دی .

دشمالی ختکو سیمه هم غرنی ده چی له دی غرونو نه کومه استفاده نه شی کیدای . اکوړی ، شیدو ، نظام پور ، امیر او امیر کلان ددی سیمی مشهور کلی دی (۱)

دختکو د سیمی په اوړو برخو کی څینی وړی وړی سمسوری در ی هم لیدل کیږی اوپه څینو برخو کی یی دښو و نو څنګلی ونی شته . دختکو په علاقه کی دبها در

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ

خیلود مالگی کان ډیرمشهوردی چی ددغی مالگی دکان دعایداتوله درکه ډیری پیسی ترلاسه کوی .

هغه ختټك چی دکوهاټ په شمالی ختیځ کی آباددی اودکابل ترسینده پوری استوگنه لری داکوړه ختټکوپه نامه سره یادیږی .جنوب لویدیځ ختټك دټیری او جنوب ختیځ ختټك دساغری ختټکوپه نامه سره یادیږی .دنسبی اعتبارله مخی په دی ویش کی کوم مخالفت نشته ساغری ختټك بولاق دی خو شمال ختیځ ختټك هم بولاق بلل کیږی .دشمال ختیځ ختټکومهم مقام چی داکوړی په نامه یادیږی دپیښوراونوښارنه ختیځ لوری ته دکابل سیند په جنوبی څنډوکی موقعیت لری .

دختټکوپه لهجه کی دنوروارو قبیلو په نسبت د(ښ)او(ژ) استعمال د(خ اوگ) په پرتله زیات دی .

دختټکویوه قومی څانگه که څه هم داباسین په بله خواپه(مکود)نومی ښارگوټی کی ژوند کوی خوددوی عمومی پوله ختیځی خواته اباسین دی لویدیځی خواته یی دپیښور قومونه خیبریان او بنگښ اوسیږی اوجنوب ته یی دبنواودامان لوانی میشته دی. دوی داسی دوه بیلی بیلی څانگی لری چی سره پوره توپیرلری .شمالی څانگه یی لس زره او جنوبی څانگه یی دولس زره کورنی گڼل شوی دی.

دجنوبی ختټکوملك غرنی اوله ډبرینوسپیروغرونوڅخه جوړدی چی په ژورو اومخ په ځوړکلیوسره بیلیږی اودبارك اوساغرخیلونه په متشتت ډول په کی میشته دی .(۱)

دختټکودسیمی اکثره ځمکی دبنجروالی له کبله دکرنی وړنه دی دکرنی ځمکی یی هم اکثره للمی دی چی کله کله یی دارهټ په ذریعه هم خړو بوی . دختټکو دسیمی پیداوارغنم ، باجری ، چڼی اوجواردی.اوس په شمال ختیځ سیموکی هغه ځمکی چی دڅاه گانوپه ذریعه اوبه کیږی په هغوکی تماکوهم کرل کیږی .په دلی اوچشمی کی چی دپیښورد نوښارپه تحصیل کی موقعیت لری ښه لیموگان پیدا

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ .

کیږی. په ټټی نصرتی کی چی د کوهاټ تیری په تحصیل کی موقعیت لری په پریمانه اندازه انګورشته .

دختکو دسیمی معدنی پیداوار مالګه، پټکری او دډبروسکاره دی.(۱)

ختک دخپلو نورو پښتنوو روښو په شان باغیرته، زړور، ننګیالی، توندمزاجه او میلمه پال دی .دختکو یوښه خصوصیت دادی چی لانجمنی مسألی دننوا تواویا جرګو له لاری فیصله کوی او دجرګی له لاری پریکړو ته په ډیره درنه سترګه ګوری. دختکو د قبیلی خلک په عمومی ډول سره ښایسته او غښتلی دی .

په اوسنی وخت کی ددوی شمیر د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی د(۳۷۸۳۰٤) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی چی اکثریت د کوهاټ په ضلعه کی استوګنه لری (۲)

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ .

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

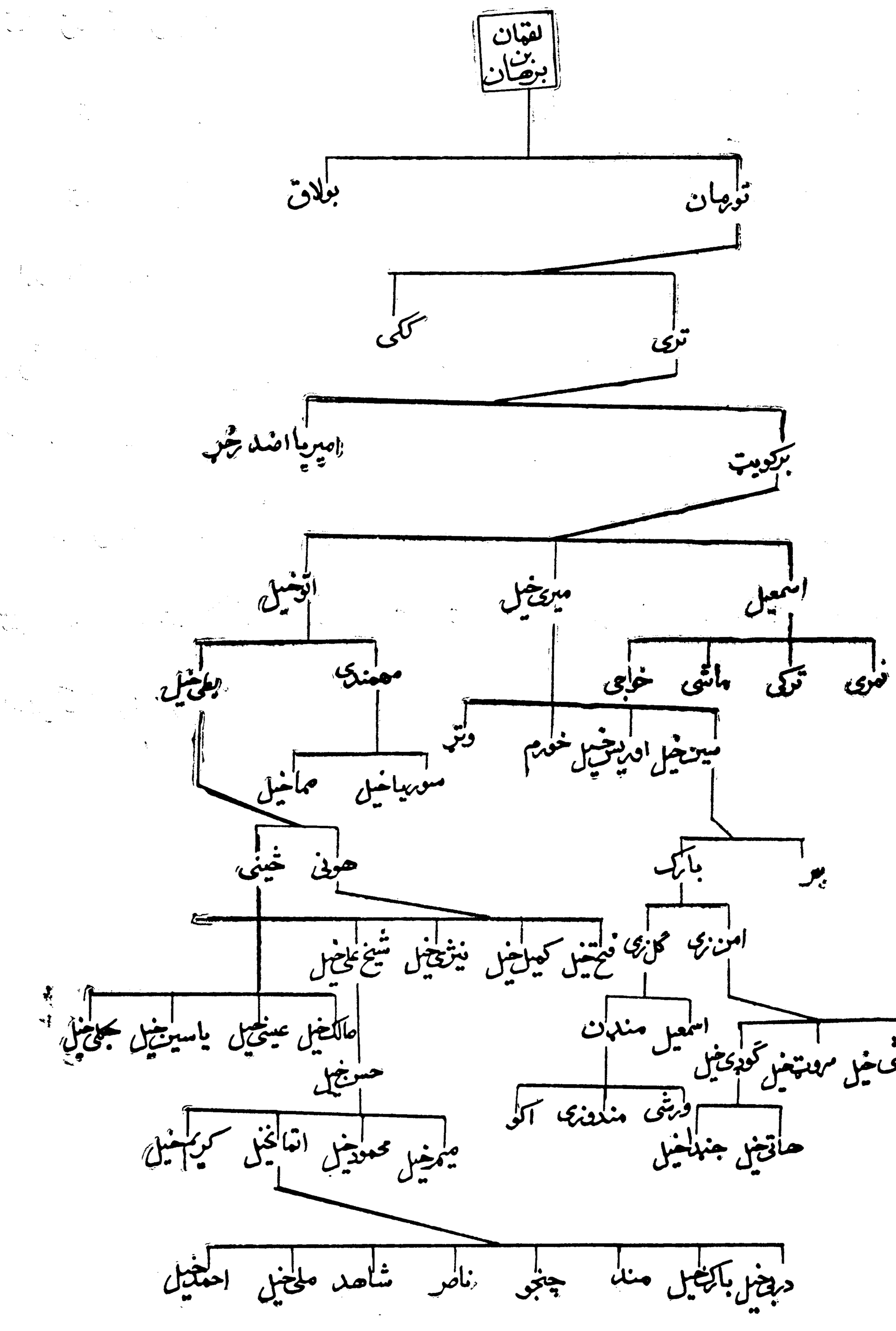

پښتانه دتاريخ په رڼاکى - ۱۳۶۰ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

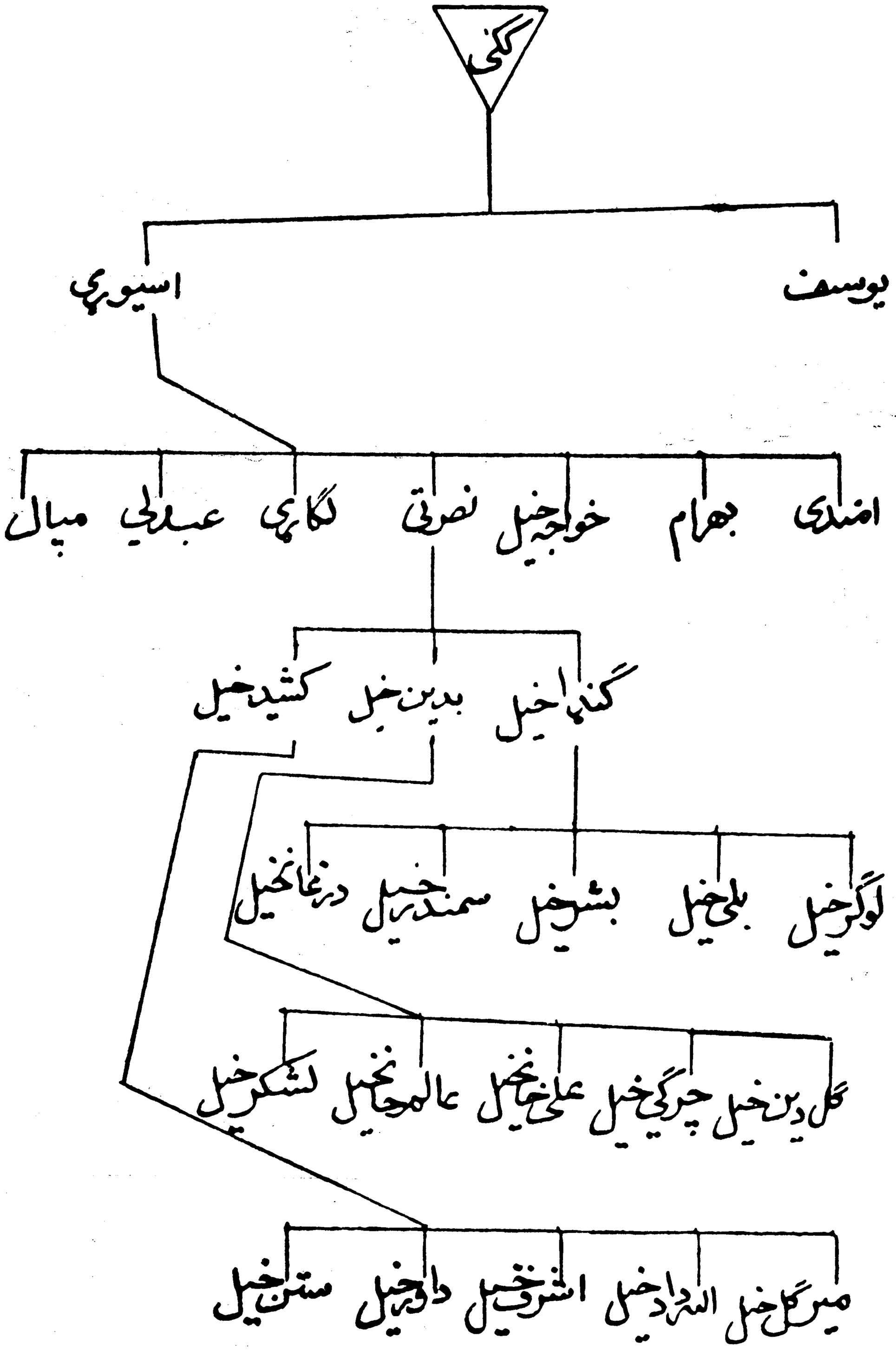

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱ مخ .

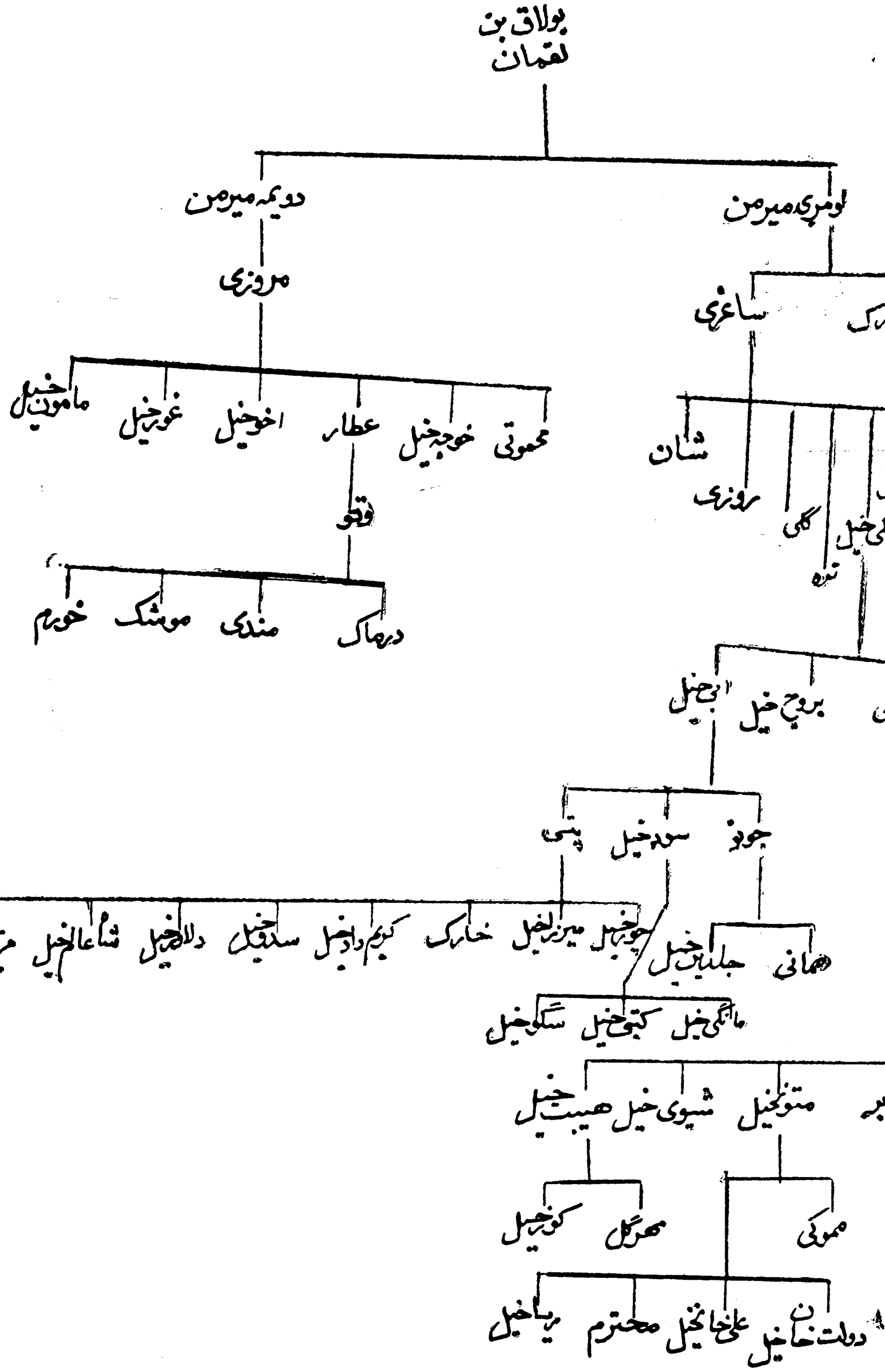

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱۰ مخ .

خدرزی

دوی غلجی پښتانه دی اواکثره خلك یی دمغربه سیمه کی دعلی خیلوغلجیو سره یوځای پراته دی او دمغربه سیمه کی یوه اندازه ملکیت هم لری . کند هار له نژدی په ده خواجه نومی ځای کی هم ددغی قبیلی نقریباً دوه سوه کورنی میشته دی(۱)ددوی خپل نسبب کلمه سیدانواو کلمه درانیوپوپلزیونه منسوبوی،خودوی په اصل کی غلجی پښتانه دی. دحیات افغانی دلیکوال په قول په هغه وخت کی ددغی قبیلی شمیرپه ټول افغانستان کی (۲۰۰۰) دوه زره کوره ښودل شوی و(۲) دوی عموماً دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی .

خرځین

خرځین یوه کوچنی تپه ده چی په شمالی وزیرستان کی ددوړودپیی خیل کلی ته نژدی دزانګیتی اووژګی په کلو کی استوګنه لری چی په زانګیتی کی یی شمیر (۶۰) کورنیواوپه وژګی کی (۱۶) کورنیوته رسیږی.ددوی یو کلی دمده خیلو دتنګی اود پیپلی ترمنځ موقعیت لری چی خرځین نومیږی دقبیلوی اتحادله مخی پخواددوړوسره متحدوو،خونن ورځ دمده خیلووزیروسره متحد دی .

دافسانوی روایتونوله مخی دوی دحضرت بلال (رض) داولادی څخه دی(۳) ددوی شجره په لاندی ډول ده:

خرځین

تیرسم خیل	لیونی	لادودخیل	ملیاګی	سپره خیل	سنګرخیل

---

(۱) تواریخ خورشید جهان-۲۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی -۲۸۳مخ .

(۳) اصلاح، اینجنس هاوقبایل ایالت پښتونستان- ۱۱۱ مخ .

خروتی

دغلجی په ټولنیز گروپ کی دخروټو قبیله یوه مشهوره قبیله ده. ددوی اصلی ټاټوبی دپکتیکا سیمه ده چی اکثره دگومل په اولسوالی، دسروبی په علاقداری داورگون په اولسوالی او دسروضه په علاقه داری او دغه راز دخاك جبار په علاقداری کی استوگنه لری.

یوشمیر خروټی دغزنی دولایت دمقر او قره باغ په اولسوالیو کی هم شته. دغه راز په شکر دره او پغمان کی هم استوگنه لری. دزابل دشاه جوی په اولسوالی او دهلمند ولایت دنادعلی او گرمسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیر خروټی استوگنه لری.

ددوی تسمیی وجه داسی ښودل شوی ده: یوه ورځ سهاك او ایزب دواړه په یوه لاره تیریدل وړاندی یی یوبار کړی خرولید ایزب وویل چی خردی زماوی او سهاك وویل چی باردی زماوی. کله چی خره ته ورنږدی شول نوویی لیدل چی دباریوی خواته داور بشو دودی (روټه) او بلی خواته یی یو کوچنی ماشوم و سهاك دغه ماشوم خپل کورته راووست او د (خره) او (روټی) له کبله یی په هغه ماشوم باندی د (خروټه) نوم کیښود چی ددیر استعمال په وجه په خروټی مشهور شو. کله چی خروټی دبلوغ مرحلی ته ورسید واده یی وکړ چی دری زامن یی وزیږیدل.

ددغی قبیلی په لویدیځ، شمال لویدیځ، او جنوب لویدیځ کی سلیمانخیل استوگنه لری او شمال ته یی دزرمت سیمه موقعیت لری. همدارازختیځ خواته دوزیرو قبیلی سره پوله لری.

په حیات افغانی کی لیکل شوی دی: خروټی په هغو غرونو کی اوسیږی چی دکتواز لمر خواته او دسلیمان دغره دمربوطو سیمونه تر برمل پوری پراته دی. دخروټو دملك یوه برخه دارگون سیمه ده چی په هغه کی پرملیان یا فرملیان استوگنه لری. خروټی په ځینو هغو تنگو میدانو باندی هم قبضه لری چی په مینځ کی یی جگ او سخت غرونه

موقعیت لری. دوی څلورلوی کلی اری چی ددغو کلیوله جملی نه سروضه لو مړی مقام لـری.

خړوتی غالباً دځمکو په کرنه بوخت دی . ددوی دکرنی ور ځمکی که څه هم دکتواز نه ښی دی، خو په کال کی یو ځل فصل کوی اوپه ژمی کی ددریو میاشتو لپاره لږ واورولانـدی پتی وی. دوی پرغـواوواوغـوایـانـو بـا ندی یوی کوی له دی کبله چی ددوی سیمه غرنی ده دپسونو په تناسب وزی ډیری ساتـی . ددوی ډیراو-ښان هم ساتی چی په اوارواومیدا نی برخو کی یی څروی. ددوی اکثره دو دو نه صهیلی سلیمانخیلوته ورته دی، خړپوونده خروتی دنوروپوونده‌وو په شاندی او-په ژبه کی یی توپیر موجوددی. دوی دوزیرو، ځـدرانو اوپرملیا نوسره ډیره کلکه دښمنی لری. دوزیرواوخروتړد قبیلو ترمنځ د دښمنی اصلی علت دبرمل غردی. په دغه غره باندی تل دخروتواووزیروترمنځ وینی توییـږی . ددی شخړی اساس دابدالی احمدشاه دواکمنی په وخت کی رامینځ ته شوویل کیږی چی په هغه‌وخت کی دوزیرودقبیلی ملك قمبرنومیده چی دتوجـیاخیلوله نیا خ نه واودخروتوملك شمس الدین وخروتووېـل چی برمل دهغوی دی اووز یـرودغه ادعاردوله اوهغه یی خپل گاونه کله چی دغه دښمنی دسولی لـه‌لاری فیصله نه شوه نو په پښتوژ به کی یوه منظومه جوړه شوه چی ددغوحالاتو درونبانولودپاره دلته‌ر اورل کیږی:

برملـی پیغـلـه نجـل څښیـه پریشیـه

شمس الدین‌وایی زماده‌قمر وابی زماپه غیز کی ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چی بر ملـی پیغلی خپلی زلفـی جوړی کړی دی شمس الدین یعنی د خروتوملك وایی چی زماده اود وزیروملك قمروا یی چی په غیز کی می پرته ده یعنی زماپه واك کی ده .

په پای کی ددغه شخړی په‌سبب دخروتواووزیروترمنځ جگړه‌را مینځ ته‌شوه .

خروتی هم دپرملیواوځدرانهوسوه‌دگاونډیتوپ په سبب سخته دښمنی لری: هغه خروتی چی په دایمی دول ژوندکوی د ملك دسوروالی له کبله لږ کار کوی:

دوی دمنی دپای،ته رسیدونه وړاندی دسون دموادوذ خیره برا بروی اوپه ژمی کی دوی بی کاره وی هغه‌خروتی چی‌غریب‌دی‌اود یخنی‌څلورمیاشتی نه‌شی زغملای نوهغوی تودوملکونوته لیږدکوی اوله ځانه سره غوایان اواوښان هم بیایی . دوی دگوملن ناوی جنوبی برخی ته ځی اوپه پسرلی کی بیرته خپل ملك ته راستنیږی . ددوی‌رواجونه کت مت دناصروپه شان دی.(۱)

خروتی اکثرد مالداری اوکرنی په چارو بوخت دی،خوپه سوداگری کی هم لوی لاس لری. ددوی زیات شمیرپه‌هندوستان کی‌تجارت کوی. یوشمیرخروتی کابل ولایت په پغمان، خاك جبار، دلغمان په مرکزاود قرغیو په اولسوالی اویو شمیرهم دپروان په ولایت کی اسنوګنه لری. همدارازیوزیات شمیرخروتی کوچیان هم شته.دکندزپه‌ولایت کی‌هم‌زیات شمیر خروتی‌استوګنه‌لری.

په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۷۷۰۶۲) تنه ښودل شوی دی خوپه دغه شمیرکی دخاك جبارده‌علاقه‌داری تقریباً سل یونیم سل‌کورنی نه دی‌حساب‌شوی .

دخرو تود نسب شجره

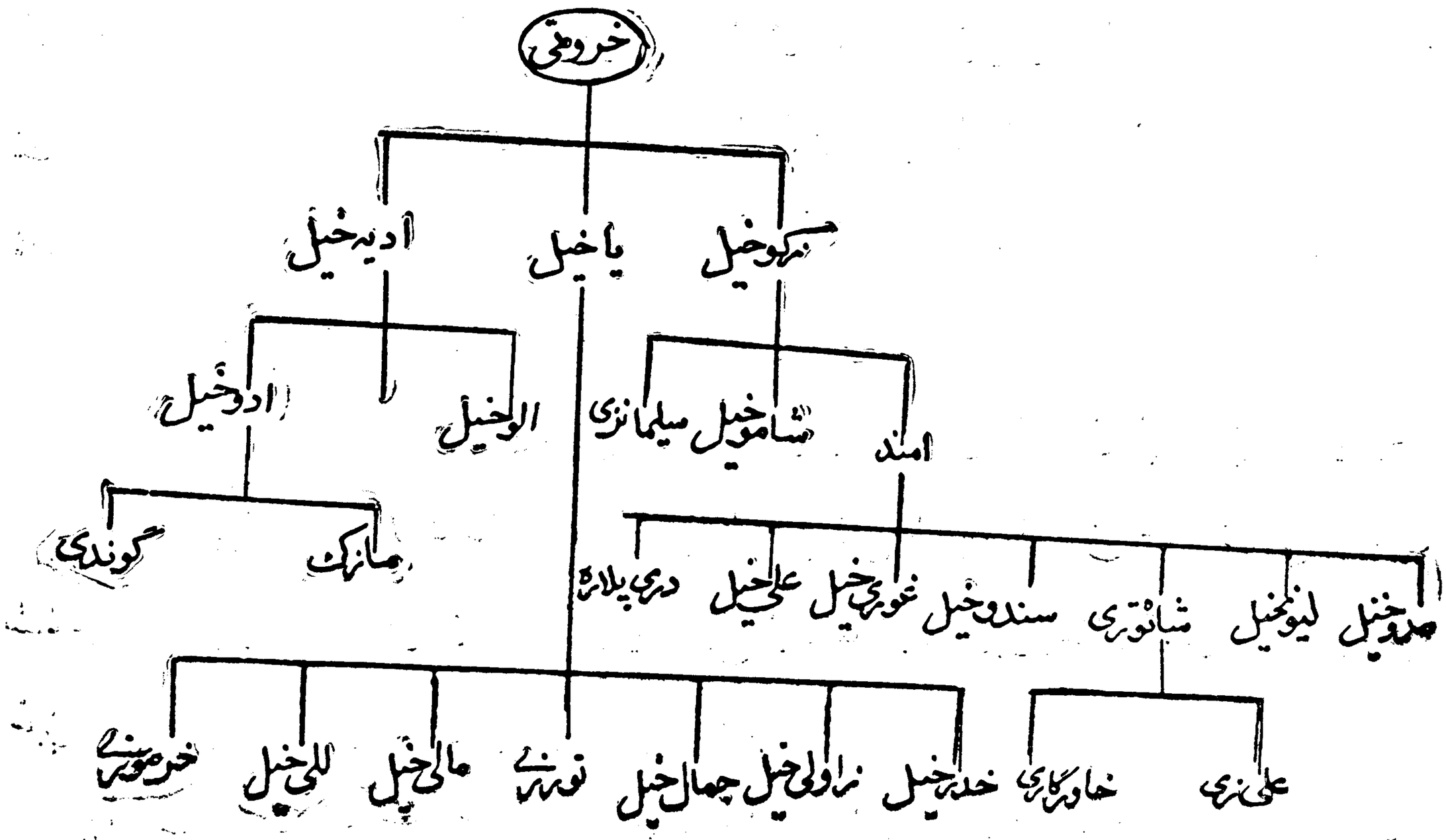

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وگورونـوخرگـنده به شی چی خلیل دسربن په تولنیز گروپ کی شامل اودغوریاخیلوپښتنوڅخه دی . دوی پـه خلیلو مومندو سره هم شهرت لری چی دپښتنولویدیځی اوشمالی خواتهمیشته دی . ددوی سیمه شل میله اوزدوالی اولس میله پلن والـی لـری چی بـرتهکال ، کوز تهکال ، سپـینه وری اولنډی ددوی مشهورکلی دی چی دباړی په ښی غاړه آباددی. (۱)

ددغی قبیلی څوکورهدمومهدودقبیلی سره اوهمدارازیوشمیریی دبرودرانیوله څونورو کورونوسره یوځای په کندهارکی استوګنه لری .

ددوی اکثره ځمکی دباړی دسین په اوبوخړو بیزی (۲) پـه کندهارکی دوی دبرودرانیوپه نامهسره مشهوردی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله لری . دخلیلوه قبیلی خلک خپل مشرته ارباب وایی :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کـاله پخوالاددوی شمیر (۶۰۰۰) کورنی اودوسله والومیروشمیریو(۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوګیانی

ددغی قبیلی دشجری څخه څرګندیزی چی دکرلانی پښتنوپه تولنیزګروپ کی شامل دی.اودننګرهارولایت دخوګیانیوپه اولسوالی اودماماخیلو ، چپـرهار ، پچیراو اګام په علاقداریو کی استوګنه لری.اودننګرهارولایت دمشهورو اوغـوره قبیلو لـه جملی څخه شمیرل کیږی:

ختیځ ته یی شینواری ، لویدیځ ته یی د حصارك غلجیان ، جنوب تـه یی د کورمی ایجنسی اودډیورند دکرښی سره ګډه پوله لری اوشمال ته یی دننګرهار دسره رودا ولسوالی پرتهده (٤)

---

(۱) پښتانه لومړی ټوك ،کابل : ۱۳٤۹، ۱۱۸مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۳۲۵ مخ .

(۳) حیات افغانی ـ ۳۵۰ مخ .

(٤) معلومات مختصردرباره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۳۹ مخ .

دخوگیانیومشهورخیلونه‌دادی: وزیر، خربون، شیرزاد، پربه، خدرخیل، بارك، درمان، بوبوخیل، لقمان خیل، شادی‌خیل، ابراهیم‌خیل، گلی‌خیل، ملی خیل، میرگت خیل، شمن‌خیل، پیرالی خیل، یحی خیل اوعلی خیل:

دوی دننگرهاردسیمی په لویدیځ اودسپین غره په شمال‌لویدیځ کی میشته دی چی په دوی کی دشیرزادداولادی شمیرزیات دی (۱)

دهنددمغولی واکمن دشاه جهان د تخت کښیناستلوپه لومړی کال دشادی خیلو اودبارك داولادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلی په‌سر لویی شخړی رامنځ ته شوی. دلقمان ښاخ دخدرخیلو په‌مرسته‌شادی خیل وټکول. تر هغه وروسته شادی خیلودغلجیوقبیلی ته‌پناه یووړه اوله هغوی څخه‌یې مرسته وغوښتله غلجیوددوی مرستی‌ته ملاوتړله اودکابل د صوبه دارسیدخان په ملګرتیایی دمخالفینوسره سختی جګړی وکړی چی په د غوجګړو کی‌دبارك له اولادی نه تر(۹) زره تنه کسانوپوری ووژل‌شول. په‌پای کی‌شیرزاداوخدرخیل مطیع اوشخړی اوفساد ونه لـه مینځه ولاړل:

خوګیانی جنګیالی خلك دی. دحیات افغانی مؤلف ددوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی:

ددغی قبیلی څینی ښاخونه په خوست کی هم استو ګنه‌لری. داسی‌ویل کیږی چی په پیل کی تول خوګیانی‌په خوست کی‌اوسیدل، خود مغولی‌واکمن:نورالدین جهانګیر دسلطنت په وخت کی دزرمت‌دسیمی څینوغلجیوقبایلوپردوی یرغل وکړ اودوی یی له خپلی سیمی نه‌بی دخله‌کړل اوویی شړل. دشاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی کی کورنی شخړی اوفسادونه رامینځ ته‌شول چی‌په پای کی د یر شول (۲) ددوی سیمه شنه اوحاصلخیزه ده اوزیا ت انار، انځر، انګوراوتـوتان پکی پیداکیږی. اکثره خلك یی دکرنی په چا ر و بوخت دی خوځینی یی مالداری

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه.

(۲) حیات افغانی- ۳۳۸ مخ.

هم کوی. دروی په سیمه کی ددریومیاشتو له پاره واوری هم اوری .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرخوگیا نمی دهیواد په نورووولایتونوکی هم استوګنه لری . چی د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزی احصائیی دمرشمیرنی له مخی ددوی ټول شمیر(۱۲۷۷۰۱) تنوته رسیږی چی دد ی جملی نه یی ۵۵۷۲۶ تنه خرپون، ۳۷۴۴۶تنه وزیر او۳۴۵۳۹تنهشیرزاد دی(۱)

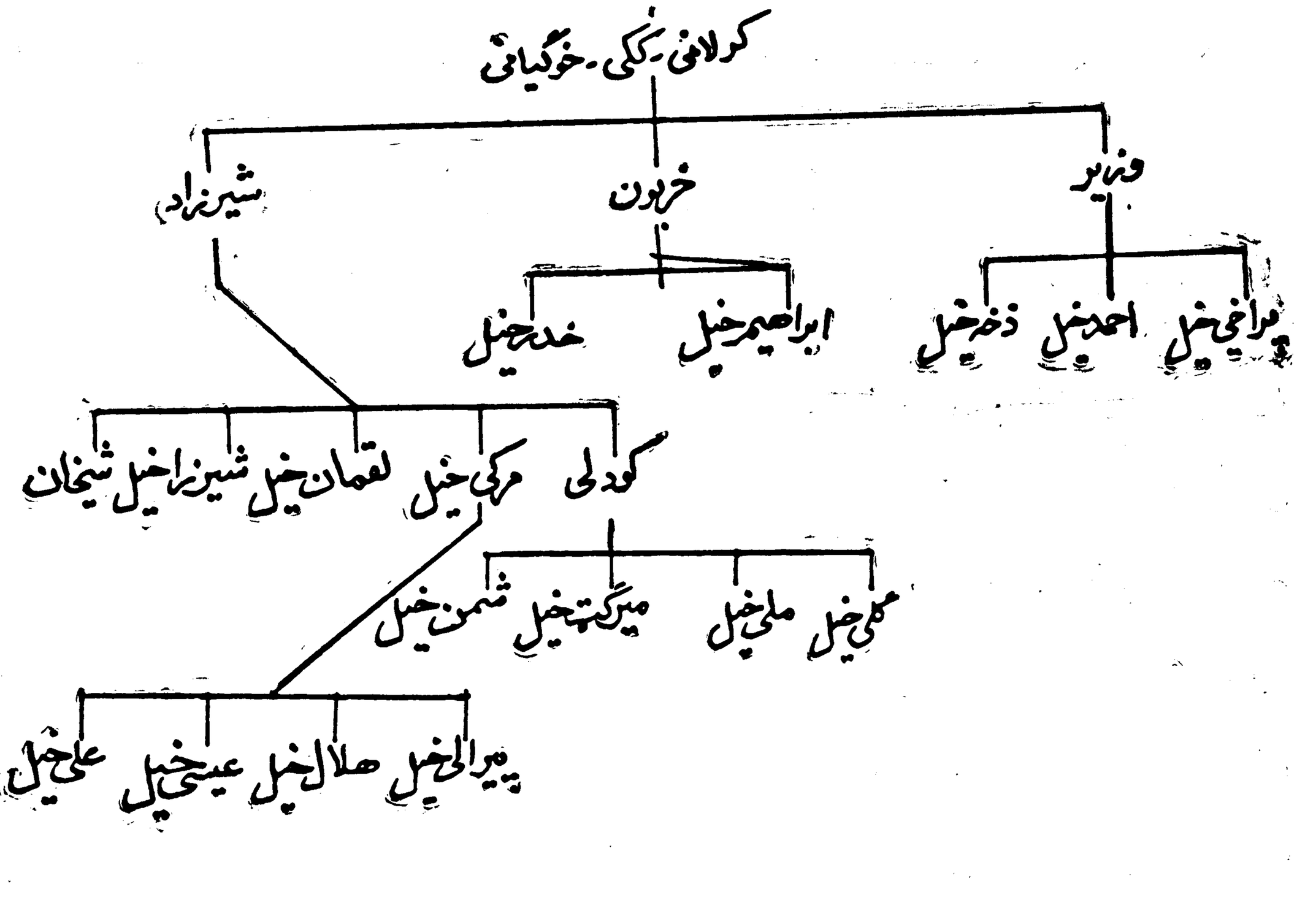

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۲۹ مخ .

خوندی

دوی غرغښتی پښتانه دی. دغه قبیله ددا وی دقبیلی یوه څانګه شمیرل کیږی خوندیو ته سیدان هم ویل کیږی. داسی روایت موجوددی چی داوی ابن دا نی، چی دغرغښت لمسی ودیوی سیدی کوندی سره چی دخجند نه ملتا ن له دخپلی خوردلیدلو له پاره روانه وه نکاح وترله او هغی له خپل لومړی سید میره نه یوزوی درلودچی سید حسین نومیده. نومورې څاورزامن درلودل بلیل، سکندر، موسی اوعلی. دسید حسین اولاده له دی کبله چی دی دخجندود خجندی ږ ځای پښتنوپخپلی ورځنی محاوره کی په خوندی واړاوه. دوی تریوی مودی پوری دغرغښتیانو سره په ګټه اوتاوان کی شریک وو. خواوس دوی ببیخی بیل دی اودکندهاراودهغه په شااوخواکی استوګنه لری. او شمیریی دیرلږدی (۱)

خویشکی (خیشکی)

دوی هم دسر بن دتولنیز ګروپ یوه عمده قبیله بلله کیږی چی دځمند اولاده ده دځمند قبیله په لومړی سر کی دکندهار په شااوخوا ارغستا ن ته نږدی میشته وه اوه (۸۰۰-۹۰۰) هکلونو ترمنځ دپښین سیمه چی پشنګ هم بلله کیږی ددغی قبیلی په لاس کی وه اودترین قبیلی دغه ځای دزورپه ذریعه له دوی ته ترلاسه کړ. خویشکی هم چی دلته اوسیدل له دغه ځایه بی دخله شول اوپه مهاجرت یی لاس پوری کړ. دخویشکود قبیلی ځینی خلك له پښین نه ملتان ته لاړل اوهغه ځای یی داستوګنی له پاره غوره کړ ځینی پی غزنی اودهغی لاری نه کابل ته راغلل او بیاله هغه ځایه دغوربند دری ته لاړل اوپه هغه ځای کی میشته شول چی تراوسه پوری هم یوزیات شمیر خویشکی دپروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی میشته دی. په هغه وخت کی چی مغولی واکمن ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه اوخه موده وروسته یی په هند

---

(۱) حیات افغانی ٦٣٤ مخ.

باندی باندی دیرغل تکل وکړ (۱) دخویشکو قبیله چی په غوربند کی ورته اوسیدل گران ښکاره شول دخپل یو پیر په لارښوونه دهندوستان خواته روان شول. دافسانوی روایتونو له مخی ددوی پیر دوی ته داوسپنی یو میخ ورکړ اووته یی وویل په هغه ځمکه کی چی دغه میخ ننوزی هغه به ستاسو ملك اووطن وی.

همداوجه وه چی اکثره خویشکی (خیشکی) او زمند په خانه کوچ دول له کابل نه دپیښورله لاری هندوستان ته روان شول. په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلی سردار اومشرو. دوی په هغه ځان کی میشته شول چی نن ورځ قصوری ښار پروت اود لاهور دښار ختیځ ته موقعیت لوی دوی دستلج دسیند په د واړو غاړوا باد دی. له همدی امله نن ورځ دوی ته «اقاغنه قصوریه» وایی (۲) لکه څنګه چی دمخه موو ویل ددوی یو شمیر دظهیرالدین محمد بابر سره پرهند باندی دیرغل تکل وکړ دبابر په پوځ کی ډیر پښتانه هم شامل وونو همدا ووچی خیشکو دسردار سلیم خان زمند په مشری دبابر په مرسته دپانی پت په جګړه کی دابراهیم لودی سره وجنګیدل اوددوی اووه سوه تنه ووژل شول.

له همدی کبله بابر شاه اودهغه زوی همایون په دوی باندی ډیره مهربانی کوله: هغه وخت چی خویشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نود سپره په نوم یو تن بلوڅ به دخپل قوم له یوی دلی سره ددوی سیمی ته راته اوددوی نه به یی لوټ وتالا کوله. د دغی لوټماری دمخنیوی له پاره ددوی ځینی ځانګی لکه بټک زی، حسن زی شهابن زی، سلماك، اوکزلانی دقصوری لویدیځ خواته میشته شول چی د وی ته به یی دبریا پورتنی کلی استوګن ویل اوڅرنګه چی (سپره) به له دغی لاری څخه پرغلونه کول چی نودغه لاره یی بنده کړه اوبیا هغه ددغی لاری څخه لوټ نه شو کولای.

---

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵٤ - مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۵ - ۱۳۲٦ مخونه.

ددوی ځینی ځانګی لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی اونورد قصوری لهر خاته ته میشته دی اوپاتی زمند ود شمال خوا ته استوګنه غوره کړه .

ترځه‌مودی وروسته دابراهیم زی‌اوجنوزی‌سباخونو ترمنځ یولړشخړی رامینځ ته شوی چی په نتیجه کی‌ددوی یوشمیر له دغه‌ځایه وخوځیدل اود خورجه په سیمه کی‌میشته شول .

په همدی توګه اکثره سلماك چی دا مچوزیواوحسن زیود سبا خونوسره یی د مقابلی توان نه درلود دتړانده سیمی ته لاړل اویو شمیر بی هم په قصو ری کی پاتی‌شول. همدارازدبټلك زیویوشمیرهم دکورنیوشخړوپه‌سبب په هیرووال کی میشته دی.

دپښتنومشهور صوفی شاعرارزانی چی دبایزید انصاری(پیرروښان)هممصره ردخویشکود عزیز زی له ځا نګی نه و .

په اوسنی وخت کی دخویشکود استوګنی ځا یونه په لاندی دول دی :

۱ ـ دافغانستان د پروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی .

۲ ـ په کندهاراو پشین کی :

۳ ـ د پیښورپه اشنغر کی هم ددوی‌یو کلی شته چی هغه دشجاعت خان‌شموزی په ذریعه آباد شوی دی .

٤ـ دپیښور دښار په‌تحصیل دنو شهره کلان‌په قطب کی دلندی سیندپه غاره په (خویشکی) نومی کلی کی‌آباد دی.

٥ـ دکابل سیندشمال ته‌دمومندوپه غرنی‌سیمه کی‌هم یوشمیرخویشکی‌میشته دی:

٦ـ دخیبر دتاریخی‌دری ترمینځ‌هم یوشمیر خویشکی استوګنه لری.

۷ـ دلاهورپه قصوری کی‌هم‌پښتانه خویشکی اوسیزی‌چی‌د هغه ځای خلك یی‌د (قصورپه پټان)په نامه سره‌یادوی.

دغوربند خیشکی دنوموړی ولسوالی په لاندنیو دروکی استوګنه لری .

دتیخان‌په دره کی، دیخدری په دره کی‌اودسیدانوپه دره کی‌چی‌د غور بند

دخیشکو شمیرود (۲۵۰۰۰) تنو په شااو خوا کی ښودل شوی دی:

په غور بند کی ددوی دځینو مشهورو خیلونو نومونه دادی :

شاهی خیل، ملی خیل، علم خیل، چی علم خیل په لاندی ورو خیلونو وویشل شوی دی :
یارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل اویاروم خیل (۱)

خیسور

ددغه قبیلی خلك څانونه دپرانگی ابن اودی اولاده بولی حال داچی پرانگی دلودی لمسی دی. خودلودی دقبیلی نورښاخونه له دوی سره دگدوالی نه انکار کوی اودوی دبل نسب څخه بولی دلودی داولادی دنسب شجره چی ددیروزو روځیر نواونحقیقتو په نتیجه کی ترلاسه شوه دهغی شجری په هیڅ ځای کی دلودیا نوسره دخیسور دقوم یووالی (گدوالی) ترستر گونه شو.

که څه ددغه قوم دوگړو شمیر دیر لږ دی، خودخپلی استوگنی ځای نه یی دیوی سیمی ښه ورکړی ده. ددوی ملك دسنده ددریاب په لویدیځه غاړه موقعیت لری:

دخیسور دسیمی قطب ته دعیسی خیلو سیمه، لویدیځ ته یی یو کوچنی غر موقعیت لری چی پښتیاله یاپلیانه نومیږی چی مروت پکی استوگنه لری (۲)

دخیسور دقبیلی اکثره خلك په ونه نیت، غنم رنگی اودنگردی: دحیات افغانی دمؤلف په قول ددوی شیمر له دوی سوه کورونو نه زیات دی، خودخیسوروسره متفرق خلك هم اوسیږی :ددی په سیمه کی دخرماونی دیری دی :
خیسوردعمر خیلو په نامه سره هم شهرت لری. (۳)

داوی

کهچیری دنسب شجره وگورونو هرگنده به شی چی داوی غورغښتی (غر غښتی) پښتانه دی چی دکاکړو دقبیلی پوری مربوط او هغوی سره گډ شمیرل کیږی .

---

(۱) دغوربند دخیشکو په باب می درادیو افغانستان د یوه تن غړی محترم محمدالدین خیشکی څخه معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلزاو اکثریت یی دپښین پـه اجـیوم کی پراته دی، خوځنیی یی په ژوب، کندهار اودپښین په کربلا ومي ځای کی هم میشته دی .

ددا وی قبیله په دریو څانګو ویشلهشوی ده چی دهمر، دمر او خوندی په نا مه یادیزی خود حیات افغانی مؤرخ لیکی چی: ددا وی دقبیلی دریم ښاخ چی خو ندی نومیزی دمخزن افغانی په روایت ددا وی لـه اصلی نسب څخه نه دی بلکی هغه په دی دول ورسره یـوځای شوی دی چی ددانی زوی داوی دخپل پلار دژو ندپه وخت کی د آسونو د تجارت په منظور په سفر تللی و. په دغه سفر کی یوه ښکلی ښځه چی دسید حسن په نامه یوزوی ورسره ویـوځای شوه. داوی لـه هغی ښځی نـه دهغی داصلی تـاتـوبی او وطن پوښتنه وکړه هغی ځواب وکړچی له خجنده راغلی ده اوداهلـک دسید زوی دی . په هغه ملک کی باندی کاختی (قحطی) راغلی ده اوزه غوارم چی د خپلی مشری خورسره ملتان ته لاړه شم داوی هغوی ملتان ته ورسول اونوموړی ښځی په ملتان کی د خپلی خورپه سلا اومشوره د دا وی سره نکاح وکړه . دا وی دنوموړی ښځی نـه څلوزامن د درلودل اوخرنـګه چی حس خجندی ورسـره ونو پښتنو پـه خپلو ورځینو خبرواترو کی د اختصارله کبله دی په خو ندی سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

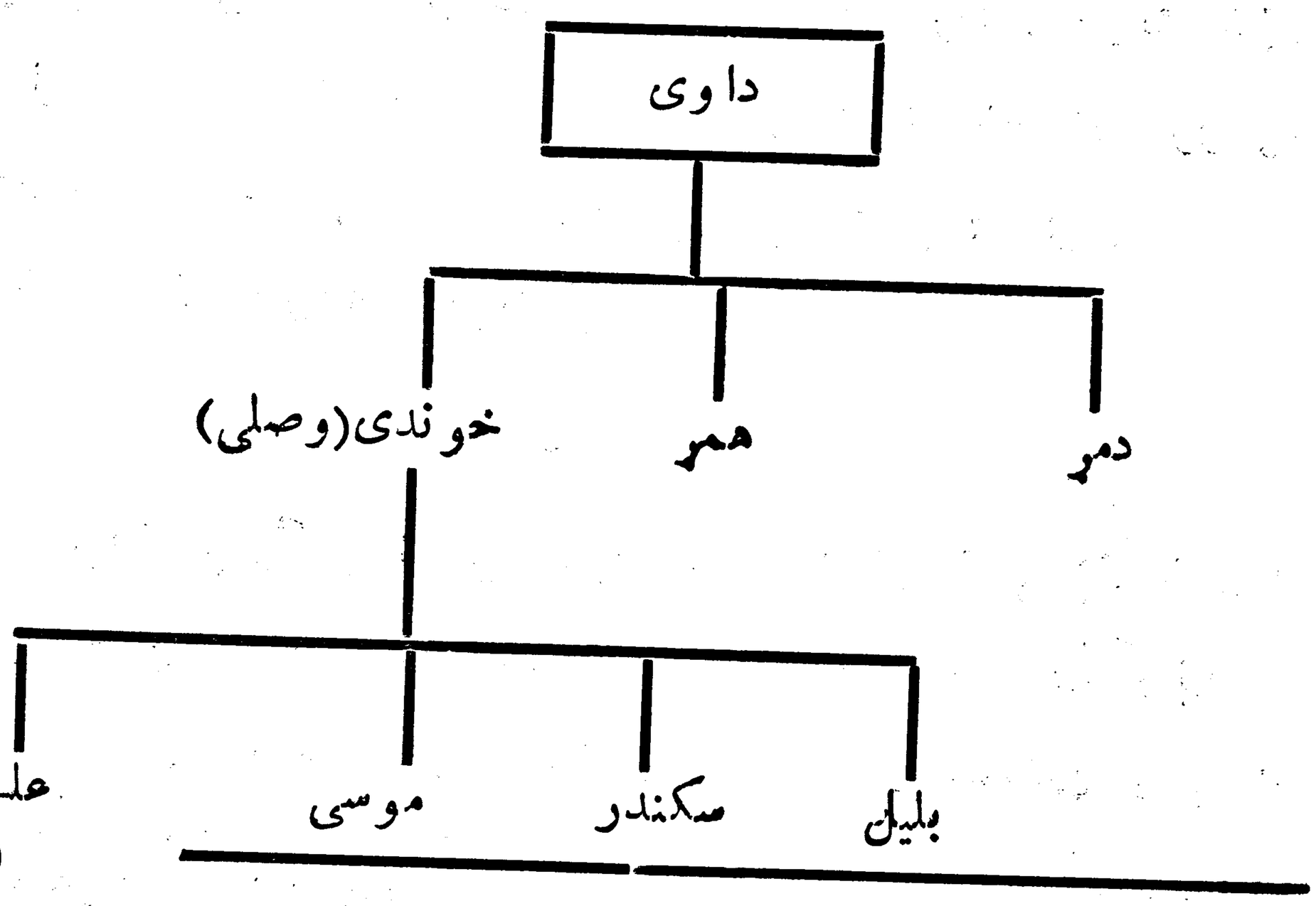

(۱) حیات افغانی - ۲٤۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٤٥۸ مخ .

داود زی

دوی هم سړ بنی پښتانه دی او د غوریا خیلو پښتنو په جمله کی شمیرل کیږی . داود زی د پیښور ضلعی په میدان او د کابل سیند په سهیلی برخه کی میشته دی. شمال ته یی مهمنزی او جنوب لویدیځ ته یی خلیل پراته دی. د غوریا خیلو د مهاجرت په لړ کی د دوی کردار واضح نه دی ویل کیږی چه دوی د خان گجو مرسته حاصله کړی وه او د هغه په برکت د سمی په علاقه کی د کلپاڼی په غاړه استوگن شوی دی، خو په پای کی دوی د پیښور په قطبی علاقه کی د کابل سیند د ښاخونو په منځ کی آباد شول چی د دوی دغه سیمه ډیره زرخیزه ده(۱)

تاریخ حیات افغانی لیکی : « داسی روایت موجود دی چی د مندلو مړنی زوی داود دوی میرنی درلودلی چی د لومړی میرمنی نه یی حسین او له دویمی میرمنی نه یی د نیکو او بابو په نامه زامن لرل . کله چی مندله نړی نه سترگی پټی کړی نو د هغه میراث د حسین لاس ته ورغی له همدی کبله نیکو او بابو د خپل ورور حسین د وژلو نیت وکړ او د شپی له خوا د هغه د خوب ځای ته ورغلل او د حسین په بستره باندی یی د توری څوگو زارونه وکړل خو څر نگه چی حسین د هغوی د غداری او خیانت نه خبر شوی و په هغه شپه په بل کوم ځای کی ویده شوی و، له همدی کبله ده ته کومه صدمه و نه رسیدله سبا سهار چی دواړو سخت زړوورو ښو حسین ژوندی ولید، نو دویری او شرم له کبله یی وطن پریښود. په پای کی د نیکو او لاده په هندوستان کی ځای په ځای شوه او د بابو د اولادی څو کورونه د تیرا په شا او خوا کی په خواره واره ډول ژوند کوی او د حسین اولاده په هغه سیمه کی ځای په ځای پاتی شوه چی همدا اوس پری استوگنه لری. (۲) پټه دی پاتی نه وی چی یوشمیر داود زی د ننگرهار د ولایت د چپرهار د علاقه داری د داود زیو په کلی او همدا راز یوشمیر یی د پروان ولایت د قره باغ په اولسوالی کی هم استوگنه لری:

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۲٤ - ۱۳۲۵ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳٤۹ - ۳۵۰ مخونه .

درانی (درانیان)

درانیان اصلاً سربنی پښتانه دی. دغه قبیله پخوا داید الیانو په نامه یادیده. ویل کیږی چی احمدشاه دځمکنیو دنامتوپیو دخوب په نتیجه کی(۱) ددرانی نوم په ۱۷۴۷ع کال غوره کړ خود دغه پورتنی روایت اوحیات افغانی ترمینځ دیرتوپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستا ن په تخت کښینا ست په دغه وخت کی صابرشاه مجذوب چی یوفقیرسړی واو احمدشاه بابا ورته دیراخلاص دراوده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهر مفهوم لری. خوده په قبیلوی لحاظ د(دردران) لقب غوره کړچی (دگوهرونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی(۲) درانیان په لاندی ښاخونوسره ویشل شوی دی :

۱ - زیرک

۲ - پنج پای

دزیرک څانگی دادی: اشکزی، بارک زی، پوپل زی، الکوزی محمدزی او سدوزی

۲ - د پنج پای څانگی هم په دی ډول دی:

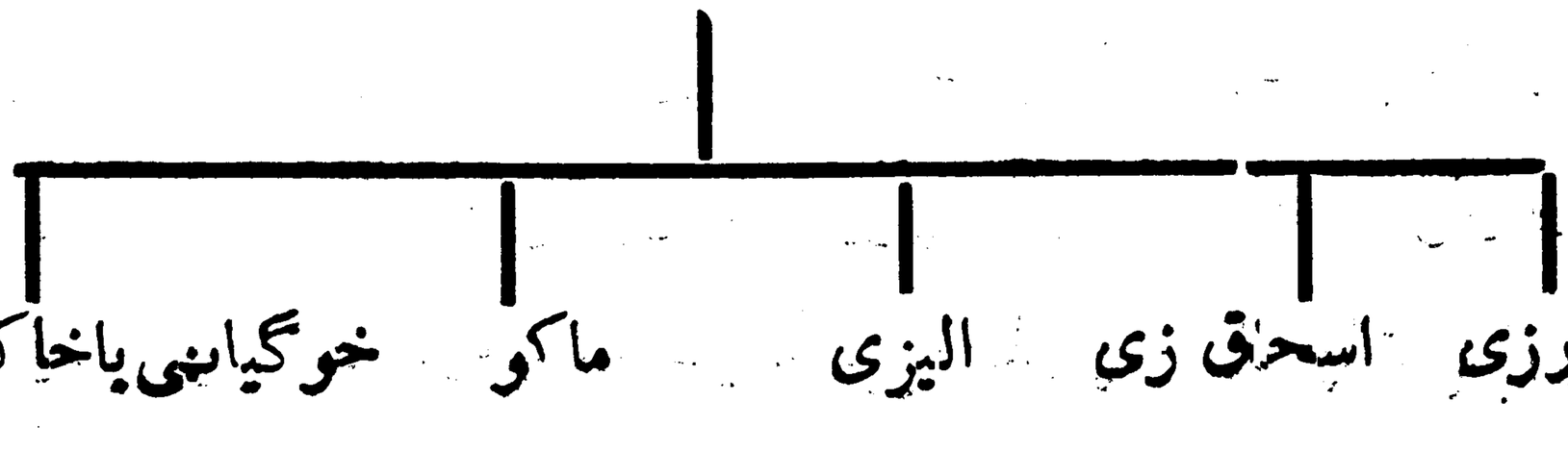

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ .

ددرانیو سیمه

دکندهارشااوخوا ملك اواراوپه‌طبیعی لحاظ ښایسته اوزر غون دی چی‌هم د سیند په ویالواوهم په‌کاریزونوسره خړوبیږی اودکرنی لپاره یی ښه ډیره خواری ایستله‌کیږی په نتیجه‌کی یی غله ښه پریمانه ده‌اوپه باغونوکی یی ښه سابه اوغلی میوی کیږی.

ددرانیانو ختیځ‌لوری ته پروت ملك آباداودترنك دټولی دری څخه ښه حاصل کوی. ددرا نیودملك د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه‌عمران دغرولړی ده چی دری میاشتی پری واوری‌پاتی کیږی چی ددغه ځای اوسیدونکی پوونده اواڅکزی درانی دی .

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه‌کی دمرغی په مقابل‌کی دتوبی پراخ ملك موقعیت لری چی لویدیځ یی په اڅکزیوپوری اړه لری په داسی حال‌کی چی ختیځه‌برخه‌یی‌چی‌ترژوب پوری غزیږی‌په کاکړو پوری متعلقه ده . دمرغی قطب ته ارغستان پروت دی چی دلوړوغروپه مینځ‌کی یوه ښایسته دره ده چی د غرنیوبوټونه ډکه ده‌چی‌یوه اندازه ځمکه‌یی کرله کیږی اویوشمیر کلاگانی په‌کی موقعیت لری چی دبارکزیو په‌خانانوپوری‌اړه لری، خود اوسیدونکوډپر زیات شمیریی شپانه دی:

ددرانیوملك وحشی‌ځناورلیوان، کوږان، گیدړان، سورلنډیان، هوسی اود ښکروروغرځوډ یرانواع لری. په غرونوکی یی یږان، پړانگانوته ورته ځناوراودهلمند په‌گرمسیر کی ځنگلی‌سرکوزی اوگوره خرمیندل کیږی. وحشی مرغان یی شاهین، باښی اودښکارځینی لوی مرغان‌دی. په پسرلی کی وحشی قازان، وحشی‌هیلی، لگ لگ، زانی، کونگیان، کارغان، شاروگانی، کوتری، سیسی، مرزان اوداسی نورهم‌په‌کی شته. اهلی شوی حیوانات یی اوښان سندا گان، آسان، کچری‌خره، پسونه، وزی، سپیان اوپیشوگانی‌دی .

د درانیانو شمیر :

ویل کیږی دهغوتولو کسانوشمیرچی ددرانیوپه شااوخواکی اوسیږی انه لکه تنه دی، خوښایی داشمیر دلسولسکوتنوپه شااوخواکی وی. داسی روایت موجوددی چی ایرانی نادرشاه ددوی سر شمیر نه هغه وخت وکړه چی په دوی باندی یی ځمکه و یشله اوهغه وخت دوی (٦٠) شپیته زره کورنی حساب شوی دی. که چیری دغه سر شمیر نه واقعی وی دغه شمیر دیر لږ معلومیږی اوښایی دیر خلك په تیره بیا ځپانه اودرمو څښتنان په دغه سر شمیر نه کی نه وی راغلی ځکه چی دغه سر شمیر نه دځمکو دویش له پاره تر سره شوی وه اومتصدیی داوچی دځمکه والو شمیر معلوم اوبیاځمکه وربانده و ویشی :

د ودا ود ستور :

ددرانیوقبیلی دهرښاخ په سرکی یومشر موجوددی چی دغه مشر عموماً دخلکو له خواتاکل کیږی کله کله ددغی مشری موقف په یوه کورنی کی موروثی پاتی کیږی، خو کله کله په دغه برخه کی تغیرهم راتللای شی .

ددی قبیلی اکثره نارینه عموماً په حجرو، مهمانخانواویاپه جوماتونو کی سره راټولیږی اودخپل کرنی اومالداری په باب خبری اتری کوی.

درانیان دیر میلمه پالونکی خلك دی. دوی ښکلی څیری، جګی و نی او سره بخون رنګونه لری. ددوی مخونه ګرداوتندی یی پراخه دی.

درمان یاعبدالرحمن

دشجری مطابق دوی کرلانی پښتانه اودخوګیا نیویو ښاخ شمیرل کیږی په دی ډول چی :

۱- حاجی خان خیل ۲- سودی خیل ۳- اصلی احمد خیل ٤- مندی خیل ٥- کوندی ٦- منګس. دغوشپږوخانګوته ممورۍهم ویل کیږی اومتون هم ورته وایی. دوزی خیل هم په ماونو ورګډیږی(۱) متون په اصل کی دخوست د یوی

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ.

سیمی نوم دی چی ددغه ځای اوسیدونکونه متون یامتونی وایی. دحیات افغانی مؤلف په هغه وخت کی ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست کی استوګنه لری اودکرکیلی په کارونو بوخت دی (۱)

دری کوتی

دری کوتی چی دپکتیاولایت دخوست په لویه اولسوالی کی استوګنه لری په سلیمانخیلوورګډیزی اوغلجی پښتانه دی. دسلیمان خیل دوهم ورور چی علی نومیداولاده یی علی خیل نومیزی چی دعلی خیلو دمند وزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی کوچنی څانګی یی بیداخیل اوچندن خیل دی چی د دری کوتی په نامه سره یادیزی او دحیات افغانی دمولف په قول ددوی څلورسوه کورنی په خوست کی استوګنه لری (۲)

دفتانۍ (دوتانۍ)

که چیری د دوی د نسب شجره وګورو څرګنده به شی چی دوی د متوزیو دتهولنیزګروپ د لودی په ښاخ کی شامل دی چی دوزیرستان په جنوب لویدیځ کی دګومل دسیند پرغاړه استوګنه لری. دوی دیرزرورخالك دی. دوی په قبایلی اتحاد کی د سلیمان خیلواونورو غلجیوسره متفق دی. ددغی قبیلی زیات شمیر د کوچیانوپه توګه هم ژوند کوی. (۳)

حیات افغانی ددفتانیوپه باب داسی لیکی:

لکه چی دنسب دشجری نه څرګندیزی ابرا هیم چی په لودی سره شهرت لری دری زامن درلودل یعنی سیابی، نیازی اودوتانی. ددوتانیو څینی خلك

---

(۱) حیات افغانی - ۵۰۲ مخ.

(۲) حیات افغانی ۴۱۰ مخ.

(۳) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۲۸ مخ.

پوونده اوخینی یی هم دسوداگری په چاروبوخت دی اودوی په دی برخه کی دیرزیات زیارگالونکی دی همداسبب دی چی دوی د نوروپوونده ترمینځ د یو ر شهرت لری. ددوی داستوگنی اولیزد څرنگوالی دنوروپوونده وو په څیرد ی خوځینی دوتانې دوانیه په سیمه کی هم میشته دی. دغه سیمه دشیرانیود قبیلی دمرپیال دځانګی شمال ته دیوه میدان دپاسه په هغوغرونو کی مو قعیت لری چی دګوملی خواته نشیب لری. که څه هم دوانې آب وهوایخه نه ده خودصحت له پاره ښه ده. په دغه ځای کی دیرغوماشی پیدا کیږی اودګرمی په موسم کی دوزیروخلك دلته راځی اویوه اندازه دکرنی ورځمکی یی هم نیو لی دی، خو سره له دی هم ددوتانیو یوه کلاویو کلی دوانیه دوادی په مینځ کی موقعیت لری. دوانیه د وتانې اکثره دکرنی په چاروبوخت دی اود حیات افغانی د مولف په قول ددوی شمیرداتیاوو کورونو نه لږ نه دی، خود دغه کموالی سره سره وزیر نه شی کولای چی دوی له دغه ځا یه بی دخله کړی. کله کله کاکړشپا نه هم ددوی سهیلی اولویدیځوسیمونه خپل مالونه دخرولوله پاره را ولی خو ددوی سره کوم کاراوغرض نلری.

هغه دوتانې چی په پوونده دول ژوند کوی نوددوی دو داو دستور کت مت دنوروپوونده ووپه شان دی، خو هغه دوتانې چی په وانیه کی استوګنه لری نود دوی خوراك اوپوښاك نقریباً وزیروته ورته والی لری (۱)

دلازاك

دعنعنوی شجری له مخی دلازاك کرلانې پښتانه دی، خو دتاریخ ی اسنادو په شهادت دوی د ساکی پښتنوڅلنګه ده.

دروایاتو مطابق دلازاك لومړنی پښتانه دی چی د پیښورپه وادی کی دابا سین

(۱) حیا ت افغانی ۴۴۵-۴۴۶ مخونه

ترغاری پوری استو گن شوی وواوویل کیږی چی د وی په دغه سیمه باندی دهندوشاهانوپه زمانه کی قبضه کړی وه دوی دسلطان محمود غزنویپه وخت کی د هغه سره دهند په حملو کیملګری اودخپل یو مشر ملک یحی په مشرتابه دسومنات په حمله کی شامل وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزورتیاپه وجه دخیبرله لاری پر پیښور باندی چی په هغه وخت کی بګرام ورته ویل کیده (۲) یرغل وکړاود توری په زوریی په د غه ځای باندی خپله قبضه تینګه کړه ترڅوپوری یی چی دسند اویدیځی برخی یی هم ترلیری ځایونوپوری په خپله قبضه کی راوستی داسی روایتونه موجود دی کله چی په پیل کی د دلازاکوقبیله دافغانستان ختیځو برخوته داخله شوه نودهغوی نه وړاندی دپیښور په ضلعه اودسنددریاب په لویدیځواوختیځوغاړو کی سره کافراوسیدل اوهغوخلکوته چی سره کافرویل کیدل دګریکو بکترین له نسل نه وو اوپه لومړی سر کی ددیګانانواوداصلی سواتیونیکونه هم دپیښوردضلعی اوراولپنډی په حدودو کی ترجلال آباده پوری اوسیدل چی بیا په تلر-یجی توګه دلازاکودسوات اوبونیرد غرونولمنو ته په شاوتمبول او خپله قبضه یی پوری تینګه کړه . لنده داچی د دغی قبیلی داقتداردوره دمیرزا الغ بیلګ تروخته پوری دیره مشهوره وه ،خو کله چی دوی په خپل زوراو قوت مغرورشول نولومړی دخلیلواومومندوله خواچی دکابل نه پیښورته راتلل مات او دپیښور پریښودلوته مجبورشول . په هغه وخت کی پیښور ، دوابه ، باجور ، ننګرهار ، کلپانی اودمزاری ترسینده پوری تولی سیمی د دلازاکووی . په دغه وخت کی یوسفزی هم په کابل کی د میرزا الغ بیلګ له خوا تکول شوی وواوپیښور ته راغلی وو(۳) د یوسفزیومشرملک احمد ددلازاکو نه دیوسفزیوله پاره دیوی

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۷۵ - مخ.

(۲) دغه نوم غالباً دکنیشکا په وخت کی ورکړشوی دی لرغونویونانیانود کسپاپورپه نامه یاد کړی دی. (دوست شینواری)

(۳)حیات افغانی ٤٥٦-٤٥٧ مخونه .

سیمی غوښتنه وکړه اووته یی وویل چی ای دلازاکو! زما قام کو فته ما نده او ناتوانه‌دی داستوګنی له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچی دوی دوا به یوسفزی یوته ورکړه وروسته بیادوی ددلازاکوځخه دنوروسیموغوښتنه وکړه اوورته یی وویل چی یوازی دوابه لږه ده په هغه موګوزاره نه کیږی بیاد لازاکوورته دانشکول، عنبراودباجورسیمی هم ورکړی اودلازاکوته یی وویل چی اشنغر هم په دوابه پوری دی که څه زوراوقوت مووشی اشنغرهم په خپله توره له شلما نیوځخه واخلئ (۱)

وروسته بیاددلازاکواویوسفزیوترمینځ دځینوځمکوپه نیو اوسختی جګړی رامینځ ته شوی چی ددواړوخوا وونه دیرخلك ووژل‌شول .په پای کی دملك احمد اوددلازاکود مشرملك محمد خان دلازاك ترمینځ سوله وشوه .

ددلازاکو څخه یوشمیر کورنی دمغولی واکمن جهانګیرپه وخت کی دکن ته ولیږل شوی چی‌تراوسه‌پوری هم ددلازاکویوزیات شمیرهلته استوګنه‌لری:

دلازاك په دوولویوښا خړنو:لودی خیل اویعقوب خیل باندی ویشل شوی دی چی دابناخونه بیاپه نورورڼوخانګوتقسیم شوی دی :

ددغی قبیلی یوشمیرد دهزاره په ضلعه اویوشمیر یی په متفرقه‌توګه په چچ هزاره کی آباددی : همدارازپه پیښورکی هم یوشمیردلازاك استوګنه لری .

دور

دورکرلانۍ پښتانه‌دی اودشمالی‌وزیرستان دتوچی دسیند په دواړوغاړوپراته دی . توچی دیوه وادی په ختیر غرباً اوشرقاً پروت دی چی دتوچی سیند پکی بهیږی اودوردتوچی سیند په دواړوغاړوپه ستروا وکوچنیو کلیو کی استوګنه لری اودځلور خواوونه دوزیرود قبیلی سره ګډه پوله لری . دوردختیځ نه دخجوړی نه‌نیولی په لویدیځ کی ترخرکمرپوری چی (٤٠) میله اوزدوالی

---

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۳۰ - ۳۱ مخونه.

لری په یوه شنه اوسمسوره سیمه کی پراته دی او د کرنی ډیری ښی ځمکی لری :

دوړ په دوو برخو ویشل شوی دی یعنی کښتنی دوړ چی په ختیځ کی د میرا-مشاه نه ترخجوړی پوری پراته دی او بر دوړ (چی په میراشاه او په لوبدیځو سیمو کی ترخړ کمره پوری استوګنه لری). په دوی کی یو بل ډول ویش هم موجود دی چی دتپی ذوت دتورګوندی او مل ذوت د سپین ګوندی په نامه سره یادیږی . (۱)

په کوموورځو کی چی بنوځی (کیوی، سورانی) دشوال له غره نه دبنو سیمی ته راغلل نو دوړ هم په دغوورځو کی دتوچی درود په دواړ غاړو کی آباد شول (۲) چی غالباً ګومان دادی چی ددوی دور تګ نه به څه د پاسه شپږ سوه کلونه تیر شوی وی. خو په دی باب کوم معلومات په لاس کی نشته چی له دوی څخه د مخه په هغه ځای کی چی اوس دد وی د سیمی په نامه یادیږی څوك اوسیدل .

هغه وخت چی مغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب د هندوستان امپرا تورونو په ۱۱۱۲ ه کال چی د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوری د شهزاده بهادرشاه په مشری یو پوځ د بنوخواته ولیږه اوغوښتل یی چی دپښتنو سیمی لاندی کړی هم غه وچی څه موده یی سید حسین نومی د دوړود سیمی د حاکم په توګه وټاکه اوددوړو په سیمه یی هم د کال د ولس زره روپی مالیه وټاکله چی وروسته بیاد دغی سیمی انتظام خراب او دوړ بیرته آزاد شول. ترڅه مودی وروسته بیاددرانی واکمنانو په وخت کی تابع شول اوددرانی زمانشاه تردوری پوری یی (۱۲) زره روپی مالیه ورکوله، خو کوم حاکم یی نه درلود. یو یا دوه کاله وروسته به یو تن درانی افسر دیوشمیر پوځونو سره دوی سیمی ته ورته او ددولس زره روپی مالیه به یی ټولوله (۳)

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۳۹۵ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۶۰۰ مخ .

د سلوزواوبار کزود جګړواوشخړوپه دوران کی دوی بیا ځان د مالیی نه آزاد کړ(۱)

دوی ډیرجنګیالی خلك دی . خلك یی منځنی وئی لری اوغنم رنګه دی او اواکثره د کرکیلی اوسوداګری په چارو بوخت دی . د دوی د سیمی هوا په دوبی کی توده اوپه ژمی کی سړه ده . غنم ،پنبه ، جوار ،ګنی ، تنباکو ، کورکمن اوزنجبیل یی غوره حاصلات دی .

دمیرامشاه ښاراود میرعلی بازارد دوی په سیمه کی موقعیت لری. په ۱۹۶۱ع کال کی ددوی شمیر(۵۸۱٤۸) تنه ښودل شوی دی (۲)

ددوړود مشهوروخیلونونومونه په لاندی ډول دی: بردوړچی ملخ ، همزانی اودرپه خیل په کی استوګنه لری اود دغودریوخیلونووړی ځانګی دا دی: نصرت خیل ، لنډ ، بویه ، طوایف خیل ، زیرا خیل ، ابراهیم خیل ، مریم خیل ، علی زای اوګریزای .

بردوړ

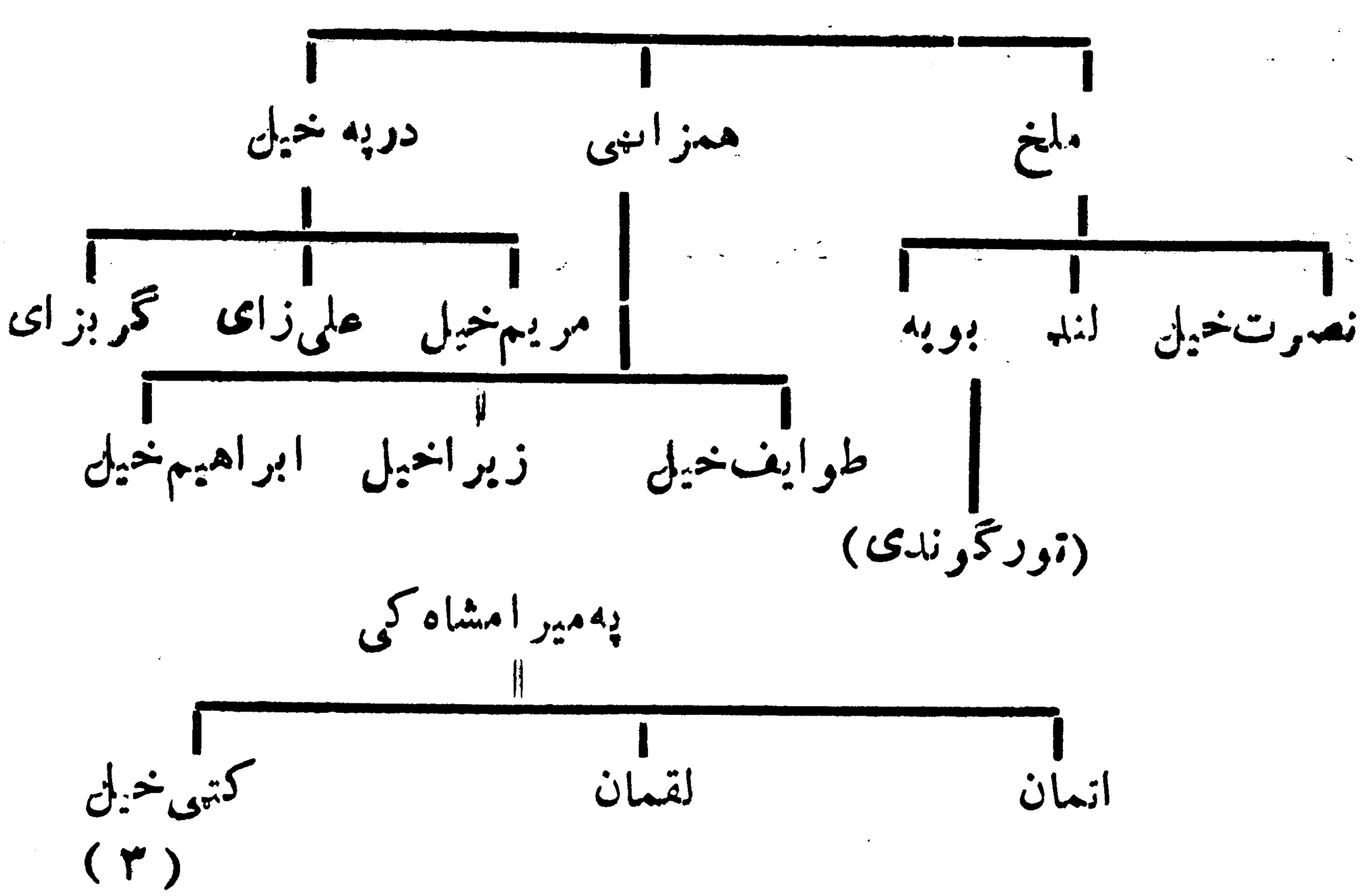

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۳ مخ .

(۳) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱٤ مخ .

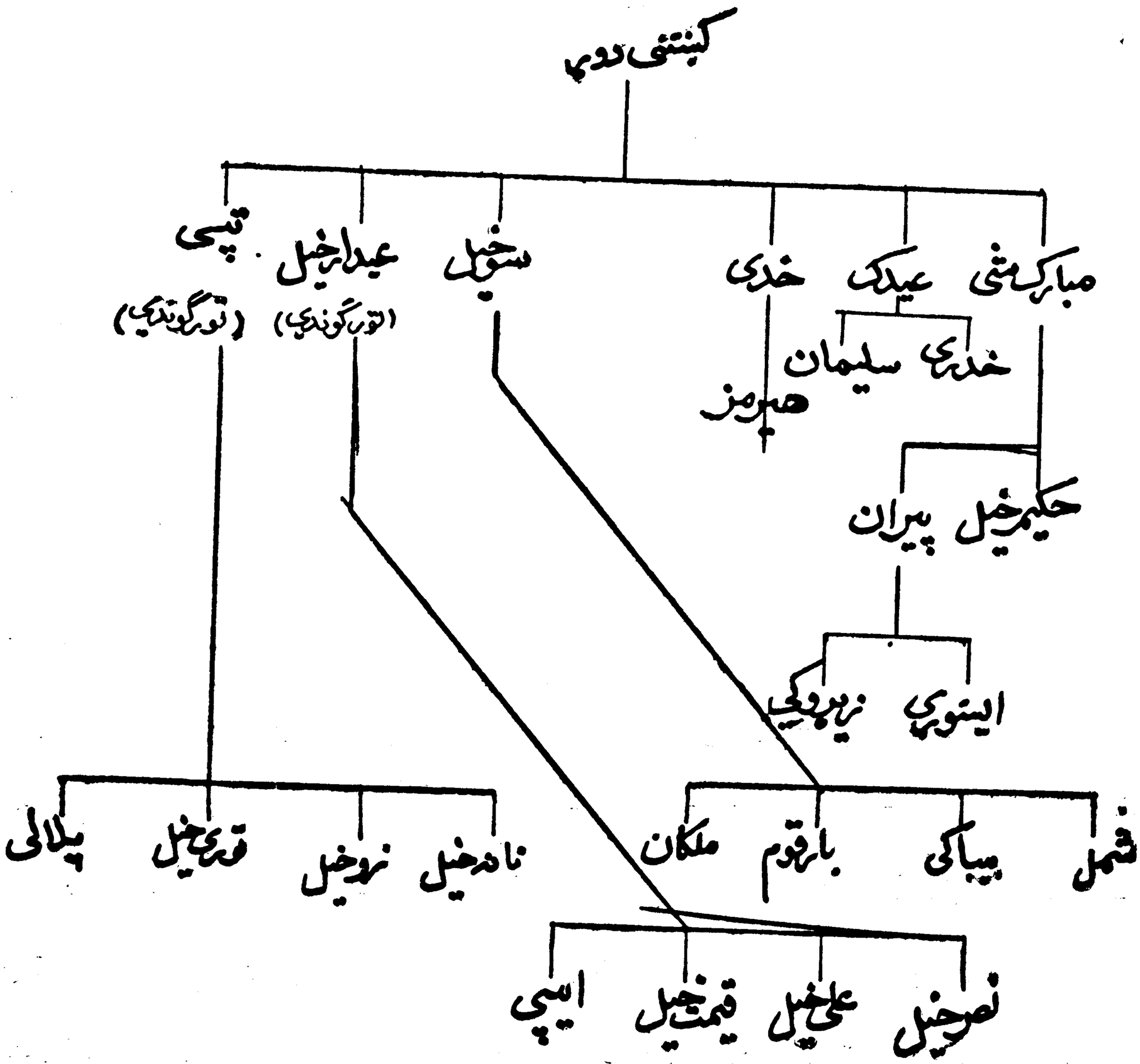

دستو خیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی او ځانونه په سلیمانخیلو ورګډوی. ددوی اکثریت دننګرهار ولایت دسره روداولسوالی دخیر آباداو کښکک په کلیو او هم زیات شمیر یی دکابل په شش درک او بینی حصار کی استوګنه لری. دوی اکثره دسوداګری په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر د(۳۱۳۹) تنو په شااو خواکی ښودل شوی ی. (۱)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

— دنسب دشجری دخیرلونه‌جوتیزی چی داوانې دزو ی مما د دریـو زا منود جملې نه دیاسین داولادی نه‌ددولت خیلو څانـګه رامینځ ته شوه . د مما دنـوری اولادی په‌نسبت‌ددولت خیلو څانګی د شمیر اووالـه له مخې دومره برتری ترلاسه کړه‌چی دمماداولادی‌نوری وری‌څانګی په‌دولت‌خیلو پوری مربوطی ګڼل کیږی(۱)

ویل کیږی چی ددولت خان نه وروسته په پنځم پښت کی کتی خان مینځ تـه راغی چی اولاده یی د کتی خیلو په نامه سره شهرت لری(۲)

مخکی تر دی‌چی دلوهانې ښاخونه لکه کتی‌خیل، دولت‌خیل، میاخیل، مروت، تتوراونور په تاك کی میشته شی ترلوپه پو و نده دول ژو ند کاوه او لږه اندازه سوداګری یی‌هم کوله . که څه هم دوی اکثره پـه کتوازکی اوسیدل چی ددغی سیمی په سهیلی برخه کی‌یی یوه‌اندازه دکرنی‌ورځمکی هم‌درلودلی، خودوانیه په غوره اونوروغرنیوسیمو کی چیرته چی ښه ځرخایونه موجودووهلته دمالدارو لوانیږو کیږدی وی‌او کله کله به‌دژمی دتیرو لوله پاره ددامان دتاك سیمی تـه هم راتلل. کله چی دکتوازسیمه د سلیمان خیلو په‌واسطه له‌لوهانیږونه ونیوله شوه له هماغه وخته په اوږی کی‌په‌وانیه اوپه‌ژمی کی‌ددامان‌دسیمی تاك ته‌دهغوی تګ راتګ پیل شو .

ویل کیږی‌چی ددولت‌خیلو او نوروخانګونه‌وراندی‌دتاك‌په‌سیمه کی پرانګی چی دلودی‌دقبیلی یو ښاخ دی استوګنه‌درلوده اوددغه ځای‌ځمکی اونورملکیت‌ددوی‌په‌واك کی و، خو ځرنګه چی‌دلوهانې دښاخ پوونـده دژمی پـه موسم کی دتاك سیمی ته تلل اواکثره‌به دهغوی ځارویو دپرانګیو زراعت اوکرنی ته‌صدمه رسولـه نـو ځکه ددوی تر منځ شخړی اوکلـکی دښمنی را مینځ تـه شوی ځو پـه پای کی پرانګیان‌اونوردمحمدبابر پاچا دغضب‌ورګرو ځیدل‌په‌دغه‌وخت کی دکتی‌خیلو نـه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۹ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ۲۹۳ مخ .

شهباز نومی چی دخانزمان لقب ورکړل شوی ودلوانې دښاخ ټولی څانګی یعنی دولت خیل، تتور، میاخیل، مروت اونورلـه ځانه سره یوکړل اودپرا نـګیا نـو نه یې دتاك دسیمی دترلاسه کولوتکل وکـړ. ده دټول لوانې ښاخ نـه لښکری را ـ ټولی اوهمدا رازله هغوپوونده وونه یی چی له پرانګیونه په تنګ شوی و و مرسته وغوښته اودتاك په اوسیدونکو پرانګیواوروړیو باندی یی یرغل وکړاوترځوجګړو وروسته لوحانیودشهباز خان یاخانزمان په مشری پر پرانګیانو باندی بریالی اوله هغوی نه یی څینی ژوبل اوځینی یـی ووژل څینی یـی هم د تاك له سیمی نه وشړل اودغه ځای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل ښاخ (دولت خیل) اونور وځانګړو سره هلته میشته شول اودتاك سیمی دکنړی ټولی ځمکی یـی دآ ب سیاه پـه ګډ ون په ځلو روبرخو باندی وویشلی په دی د ول چی یوه برخه یـی دولت خیلو، یو ه برخه یـی تتور، یوه برخه یـی مروتواو یوه برخه یـی هم میا خیلوتـه ورکړه او هغه وخت به چی کال پای ته ورسید نودمروتو اومیاخیلوخانان بـه د دولت خیلـو کتنی خیلو مشرخان زمان حضور ته ورتلل اوهغه به په مناسبه اندازه دخلورمی برخی له بابـته هریوه ته خپله برخه ورکوله اورخصتول به یـی .

دمروتودخلورمی بـرخی په ویش باندی لـه خانزمان کتنی خیل سره شخړی را مینځ تـه شوی اود خپـلی بـر خی د نیـولو په منـظور یـی پـه تـاك باندی بـرغـل وکـړ او پـه هغه جـګړه کی چی د دوی تر مینځ پـیښه شوه دولت ـ خیـلو مـاتـی وخـوره او هغوی یی دخپـل مشر سره له تاك نـه خارج اوپـه خپله یی پرد غه ځای باندی قبضه تینګه کړه خودکتنی خیلودمشرجلیل خان نه یی چی دګندا پوریانومشر واوپه هغه وخت کی دامان ته یی په پوو وونده ټول تګ اورا تګ کاوه مرسته و غوښته اودمروتوسره یی دمقابلی توان نه لاره نوځکه یی دتاك سیمه خوشی کړه.

تـر د غی جګـړی ازه موده ورو سته د میا خیلو څلور مه بـرخه ضبطه شوه نو ځکه د تتورله بر خی نه پر ته د تاك نور ي تو لی صیمی دولت خیلو ته په لاس و رغلی چی اوس هم ددوی په لاس کی دی اوخرنګه چی دولت خیل دومره دیره

څمکه‌نه شی کرلی نوځکه‌له‌دوی سره‌دهمسایه‌یارعیت‌په دول میشته‌دی .

الفنستن په خپل مشهو راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی)
دولت خپل له‌خپل تول رعیت اولاندی‌شویو قو مونو سره اته زره کورنی ښودلی
دي (۱) ددوي څو کورنی په کارنده ، زیمه ، کافر کلا اود کابل په شاوخوا کی‌هم
استوګنه‌لري .

دولت زی

ددغی قبیلی خلك غلجی پښتانه‌دی اوځانونـه په‌سلیمان خیلوورګډوي‌اووایی
چی دوي دیر پخواد کندهارواوغزنی‌دشااوخوا څخه‌لیږدکړی اودننګرهارولایت
درورداتود اولسوالی دچپرهارد علا قداری د دولـت زیو ، بـی بـی مهرواودچینی‌په
کلیو کـی میشته شـوي دی .

همدارازد پکتیا ولایت دګردیزد ښارددولت زیوپه کلی ، دزرمت په اولسوالی ،
دسمنګانو ولایت دمرکزد ایبك په ښا ر ، دبغلان پـه مرکـز او همدارازد کابل
دښاردچهاردهی اوپګرامیوداولسوا لیو په شاو خوا کلیوکـی هم‌یوشمیر دولت‌زی
استو ګنه لري د دولت ز یو یو ز یات شمیر دبلخ پـه و لایت کی هم اوسیزی.

دننګرهارولایت دو لت زي ددرویش ، خیلوا لله داد خیلو ، مندی خیلا و او
زاري‌خیلوپه څانګو ویشـل‌شوی دی (۲)

د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (٤٦٥٩) تنو په شاوخوا کی
ښودل شوی‌دی. همدارازد دننګرهارولایت د مومنددری پـه اولسوالی کـی ددوی
شمیر ۱٤۰۳ تنوتـه رسیزی (۳)

ددوی‌اکثره دکرنی په چاروبوخت دی . یو شمیریی د ولتـی دندی هم‌سر ته
رسوی .پته دی پاتی نه‌وی چی‌د دوی یو شمیر تراوسه‌پوری کوچیانی‌ژوندارې .

---

(۱) دکابل سلطنت بیان ، ٦۰ مخ .
(۲) داهغه‌معلومات دی‌چی‌ما پخپله په‌دغه کالی کی دیرکاونه‌پخوا را تول‌کړی‌دی (لیکوال)
(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۲۹-۳۰ مخونه.

د ینا ر خـیل

دینار خیل غلجی پښتانه دی او دسلیما نخیلو ستری قبیلی تـه منسوبـیزی . ددینار خیلواکثریت په کند هارکی استوګنه لری . ددوی زیات شمیرد کند هار دولایت دارغنداب په اولسوالی کی اولږشمیر یی د کندهارپه مرکز کی استوګنـه لری . ددوی شمیرد ۱۳۶۰ کال داحصا ئیی له مخی د(۳۳۸۸) تنوپه شا وخوا کی اټکل شوی د ی (۱)

یوشمیر دینارخیل دپـکتیـکادولایت مرکزشرنه کی هم استوګنه لـری او یوشمیـر دینارخیل دګردیزدښاردرباط په سیمه کی هم ژوند کوی .

رتن زی

دوی بیتنی پښتانه دی ،خونوربیتنی داسی عقیده څرګندوی چی په بیتنـیو کی دبوبلك زوی علی یو کوچنی ما شوم چی نسب یـی ښکاره اوخرګند نه ،و موند او رتن نوم یـی پری کیښود اوهغه نسل چـی دده له پښته رامینځ ته شوی درتـن زی په نامه سره یادیزی (۲)

رځر

داهم دمندریوه خانـګه ده. دوی په پنځو کوچنیوخانګو ویشل شوی دی چی د ملاك زی ،مانی زی ،اکوزی ،خضرزی او محمودزی نه عبارت دی. مانی زی په واګی ، ترلاندی ، پرمولی اوادینه کی ، ملك زی په بارحسین ، شیردره او یعقـوبـی کـی اکوزی په دو بیانو ،سره چینه او اسمعیله کی ، خضرزی په شیوه ،کالـو خان اوشیره غونـډ او محمودزی په نـوی کلی ، شیخ جانـا ، اسـوتـااونـارنجی کـی میشته دی. (۳)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کی یوه پښه ده (۱) چی پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یار و کی بیامو منددی په څینو کتابونو کی راغلی دی:

«زاخیل دمومندو په دویز یو گډیزی»

استاد رشاد دراحت یادپه نامه اثر کی لیکی:

دوزیری اوخویزی دمومندو دوی نامتو څانگی دی. دوی دگنداو او کوډاخیلو ترمینځ میشته دی.

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین. (۳) اوغرشین هم پکی شته (٤) دننگرهار سیمه کی دکان او کترغی ترمینځ میشته دی دننگرهار دکامی او سمر خیلو ترمینځ هم دزاخیلو څوکلی شته ددکی ختیځ لورته دکابل سیمه پوری خواته هم زاخیل پراته دي:

---

(۱) غوری هغه پښتا نه دی چی دچنگیز د ٦۳٤ هـ،ق مړ په تار اکونو او دچنگیز یانو په ناتارونو کی له خپلی اصلی مینی (غور) څخه لیږد (مهاجرت) ته اړشوی دی. دغوریو پښتنو نوم دخوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ.ق) په دیوان کی داسی راغلی دی:

هند ته یی روان کړم بدرگه می مستجاب
هم مالک، هم خان، هم د همه غوری ارباب

داورنگزیب عالمگیر (۱۱٦۸-۱۱۱۸ هـ. ق) دزمانی یوه بل شاعر حسین پکلی وال ویلی دی:

درقیب له ناکردو به می خلاص نه کا کـه جنبـه می تمـامی غو ری، خښی شی

غوریو پښتنو ته غوری خیل هم ویل کیږی. میرد اد خایل د خان کجود تاریخ (دیوان ٤٦٦) (۱۰۳۱ هـ.ق تالیف) په مقدمه کی راوړی دی.

غور یه خیلـه پیغور مه کړه تو- خښی، یی سره ورو نه

(۲) دولت یار: دغور داداری مرکزد چغچران دکاسی په دره کی دیوه څای نوم دی چی تراوسه پوری یی هغه زور نوم پاته دی او ددغی پښتنی قبیلی په نامه یاد یږی. وگ دپښتنو قبیلو دکشنری لومړی برخه ۵۰ مخ.

(۳) دکندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایی چی کوچیان نه وی دمالونودروزنی پر څای کښت او کر وکړی او په کاریو او ښارونو کی اوسی.

-٤- هغه پښتانه چی په غرونو کی میشته دی غرشنه بال کیږی. دکامی فشار پرووستی هجادی، مفردیی غرشین دی. دپښتنو یوه ټپه هم په دغه نامه بلله کیږی.

دننگرهارپرزاخیلوبوسیره په قندوزکی هم زاخیل میشته دی (۱)اودکورنیو شمیریسی تقریباً دووزروته رسیزی مشهورکلی کی یی دا دی:

۱ـ زاخیل کلی دسپین زرشرکت شاته ۲ـ خوندان کلی: دچاردری دسیند پرغاره ۳ـ پاچا قندرکلی: دزرخرید په سیمه کی (۲)

دکندزپه ښارکی هم زاخیل شته ددغی سیمی نامتوبډای نازکمیرخان زاخیل و د افغانستان نامتو لیکوال استاد عبدالروف بینواهم دپیښورنوښارکی دزاخیل په نامه دبوه کلی نوم اخیستلی دی اوزیاته کړی یی ده چی دپښتو، پارسی، عربی او اوردوژبو مشهورلیکوال اوشاعر «راحت زاخیلی» په دغه کلی کی زیږیدلی دی(۳) خوپخپله اروانبادراحت دپیښورنوښارپه سیمه کی دزاخیلو دری کلی ځودلی دی(٤) هانری جارج راورتی دنوښارد زاخیل کلی دازی خیل په نامه یادوی (٥) خود هندوستان دجغرافیې تولنی ددغه کلی نوم زاخیل لیکلی دی اروانباد «راحت زاخیلی» هم کښلی دی چی دنوښارپه سیمه کی دازاخان باجوری دری زامنو دری کلی ودان کړی دی چی دری سره دزاخیلو پ نامه یادیږی .

دزاخیلو کلی دنوښارپه جنوب غرب کی پراته دی. دزاخیلو اونوښارترمنځ دپیرپایی کلی پروت دی. پیرپایی لهنوښارهځخه دوه نیم کروه وا تن لری. (٦)

---

(۱) قندزردافغانستان له شمالی ولایتونوځخه دی. د آمورودیی اه شوروی تاجیکستان نهبیلوی ختیځ ته یی تخار، لویدیځ تهیی باغ اوسو یل ته یی د بغلا ن ولایتونه پراته دی.

(۲) دپاچا قاندر زیارت په د غه کلی کی شته .

(۳) و.گ. اوسنی لیکوال (۱-۱۲۱٤) داستاد عبدالروف بینوا تالیف دکابل دولتی مطبعه ۱۳٤۰ .

(٤) وگوری لغات افغانی، دراحث زاخیلی تالیف ۱۲٤ مخ.دلاهور چاپ .

(٥) و.گ. د تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کی ازی خیل دځمکنیو یوهریښه ښودل شوی ده څکمنی هم غوری پښتانه دی .

(٦) د کابل رود چی هاته یی لنډی بولی د نوښار په مینځ کی تیر شوی دی شمالی برخه یی داشنغر په نوښار شهرت لری او محمدزی پښتانه په کی اوسی جنوبی برخه یی چی دخالصه نوښار پهنامه یادیږی گډوله خلك پکی اوسی په دغه ځای کی ز موږ مطاب له نوښار ه څخه خالصه (جنوبی) نوښار دی .

اوزاخیل له پیرپایی څخه یونیم کروه لیری دی . په دی حساب نودنوښار اوزاخیل تر منځ څلو کروه لارده. دپیښوراواټك ترمنځ پاچاهی لارد زاخیلو شمال ته تیریږی. دپیښورښاراوزاخیلوتر منځ یوولس کروه واټن دی. دنوښاردزاخیلو کلی له پیښورښارڅخه شمال ته لږ مایل ختیځ اورته واقع دی او د مشهورشاعراو لیکوال «راحت» دټاټوبی په نسبت یی د پښتنوپه ادبی حلقوکی خاص شهرت په برخه دی. ارواښاد راحت زاخیلی په څلوروژبو (پښتو، پارسی، عربی اردوکی) دشپږویشتوتالیفاتواوترجموڅښتن دی (۱)

زموخت، زمښت یازویمشت

زموخت دکرلاڼی قبایلوله جملی څخه دی چی دهغی دقبیلی یومشهورښاخ دی چی ددومشتی یادومختی په نامه هم یادیږی .

ددغی قبیلی پنځه تپی په دی ډول دی: خویداد خیل، واتی زی، منتوال، منډان اودولت زی. نن ورځ دغه تپی زیاتره په خپلونو مونوسره شهرت لری . دزمښت قبیله دکورمی ایجنسی په جنوب ختیځ کی استوګنه لری . ختیځ ته یی اورکزی اوبنګښ، شمال ته یی اورکزی، لویدیځ ته یی توری اوسهیل خواته دبنګښوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه لری . په ۱۹۶۱ کال کی ددوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنوته رسیده. دوی سنی مذهبه اودسمل په ګروپ کی شامل دی ، خونن د اورکزی قبیلی یوه برخه شمیرل کیږی (۲)

زیرك (ځیرك)

درانیان یاابدالیان چی دسړبن په ټولنیزګروپ پوری اړه لری په دووسترو ښاخونو باندی ویشل شوی دی چی یویی ځیرك (زیرك) اوبل یی پنج پای دی:

---

(۱) زاخیل دراحت تاتوبی ، دراحت یاد، دکابل پوهنتون فرهنګی شورا ،کابل ۱۳۶۳ ش کال ۲۵۴-۲۰۰-۲۵۶ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۰ مخ .

لکه چی دابدالیانو په مبحث کی موپری خبری وکړی داسلامی دوری په تاریخ کی لومړی نامتو سړی چی د(ابدال =اودل) پـه نامه یاد شوی دپښتنی قبـیلو مشهورنیکه دی چی دخپـل نامتو کهـول سره دسلیمان په غـره کـی اوسیـده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی اود سړبن کړوسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتـو اوپخوانیو نسخو کی(اودل) اودجمع منسوب په صورت (اودلی=ابدالی) ضبط دی چی د ٤٤٠ ه یا ١٠٤٨ م کلونو په شااوخوا کی یی پښتانه قـبایل پرځان راټول کړی وواودده له توکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی پـه زیرك سره مشهورو پښتنی قبیلی یی دسلیمان له غره څخه دکندهـارسیمی ته بوتلی او هلته یی میشته کړی اودخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پـه مشری کښیناوه او تربارك وروسته دزیرك بل زوی (ملك پوپل) خـپل نفوذ (داوسنی بلـو چستان) تـر شال اوژوبه پوری ورساوه اود پنځه شپیتو کالو تر مشرتوب وروسته د(٨٩) کلونـو په عمر مړشو.

ویل کیږی چی دابدال تر مړینی وروسته رځړدخپلی کورنی مشرشواوده د خپلو زامنوله جملی څخه یی خپل مشرزوی عیسی خپل جانشین وټاکه.

دعیسی دزامنوله جملی نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی وچـی تـراوسه پوری هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرك وایی. که څه هم عیسی د میرك پـه نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یی دهوښیاری له کبله خپل جانشین وټاکه. دزیـرك په څلوروزامنو کی یی مشربارك نومیده اوپلار دی د کورنی مشرټاکلی و، خوڅه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله.

لنډه داچی په پای کی ابدالی احمد شاه چی د پوپلـزیو دښاخ دسدوزویـود څانـگی څخه ود ١٧٤٧ع نه تر ١٧٧٢ع کاله پوری یوه لویه اوپراخه امپراتوری جوړه کړه.

درانیان له همدی کبله په دووسترو څانگو یعنی ځیرك اوپنج پای باندی ویشل شوی دی چی شجره یی په لاندی ډول ده:

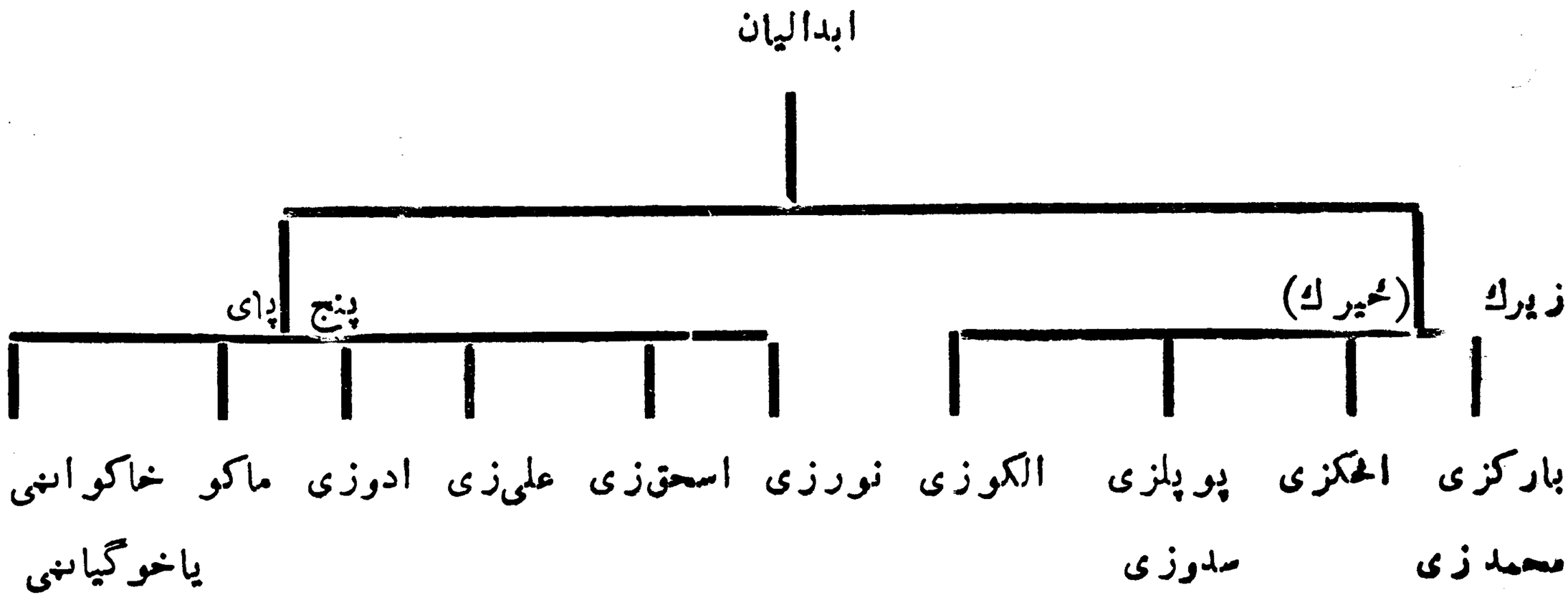

زیرمانی

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثره‌یی دتوخو په سیمه کی استوګنه‌لری ، خود کابل نه ترکندهاره پوری په ځینو کلیو کی یو یا دوه کوره میشته دی اکثره زیرمانی دکرکیلی په چارو بوخت دی خو ځینی خلک یی سوداګری هم کوی. (۱) ددوی دشمیر په باب کوم معلومات ترلاسه نه شول او نه یی د خیلو نو ویش راته څرګند شو د زیرمان کلمه داوستایی عصر سیریمان راپه زړه کوی چی دسلیمان د کلمی سره یی ریښه یوه او دسلیمان یعنی د(روه) دسیمی معنایی لرله.

زیړانی

دغوریا څلورم زوی زیړان نومیده چی اولاده یی دزیړانی نامه یادیږی. دوی دننګرهارد زیړانیو په سیمه کی دتاجیکو سره یو ځای استوګنه لری او اکثره خلک چی ددوی دنسب له شجری سره آشنانه دی هغوی تاجیک بولی (۲) لکه چی اخوند درویزه هم په خپل مشهور اثر تذکر الابرار والاشرار کی لیکلی دی چی دزیړانی ښاخ دخپلونو روورونو نه بیل او دننګرهار دسیمی له تاجیکانو سره او سیږی (۳) ددوی ځینی څانګی لکه پهار خیل ، دولت خیل ، احمد خیل اوتار خیل د برو

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۶ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ.

(۳) تذکرة الابرار والاشرار (۶۹) مخ .

مومندو سره په غم اوښادی کی شریک دی (۱) همدارازددغی قبیلی یو شمیر خلک دلغمان ولایت دالینګار په اولسوالی کی هم استوګنه لری. (۲)

ساپی

ساپیان دغرغښت په تولنیز ګروپ کی یوه مهمه قبیله ده. ددغی قبیلی اکثره وګړی په کونړ، لغمان، کاپیسا او دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری.

دساپیو قبیله دتاریخ په اوزدو کی په مختلفو اوبیلابیلو نومونو سره یاده شوی لکه ساپی، صافی، ساپین، سپین، صابیس، سابیت، سافیست، صافیت، ساپینګ، ساپیته، ساپیسته، اساپنتیه، سپینته، سوپتا اونور. . . (۳)

دغه قبیله په لو مړی سرکی په لاند نیو شپږو ښاخونو ویشل شوی ده:

کندهاری، مسود، ګوربز- ودیر، ګاګی زی اوخادی خیل (٤)

داسی روایتو نه شته چی ساپیان یوه پخوانی آریایی قبیله ده چی دیونانی کلاسیک مؤرخینو له خوا ذکر شوی ده او اسکندر د کونړ اولغمان په ځمکو کی ددغو خلکو سره مخامخ شوی دی اودیر جنګونه یی هم ورسره کړی دی. ددی خلکو څه برخه دباجور په شااوخواکی هم داسکندر سره په جګړو کی مخامخ شوی دی (٥)

لغمان او کونړ ته ساپیو دراتلو په باب دا سی ویل کیږی چی د ۲۰۰۰ ق م په شااوخواکی باختری آریائیان دشمیرد زیاتوالی اودځای دتنګوالی په سبب په لیږ دپیل وکړچی دهندوکش له درونه دکاپیسا په حوزه کی ښکته شول او له دی ځای نه یی تقریباً دسیندو نو طبیعی مجراګانی په مخه ونیو لی سهیل ختیځ اوسهیل لویدیځ خواووته خواره شول چی دهغو څخه یوی دلی دکابل سیند

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی توک ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کوڅکوال ساپی، «ساپیان: اودهغوی قبیلوی ویش» دجرګی مجله ۱۳٦۵ کال ۳۵ مخ.

(٤) حیات افغانی - ۳٤۳ مخ.

(۵) مطیع الله چمبیلی «بیا هم ساپیان و پیژنی» دکابل مجلی ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

په مخه نیولی اود نجراب، تگاب، سروبی اولغمان لاری د کونړ دسیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ دشك اوتر دیدځای نشته چی ساپیانو دمیلادنه ۲۰۰۰ کا له دمخه په مهاجرتونو پیل کړی اواوس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان؛ کونړ، جندول، پشات، سوات او باجور کی میشته دی (۱)

دساپیانود استوګنی سیمی :

دساپیانو زیات شمیر د کونړ په ولایت کی استوګنه لری چی په نومورې ولایت کی یې شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸۶) تنه ښودل شوی اوداستوګنی ځایونه یې اسد آباد، نرنګ، سرکانې ، دانګام، څوکی، نورګل ، پیچ ، چپه دره، بادیل، دیوه ګل، دمزاردره اوشونګړی دی.

همدارازدلغمان دولایت دعمرزیو، علی خیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالاو، ګاګړ، کوتالی ،درویش آباد، دولت شاه، آتوك، چکله اودوګل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نومورې ولایت کی یې شمیر (۴۰۹۲۸) تنه ښودل شوی دی.

یوشمیر ساپیان د کاپیسا ولایت دتگاب په اولسوالی اونجراب کی هم استوګنه لری. همدارازدپروان ولایت په کوه ساپی ، سیدخیلو، کوهستان او کوهدامن کی هم یوزیات شمیر ساپی میشته دی.

دننګرهار ولایت دخیوی داولسوالی په درۀ نور کی هم ددوی یو کلی ښته چی دبودیالی په نامه سره یادیږی (۲)

همداراز یوزیات شمیر ساپیان دباخ په ولایت کی هم استوګنه لری. هغه شمیر ساپیان چی دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یادیږی اود ۱۹۶۱ کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی چی دمومندو دایجنسی دساپیانو کلتورکت مت مومندوته ورته دی (۳)

---

(۱) مطیع الله چمبیالی - بیا هم ساپیان وپیژنی ، دکابل مجلی ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱٦٤ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ .

دساپیانوله پښتنی تبرخخه یوزیات شمیر کورونه په سیوی کی میشته دی خوځرګنده دی وی چی دغوساپیانواوس پښتوهیره کړی دهاودسند یانو کلتوری حاکمیت یی پرځان منلی دی (۱)

اقتصادی جورښت یی :

دکونړساپیان له دی کبله چی دکرنی ځمکی یی لږی دی نود هغی ترځنګ غواګانی، وزی، ګډیان او میښی هم روزی چی دهغوی دغوښو، شیدواونورو حاصلاتونه استفاده کوی . ددوی دکرنی ځمکی اکثره للمی دی چی اوبه نه ورسیږی اویاد اوبو رسیدل ورته ناممکنه دی . اکثره بزګران یی په غریبی کی ژوند تیروی په تیره بیا هغه بزګران چی دبادارانو (دمځکوخاوندانو) ځمکی کړی مجبوراومکلف دی چی دتخم نه پرته نوری تولی ستونزی لکه غوایان، دبزګری آلات، دځمکی وهل، کرل، ریبل، راتولول اومیده کول پخپله غاړه واخلی حتی دځمکی دخاوند کورته دحاصلاتوورل هم دبزګرپه غاړه دی بزګر مجبوردی چی ددی نورو کارونوترځنګ دخپل بادارخره، غواګانی یا میښی وساتی . همدارازبزګرخپل بادارته دغره نه وریالر ګی راوړی، دبزګر ښځه دځمکی دخاوند دښځی اوامروته باید غاړه کیږدی . لنډه داچی اکثره خلك یی غریب اونیستمن بزګران دی .

خوراك :

دوی په خوړو کی اکثره دجوارو ،اوربشواووریجونه استفاده کوی . خرنګه چی دوی دبزګری ترځنګ په مالداری هم بوخت دی نواکثره یی دغواګانواومیښود مستواوشړومبونه هم استفاده کوی اوغوړی یی یاپه شتمنو خلکوپلوری اویایی دننګرهار سیمی ته دپاورلوله پاره راوړی . همدارازدوی دغنمواووریجونه هم ګټه اخلی .

---

(۱) پښتواو پښتانه په سهیای پښتونخوا کی -۴۹ مخ.

جامـی.

دوی اکثره دوړیواووزود وژغنونه ځانته مخصوصی جامی جوړوی چی دریشی تـه ورته دی خوتنی نه لری . ښځی یی تورپړونی اواوږده کمیسونه لری : ددوی پرتگونـه چین داره وی . نـارینه یـی دخمتاد ټوکـر نـه هـم ځانته کالی جوړوی اواکثره یودول ټوپی چی پکولونـه یی بولی اودوړیونـه جوړشوی وی پـه سروی .

میلمه پالنه :

داقتصادی تنگسی اوبی وسی سره سره ساپـیان میلمه پال خلك دی . دوی دمیلمنوله پاره حجری لری چی پـه دی کار کی یوله بل سره سیالی کوی . پـه دوی کی دمیلمنوقدرزیات دی . ددوی پـه حجرو کـی د موسیقی آلات لـکه سیتار، رباب، منگی اونورشته :

پښتنـی ننگ :

ساپیان دقام په ننگ کی غیرتمن خلك دی . دوی دخپل وطن دآزاد ولو په خاطر دانگریزی ښکیلاکگروسره څوڅوځلی جنگیدلی دی اوډول ډول قربانی یی ورکړی دی همدا سبب دی چی دکونړپـه اولسی ژونـد کی دوسلی در لودل اوساتل ډیر اهمیت لری او دساپیوپه باب وایی چی یوه ورځ دیوه ساپی په کور کی نارینه ماشوم وزیږید څرنگه چی په اکثروپښتنو کی دارواج شته چی دنـارینه ماشوم توزیږیدو وروسته دټو پلك ډزی کوی څرنگه چی دغه سړی ټو پلك نه درلود نـولاړ څو یوټوپلك پیدا کړی اوډزی وکړی خوچاخپل ټوپلك ورنه کړ . کوم وخت چی بیرته خپل کورته را ستون شونوچا ورته وویل چی راشه زوی دی وگوره که نه کبر به وشی . نوهغه په ځواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومره نامردیـم چی دخدای په دی لویه د نیا کی یوټوپلك هم نه لرم چی دزوی د زیږیدواعلان پری وکړم نو که هغه زما مخ وگوری نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښایی چی د هغه څخه به هم زما غوندی بی همته سړی جوړشی ښه به داوی چی دیوه نارینه اوبا همته سړی مخ ته وگوری .

ساپیان د غیرت او ننگ په تکی سراو مال ورکوی په دوی کی ښځوته طلاق ورکول سخته بی ننگی ده .څوك چی د چاپه ښځه تورن شی نو دهغه ژوندبیا په مرگ شمیرل کیږی . دچا په کور کی چی څوك مړشی نو که نیستمن هم وی نو هغه مجبوراو مکلف د ی چی خیرات وکړی په دوی کی د خیرات نه پرته د مړی ښخول شرم گڼل کیږی . همدارازدوی ملایانواومیاگانو ته د خیرات ، صدقی او سرمایی نه هیڅکله هم غاړه نه غړوی .

دوی د هدراو ننواتی په مقابل کی د دیری لویی گناه نه هم تیریږی . لنډه دا چی دوی په پښتنی ننگ کی دیرتینگ دی .

ساپـــی

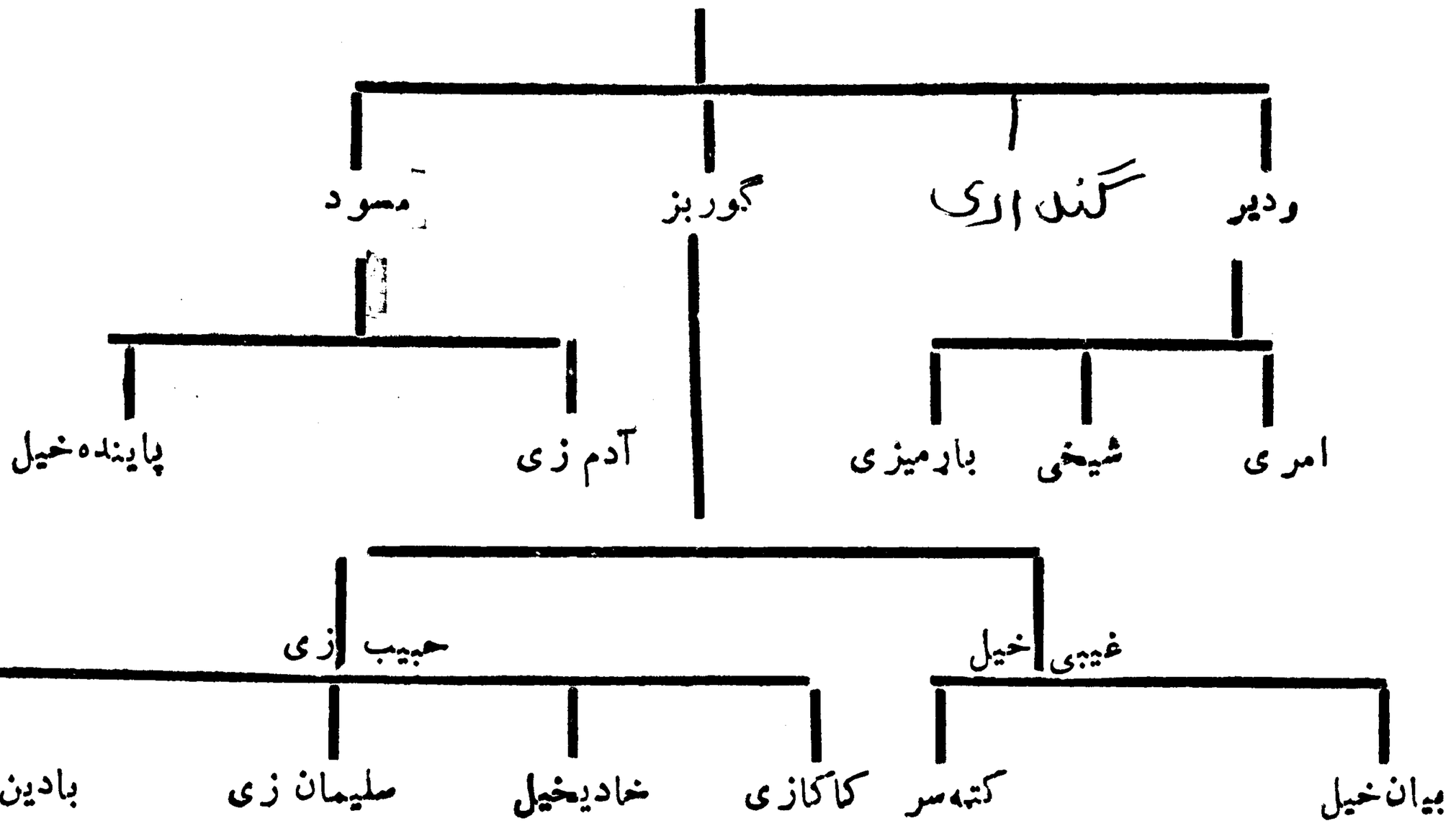

د لغمان په ولایت کی د عمرزیو ما پیانود نسب شجره

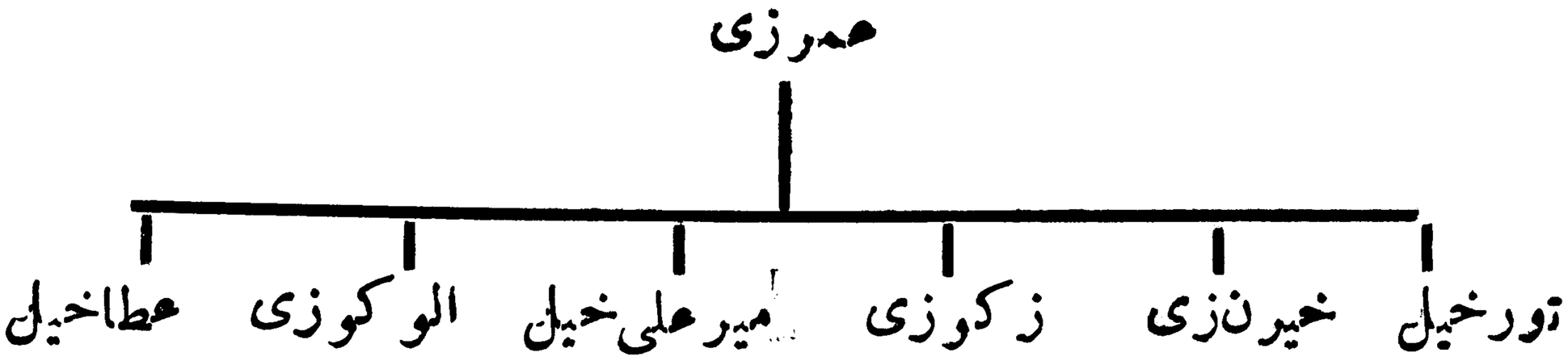

سالارزی

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونوڅرگنده به شی، چی سالارزی سربنی پښتانه اود ترکانیو دڅلورو ښاخونو له جملی څخه یو مشهور ښاخ دی چی دباجوړ په لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، ښار، ناوه گی، کوټکی، الیکی، چارمتگ بابوقره اورودکی میشته دی.

په سالارزیو کی دبرم اولاده برم خیل اودهلال اولاده هلال خیل د دانگام اواسمار دتاریخ سره نه شلیدونکی ارتباط لری.

د باجوړ څخه پرته د افغانستان د کونړ په ولایت کی هم زیات شمیر سالارزی استوگنه لری اوددوی داستوگنی ځایونه په دی ډول دی:

دانگام، شونگړی، اغذباغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړی، څوکی، بارگام، ازیرگل، بریکوټ، ډمبرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرنگ، گنجگل، دونوی اوټانگوتره کی هم میشته دی (۱)

په سالارزو کی دقوم مشری دابراهیم خیلو (برم خیلو) په لاس کی ده. داسی روایت موجود دی چی په یوه وخت کی د سالارزو دلرآمدك په غونډی نومی کلی کی دکامران په نوم یوسړی او سیده په دی کلی کی دده دیوی میرمنی څخه دوه زامن دهلال اوابراهیم (برم) په نامه وزیږیدل. دزلمیتوب په وخت کی دوی دخپل پلار سره پزگری کوله او دپلار ترمړینی وروسته هم دبزگری په کارونو بوخت وو. یوه ورځ برم په پټی کی یوی کوله یو ملنگ په آس سپور دپټی ترڅنگ ودرید. ملنگ برم ته وویل: «لاړشه اوگره را ته راوړه» په شړومبو کی یخی وریجی چی یو ځای شی او گره ورته ویله کیږی برم لاړاو له کورنه یی اوگره ورته راوړه. ملنگ داو گری کونډی (دلرگی کاسه) په لاس کی ونیوله اواوگره یی په ځمکه تری کړه برم له کوره دری ځلی او گره راوړه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۱۶ مخ.

او ملنګ دری ځلی ټوی کړه ، خو برم هیڅ عکس العمل ونه ښود .
ملنګ لاسونه پورته کړل او په دعا کی یی وویل : « برمه ! خدای دی
د ټولو سالارزو خان کړه » له دعا نه وروسته ملنګ لار او برم په خپلی
یوی بوخت شو. دیوی کولو په وخت کی هغه په پټی کی دسروزرو خزانه ومونده.
هلال پټی ته راغی. برم ورته وویل کیسه وکړه. هلال په ملنګ پسی وزغاستل . ملنګ
ورته وویل «د سالارزو خانی می برم ته وکړه ستا په خوله دی خدای برکت کړی .
اولسی جرګی دی ستا په خوله فیصله کړی او په کومه جرګه کی چی ستا اولاده
نه وی هغه دی نه جوړیږی»(۱)

همداسبب وچی اوس دده اولاده هلال خیل او لسی شخړی فیصله کوی.

سکندرزی دسدین او آمدك په دوولویو ښاخونو ویشل شوی دی :

۱ـ دسدین خانګی دادی: سین خیل ، کتګی خیل ، عالی خیل ، قلندر خیل ، خیرخان خیل ، کندر یان .

د آمدك خانګی دادی : ابراهیم خیل (برم خیل) ، هلال خیل ، میردادخیل ، شومه خیل ، اکاخیل ، محمودخیل ، بدل زی ، ګبری ، فتح خان خیل ، حیدر خیل ، تورخیل ، څرګند خیل اوتاران .

د ۱۹۶۱ع کال دسر شمیرنی په اساسی په باجور کی دسالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰) تنه اودافغانستان دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر د(۳۹۹۸۲) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی .

ساك (سهاك)

دنسب دشجری دلیدلو نه څه څرګندیږی چی ساك(سهاك) دانډراوتره کی وروردموسی زوی ، دابراهیم لمسی اودغاجی کروسی دی . دساك په خانګو کی یوسف خیل دشمیر له مخی دیردی. دوی اکثره دپکتیادولایت دزرمت په اولسوالی ،

---

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز ۲۱۹ـ ۲۲۰ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلوگردولایت پەخروارنومی سیمه، دننگرهار ولایتپەحصارکغلجی اودسرەرو پە اولسوالیو کی میشته دی. همدار از ددوی بو شمیرد کابلدو لایت د پغمان

داولسوالی پەبیلك توت ، دبگرامیوپە شیوکیوادکاپیساولایت پەتگاب کی اوسیزی. یوشمیریی پەلغمانادهندوکش دلری پەنوروسهیلیدرو کی هم میشتەدی (*)

دننگرهاولایت دسرەروداوحصارك غلزایی پە اولسوالیو کی ددوی شمیر (۲۲۶۸) تنه اوپه تول افغانستان کی ددوی شمیر (۲۲۷۸) تنه ښودل شوی دی (۲) خوزه ددغی احصائیی سره موافق نه یم ځکه چی دحیات افغانی لیکوال دپښتی- محمدحیات خان ۱۳۰ کاله پخوالیکلی دی چی سالك (۷۰۰۰) کورنی دی (۱)

سبری

سبری دکرلانی دتولنیز گروپ څخه دی اود خوست لویی ولسوالی دیعقوبیو پە علاقداری کی استوګنه لری. ختیځ تەیی باك اوتریزی، جنوب تەیی دخوست سیمه اړدلویدیځ له خواد منګلو دقبیلی سره پولەلری:

دغه خلك دکرنی او مالداری پە چاروبوخت دی : دوی دمزرونه پوزی، پری، جای نمازونه اوتوکری ګانی جوړوی. دیعقوبیوپەعلاقەداری کی دسبریونه سربیره یعقوبی او مولی هم ژوند کوی :

ددوی سیمه دیرەښەشنه، حاصلخیزه اوآبادەده. ددوی شمیر پە تخمینی دول (۱۹۰۲۶) تنه ښودل شوی دی (۲)

(*) کله چی زه پە ۱۳۵۶ کال دفاریابولایت مرکز (میمنی) ته تللی وم نو دمیمنی دښار شمال لویدیز خواتەپەپنځەیاشپږ کیلو متری کی پە کیزدیو کی یوشمیر کوچیان اوسیدل چی دوی ځانونه سهاك یاسا کری کوچیان معرفی کول او ماداسی واور یدل چی دوی اوری اوژمی هم دلته پە کیزد یوکی تیروی او کوم بل ځای ته لیږد نەکوی (لیکوال)

(۱) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۹ - ۳۰ مخونه.

(۲) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

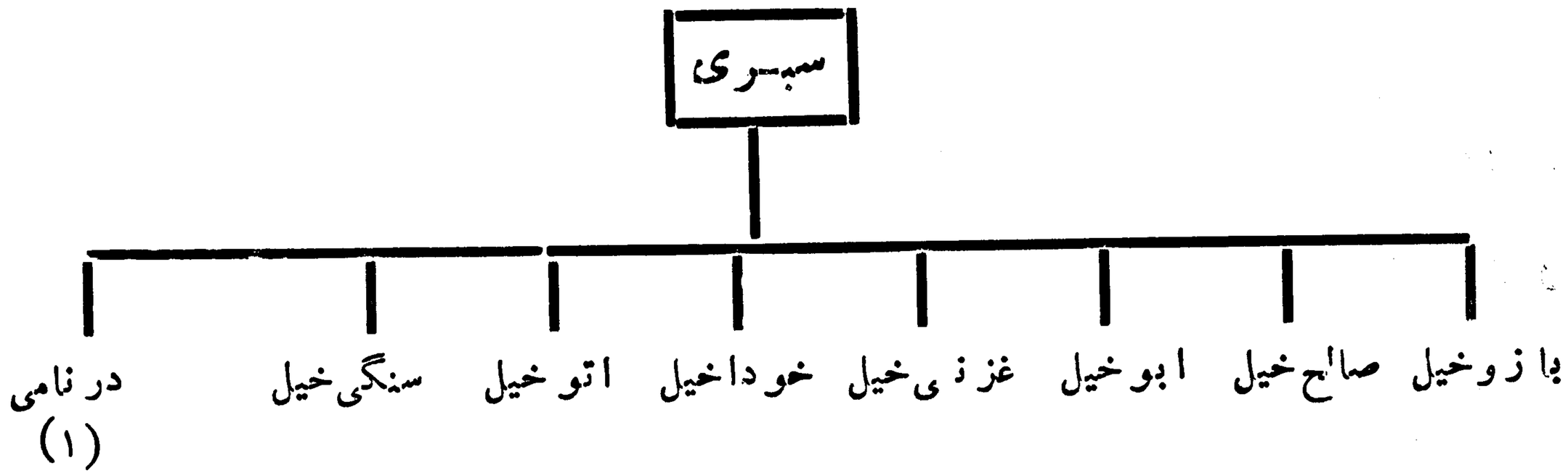

سپندزی

دوی ته سیدان هم وایی او دترین له قبیلی سره یوځای د پشین په سیمه کی په کرکیلی او سوداگری بوخت دی، خوددوی په باب زیات معلومات ترلاسه نه شول (۲)

سپین ترین

لکه چی د تورو ترینو په مبحث کی موو لوستل ترین دشرخبون زوی دسړبن لمسی دری زامن درلودل چی تور، سپین او او دل نومیدل (۳)

سپین ترین په څلورو ښاخونو ویشل شوی دی او په شمیر کی د تورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرنایی، دوکی او چوتیر کی میشته دی. دسپینو ترینو او تورو ترینو ترمینځ دکاکړو سیمه موقعیت لری. ترین په دودونو، رواجونو، خویونو او خصلتونو کی دابدالیانو په څیر دی، خوځینی رواجونه یی کاکړو ته هم ورته والی لری. دوی دکرنی او مالداری په چارو بوخت دی. خلک یی قوی او پیاوړی دی. په پخو او ختونو کی سره له دی چی دتورو او سپینو ترینو ترمنځ واټن ډیرو، خود وی دیوه گډخان ترادا ری لاندی وو چی دغه خانی ډیر کلونه دتورو ترینو دبټی زی په ښاخ پوری اړه لرله چی په دی باب یو مهم متل موجوددی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بټی ده (٤)»

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ۶۰ مخ چارت.
(۲) حیات افغانی ۶۳۰ مخ.
(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۷۷ مخ.
(٤) حیات افغانی ۲٤۹ مخ.

ستانـکزی

ستانـکزی غلجی پښتانه دی اود احمد زی قبیلـی یوه څانګـه بلل کیـزی . ددغی قبیلی خلك زیاتره دلوګرا ونـنګرهارپه ولایتونو کی استوګنه لری. د ننګرهـار په ولایت کی دوی دسوه رود په اولسوالی اودچپرهارپه علاقه داری کی استوګنه لری. چی په سره رودکی ددوی شمیرد(۱۵۷۰)تنواودچپرهارپه علاقه داری کی د(۱۳۲) تنوپه شااوخواکی ښودل شوی دی(۱) خوښایی پهلوګرکی دستانـکزیو شمیربیخی ډیروی.

ستانی زی

ستانی زی دغلجی په ټولنیزګروپ کی یوه پیژندل شوی قبیله ده چی دسلیمان-خیلویوښاخ بلل کیزی. ستانی زی دوردګو په شمالی برخه او د ننګرهارپه حصارك غلزایی اوسره رودپه اولسوالیوکی استوګنه لری . ویل کیزی چی جبارخیل او بابـکرخیل دستانی زیومشهوری څانګی دی چی د کابل اوجلال آبـا د ترمینځ سیمو کی میشته دی.

ستوریانی

دغه قبیله په وصلی توګه دسربن په ټولنیزګروپ کی شامله شوی ده. ددوی شمال ته شیرانی ،لویدیځ ته یی زمری، ایسوت او موسی خـیـل او جنـوب لـور ته د (کسرانی اوبزدارو) بلوڅوسره پوله لری.

دوی دشمیرله پلوه لږدی اوپه دووعمده برخوویشل شوی چی احمد زی او ګدارزی نومیږی (۲)

مونټ ستوارټ الفنستن په خپل مشهوراثـر(دکـابـل سلـطنت بیـان) کی دستوریانوپه باب داسی کښلی دی :

«ستوریانی تردغوورومتیووختونوپوری ټول کوچیان وو. ددوی سیمه په

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایا ت سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ، ۹۷ مخ .

حقیقت کی دکرنی له پاره دومره مساعده نه ده. دیروخت نه نیریزی چی دوی د غه صیمه ددامان دبلوخانو خخه ونیوله اوژمی به یی هلته اړول او په اوړی به یی خپلی مینی اوړمی دموسی خیلو کاکړو سیمی ته بیولی. دغه لیږدیدنی دهغی جګړی له کبله چی ددوی اودکاکړو دیوی قومی خانګی ترمینځ شوی وی نا راحته کوونکی ثابتی شوی په دی چی دوی مجبورو ودهغوی له ملکوخخه واوړی، نود ستوریانو قوم نیمایی برخی خپلی رمی و پلورلی او په کرنی یی پیل وکړ. هغی بلی برخی یی دپخواپه څیر خپل عادت ته دوام ورکړ، خودیرزر په دی مجبور شو ل چی دهغو نورو په لاره روان شی. دنویواو پخوا نیومیشته شوو ستور یانو ترمنځ له خوجګړو نه وروسته ټول قوم کرونده ګرشو. یوازی دوه خانګی یی ترا وسه هم کوچیانی ژوندته دوام ورکوی اواوس هم په پسرلی کی خپل مالونه سپو ستا (Spusta) ته چی دسلیمان تخت په جنوب لویدیځ کی دی خیژوی.

سره له دی هم دیرستوریانی تراوسه پوری سوداګراودمالونوورونکی پاتی شوی دی اوداهغسی ژونددی چی دګرځنده پوونده ووژوند ته نژدی دی. دوی معمولاً په خرواوغوایانومالونه وړی اونژدی خلورزره کورنی حساب شوی دی» (۱)

دوی ددیره اسما عیل خان په ضلعه کی استوګنه لری. مخرنګه چی ددوی دیره لیری پرته ده نوافغانستا ن ته تګ اوراتګ نه کوی (۲)

دشوروی عالم ستانیشفسکی A.B.staneshevski د اتنوګرافیکومعلومانو له مخی چی د ۲۰ پیړی په لومړیو کی یی ورکړی دی ددوی شمیر یی د (۳۵) زرو په شاوخوا کی ښودلی دی.

---

(۱) دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۳-۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نخستان - ۹۸ مخ.

سدوزی

سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه، ده چې په سر بنی پښتنو ورګډیزی د دغی قبیلی لوی نیکه یا مورث اعلی اسدالله خان وچی په ۹۶۵ هـ کال کی زیږیدلی او په ۱۰۲۱ هـ کال وفات شوی دی. دی په عوامو کی په «سدو» مشهور واوده دنامه له کبله د اقبیله په سدوزیو سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کی دابدالی احمد شاه نیکه دی.

تاریخ حیات افغانی دسدوزیو په باب لیکی: «سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه ده. سدوزیان تر دیره وخته پوری نه یوازی دپوپلزیو بلکی د درانی د تولی قبیلی خانان شمیرل کیدل اودایوه یقینی خبره ده چی سدوزیان د درانی قبیلی د تولو څانګو څخه دیر د درناوی اوعزت ورځانګه ده. څرنګه چی پاچا سدوزیو له کورنی څخه ونوځکه سدوزیان یوه بیله قبیله بلله کیږی خو په اصل کی دپوپلزیو د څانګی یوښاخ دی، کله چی د سدوزی پاچا یانو کورنی تباه اوپه لویدیځ افغانستان کی د امیر دوست محمد خان بارکزی سلطه ټینګه شوه نو د دغی کورنی قدر هم لږ شو. د دغو خلکو زیاتره آبادی د شهر صفاتر څنګ د ترنک دوادی په منځ کی موقعیت لری. څینی سدوزیان په کندهار کی هم اوسیږی اود شاهی کورنی څخه د شاه شجاع اولاده دهند دپنجاب په لودهیانه کی دستلج د سیند په ختیځه غاړه کی اوسیږی اود احمد شاه ابدالی کورنی ته پاچا خیل هم وایی د سدوزیو څو کورنی په پیښور اولاهور کی هم میشته دی. پاتی سدوزی اکثره د کندهار شمال خواته، خاکریز په سیمه اواکثره په غرنیو سیمو کی اوسیږی. څینی سدوزیان د کندهار په ده ذاکر، بالاکرز، شوراندام اوخونوروځایونو کی هم استوګنه لری» (۱)

ملک سدو یو دیر لایق سړی وچی د خپل قوم له پاره یی دیر خدمتونه وکړل. په پای کی دپنځه اویا کلونو په عمر مړ شو. د سدو نه پنځه زامن پاتی شول خواجه خضرخان، مودودخان، زعفران خان کامران خان او بهادرخان چی بیاخواجه خضرخان د اولس په خوښه په مشرتابه وټاکل شو اوشل کاله یی دقام خدمت وکړ. ده دوه زامن درلودل چې خداداد سلطان او بل شیرخان نومیدل (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه.

(۲) پټاته د تاریخ په رڼا کی - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه.

لنډه داچی دابدالیانو د کورنی دسلطنت مؤسس او بانی احمدشاه دپوپلزو دسدوزیو دڅانګی پوری اړه درلوده چی د۱۷٤۷ع نه تر۱۷۷۳ پوری دافغانستان یوستر واکمن وچی دغی کورنی تر۱۸۱۸ع کال پوری په افغانستان اود پنجاب په ځینو برخو باندی حکومت کاوه چی بیاوروسته سلطنت بارکزیو ته ولیږدید.

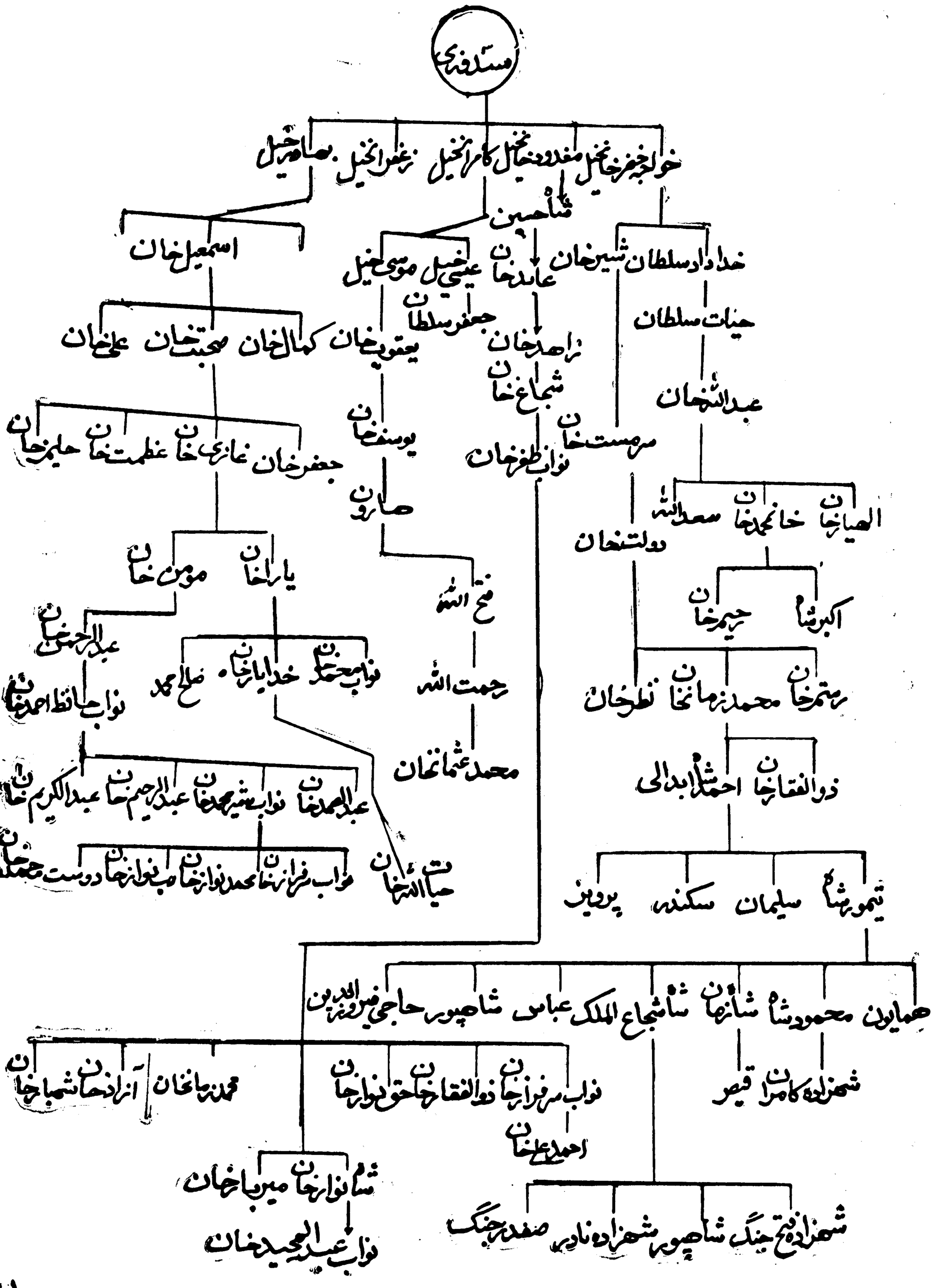

سرکانۍ

سرکانۍ په اصل کې سربنی پښتانه دی او په الکوزیو ورګډیزی دوی په پیل کې په کندهار کې او سیدل چې ورو سته بیا دځینو هوامل وله کبله د کونړ د سرکانیو اولسوالی ته راغلی دی. همدارازددوی یوشمیر داسمارپه مرکز کې هم استوګنه لری چې په دی حساب د کونړ په ولایت کې د ۱۳۶۰ کال دا حصائیی له مخی ددوی شمیر ۵۶۸۳ تنو ته رسیږی. د کونړ دولایت نه پرته سرکانۍ دالکوزیو دیوه ښاخ په توګه دافغانستان په لویدیځ اوجنوب لویدیځ کې استوګنه لری.

دوی اکثره د کرنې اوسوداګری په چارو بوخت دی چې د کونړ په ولایت کې دچارتراشو سوداګری هم کوی (۱)

سروانۍ

دوی لودی پښتانه دی اوداسی ویل کیږی چې د سلطان شهاب الدین غوری یاتر هغه وروسته د سروانۍ قبیله د دربند پادرابن اوچودهوان شاو خوا سیمې ونیولی اودغه ځمکی یی په خپل تصرف کې راوستی چې دلته د مخه هندوان اوسیدل اواورپالونکی ووچې دغه ځمکی د دغی قبیلی د سرپیال کورنی په تیره بیا د شیخ ملیح قتال اسلافو ته ورکړل شوی. شیخ ملیح قتال د درابن پخوانی ښار متروک پریښودا وهغه د درابن چې اوس آباد دی د شیخ ملیح قتال سروانی له خوا جوړ شوی دی لکه چې د شمالی دروازی څلو د یوالی یی د شیخ ملیح قتال په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کې د دراین ښار ابادا ودیری ښایسته اوښکلی ودانی یی لرلی اواوس د روانواو بو، شنو ونو اوخا مو کورونه پرته څه ښکلا نه ده ورپاتی.

سروانیو په دراین باندی تر دیری مودی پوری سلطه لرله، خودهمایون دواکمنی په دوره کې له دغه ځایه ووتل او د دوی دوتلو دوه علتونه ښول شوی دی. لومړی د دوی د شمیر لږوالی او کمزوری او دوهم د دوی ماتی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۴۴۷ مخ .

ددوی د کمزورتیا علت داو چی دسوری ښاخ نه یو تن چی دروړی دښار او سیدونکی ودنو موړی قوم یوه ښځه وتښتوله او دسروانۍ قبیلی ته یی پناه راوړه او درابن ته راغی دسوری ښاخ دغه مجرم او ښځه له سروانۍ یو نه وغوښتله سروانۍ یو دهغو بیرته ورکول دپښتنی ننګ خلاف وګڼل او دتښتیدلی ښځی په بدل کی یی د پنځو ښځو ورکول ومنل، خو سوریانو دتعصب او غرور په سبب دیوی ښځی په ځای دپنځو تنو پیغلو نجونو ترلاسه کول ونه منل او دسروانۍ یانو سره یی دجګړی له پاره تیاری ونیوله سروانۍ هم دپښتنی غیرت په وجه له دوی سره دجګړی له پاره چمتو شول. په پای کی په زاړه درابن کی ددواړو خواو وترمینځ ستره جګړه رامینځ ته شوه چی له دوا-ړو خواو ونه ډیر غښتلی او تکړه کسان ووژل شول. کله چی ددواړو خواو وپاتی کسان چی له مرګ نه بچ پاتی شوی وو داحالت ولید نو په دی کار ډیر پښیمانه او جګړه یی مناسبه ونه بلله او د یو دبل له وژلو نه یی لاس واخیست او هر یوه قوم خپل مړی چی په زرګونو تنه وو ښخ کړل او بیرته خپلو استوګځیو ته ستانه شول. دد غی جاهلانه جګړی نتیجه داشوه چی له هغی ورځی نه دسوریانو او سروانۍ یو شمیر ډیر لږ او تر هغی اندازی پوری کمزوری او ضعیف شول چی دهیڅ مخالف قوم سره یی جګړه نشوای کولای. دهمایون پاچا دواکمنی په پیل کی کله چی دمیاخیلو، لوحانیو او بختیارو په پاتی سروانۍ یو باندی یرغل وکړ نو ترلږی مقابلی وروسته یو شمیر سروانۍ ووژل شول او پاتی مغلوب او ددرابن له سیمی نه یی لاسونه لنډ شول او دغه سیمه دمیاخیلو او بختیارو لاس ته ورغله او سروانۍ چی شمیر یی ډیر لږ ووځینی یی خواره واره او ځینی یی دمالیر کوټلی مشرته چی ددوی دقوم نه وور غلل. ویل کیږی چی دراولپنډی دضلعی په چهچه نومی ځای کی هم څو کوره سروانۍ میشته دی. ددغه قوم څخه دمالیر کوټله کورنی ډیره مشهوره ده (۱)

---

(۱) حیات افغانی (۴۴۸ - ۴۴۳) مخونه.

سریـپـال

دوی لودی پښتانـه اودسروانـیویوشاخ بلـل کیږی . ددغـی قبیلی نـیکه شیخ احمد زنـده پیرو چی د هغه د پنځوزامنونـه یی مشر شیخ صدرالدین وچی پـه صدرجهان سره مشهوردی . دی یوعابـد او پرهیزگـار انسان و . دی دخپل اصلی ټاټوبی درابن نـه د هند دلیدلولـه پاره روان شـواود مـالیرسیمی تـه چـی دهند دپنجاب پـه ایالت کی واقع دی ورسید اودستلج دسیند دیوی ویـالی پـه غاړه یی یوه څپره ودانـه کړه اودخدای (ج) پـه عبادت بوخت شو . پـه هـغه وخت کی دمالیرد ودانی نښی نښانی هیڅ موجودی نـه وی ، خود جهوم پـه نوم یو کوچنی ځای دشیخ صدرجهان عبادت ځی تـه لنډ موجود و. کله چی صدرجـهان د هند دواکمن پهلول لودی له لورسره نـکاح وکړه دمالی له نا مه سره یی د(ر) تـوری چی درب دنوم لومړنی توری دی یوځای او په دغه سیمه یی دمالیرنوم کیښود صدر-جهان دبهلول لودی له لور سره پـه دی تو گه وا ده وکړ چی کله سلطان بهلول لودی دډیلی دسلطنت د نیولـوپـه نیت روان شـونـوهغه یـوه ورځ دصدرجـهان جونگړی تـه نژدی دیره شواوله هغه سره یی ملاقـات وکـړ . هغه پـه خپل زړه کی نیت وکړ که چیری ډیلی تـه ورسیږی اوسو به یی پـه برخـه شی نوخپلـه لوربـه دغـه عابد اوزاهد تـه ورکړی . دبهلول دغه مقصدترسره اودخپل نیت دپـوره کولوله پاره یی خپله لورنوموړی شیخ ته ورکړه اود ولس کلی اوشپږپـنځـو س کوچنی سیمی یی اودواده ټول اسبابونه یی هم ده ته ورکړل . تـرهـغه وروسته شیخ صدرجهان دراجپوتانود کورنی دیـوی ښځی سره هـم وا ده وکـړ . ده پـه (۱۵۱۵) ع کال کی له نړی نه سترگی پټی کړی اودخاص مالیرددرگاه پـه انـگړ کی خاوروتـه وسپارل شوچی دده مزاردخاصواوعاموزیارتـگاه ده(۱)دده اولاده اوس هـم پـه مالیرکوټـله کی میشتـه ده، خوپښتوژبه یی هیره کړی ده اودهندی تمدن اوکلتورترتأثیر اواغیزی لاندی راغلی ده .

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤٥٠ مخ

سربنی

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سربن په نامه په سرینی سره شهرت لری. سرین به پښتنو کی دیر مشهور نیکه دی اوله پخوانی زمانی څخه مؤرخانو دده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی هم دا سری یوخورالوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږی. ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابو الفضل علامی (۱۰۰۶ه) دا کبر مغولی پاچا ددربارمورخ په دی دول کوی :

«په پښتنو کی دری ورونه بیتنی، غرغښت اوسربن دیر مشهور نیکونه دی(۱) »:

درواياتو مطابق سربن دقیس عبدالرشید زوی اود غرغښت اوشیخ بیت ورووردی . دده نوم ابراهیم دی، خوپه سربن مشهورشو. ددی وجه داوه چی دده اولادنه واوپه دی خبره به تل غمجن اوپریشانه و، نوځکه بیت نیکه ده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ(۲) سلیمان ماکو دبارک خان زوی په خپل مشهوراثرتذکرة الاولیا کی چی له (۲۱۲) ه وروسته لیکل شوی دشیخ بیتنی اودده دورور سربن ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یارا نوچی په روزګاردشیخ بیتنی دده ورور چی سربن نومیده اوپرشیخ بیتنی هم خوراګران وسربن نه درلودزامن اوهرکله به یی ویل خپل ورورته. بیتنی خپل زوی اسماعیل ورکااولوی شودسربن په کاله. خدای مهربان داسماعیل په برکت سربن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شوګڼون دهغو ... (۳)»

ویل کیږی چی داسمعیل اولاده هم په سربنو ورګډ یږی اوذکریی په مراة الاغانه کی دسربنی اولیاوو په لړکی موجوددی (٤) .

سربن دوه زامن درلودل چی دیوه نوم شرخبون (شرف الدین) او دبل نوم خرشبون (خیرالدین) وو. دښرخبون (شرف الدین) دژوند دحالاتو په باب کومه پته نشته البته دخرشبول (خیرالدین) څه لږشان حال په پته خزانه کی موجود دی. دپټی خزانی مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ ه کال زیږیدلی و .

---

(۱) آئین اکبری، لومړی توک - ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲٦٦ مخ .

(۳) عبدالحی ،حبیبی دپښتو ادبیاتو تاریخ دوهم توک (کابل-۱۳٤۲) ۱۰٦ مخ.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲٦٦ مخ .

خرشبون هم دخپل تره شیخ بیت په‌شان یونیك اوخدای لمانځونکی انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لګیاو، ویل کیږی چی دی دکسی په غره کی اوسیده. دروایاتو مطابق دشیخ خرشبون دژوندانه په‌زمانه کی دهغه پلاراو تره (سربن او بیټ نیکه) لاژوندی وواو دوی ټول سره په یوه ځای کی اوسیدل. خوځه موده وروسته خرشبون دخپل پلاراوتره په‌اجازت دخپل‌اولاد سره دکسی دغره‌نه دغوری مرغی(*) په‌لورپه کډه لاړاوهلته‌میشته شو.

لنده داچی دسربن‌اولاده‌چی په‌سربنیانوسره‌شهرت‌لری په‌لاندنیو قبیلوویشل‌شوی‌ده.

۱- ترین ۲- شیرانی ۳- بابر ٤- هریپال ٥- جلوانی ٦- غرشین ۷- میانه ۸- بریخ ۹- ابدالی ۱۰- پوپلزی ۱۱- سدوزی ۱۲- بارك زی ۱۳- اخلك زی ۱٤- اسحاق زی ۱٥- موسی‌زی ۱٦- نورزی ۱۷- الیزی ۱۸- ادوزی ۱۹- اسحاق‌زی ۲۰- خاکوانی ۲۱- ماکو ۲۲- یوسفزی ۲۳- مندر ۲٤- ترکلانی ۲٥- ګګیانی ۲٦- مومند ۲۷- داودزی ۲۸- خلیل ۲۹- ځوکنی ۳۰- زیرانی ۳۱ ملاګوری ۳۲- خیشکی ۳۳- کتانی ۳٤- مهمنزی ۳٥- کاسیان ۳٦- شینواری.

سلطا ن خیل

دوی دسلیمان خیلوپه لوی تبرپوری اړه‌لری‌اوغلجی‌پښتانه‌دی دسلطان خیلو علاقه‌داری چی دغزنی‌په ولایت کی موقعیت لری هم دا دوی داستوګنی لـه کبله په‌همدی‌نامه‌نومول‌شوی‌ده. ددوی‌زیاتره برخه‌کوچیان‌اوبیخی لږشمیریی میشته خلك دی. ددوی زیاتره برخه ژمی په نوروو لایتونو کی تیروی‌دوه دیرزور، توریالی‌اوپه‌خپل عرف اوعاداتو تینګ دی.

ددوی دسیمی شمال‌ته‌دیله اوآب‌بند، جنوب‌ته‌یی زرمت، ختیځ‌ته‌یی کتواز اواومنه اولویدیځ ته یی دمقرآب ایستاده موقعیت‌لری.

آب وهوایی په اوری کی معتدله اوپه ژمی کی یخه ده. واوره پکی اوری. په پسرلی اومنی کی یی هوا مرطوبه اوپه دوبی کی وچه‌وی. اوبه یی دکاریزو، چینواورودوخځ، برابریزی چی‌دخښلو له پاره هم صحی دی.

(*) غوره مرغی دکلات‌په‌سلیمانی‌برخه کی‌دسره‌غره‌له جنوبی‌اړخ نه‌پیل‌کیږی‌او دلویدیځ خواته‌تر ارغستانه‌اوبیادکوزك‌ترغره‌پوری‌اوبیا دکاکړستان او کسی او سلیمان‌غره‌پوری‌سیمه‌ده. (لیکوال)

ددی سره سره چی ددوی سیمه کافی اندازه او به نه لری، خو بیاهم غنم، اوربشی، جوار، مشنگ اومی په پوره اندازه پکی کرل کیږی. همدارازدد غـه ولایت داومنی په علاقه داری، دیله اوخوشامند کی هم دیر سلطان خیل کوچیان استوګنه لری (۱)

سلطان خیل

دغه قوم دسرهنګ داولادی یوه څانګه ده. دوی په پیل کی دخپلی قبیلی لـه پاتی خلکوسره دمیانوالی په سیمه کی آبادوو، خوتقریباً (۱۵۰) کـلو نـه کـیږی چی له هغه ځایه دکورنیو شخرو له کبله دسلطان خیلو نه اخ دی سیمی ته راغـی او دعیسی خیلو په مصلحت دختیکوغره ته نږدی میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

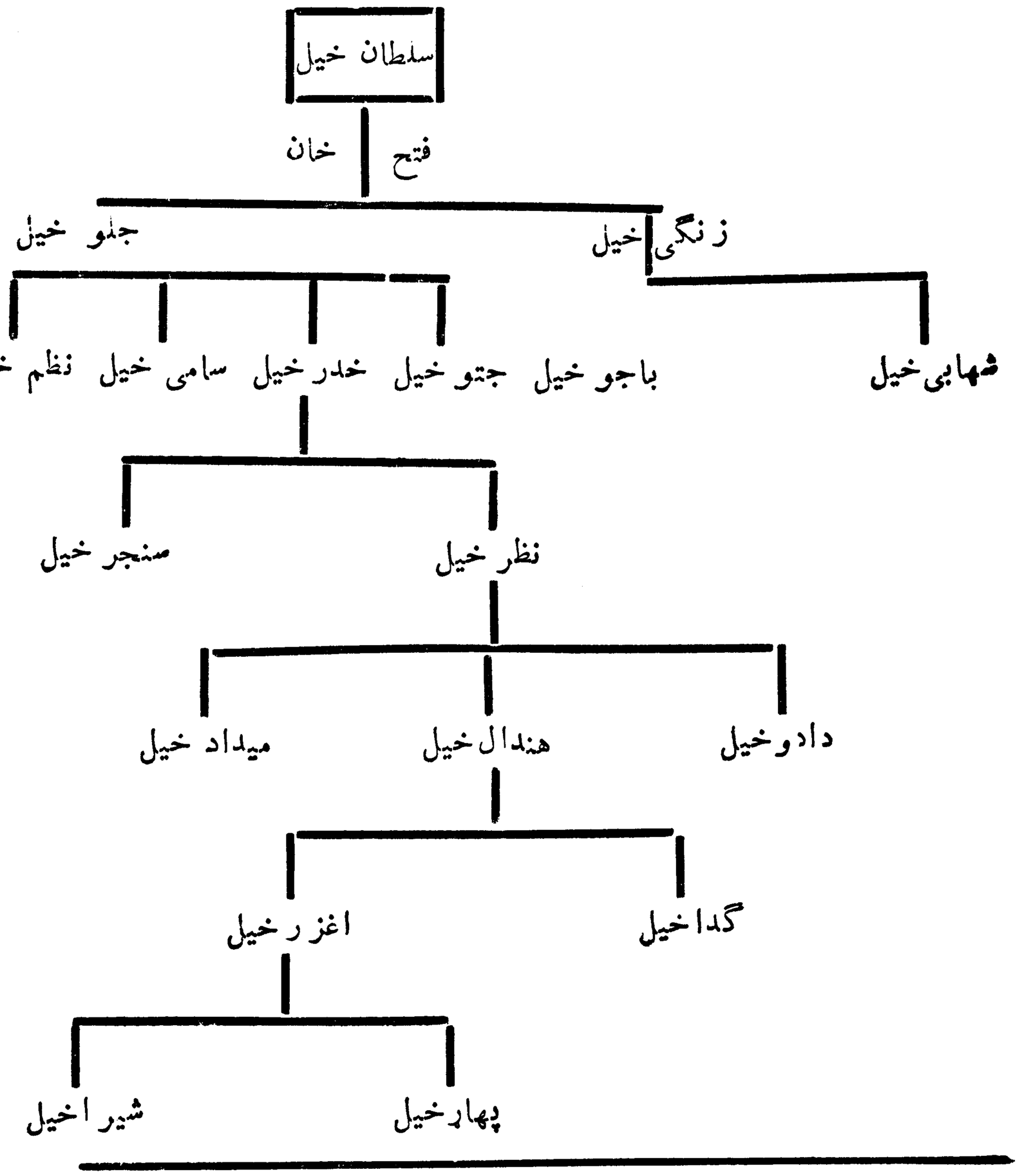

(۱) محمدولی ځلمی، دغزنی تاریخی جغرافیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.
(۲) پښتانه دتاریخ په رنا کی - ۱۳۵۵ مخ.

سلیمـان خیـل

زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونـکی)سلیمان خیل د غلجی د تولنیزګروپ څخه شمیری . دغلجیو په تولنیزګروپ کی د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیـلو قبیله د شمیرله مخی ډیره ده . ددوی عنعـنوی تاتوبی د پکـتیکا اوسنی ولایت دی چی اکثره یی د کتـواز اووازی خواپه اولسوالیو اودمیتا خان اوداومنی په علاقه داریو کی استوګنـه لری . ددوی یو شمیر د پـکتیا د ولایت په مرکزګرد یزاود زرمت اوخمکنیو په اولسوالیو کی هم استوګنه لـری :

یو شمیر یی د خپل اصلی تاتوبی څخه مهاجرت کړی اود ننـګرهار دولایت دسره رود اوحصارك په اولسوالیو ، د لوګر په ازره اودکابل او لغمان په ولایتو- و کی استوګنه لری چی نن ورځ د خپلوینا خونو احمدزیو ، بابـکرخیلو اوجبارخیلو په نومونـوسره مشهوردي (۱)

سلیمانخیل په یوه پراخه اووسیعه سیمه باندی قبضه لری : سلیمان خیل پر ډیرو ښاخو باندی ویشل شوی د ی لـکه ادیـن خیل، نسوخیل، قلندرخیل، علی خیل، شکی خیل، شاه توری، جلال زی، کلاخیل ، محمود خیل ، مشن خیل او نور (۲)

د زرمت تقریبانیمه برخه په تیره بیاسهیلی برخه یی د سلیمان خیلو په قبضه کی ده او دنانی سیمه چی په کتـواز پوری مربـوطه ده دسلیمان خیلونه ډکه ده: د سلیمان خیلو شمالـی برخی ته ستانی زی ، سلطان زی او احمدزی په لو مړی درجه ښاخو نو کی راځی چی د دوی تر مینځ د ستانی زیو شمیرزیات دی (۳)

ستانیزی دوردګو په شمالی برخه کی استوګنه لری اودکرنی په چارو بوخت دی. د ستانی زیومشهوری څانګی جبارخیل او بابکرخیل دی چی د جلال آباداو کابل ترمنځ استوګنه لری :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور- ۷٤ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۳٤٥مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه.

دسلیمانخیل ونسب شجره

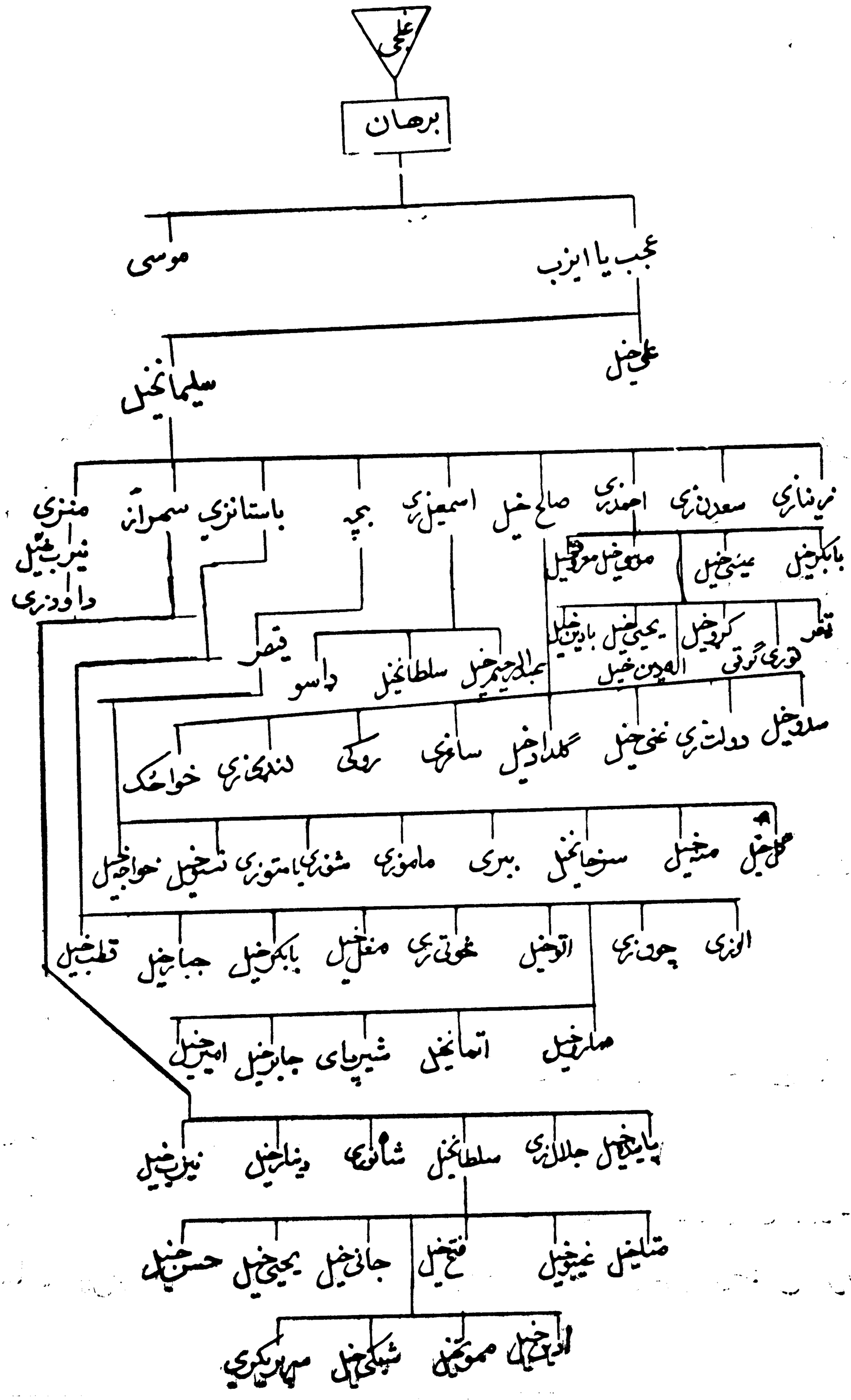

دسلیمان خیلو ختیځ ته دخرو تو قبیله ، جنوب خواته یی دډیورنډ کرښه ، لویدیځ ته یی تره کی اوشمال خواته یی اندر موقعیت لری . یوشمیر سلیمان خیل د کوچیانو په دول هم ژوند کوی چی په ژمی کی دوزیرستان شنو او نسبتاً تودو سیمو ته ځی او په دوبی کی دوازی خواو په شا اوخوا کی کیږدی وهی . ددغی قبیلی خلك دیرزړوردی .

ددغی قبیلی دخلکو دنده کرنه او مالداری ده . ددوی یوشمیرد هندوستان په ځینو بنارونو لکه اسام ، کلکته او بمبئی کی هم استوګنه لری او په سوداګری او معاملاتو بوخت دی . همدارازددوی یوزیات شمیر په پاکستان کی هم ژوند کوی .

دپکتیکا په ولایت کی ددوی شمیر (۸۳۵۹۲) تنو او د پکتیا په ولایت کی ددوی شمیر (٤٥٢١٠) تنه ښودل شوی دی چی کوچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کی نه راځی (۱)

ددغی قبیلی دځینو مشهورو ښاخونو لکه علی خیلو ، قلندرخیلو او نوروذکر به یې خپلو خپلو ځایونو کی وشی .

دسلیمان خیلو دکرنی ځمکی :

په کومه سیمه باندی چی سلیمان خپل قبضه لری نوهغه ځمکه دیره اواره اوداو بومشکلات یی ډیردی چی اکثره خلك یی دکاریزونو نه استفاده کوی . په تیرو څوکلونو کی واټرپمپونه پکی رواج شوی اود هغی په واسطه او به را باسی . ددوی ځای دکرنی ځمکی یوفصله اواکثره دجوارو کرنه پکی لزر واج لری : ددی ځای اقلیم په ژمی دیر سوړاوپه دوبی کی تودی .

دسلیمان خیلو په سیمه په تیره بیا په شرنی اودهغه په شا اوخواځایونو کی چیرته چی سلیمان خیل قبضه لری انګور ، زرد آلو ، مسنی ، هنداوانی اوختیکی کرل کیږی .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۷٤ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوراكيي:

سليمان خيل اكثره په خورو كي دغنمو له دودي نه ديره استفاده كوي. له دي كبله چي دوي په مالداري هم بوخت دي نو دكرتو، شيدو، مستو، كو چواو هگيو څخه هم گټه اخلي. دژمي په موسم كي دوچوميـوو استعمال هم پكي رواج لـري. دوريجو اوجوارواستعمال پـكي لزدي.

جامي يي:

سليمان خيل عموماً اوزدي وريښمينه پـگري چي اكثره يي هندوستاني دي په سروي. دوي خپل څادرو نه د تيرون ياكتان نه جوړوي چي د (تازر) په نامه يې يادوي.

دښځو جامي يي عمومأ سري اوشني دي، خوزړي ښځي يي تور كميسونه اغوندي: په پيغلو نجونو اوځوانو ښځو كي دگنډونو استعمال هم شته. دوي په جامو كي ديري مړي هم استعمالوي چي د كميسونو لستونې په زرتـارو، چرمواوليسو نوبانـدي ښكلوي. ددوي پرتگونه ١٤ يا ١٥ گزونه رسيږي. ښځي يي عمومأ پښتي چي دوي يي پخپله ژبه (كـپي) بولي په پښتو كوي. (*)

(*) دپښتو څيړنو دبين المللي مركز دغړي ښاغلي محقق نظام الدين سليمان خيل شفاهي توضيحات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنتیا

داهم دکاکړویو مشهور مناخ دی او دروایا توله مخی دوی دسنت نیکه اولاده دی. دتاریخ په اوږدو کی سنتیا کاکړانو توری وهلی او تاریخی رجالیی پیدا کړی دی په کاکړو کی د شمیر په لحاظ له سنځر خیلو څخه وروسته دسنتیا کاکړانو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چی دخان جهان لودی د لوړی دسما ناحاکم و او دمخزنافغانی په تالیف کی لوی په برخه لری دسنتیا کاکړو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غورګی، سره خوله، نو حصار، غبرګ، غوښکی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنګ او په څینو نورو ځایونو کی میشته ددی (۱) سنتیا په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارنګزی ٥- شهوزی ٦- ملازی ۷- عیسی خیل.

سنځر خیل

سنځر خیل په کاکړو کی یوه پښه ده چی دغرغښتو پښتنو په تو لنیز ګړوپ پوری اړه لری. دروایاتو مطابق سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحانی شخصیت وچی دمغولو پرخلاف یی اوزی مبارزی کړی دی اوویل کیږی چی دده مزار په ګوسه کی دی. ګوسه دکاکړستان دسیمی په ژوب کی موقعیت لری اودیر شمیر خلک دده مزار تهورځی.

پروفیسر اسیان کاکړ په خپل کتاب «پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی» دسنځرخیلو کاکړو په باب لیکی:

«دکاکړو نوابی اوسرداری له پخوا څخه دسنځرخیلو په لاس کی ده. دوی د شمیر په لحاظ دکاکړو تر ټول هرتهږ زیات دی (۲)»

سنځرخیل په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

---

(۱) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ٦٥.

۱ـ علی زی ۲ـ عبدالله زی ۳ـ کب زی ٤ـ برت خیل ٥ـ سنخیل ٦ـ اتمانخیل ۷ـ حرمزی ۸ـ تیمنی ۹ـ عرب خیل ۱۰ـ پنیزون ۱۱ـ نیستی ۱۲ـ کدنیری ۱۳ـ دومران

سوری

ددغی قبیلی د اوسیدواصلی تاتوبی دغورتار یخی سیمه ده چی په مرکزی افغانستان کی موقعیت لری.

دغه قبیله په لودیو پښتنو پوری اړه لری لکه چی دنسب په شجره کی کښل شوی دی د سیانې د زوی پرانگی دویم وروراسماعیل نومیده چی داسماعیل له دریو زا منونه یی مشر سورنومیده چی د ده اولاده اونسل د سوریانو په نامه سره شهرت لری چی دد غی کلمی نه په پښتو ژ به کی مقصد سور رنگ دی: دسورکورنی د پرانگی له ښاخ سره یوځای په دامان کی میشته وه او کله چی یی له دغه ځایه په لیږدیدلو پیل وکړنو په هندوستان اوافغانستان کی خواره واره شول لکه چی اوس هم په دامان کی د سوری اوپرانگی څوکورنی میشته دی. د راولپنډی د ضلعی په چهچهه کی هم تقریباً (۳۰) کوره سور یان استوګنه لری خوپه افغانستان کی دغه کورنی دورکیدو په حال کی ده (۱)

دسوری دواکمنا نونو له جملی نه یوهم سوری شیرشاه و چی اصلی نوم یی فرید خان و. دی: حسن خان زوی او دابراهیم خان لمسی وچی په دیرښه تدبیر او انتظام سره یی په هندوستان کی پاچاهی وکړه:

فرید خان په (۱٤۷۹ع) کال کی په حصارفیروزه کی چی په سترام کی موقعیت لری وزیږید. دی یومدیرواکمن واودده په وخت کی دیرسرکونه، کاروان سرایونه اونورعام المنفعه کارونه ترسره شول:

دمسا پرانو دهوسایی له پاره یی له بنګالنه نیولی د سند هه تر دریاب پوری دعامو لاروترځنګ په هرپنځه کروه وا تن کی یې پاخه سرایونه، جو ماتونه اوځاه ګانی جوړی کړی چی دغه سرایونه ترا وسه هم په اکثر وځایونو کی موجوددی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤۳۰ مخ.

(۲) نومورې اثر ۲۹۰ مخ.

فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیرشاه لقب
یی غوره اود هندوستان په تخت کښینا ست اوتر شپږ کاله واکمنی وروسته یی په
(۹۵۲) هـ جری کال در بیع الاول دمیاشتی په (۱۲) نیټه د کالنجر د کلا دنیوا و په وخت
کی د بارو تود اورد ا خیستلو په نتیجه کی مړ شو اودهندوستان دبهار دایالت
په ساسرام نومی ځای کی ښخ شو . تر شیرشاه سوری وروسته یی زوی سلیم
شاه پاچاشوچی له هغه وروسته بی دولس کلن زوی فیروزخان ته واکمنی په
لاس ورغله، خوهغه دنظام خان دزوی مبارزخان له لاسه چی دسوری شیرشاه
وراره و ووژل شواو ده د محمد شاه عدلی یا محمد شاه سوری په نا مه سره
قدرت ترلاسه کړچی بیا همایون په (۹۶۲ هـ) کال کی په هندوستان کی واکمنی
ترلاسه کړه .

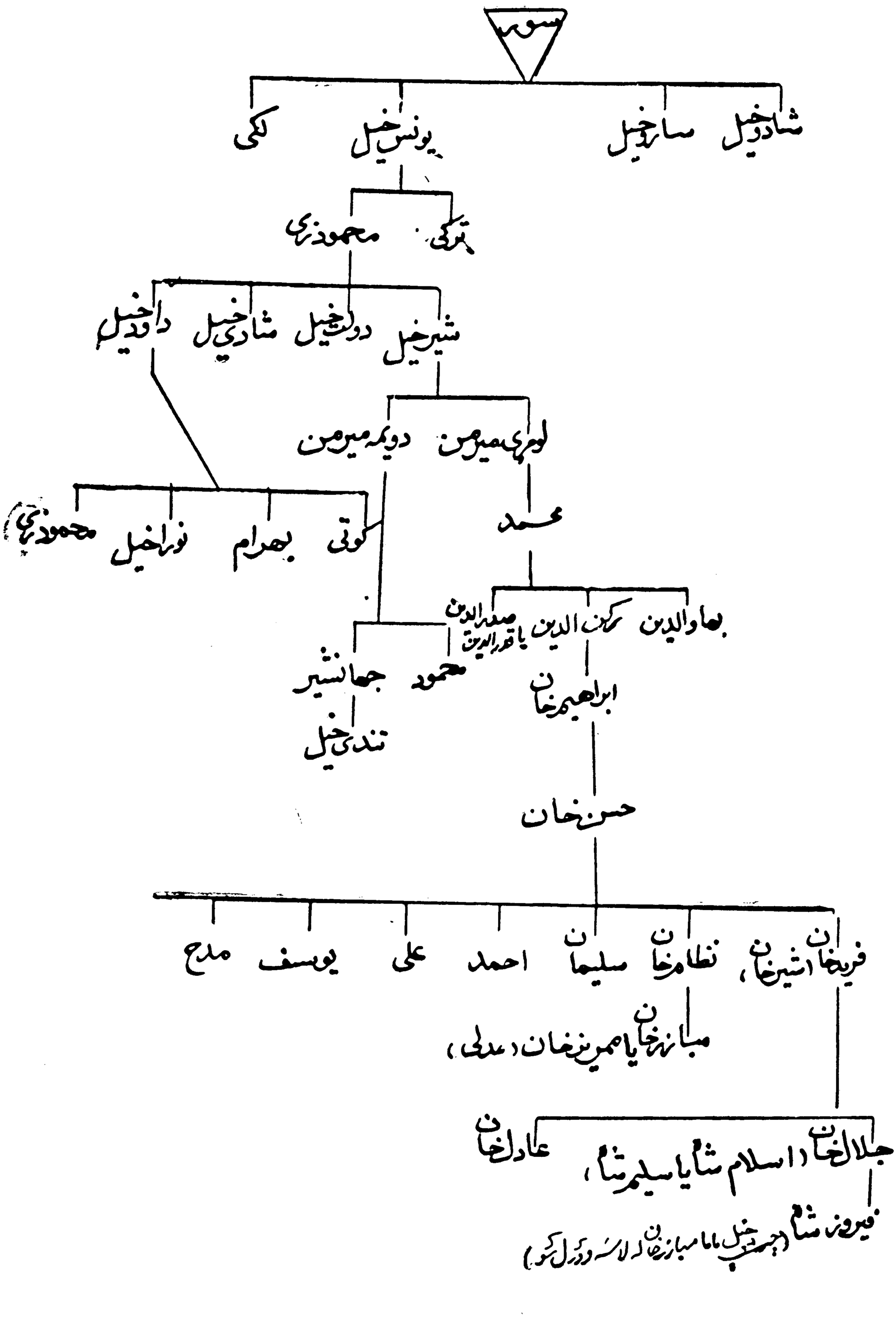
سور
شادوخیل
ساروخیل
یونس خیل
لکی
ترکی
محمودزی
شیرخیل
دولت خیل
شادی خیل
داود خیل
لومړی میرمن
دویمه میرمن
محمد
کوتی
بهرام
نوراخیل
محمودزی
بهاوالدین
رکن الدین
صدرالدین یا قدرالدین
محمود
جهانشیر
تندی خیل
ابراهیم خان
حسن خان
فریدخان (شیرخان)
نظام خان
سلیمان
احمد
علی
یوسف
مدح
مبارزخان یا ممریزخان (عدلی)
جلال خان (اسلام شاه یا سلیم شاه)
عادل خان
فیروز شاه (چیت خیل ماما مبارزخان له لاسه ودرل سو)

سیدگی (سادات)

هغه یوشمیرخلك دسیدگی په نوم سره یادیږی چی دمحلی ناسمو روایتونو له مخی اصلاً سیدان بلل شوی دی اودشمالی وزیرستان دځوی، دویګر، دنده، ورغر، رباط ؛ برمل، اودخوست په دبکی کی اوسیږی.

دغه خلك نن ورځ دیوی کوچنی قبیلی په توګه موجود دی . دوی په لومړی سرکی په دوو برخو ویشل کیږی ملکا خیل اوذکرخیل . دقبیلوی اتحاد له مخی ملکاخیل دابراهیم خیلووزیروسره متحد دی(۱) په لاندینی جدول کی ددوي دخیلونومونه اوداستوګنی ځایونه راغلی دی :

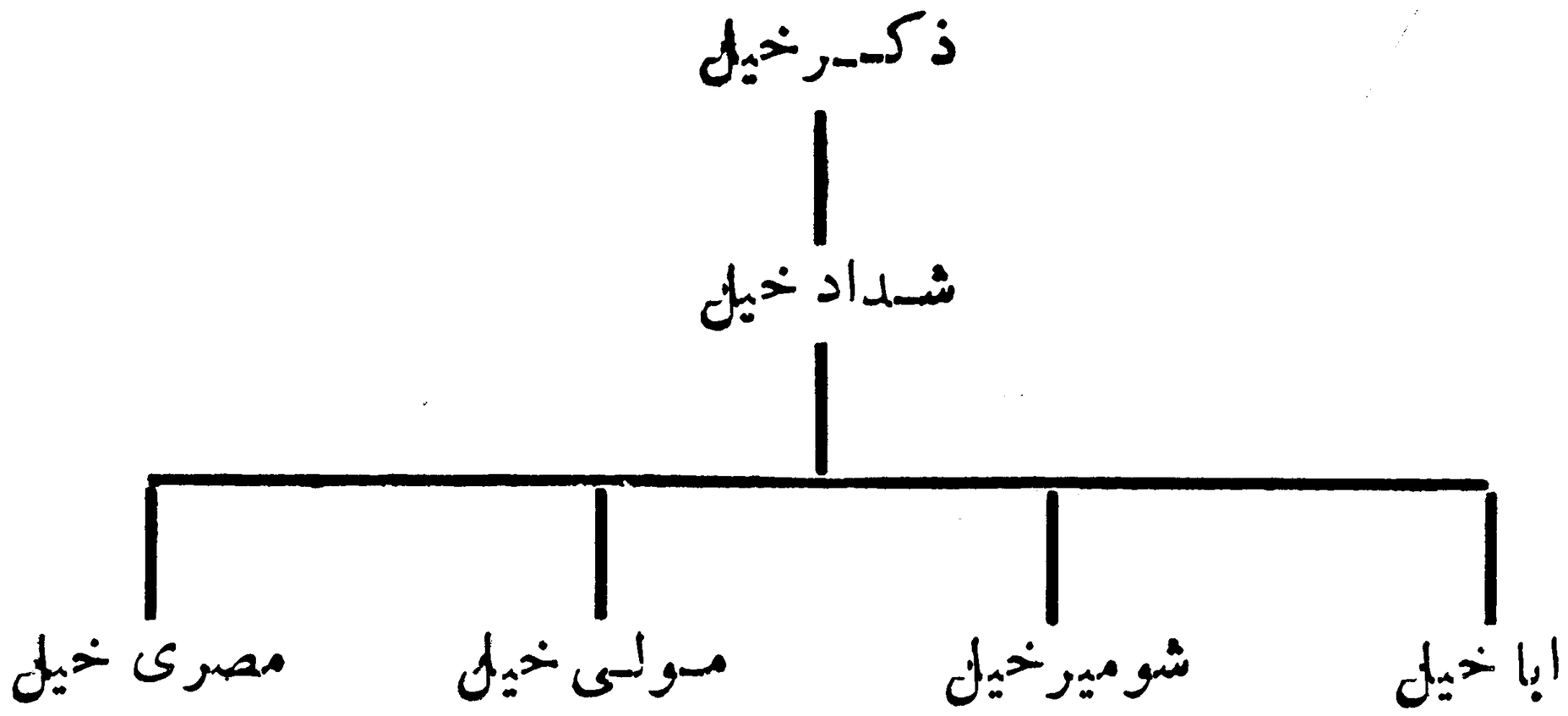

(چی په دنده اورباط کی استوګنه لری)

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۱۲ مخ .

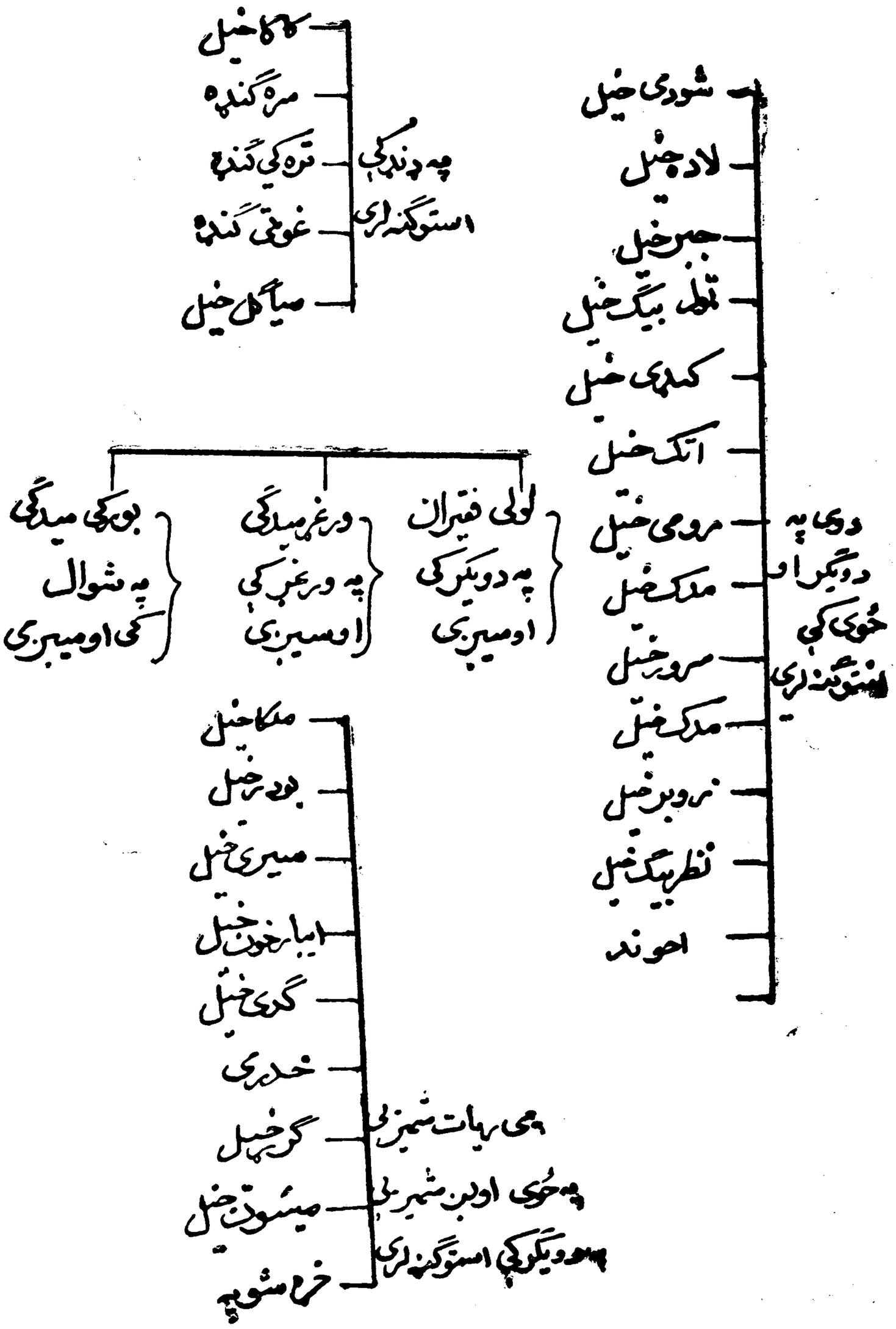

صدا راز حکیم خیل په ډنډی او رباط کې استوګنه لري

شلمانی

دشلمان کلمه دسلم ، سیریمان او سلیمان سره دیره ورته ښکاری چی دپښتنو دیوی لرغونی سیمی (روه) نوم دی .

شلمانی په اصل کی سربنی پښتانه او په مومند وورگډیزی . دوی دلوارگی دشینوار و شمال ته دتاتری په شااوخواکی استوګنه لری او دخیبر ایجنسی یوه کوچنی قبیله شمیر له کیږی . دتاتری په شااوخواکی لوی شلمان ، کم شلمان او پرانګ دره مشهورځایونه دی .

شلمانی دیر میلمه پالونکی او غیرتی خلك دی . دوی دمیلمنو له پاره ښی حجری لری . په دوی کی دکر کیلی چاری لږی دی ځکه چی سیمه یی غرنی ده . ویل کیږی چی د دوی شمیر داتو زرو تنو په شااوخواکی دی (۱)

دحیات افغانی له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاری . حیات افغانی لیکی : «په پیل کی دوی دکورمی دسیند په غاړو کی اوسیدل او دشلمان دسیمی په سبب دوی په شلمانیو بانسلی مشهور شول . له دغه ځایه بیا د تیراخوا ته لاړل اوله هغه ځایه بیاد پیښور په هشت نگر (هشنغر) کی میشته شول . یوسفزیو په پنځلسمه عیسوی پیړی کی دوی له هغه ځایه وشړل اوتر هغه وروسته سلطان اویس سواتی هغوی ته د سوات د سیجی په الاد نډکی ځای ورکړ . ددوی نه یی ځینی اوس هم له یو سفز یومره لیدل کیږی اوددوی همسایه (رعیت) دی خو شمیر یی دو مره لږ دی چی با ید مخ په ور کیدو وو ګڼل شی اودا هم زیاتوی چی شلمانی دافغانانو په پخوانیو تاریخونو کی دیګانان بلل شوی خو دا روایت صحیح نه دی . (۲) ځکه چی په پښتنی شجرو کی دوی سربنی پښتانه نه دی .

---

(۱) پښتانه ، لومړی توك ـ ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه .

(۲) حیات افغانی ـ ۶۷۳ مخ .

شمل زی

غلجی پښتانه دی او دتوخو یو ښاخ شمیرل کیږی. ددوی زیات شمیر دنیمروز ولایت دکنګ په اولسوالی کی استوګنه لری چی شمیر یی د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۳٤۰٦) تنوته رسیږی (۱) یو شمیر شمل زی دپکتیا ولایت دزرملی په اولسوالی کی هم استوګنه لری. په غزنی کی هم زیات شمیر شملزی استوګنه لری.

شیتلک

دکرلانی په ټولنیز ګروپ کی دشیتکو قبیله ډیره مشهوره ده. ددغی قبیلی نه مقصد دوړ، بنوڅی او تنی دی.

ویل کیږی چی ددغی قبیل مشر نیکه شاه فرید نومیده چی وروسته په شیتلک مشهور شو. دشیتلک مور ککی نومیده. په لومړی سر کی دوی دشوال په غره کی اوسیدل چی اوس هم په دغه غره کی ددی خلکو دپخوانی استوګنی ځای په ککی میله (۲) مشهور دی. ویل کیږی چی دشیتلک دښځی نوم بانو و او په دی وجه ددوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چی وروسته ددغه لفظ داستعمال په وجه بنوڅی شول (۳)

شیتلک دری ښځی درلودلی دیوی ښځی اولاده یی تنی او دوړ دی ددویمی میرمنی یعنی بانو اولاده یی کیوی او سورانی او دریمی ښځی یی دوه زامن درلودل چی جیلم او هویدنومیدل چی ددوی اولاده ډیره لږه او په کیوی او سورانی کی شامله ده.

دوی په پیل کی دتو چی دسیند په جنوب دغره په لمنه کی اوسیدل، خو دسلطان شهاب الدین غوری په زمانه کی شیتکو د بنو په اوسنی سیمه باندی بریدونه پیل کړل

---

(۱) معلومات مختصر دوباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۱٤ مخ.

(۲) میله = مینه یا مسکن (لیکوال).

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۳۹٦ مخ.

په هغه زمانه کی په دغه سیمه کی دهنی او منگل قومونه اوسیدل . ددی حملو په نتیجه کی دشیتک په اولاده کی د کیوی اوسورانی اولس حملی جاری وساتلی چی وروسته بیا منگل اوهنی له دغه ځایه وکوچیدل دهنی د قبیلی لږ شمیر د هند خواته لاړل او یو شمیر یی دمنگلو د قبیلو سره یو ځای دسپین غره په جنوب کی آباد شول . دهنی او منگل د قبیلو تر وتلو وروسته دغی قبیلی دخپل پیر په لار ښودنه دبنو سیمه په خپل منځ کی په دی ډول سره و ویشله چی د میری د مشر زوی کیوی اولادی ته یی سهیلی بر خه چی اوس په میری سره مشهوره ده د ککی تر ختیځو برخو پوری چی په هغه وخت کی زیاته آباده او ښه سیمه وه ورکړه او د کیوی دویم زوی (سمی) ته یی ترنار پوری منځنی بر خه ځمکه او دسورانی اولادی ته یی د کورمی درود شمال تر ((تل) پوری سیمی ورکړل شوی.

دا سیمه په هغه وخت کی خرابه او ځنگلی وه ، خو اوس ډیره ښه ځمکه گڼله کیږی(۱) دشیتکو داولادی یعنی دوړو ، بنو ځیو او تنیو ذکر په خپلو خپلو ردیفونو کی راغلی دی.

(۱) حیات افغانی ۷۲۲-۷۲۳ مخونه.

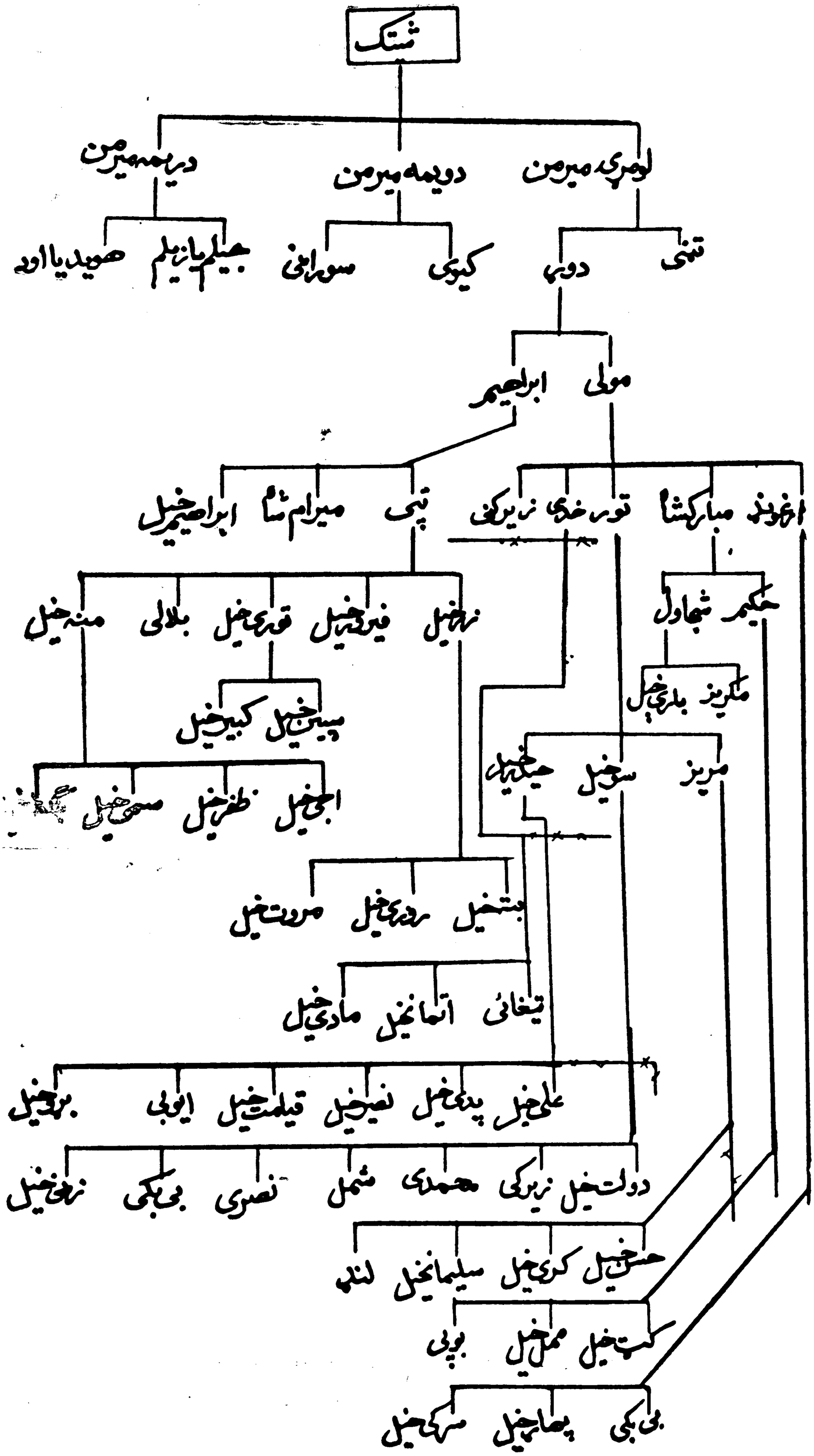

شتک
لومړۍ میرمن
دویمه میرمن
دریمه میرمن
تنی
دوړ
کیوی
سورانی
جیلم یا زیلم
هویدیا اود
مولی
ابراهیم
ارغونډ
مبارکشا
تور
خدی
زیرکی
تپی
میرام شاه
ابراهیم خیل
حکیم
شجاول
مکریز
باری خیل
مریز
سو خیل
حیدر خیل
زر خیل
فیروز خیل
توری خیل
بلالی
منه خیل
سپین خیل
کبیر خیل
اجی خیل
ظفر خیل
مسمی خیل
بت خیل
روری خیل
مروت خیل
تیغائی
اتمانخیل
مادی خیل
علی خیل
پدی خیل
نصیر خیل
قیامت خیل
ایوبی
برو خیل
دولت خیل
زیرکی
محمدی
شمل
نصری
بی بکی
زمی خیل
حسن خیل
کری خیل
سلیمانخیل
لنډه
کټ خیل
ممل خیل
بوپی
بی بکی
پهاړ خیل
سرکی خیل

شیـــرانی

که چیری دنسب شجره وگورونو څرگنده به شی چی شیرانی دسړ بن په تولنیز گروپ پوری یوه اړونده قبیله ده. شمال ته یې دوزیرو قبیله، لویدیځ ته یې ژوب اود مندړ خیلو سیمه، جنوب ته یې دکاکړ و قبیله او ختیځ ته یې هغه قبایل میشته دی چی په دیره اسماعیل خان کی استو گنه لری. (۱)

درواياتو له مخی شرخبون پنځه زامن درلودل یعنی شیرانی، ترین، میانه، بریځ او اورمړ. ویل کیږی چی دی شرخبون مشرځوی وخو پلار دمشری پگړی ترین ته په سر کړی وه(۲) له همدی کبله شیرانی دخپل پلار اوورونو نه خپه او یو پیغام یی کاکړ ته چی د ده مورنی نیکه وپه دی شرحه واستاوه: چی زه دلته دیر په تنگ شوی یم، را شه او ماله ځانه سره بوځه. کله چی کاکړ دا خبره واوریده دخپلو څوتنو زامنو سره دشرخبون کورته راغی اوورته یی وویل چی شیرانی پریزده چی زما سره لارشی. شرخبون په دی خبره راضی نه و کله چی شیرانی په تلو با ندی ټینگار و کړ نو په دغه وخت کی ترین په قهر شو او ورته یی وویل چی شیرانی پریزده چی د کاکړ سره لارشی کـه چیری هغه دلته نه وی نو ځکه به وشی. په پای کی کاکړ شیرانی له ځانه سره بوت او شیرانی هم ژمنه و کړه چی ده اوده اولادی ته دی هیڅکله سرینی نه ویل کیږی (۳) په همدی توگه د خپل مورنی نیکه یعنی کاکړو په کورنی کی شامل شو او په ښو اویدو کی دغرغښت د تولنیزی دلی سره اړیکی لری.

دشیرانیو سیمه دگومل دری جنوب ته موقعیت لری. د ملیمانو غرهم ددوی په سیمه کی پروت دی اودوزیرو په شان ددوی سیمه هم غرنی ده.

شیرانی په عمومی دول په ونه منځنی، دنگر، غښتلی، سخت سری اوفعاله دی. شیرانی اکثره دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی. که څه هم دکروندی

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۵۰ مخ.

څمکی یې لږی ،خو دوه فصله دی اوغنم ، اوربشی ، وریجی جوار اوتمباکو پکی کرل کیږی . همدا راز د دوی د غر ونو لمنی په للمی د ول سره کرلی کیږی. دوی دغوایانواوسخوندرورو زنه کوی او هغه شیرانی چې په غرونو کی استوګنه لری نودوی دپسونواووزور می هم سا تی :

دوی قبیلوی خصوصیات لری اودقوانینوتابع نه دی . ددوی سره د قبایلو په څیر چلند کیږی دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی استوګنه لری .

دشیرانیوقبیله په دریوعمده خیلو نوو یشل شوی ده چې په لاندی ډول دی : اوبه خیل ، حسن خیل اوجوهرخیل. ددوی دشمیر صحیح پته نشته. خو په ۱۹۶۱ ع کال کی دستوریانواوشیرانیو مجموعی شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی(۱)

شینواری

شینواری دپښتنویوه مشهوره قبیله ده چې د سربن په تولنیزګروپ پوری اړه لری اودسپین غره په شمالی لمنواودننګرهارپه جنوب ختیځ کی میشته دی . ددوی یوه برخه، په لوارګی، څوکورنی یې دکوهاټ په څنګلونو کی ،دکونړ په سره کمره ،دپروان ولایت په غوربند اوکشمیر کی هم استوګنه لری .

په «پښتانه دتاریخ په رڼا کی» دشینواروپه باب داسی راغلی دی: « لکه چې دشجری څخه، معلو میزی کاسیان په یو ولسوخانګویشل شوی دی چې دشینوارو قبیله هم په دوی کی شامله ده. لکه چې دپټې خزانې د رو ایت نه معلو میږی دخرشبون په اولاده کی دکند اوځمند اولاده دغوږی مرغی نه د غزنی، کابل او دپښتوردوادی په لورمهاجرت پیل کړ. نو په دغه وخت کی کاسیان بیرته د سلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول. البته دکاسیانو یوی قبیلی (شینواری) د خانې خیلوسره مهاجرت وکړاودخیبرپه شمال اوجنوبې غرونو کی میشته شول (۲)

---

(۱) اصلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

دشینوا روشمال اویدیځ ته دخوګیانیوقبیله ، شمال ته یی دکابل سینداو او دمومندوقبیله ،ختیځ ته یی دډیوړند کرښه ترلواړګی پوری امتداد اوداپر یدیو دقبیلی سره پوله لری اوجنوب خواته یی سپین غرموقعیت لری. دوی دهسکی مینی (ده بالا) ،مومنددری ، نازیانو ، اچین اودوربابا په اولسوالیواود چپرهارپه علاقه داری کی استوګنه لری.

دغه قبیله په لومړی سرکی په دووپلارو ویشله کیږی چی یوه ته سه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایی. چی سه پای مشرورو راوعبدالرحیم خیل کشو ورور دی. مشرورورپه خپل منځ کی اووه تپی دی : حسن خیل، حمزه خیل، لیاس-خیل، ریندادخیل ،حیدرخیل ، بابر خیل ،سلیمانخیل او کشرورورو یی په دری تپوویشل شوی دی اوهغه له علی شیرخیل ، عدل خیل اوسنګوخیلوڅخه عبارت دی :

ددغوخیلونوداستوګنی ځایونه :

۱ـ حسن خیل : حسن خیل دهسکی مینی داولسوالی په اوغز، ګورګوری، پاپین ،شیخ میدان، باغی بند، شپوله اوګیزاره کی پراته دی .یوشمیرحسن خیل په غوښت دره کی هم استوګنه لری. ویل کیږی چی د حسین خیلوشمیر به (۱۶۰۰) تنه وی .

۲ـ حمزه خیل: دوی په خپل مینځ کی دوه تپی دی چی یوه احمد خیل او بله یی مغدود خیل دی. احمد خیل اکثره په ده بالااو لږشمیریی په تنګی ،شرمبنی اولرواحمد خیلوکی اوسیږی. مغدود خیل په ګاګره، ګجهه، مریز، سنګوټا او راوګی کی استوګنه لری .

۳ـ لیاس خیل : لیاسخیل (الیاس خیل) اکثره په هسکی مینی، ګیزاره لږشمیر یی دهسکی مینی په تنګی اویوشمیرپه نری او بوکی اوسیږی اودجعفریانوپه نامه څوکورنی یی بیادکوچیانوپه ډول ژوندکوی .

٤ـ ریندادخیل: دمامند په‌تنگی، باغ، اچین اوگـردی کی پـراتـه دی. داښاخ په څلوروڅانگو ویشل شوی دی اودپا خیلو، الیکه خیلو، بام خیلو اوخلیفه‌خیلو څخـه عبارت دی .

٥ـ حیدرخیل: داتپه پـه خپل مینځ کی دوه پلاره دی چی یوه تـه «نیمی در» اوبل ته «ممه خیل» وایی . ممه خیل په لنډی، مورگی چینه، د اوښی، اسدخیلو، تریلی، میدانك، سره کلا اوهجـوم کلی کی میشته دی.

٦ـ سلیمان خیل: پـه توتگی، وچکوټ اودکوشتل په کلیـو کی اوسیږی :

٧ـ بابـرخیل : دایوه کوچنی څانگه ده چی یـوشمیریـی پـه صندق، بټن او چهل گزی کی اوسیږی :

٨ـ علی شیرخیل : داد عبد الرحیم خیلویوه څانگه ده چی څه برخه یی پـه لوارگی اوڅه یـی پـه افغانستان کی میشته‌ده. دوی پـه اووتپو باندی ویشل شوی دی اوهغه له عیسی خیلو ، باخیلو، تـرخیلو، پیروخیلو، اش خیلو، خوگا خیلو اوشودن‌خیلـوڅخه عبارت دی:

٩ـ عدل خیل: داهم دعبدالرحیم خیلویوه پښه ده . داتپه پـه خیل مینځ کی دوه پلاره دی یعنی عثمان خیل او کرگـوخیل .

سنگوخیل: سنگوخیل په‌دریو پلارینو باندی ویشل شوی دی: گدوخیل، څلورپلاری اوغنی‌خیل. سنگوخیل دمندئی څخه ترغنی‌خیلوپوری دنازیانو په دروکی پراته‌دی.

له دی کبله، چی د شینوارو یوه برخه‌دخیبردتاریخی دری په شـا اوخـواکـی استوگنه لری نوخیبریانوپه نامه سره‌هم یا دیږی چی اورکزی اواپریدی هـم په همدی نومونوسره مشهوردی .

دتورخم اوشمشاد سیمی هم د علیشیرخیلوشینوارو داستوگنی‌سیمی دی . دلوارگی شینواری‌په خپلوخیلونوکی ویش د حجری له مخی ترسره کوی چی اوس دهرخیل حجری‌په‌لاندی ډول دی :

خوگاخیل (۱۷۲) حجری، شیخ‌ل خیل ۶۸ حجری، اشن خیل ۲۳ حجری، مختارخیل ۲۱ حجری اوغنی خیل ۳۵ حجری. دلوارگی شینـواری اکثـره د سوداگری په چاروبوخت دی اوهغه ترانسپورتی تجارتی لاری‌چی دکابل او پیښورترمینځ چلیږی دهمدی خلـکوپه لاس کی دی (۱) .

د لـوارگـی شینـواری د افغانستـان د شینـوارو سره مبنی اریـکـی لـری .

د لـوارگـی دشینـوارو شمال خواته شلمان شمـال ختیځ ته یی ملا گوری اوجنوب‌ختیځ ته یـی اپریدی‌موقعیت‌لری. دلوارگی سیمه د تور خـم‌نه دخیـبر داپریدوترسر حده شپږ میله اوزده اودری‌خلور میله پلنه ده :

شینواری په میلمه پالنه‌کی مشهوردی. ددوی حجری تل دمیلمنواومسا پرو پرمخ خلاصی وی. دحجروترخنگ یـی جوماتونه هم شته په دوی کی د جرگی سیستم دیرقوی دی اواکثره خلك خپلی لانجی‌دقومی جرگونه لارد اواروی : دلوارگی شینواری اکثره خپلی جرگی پەسپین‌جوما ت کی چی دلوارگی‌ترمینځ دلویـی هدیری سره موقعیت لری جوړوی په شینوارو کی لـکه د نورو پښتنی قبیلو پەخیردنـنواتی دودهم دیرقوی دی چی اروموریـی قبلوی اومنی‌یـی .

په دوی کی دسولی‌کولودودهم دپخواپه شان په خپل حال پـا تـی د ی چـی (تیږه) یـی بولی اواپریدی ورته (کانې) وایـی (۲) .

همدارازدباجوړپه الینگار، چمرکنډ، شاوگی ، شیخ با با اوسـره کمـره کی هم‌شینواری استوگنه لری:

دشیگل شینواری تقریباًدری‌سوه کاله‌پخوادځینوعواملو له کبله د سره کمره خواته تللی دی اودشیگل ځمـکه یـی له نوروقومونوخخه چی په هغه و خت کی کافران وونیولی‌وه. دشینـوارورا تگ شیگل ته اودنورو قو مو نوخخه دشیگل نیول دشیخ بابا‌په مشری چی اصلی نوم یـی (ذکریا) دی ترسـره شـوی دی.

---

(۱) اصلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۲۸۰-۱۸۶ مخونه .

ددوی سره دشیگل په نیولوکی ماموندوهم ملگرتیاوکړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیاهغه وخت چی دکنډرو کلا محاصره شوه نوشیخ باباامروکړچی ټول شینواری دی دکلادسو ځولوله پاره یوه یوه گیډی لرگی راوړی نوموړی کلاوسوځل شوه اوشینواری بریالی شول چی وروسته شیخ باباد شینواروترمینځ شیگل وو یشه چی په دی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کټه سید، امان کوټ، گر بوړی، کنډرو، زبربت ډاگ، ملا علم کلی، شینکی، غرتنگی اوشنگرشاورسیدل.

سلیمانخیلوته چاکوړی، شینگرگل، نیم لاچی، سیمه لام، بنردیت، سورمل، برگله یی اوماتینه ورسیدل (۱)

په لواړگی کی دعلیشیرخیلو څانگی دادی: خوگاخیل، شیخ مل خیل، پیروخیل، میردادخیل، اش خیل، مختارخیل، غنی خیل، پتمی خیل، بسی خیل، طالب خیل، سیدخیل، اشرف خیل، طوطی خیل، شربی خیل، بابی خیل، شدان خیل، مادورخیل، میاخیل اوعالم خانی:

دننگرهار په ولایت کی دشینواروشمیر (۱۵۵۲۷) تنه، دکونړ په ولایت کی (۵۰۰۰) تنه (۲) دلواړگی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه اودسره کمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی (۳)

طوطاخیل

داندړو دقبیلی یوښاخ اود غلجیو دټولنیز گروپ په ډله کی راځی. څرنگه چی ددوی. اصلی ځای د غزنی په ولایت کی ونودوی دځینو هواملو له کبله خپل اصلی ټاټوبی. پری ایښی اواوس د پکتیا په ولایت کی استوگنه لری. دغه خلک په سید کرم کی دگردیزیو، منگلو، ځاځیو، څدرانیواوداحمدزیوتر منځ

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادی جوړښت ۲۸-۲۹-۳۰ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۵۷ - ۵۸ مخونه.

(۳) نوموړی اثر (۳۷) مخ.

ژوند کوی. دوی دکرنی، مالداری اوسوداګری په چاوو بوخت دی. دپکتیاولایت دطوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کی (۲۲۳۴۰) تنوته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله دغلجیو په تولنیز ګروپ کی شامله ده اوداحمدزیو یوښاخ ګڼل کیږی. عبدالرحیم زی اکثره دننګرهار او لوګر په څیړو برخو کی استوګنه لری. یوشمیر عبدالرحیم زی دلغمان دولایت او ننګرهار ترمینځ دتورغره په لمن کی او سیږی چی دوی کوچیان دی (۲) همدار ازد لغمان دقرغیو په اولسوالی کی ددوی شمیر (۳۵۵۷) تنوته رسیږی .

ددغی قبیلی ټول شمیر د(٦٢٢٠)تنو په شااوخوکی ښودل شوی دی. یو شمیر عبدالرحیم زی دننګرهار ولایت دکامی په اولسوالی اودکوزکونړ په اولسوالیو کی هم میشته دی (۳)

علی خیل

که چیری دنسب شجره په غور سره وکتل شی نوجوته به شی چی سلیمان چی دهغه څخه دسلیما نخیلو قبیله رامنځ ته شوی د وهم ورور علی نومیده چی دهغه اولاده په علی خیلو سره شهرت لری. دوی غلجی پښتانه دی .حیات افغانی دعلی خیلو په باب داسی لیکلی: «دزرمت سیمه چی پښتانه یی زرمله بولی نیمایی اوسیدونکی یی علی خیل دی. پاتی یی په مقراو نوروسیمو کی استوګنه لری .دعلی خیلو دمندوزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی وړی څانګی یی پیدن خیل اوچندن خیل دی چی ددری کوتی په زامه سره هم

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۳ ۵ مخ.

(۲) دادر یم زیوکوچیانوسره دلیدنی اوکتنی په ترڅ کی می دهغوی دځینوسپین زیر ومشرانو څخه همدومره معلومات راټول کړل .(لیکوال)

(۳) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پادیزی چی دخوست په سیمه کی ددوی تقریباً خلور سوه کورنی میشته دی (۱).

یوزیات شمیر علی خیل دپکتیکادولایت په مرکز شرنه کی استوګنه لری چی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۶۸۴۷) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی.

دغزنی په ولایت کی علی خیل دغزنی په مرکز، دمقرپه اولسوالی، دګیلان په علاقه داری، دقره باغ په اولسوالی اود آب بند په علاقه داری کی استوګنه لری چی په هغه ولایت کی ددوی شمیر (۳۲۸۴۸) تنه ښودل شوی دی.

لنډه داچی په ټول افغانستان کی ددوی شمیر د(۸۳۵۴۳) تنو په شااوخوا کی دی (۲) دپکتیاولایت دځاځیو په اولسوالی کی هم یوه ځانګه د علی خیلو په نامه پادیزی، مګر دغه علی خیل ځاځی دی.

عمر خیل

عمرخیل هم دپښتو دغلجی دتولنیزی دلی پوری یوه اړونده قبیله ده چی ددوی استوګنی اصلی ځایونه دمیدان ولایت دنرخ علاقه داری اودلغمان ولایت دمرکز پوری مربوط دچهار دهی سیمه اوهمدارا زدکندز ولایت د علی آباد سیمه ده. همدار ازیوشمیر عمرخیل د بلخ دولایت دشولګری په اولسوالی کی هم استوګنه لری.

عمرخیل اکثره دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی، خوځرنګه چی دوی دعلم اوپوهی سره زیاته مینه لری نویوشمیریی په دولتی ملازمتو نومصروف دی (۳)

دلغمان ولایت دمیشته عمرخیلو شمیر (۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سر حدی کشور - ۷-۷۳- ۷۷ او ۷۸ مخونه.

(۳) دعمرخیلو دسپین زیرو اومشرا نوسره دهغوی په باب تر لاسه شوی معلومات.

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ٤۲ مخ جدول.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجی پښتانه دی اوځانونه په سلیمانخیلو ګډوی. دوی باید د هغو عیسی خیلوسره اشتباه نه شی چی دنیازی داولادی څخه دی. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت اویوشمیریی په نوروځایونو کی په متفرق اوخواره واره دول اوسیږی.

عیسی خیل

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی اوپه لودی قبایلوپوری یوه اړونده قبیله ده . عیسی خیل په اصل کی دنیازی ابن لودی اولاده ګڼله کیږی .

ویل کیږی چی په پیل کی دنیازی قبیله چی عیسی خیل یی یوه څانګه ګڼله کیږی دشلګرپه سیمه کی چی د غزنی له توا بعوځخه دی میشته ووچی وروسته داندرواونوروغلجیودغلبی له کبلهددغه ځایه څخه لیږدیدلوته مجبورشول اود سلیمان دغره په ختیځ ولمنواوتانك کی میشته شول . دوی په هغه وخت کی دشمیردلږوالی له کبله دغلجیوسره دمقابلی توان نه درلود.

کله چی په (۱۴۵۰) عیسوی کال کی بهاول لودی د هندوستان واکمن شو نود خپل قدرت دپیاورتیاله پاره یی له افغانستان نه دخپلی قبیلی خلك اونورپښتانه دنوکری اونوروپوځی دندود ترلاسه کولو له پاره راوغوښتل اوپه هندوستان کی یی دپښتنود میشته کیدلو له پاره یوعام فرمان جاری کړ. نوپه دغه وخت کی دنیازیوله قبیلی نه هم اکثره خلك هندوستان ته وکوچیدل اوپه شاهی دربار کی یی ملاز متونه ترلاسه کړل چی دهغوی له جملی نه هیبت خان نیازی اوعیسی خان نیازی چی اولاده یی په عیسی خیلوسره شهرت لری د سوری شیرشاه دواکمنی په وخت کی دخپل لیاقت اوپوهی په سبب دامارت رتبی ته ورسیدل اودومره شهرت یی ترلاسه کړچی هیبت خان داعظم هماپون خطاب ترلاسه کړاودپنجاب صوبدار

شواوعیسی خان دشاهی دربارخاص مشاورو چی ددی وروسته د سلیم شاه سره په جگړه کی ووژل‌شواودوی دهندوستان نه د غی سیمی ته راستا نه شول (۱)

دعیسی‌خپلوسیمه داباسین په اوزد وکی‌تردیرشومیلوزیاته غزیدلی‌ده. سوریی دولس میله دی او په دریو خوا ووکی لوروغرونو په غیږ کی‌نیولی‌ده . د دوی سیمه‌دیره‌حاصلخیزه‌ده‌چی‌پریمانه‌اوبه اوگڼ شمیرنفوس لری او دیرښه کښت یکی کیږی (۲)

کله چی عیسی خیلود لومړی ځل له پاره په دغه ځای کی خپله قبضه ټینګه کړه نودوی پرخپلوښاخونو با ندی مقبوضه سیمه وویشله پـه دی دول چی ممون خیلوته یی یووبرخه، زکوخیلوته‌یی یوه برخه، اپوخیلوته یوه‌برخه‌او بنبیره‌ته یی یوه برخه ورکړه . ددوی نوری څانګی دا دی : شمشی خیل ، احمد خیـل ،خضر-خیـل ، بهارخیل، بادین زی، پرالی‌خیل ،شیخ عمرخیل ،عثمان‌خیل ،عمرخیل، میرزا خیل‌او خانی خیل(۳)

غرشین

د غرشین قبیلی‌دسیمی‌دتمیی دوجهی‌په باب داسی ویل کیږی‌چی‌د دوی نیکه یودیر منلی‌اوخدای لمانځونـکی انسان وچی‌د خپلی دعا په سبب یی یووچ غرشین کړ. حیات‌افغانی لیکی: څرنګه چی د پښتوپه ژبه کی‌دده نوم له دووکلمو(غر) او (شین) نه‌مرکب شوی دی‌نو دده‌او لاده هم د هغی پـه سبب په غرشینو بـا نډی مشهورشوی دی .

غرشین اکثره دکندهارپه‌غرنیوسیمو کی میشته دی او دوی ته خلك په-درنده سترګه‌ګوری . د غـرشینو څوکورنی دراولپـنډی د ضلعی د برهان د سیمی پـه غرشین نومی ځای کی استوګنه لـری (٤)

---

(۱) حیات افغانی ـ ۸۷۹ـ ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم‌توك ٤٧ مخ.

(۲) حیات افغانی ٧٨٤ مخ .

(۳) نوموری‌اثر ۲۵۷ مخ .

غرغښت

دپښتنو په قبایلو کی یوهم دغرغښت ټولنیز ګروپ دی چی په دغه ټولنیز ګروپ پوری یوشمیر قبیلی ،څانګی اوخیلونه اړه لری. دوی دغرغښتی پښتنو په نامه سره هم شهرت لری .داسری په پښتنو کی دیر مشهور نیکه دی اوله پخوازمانو څخه مورخانو دده نوم اوحال لیکلی دی. په پښتنی عنعنه کی هم داسری یوخورالوی پښتون اومشهور نیکه ګڼل کیږی . ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) داکبرمغولی پاچامؤرخ په دی ډول سره کوی «په پښتنو کی دری ورونه بیټنی ،غرغښت اوسربن دیرمشهور نیکونه دی»(۱)

دروا یاتو سره سم دی د۳۸۸هـ کال په شااوخواکی ژوندی و.

د« پښتواو پښتانه په سهیلی پښتو نخوا» نومی کتاب لیکوال د غرغښتو په باب داسی عقیده لری : «غرغښت اصلاله دووتورو(کلمو) څخه مرکب دی چی غراوغښت دی اودغه زړه آریایی کلمه دګورګښت، ګرګښت ،غورګښت اوغرګښت څخه را وتلی ده چی معنی پی دغروګرځیدونکی یاپه بله ژبه د غ رواوسید ونکی رائی اومـوږ غرغښتیان دغروال ، فرزندان کوه، زا ده ګان کوه او یاد غرزیو په نومونو سـره هـم یادولای شو (۲)

دروایاتو مطابق دغرغښت دری زامن درلودل یعنی دانی ، بابی اومندو چی په دوی کی ددانی داولادی شمیرزیات دی اوددانی په اولاده کی د کاکړو قبیله د یره مهمه ګڼله کیږی (۳) چی ذکر به یی په خپل ردیف کی شو ی دی .

په غرغښتو کی نوری مشهوری څانګی دادی : ۱ـ پښی ۲ـ ناغر۳داوی ٤ـ ګدون یاجدون. دغرغښتو یوشمیر دراولپنډی دضلعی په چهچهه اوهم د هزاره پـه سیمو کی میشته دی لـکه چی په چهچهه کی یوه سیمه دغرغښتی په نامه سره یادیږی.(٤)

---

(۱) آئین اکبری لومری توک ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ـ ۳۷مخ.

(۳) پښتانه دتاریخ پـر نپاکی ـ ۱۱٦٤ـ ۱۳۲۷ مخونه .

(٤)حیات افغانی۳۷۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

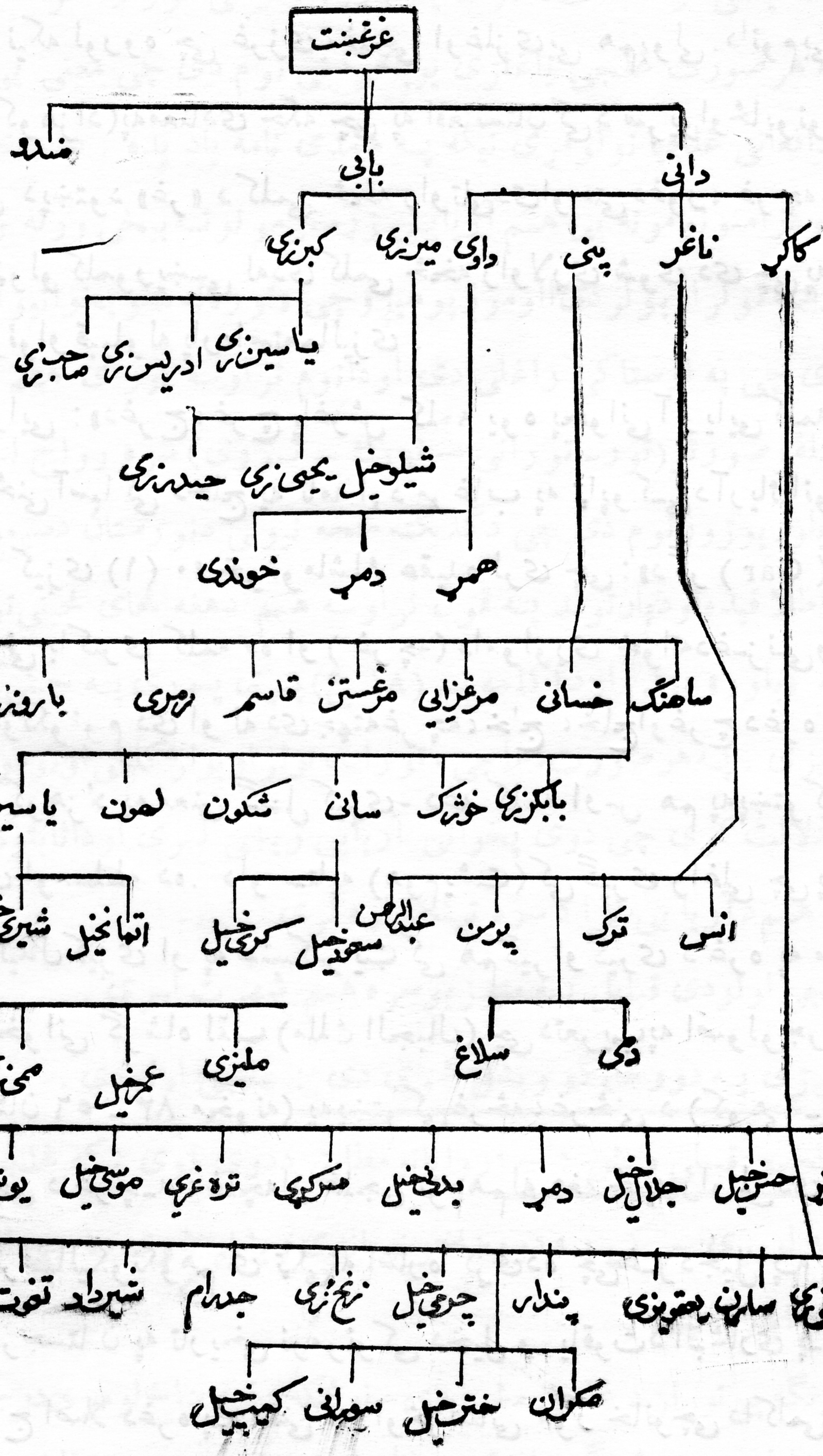

غلجی

دپښتنو دقبیلو په لړکی یوهم د غلجی قبیله ده چی دبی بی متوله نسله څخه ده چی دبیت نیکه لوروه چی غرزی، غلجی اوغلزی یی هم بولی. دانوم بی له شکه د(غرزی)او(کوهزاد)په معنادی څکه چی په افغانستان کی د سړیواوځایونو دزیاتو نو مونوریښی دپښتود «غر» دکلمی څخه راوتلی دی اوحتی دغور، غرچه، غرج غاج اوخاج دتولو کلمو ریښی له دی کلمی څخه راولاړی شوی دی چی په منځنی آسیا کی دځایونواو قبیلو له پاره استعمالیزی .

یارتولد وایی : «دغرج، غرچ یاغرش کلمه یوه پخوانی آریایی کلمه ده چی تراوسه په منځنی آسیا کی دخاج په نامه اود مرغاب په تاپوکی دآریائیانو استو- ګنځی ته ویل کیږی (۱) » خوتوماشلم عقیده لری چی: «دګر (Gar) یعنی غرکلمه لرغونی باکتری کلمه ده او (غرچه) دامولوری خواته دغزنی ولایت د آریایی اوسیدونکو نوم دی او له دی جهته غرچه، خاج ، خاج اوغرچ دغره زوی یا غرزی دی اودکوهزاد په معنی ګنبل کیږی- دغه کلمه اوس هم په پښتو کی دغره په معنی ژوندی اومسلطه ده. داو ستاپه (هوم یشت) کی ګیری راغلی چی په خرده اوستا کی هم لیدل کیږی او په سنسکریت کی هم ګیراوګیری د غره په معناده . حتی عربانود پخوانی ګرشاه لقب (ملك الجبال) چی دتعریب په اصولو جرشاه دی (تاریخ طبرستان ٥٦ - ٨٣ مخونه) په پښتو کی غرخه، غرځنی د (کوهی - غرنی) په معنی دی چی د غرچه ، غلچه او غلجی نوم هم له هغه ځایه راوتلی دی

عربی جغرافیالیکونکو هم ی تکی ته اشاره کړی ده چی غردجبل په معنی د غرشستان اوغرجستان په تاریخی نومونو کی دخیل و. یاقوت د البشاری په حواله وایی چی: غرج اصلا دغره په معنی دی اوخراسانی مور خانوچی داکلمی دخپلو هیواد والو څخه اوریدلی دی هم دغرجستان نوم په اصلی شکل «غرستان» لیکلی

---

(۱) قدرت الله حداد « غرزی ، غلجی او خلجی دتاریخ پوهانو نوله نظره» ، دکابل مجله ۳ ګڼه ۱۸ جلد ۱ ٤ مخ .(۱۳۳۸ کال .

دی چی دغرستان څخه عبارت دغره اوسیدونکی دی . منهاج سراج جوز جانی چی زموزدهیوادد مورخینو څخه وزیاتره دعربو دغرجستان او غرشستان پرځای غرستان لیکی اودطبقات ناصری په زرونسخوکی څووارە غرستان لیدل کیږی .

په هرصورت غلجی یاغلزی یوپخوانی نوم دی چی معنی یی دغره زوی دی اودافغانی غلجیا نولومړی نیکه په همدی نامه یادیده . ده دری زامن درلودل اودزامنونومونه یی هم آریایی زرونومونوته بیخی ورته والی لری چی هغه توران ، تولراوبولردی اوموږپوهیږو چی «تور» له هغو پخوانیو اریایی نومونو څخه دی چی په اوستاکی راغلی دی اودانوم تراوسه پوری هم په پښتنوکی په مختلفوصورتو (تور- تورانی — تورك — توری) سره رواج لری. همداراز بولریابلوریوزورنوم دی چی دگلگشته څخه نیولی دنورستان دسیمو پوری خلکو بانای اطلاقیده اودبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای لحینی تورپوښه قبایل څانونه «بلور» بولی اوداکلمه تر (۱۸ ع) پیری پوری په چینی کتابونوکی لیدله کیږی . په هرصورت دغلجی ، توران ، تولراوبولر کلمی اونومونه تول پردی باندی دلالت کوی چی دوی پخوانی آریایی ریښی لری اوداثابتوی چی افغانی غلجیان هم دآریایی نژاد سره تینګه اړه لری .

غلجی اولودی قبایل په متوزیوسره هم شهرت لری .

متوزی په دووڅانګو ویشل شوی دی : غلجی اولودی .

دغلجیودقبیلی ویش : — دروایاتومطابق ددوی لوی نیکه غلجی وچی دغه قبیله په لومړی سرکی په دووښاخونوباندی ویشل شوی ده چی لومړی توران اودویم ابراهیم .

څرنګه چی توران د غلجی مشرزوی و نوځکه دغه ښاخ لومړی درجه ګڼل کیږی. دتوران ښاخ په دووڅانګو باندی ویشل شوی دی لومړی هوتلك دویم توخی چی دغه دواړه څانګی وروسته بیا په نورو ډیرو شعبو اوڅانګو باندی ویشل شوی دی (۱)

(۱) حیات افغانی ، ۲۶۸ مخ

ابراهیم دوه زامن درلودل چی دهغه دشپږو لمسیا نو نه شپږلوی ښاخونه رامینځ ته شوی دی چی دابراهیم غلجیو په نامه سره یادیږی په دی دول چی سلیما نخیل، علی خیل اواکاخیل چی دا دری واړه ښاخونه مجموعاً دخپل نیکه (ایزب) په نوم بلل کیږی. څلورم سهاك، پنځم اندر، شپږم تره کی چی له دوی نه وروسته نوری ډیری څانګی هم رامنځ ته شوی دی.

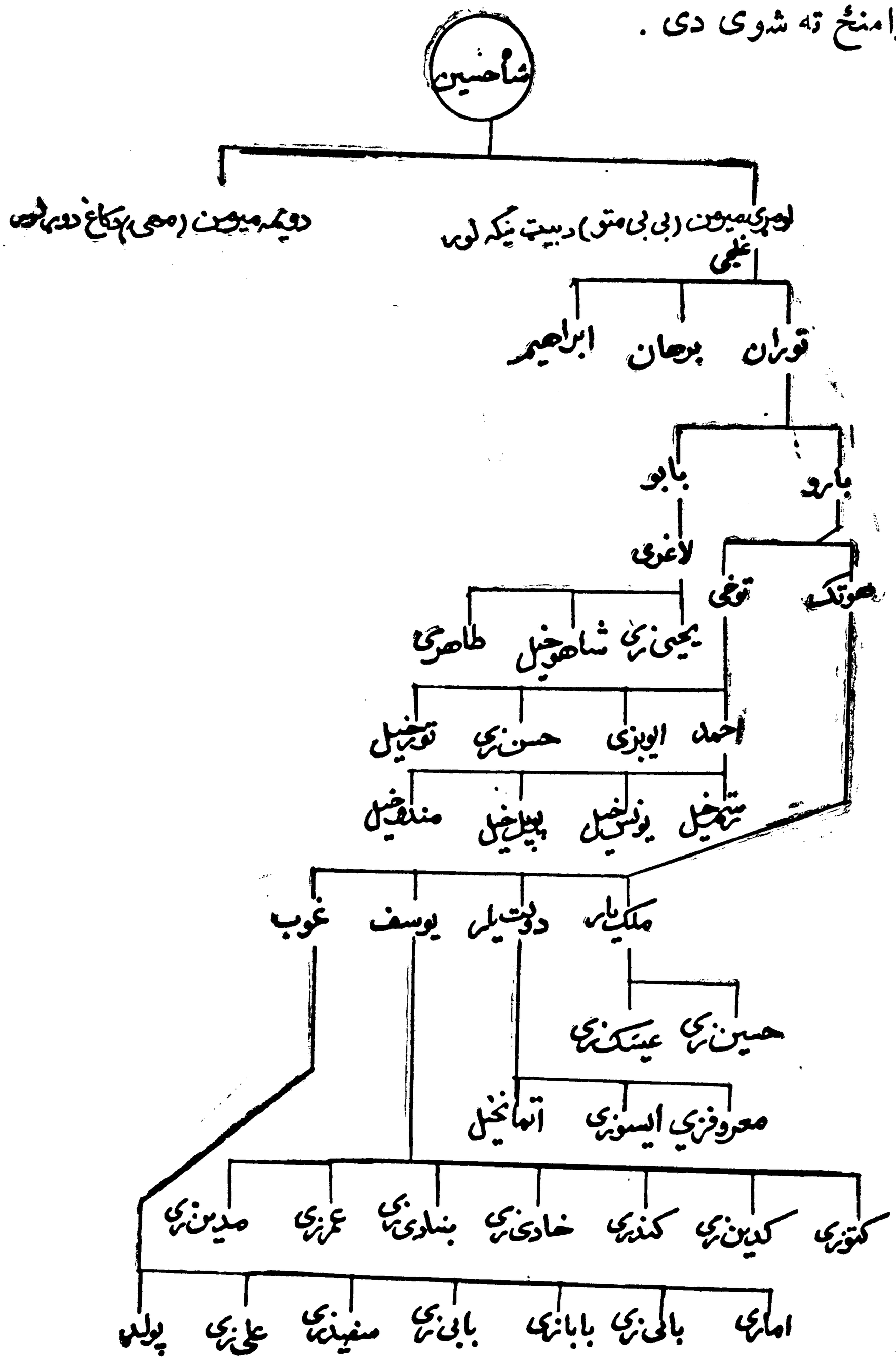

(۱)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۳۳ مخ .

غـوریا خیـــل

ددغی قبیلی خلك هـم ځانوتـه سرینی پښتانـه بولی اوویل کیزی چی د سهربن دزوی خرشبون له اولادی څخه دی . څرنگه چی ددوی لوی نیکه غری یا غوریا نومیدنوله دی کبله ددوی نسل لـه غوریاخیل هـم وایی. په تاریخ حیات افغانـی کی کښل شوی دی چی: «غـوریـا څـلور زامـن درلـودل ۱ــ دولت یـار: چـی دهغه له اولادی څخه دمومند واوداود زیودوه ښا خو نـه مینځ تـه را غـلی دی. ۲ــ خلیل ۳ــ څمکنی ٤ــ زیـران .

د پښتنو د تاریخ مؤلف قاضی عطاالله خان لیکی : مومند ، خلیل اوداود زوته غوریا ـ خیل وایی . تقریباً د ۱٤۵۰ ع کال په خوا اوشاکـی دوی دغزنـی لویـد یـځ تـه دترلك سیندپه خواکی اوسیدل. بابر په خپل تزك کی د دی قبیلی داوسیدو ځای ذکر د(مشد) اوسمگانـه کلیو پـه خوا وشاکی کوی د څیرنونـه وروسته معلو میزی چی داکلی دغزنی جنوب تـه واقع دی . هر کله چی بابر د غلجیو دملك دتقسیم له پاره په ۱۵۰۷ ع کال کی غزنی ته روان شواودسرده په مقام باندی کوزشو (سرده ۲۵ یا ۳۰ میله دغزنی نـه سویل تـه موقعیت لری) نوبابروایی چی ماتـه خبرو شوچـی د مومندو لـوی لویی قبیلی پـه مشد او سمگانه کی پرتی دی امیرانوماتـه وویل چی ددوی اوت کول په کاردی ، مگر بابروایی چی ما ورتـه وویل چی مـوزخپل رعیت تـه نقصان رسـول مناسب نـه گڼو.

څرنگه چی ددغی قبیلی پـه شمیر کی ز یاتوالی راغی نودوی دغزنی نـه کابل اودکابل څخه دننگرهـار خواتـه راوخوځیدل اودننگرهـار نـه یی د خیبرپـه لاره پښورتـه کوچ وکـراوددلازاکوله قبیلی سره یی چی لادمخه یی پرپښور باندی قبضه

ټینګ کړی وه دسلطان پوری په سیمه کی چی خلك یی جنګ پوری هم بولی مخامخ او ددوی ترمینځ سخته جګړه پیښه شوه او دیو روایت له مخی میرزا کامران په دی غرض چی دهمایون په مقابله کی داطاقتوره قبیله دځان سره ملګری کړی په دغه جګړه کی یی له دغی قبیلی سره مرسته وکړه چی په نتیجه کی دلازاکو ماتی وخوړه ځینی دجنګ په ډګر کی ووژل شول او ځینی یی هم دهزارخانی په ویاله کی ډوب شول که څه هم دغه ویاله په معمولی ډول دومره اوبه نه درلودی چی څوك دی ډوب کړای شی، خود دغی ویالی په پورتنی برخی کی دومره زیات باران اوریدلی وچی دلازاك یی ډوب کړل. تر دغی سوبی وروسته نوموړی سیمه دمومندو، داودزیو او خلیلو لاس ته ورغله او دپیښور پراخه، اواره او میدانی سیمه یی ونیوله او دلازاك دلنډی سین څخه پوری وتل او دلنګر کوټ په میره او نورو ځایونو کی میشته شول بیا وروسته هغه وخت چی دیوسفزیو مشرخان - کجو ونود دغی قبیلی او یوسفزیو ترمینځ دشیخ ټپور په سیمه کی ډیره سخته جګړه وشوه او غوریا خیلو ته ډیر زیان ورسید په تیره بیا دخلیلو د ښاخ نه چی خلك یی ډیر جنګیالی ووزیات شمیر کسان ووژل شول، خود ماتی سره سره یوسفزیو د دی جرئت ونه کړ چی د دوی مقبوضه سیمی ونیسی. ددغی قبیلی ملك یا خان ته په پیښور کی غوریا خیل ارباب وایی خود هغوی دواك ترمینځ تو پیر شته. ددغی قبیلی په ځینو ځایونو کی ملك دډیر زیات واك څښتن دی خو په ځینی ځایونو کی یی اختیار لږ وی.

داخبره هم د یاد ولوړ ده چی د غوریا خیلو دلیږد په وخت کی یو شمیر په غزنی، لوګر، کابل او ننګرهار کی پاتی شول چی تر اوسه هم په دغو سیمو کی استوګنه لری.

قاضی خیل

دوی سربنی پښتانه دی او دمندړو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی څانګه دیوسفزیو دسیمی په سد هوم او دمقام درود پرغاړه او لږ شمیر یی دمهابڼ د غره

---

(۱) حیات افغانی ۳۴۴ - ۳۴۵ - ۳۴۶ مخونه .

په شمالي څنډه کې میشته دی. په دوی کې قاضي غلام قادر خان (چې په قاضي قادرو) سره مشهور و او دده زامن قاضي سعداله، قاضي فضل قادر او قاضي نصراله دانګریزي سرکار ښه خدمتګاران و و (۱)

قلندر خیل

دوی غلجي پښتانه دي او د سلیمان خیلو دلوی تبریو ښاخ ګڼل کیږي قلندر خیل په کټواز کې استوګنه لري چې تږدي دیرش میله د غزني په سهیل کې پراته دي (۲)

د کټواز شمال ته د اندړو سیمه، جنوب ته یې ارګون، ختیځ ته یې ګردیز او زرمت او لویدیز ته یې د غزني لویه ناوه پرته ده.

د کټواز د مځکو لسمه برخه په کاریز واویه کیږي او پاتې مځکه یې د دښت او مال څړ په شکل ده چې په دې وروستیو کلونو کې ځینې تجارانو او هغو کسانو چې په هند کې یې پیسې بندي کړي دي د کټواز د ځمکو یوه برخه دژور و څاه ګانو او واټر پمپو نو په لګولو سره تر کرنې لاندې نیولې ده او د داد ور حاصل ځینې اخلي. مهم حاصلات یې غنم، جوار او پالیزونه دي (۳)

قوال خیل

لکه څرنګه چې دیو سفزیو، ګګیا ښیو او ترکلاښیو په بحثونو کې راغلي دي هغه وقت چې خاشي خیل او غوریا خیل په تیره بیا دیو سفزیو قبیله د کندهار دشا او خواسیمو څخه د کابل خواته وکوچیدل نو په هغه وخت کې چې کله کابل ته راغلل نو مغولي سلطان ابوسعید په کابل حکومت کاوه او به دغه وخت کې د خاښي خیلو لوی مشر ملك سلیمان شاه بن ملك تاج الدین بن ملك رځړو. تر هغه وخته وروسته کله چې مرزا الغ بیګ پاچاشو سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته ورکړه. تر هغه وروسته دیو سفزیو او میرزا الغ بیګ ترمینځ مخالفتونه رامینځ

(۱) حیات افغانی - ۶۷۸ مخ.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوك - ۱۳۶ مخ.

(۳) دغزني تاریخي جغرافیا - ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته‌شول . مرزاالغ بیگ‌هم دیو سفزیوپر خلاف‌بانی‌لتولی هوچی یوه‌ورځ یی دیو سفزیو نهه سوه‌تنه مشران میلمانه کړل اوپه دی توګه یی غوښتل چی‌دوی‌له منځه‌یوسی چی په پای کی یی همدا سی وکړل . کـله‌چی یی‌دوی‌دمیلمستیا له‌پاره وغوښتل نودخپلو کسانو په‌واسطه یی‌دوی بی‌وسلی(خالع سلاح) کړل.ددغو بندیانـو نوپه‌جمله کی یوقدوة المکا شفین شیـخ‌عثمان بن موتی مولیزی‌چی د هغه وخت دلو یوولیا نو څخه شمیرل کیده‌اودیوسفز یواولس هغه ته‌دیره عقیده‌اوارادت درلودهم‌شامل‌و. په‌هغـه‌وخت کی چی مرزا الـغ بیګ دغه اشخاص بندیان کړی وونودیوسفزیو یو تن نامتوشیخ او درویش (تورقوال)چی‌دیوسفز یو دمولیزی دښاخ‌څخه وکندهار ته دسیاحت له پاره تللی وهغه هـم په‌دغـه وخت کی‌دربارته راننوت. په‌دغه وخت کی شیخ عثمان غږ کړچی:((وګورې‌هغه دی تورقوال هم راغی په‌دی‌واقعه کی‌راسره‌شـریك شو))

په‌اوسنی وخت کی‌هم دیو سفزیودمو لیزی‌په څانګه کی یوه‌دلـه شته چی‌په همدی د(تورقوال) او اولاده‌اودقوال خیلوپه‌نامه سره یادیږی (۱)

یوشمیر قوال خیل دلغمان دولایت دقوال‌خیلوپه کلی کـی‌هم استوګنه‌لری.

کـاسی

که چیری دنسب شجره وګورونوخرګنده به شی چی‌کاسیا ن د سـربن‌په تولنیزګروپ کی‌شمیرل کیږی. کا سیان په یوولسو څا نـګوو یشل‌شوی دی چی دشپږوارو قبیله‌هم په‌دوی کې شامله‌ده. ویل کیږی‌چی‌دسربن زوی‌خرشبون هوی زامن‌درلودل چی عبارت ووله(کند، زمنداو کاسی‌څخه). پښتانه دتاریخ په رښتاکی دکاسیا نوپه هـکله وا یـی: « د پټی خزانی د روا یت نه معلو میږی چی‌دخرشبون په اولادکی‌دکنداوځمنداولاده دغوری مرغی‌نه‌دغزنی، کا بل او دپیښورد وادی په لورمهاجرت غوره کړ، نوپه دغه وخت کی کاسیان بـیر تـه

---

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۲٤ مخ.

دسلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول، البته ددوی یوی قبیلی (شینواړو) دخانبی خیلوسره مهاجرت وکړ اودخیبرپه غرنیوسیمو کی میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغرغښت په تولنیز ګروپ کی یوه ستره قبیله ده. دځینوروایاتو مطابق ددغی قبیلی لوی نیکه کاك نومید چی یو زاهد او نیك انسان واوداسی ویل کیږی چی کاك نیکه دغیاث الدین غوری دواکمنی په وخت کی وفات شو او مزاریی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلی اوپخوانی تاتوبی په پخوانیوزړوکتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلك دځوب اوبوری تاریخی ناوی دکاکړستان په نامه یادوی.

په تاریخ حیات افغانی کی راغلی دی: «دکاکړودسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبی څنډی مو قعیت لری. شمال لویدیځ ته یی دار غستان سیمه اوهم دتوبی هغه برخه موقعیت لری چی اخکزی درانیان پکی اوسی، لویدیځ اوسهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینوترینو دعلاقی یوه برخه اودسلیمان دغره یوه لړی موقعیت لری. ددوی توله سیمه تقریباً دسلومیلو په اندازه ده چی توله غرنی اودغرونو په واسطه احاطه شوی ده اوتر تولوځخه لوی غړ یی له شمال څخه جنوب خواته غزیدلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خوانه څوك شمالی خواته راشی نولومړی به دسپیوناداغ سیمی ته راورسیږی چی یو لوړاوسور میدان دی چی یوازی دمالونوځرولو لهپاره مناسب ګڼل کیږی، خو لویدیځ تی یی دیری لویی وادی ګانی چی د غرونو په مینځ کی موقعیت لری

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شته چی دهغوله جملی نه دتوری مرغه، برشور، ترین، توگی او هنه وادی گانی دیری مشهوری دی (۱)

ارواښاد استاد عبدالروف بینوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کی د کاکړو سیمی داسی معرفی کوی:

۱- دبرشوردره : چی د«لوړی» له چینی څخه راشروع شوی ده بیادپښین ترعلاقی پوری پرته ده شمال ته یی د توبی دحد سره نښتی ده اوپه دی علاقه کی دکاکړو«تره غری» او«سنتیا» تپی اوسیږی.

۲- دکنچوغی دره : دایوه تنگه دره ده چی دکنډ دغره لمرلویدیز خوا ته واقع اوتخمیناً دیرش میله اوږده اوښه آباده ده. په دی علاقه کی دکاکړو دسنتیا تپه میشته ده اوددی علاقی خان په «ورگس» کی او سیږی.

۳- دهنه دره : د«شال» دعلاقی سره لگیدلی ده. د اعلاقه داعلیحضرت احمد شاه باباله خوادقلات نصیرخان ته دده دخد متونوپه بدل کی ورکړل شوی وه.

۴- دبوری سیمه : دبوری علاقه ښه پراخه اوزرخیزه ده یورودهم پکی بهیږی اوځو کاریزونه هم لری په دی علاقه کی دکاکړودولس طایفی اوسیږی.

توره مرغه، ترین اوتوگی یی هم مشهور دی.» (۱)

دکاکړو دځینو ښاخو نوتفصیل په لاندی ډول دی :

۱- سنځرخیل ۲- سنتیا ۳- تره غری چی اوس به هریو ښاخ په لاندی توگه وپیژنو :

۱- سنځرخیل : -دروایاتومطابق سنځر نیکه پوتورزن مشراومنلی روحانی شخصیت وچی د مغولو پرخلاف یی اوږدی مبارزی کړی دی. ویل کیږی چی دده مزارپه کوسه (*) کی دی اودیر شمیر خلک دده مزارته ورځی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۳٤ مخ.

(*) کوسه دکاکړستان دژوب په سیمه کی موقعیت لری (لیکوال)

پروفیسر سیال کاکړ دسنځرخیلو کاکړو په باب په خیل کتاب (پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا) کی لیکی:

«دکاکړونوایی اوسرداری له پخواڅخه د سنځرخیلو په لاس کی. ده دوی دشمیر په لحاظ دکاکړو تربل هرتبر زیات دی (۱)»

دسنځرخیلوښاخ په لاندنیوڅانګو ویشل شوی دی:

۱- علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برن خیل ٥- سنخیل ٦- هرمزئی ۷- تیمنی ۸- عرب خیل ۹- پښیزون ۱۰- نیسی ۱۱- کدیزی ۱۲- دومړان.

۲- سنتیا: داهم دکاکړویوښاخ دی. دروایاتوله مخی دوی دسنت نیکه او لاده دی دتاریخ په اوږدوکی سنتیا کاکړوتوری وهلی اوتاریخی رجال یی پیدا کړی دی په کاکړوکی دشمیر په لحاظ له سنځرخیلوڅخه وروسته د سنتیا کاکړو شمیر زیات دی. هییت خان کاکړچی دخان جهان لودی دلوری دسمانا حاکم و اودمخزن افغانی په تالیف کی لویه برخه لری د سنتیا کاکړو څخه و.

دوی په هندوباغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نوحصار، غبرګ غوڅکی، خانوزی، بلوزی، رود ملازی، مستنګ اوپه ځینو نوروځا یو نوکی میشته دی (۲)

دسنتیا ښاخ په لاندی خیلونوو یشل شوی دی:

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارینګ زی ٥- شموزی ٦- ملازی اوعیسی خیل.

۳- تره غری: تره غری هم دکاکړو یومشهورښاخ دی چی زیات شمیرنفوس لری تره غری په دریوڅانګو ویشل شوی یعنی احمدخیل، سلیمان خیل او بارکزی.

موسی خیل:

دکاکړودغه ښاخ دکاکړستان دبوری دتاریخی ناوی په موسی خیل تحصیل

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی (۷۷-۷۸) مخونه.

کی آبادی . په کندهار ، زابل، سیوری اودغزنی په ولایت کی له پخوا څخه موسی خیل کاکړ استوګنه لری :

دغزنی دولایت دشلګړ په اولسوالی کی تراوسه پوری هم موسی خیل کاکړ آباد دی .

کسایی :

کسایی د کاکړو ښاخ دی چی دشال په دره کی آباداو میشته دی ، خواحمد شاه ابدالی دادره دبلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه ګڼل کیږی (۱)

هندوستانی کاکړ :

په (پښتنو) کی به داسی یوه لوی یه قبیله یا ښاخ نه وی چی او لاده یی په هندوستان کی ونه لیدل شی ، خو په هغوی کی ځینی داسی خلک هم شته چی دخپلی وړاندینی قبیلی داوسیدولهځای نه خبر نه دی اودورورګلوی او یکی خو په مطلق دول په کی نشته . په همدی دول دکاکړو اکثره دلی دهندوستان په ځینو ضلعو کی میشته اودځمکو خاوندان دی لکه چی درهتک د ضلعی په کوهانو کی دتفرق ابن کاکړ اولادی دعلی خیلو اله ښاخ څخه دابوسعید زی څانګه اونور کاکړ آباددی اوشمیریی دحیات افغانی له مخی تقریباً (۳۰۰۰) دری زرو تنو ته رسیږی . داسی روایت هم شته چی دسلطان ابراهیم لودی دواکمنی په وخت کی عبدالمالی (*) ابوسعیدزی کاکړ دخپلو دریوورونو سره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کی میشته شو. دسلطان ابراهیم لودی ترمرینی وروسته عبدالمالی بیرته خپل اصلی استوګنځی یعنی بوری ته راستون شو ، خودهغه وروردنورو کاکړو سره هلته میشته شو (۲)

---

(۱) دپښتنو تاریخ لومړی توک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په لودی پښتنا نه نومی اثر کی دده نوم عبد العلی ښودلی دی. (لیکوال)

(۲) حیات افغانی ۳۷۹ مخ .

دبلندشهر پـه ضلعه کی دپښتـنو (۹٦) سیمی شته چی دهغوله جمله نه د ولس ځایونه مشهوردی اوپه هغه ځایونو کی هم پښتانه کاکړاو سیزی په تیره بیاددوی زیات شمیردخورجه په سیمه کی ژونـدکوی. پـه غالب گـومان د بلند شهر پـه ضلعه کی ددوی شمیرله ځلور زرو کسانو نه لږنه دی . ددی نه پرته نور پښتانه هم دلته ډیردی اوداسی اوریدل کیږی چی په بنگال اودکن کی هم دکاکړو دقبیلی ځو کورنی شته اوپه نورو ضلعو کی هم کاکړلیدل کیږی. هندوستانی کاکړ په فزیکی جوړښت: دود اود ستورکی پـه هیـڅ دول د افغانستان له کاکړوسره ورته والی نه لری (۱)

ددغی قبیلی داستوګنی ځـایـو نـه:

د کاکړو قبیله په پښین، سیوی، مستنګ، کندهار، هرات، اوروزګـان، ارغنـداو، هلمند، زابل، غزنی، کوهدامن، معروف، کرز، پنجوایی، افغانی ترکستان، ننګرهار، لغمان، پیښور، اشنغر، باجور، سوات، مردان، هزاره ایبټ آباد، شکارپـور، بنګلـه دیش، ایران او دهند په اکثر ځایونو کی میشته دی (۲)

د کاکړو دود اود ستـور:

د کاکړو په ځیر لویه قبیله کی دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی پـه تیره بیاد کاکړو قبیله لـکه څرنګه چی د نسب په شجره کی لیدل کیږی په د یرو ښاخونو باندی ویشل شوی ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نورې وړې څانګی راوتلی دی او بیا د کاکړو په لویه سیمه کی خواره واره شوی دی نو ځـکه د دوی دود او دستور او رواجونه سره توپیر لری .

د کاکړوهغه پښه چی دبرشور په سیمه کی استوګنه لری روا جونه او دودونه یـی د دوی همسایه قبیلی ترین ته ورته والی لری اود پاتی لوید یځو کاکړو پوښتاك او دود اود ستور ا څکـ زیود رانیوته نږد پـوالی لری او هغه شخړی او لانجی چی

---

(۱) حیات افغانی ۲۷۹ مخ.

(۲) پښتو اوپښتانه پهسهیلی پښتو نخواکی ٥٦ مخ.

د دوی ترمینځ پیښی شی د کلیو د ملکانو او سپین زیرو پـه مرسته اوسلا مشوره بی فیصله کوی، خو په ختیځو کاکړو کی یو لږ څه بی انـتظا می مـوجود ده . د بوری اوسیدونـکی عرب خیل عمو ماً په خـپلو مینځو کی کی جنګونه اوشخړی کوی که څه هم ځینی وختونه سپین زیری او منصفان دشخړو داوارولولـه پا ره هڅی او تلاشونه کوی، خوعموماً دغه شخړی دتـوری په زور فیصـله کیـږی .

کسبونه

د کاکړو د قبـیلی خلك عموماً په دوو کسبونو یعنی کرنی اومالدا ری بوخت دی خوځرنګه چی د کرنی ځمکی ددغه بی شمیره قبیلی دګوزاری له پاره کا فی نه دی نو دوی په خپلو کسبونو کی زیار کښنه دی د غرونو په منځ کی دپوونده کاکړو کیږدی اودپسونو دیری رمی ترستر ګو کیږی . بوشمیر خلك یی په دولتی دوایرو کی هم کار کوی .

ختیځ کاکړ زیاتره د میږو اووزو اولږ شمیر دغوایانو رمی هم ساتی، خو او یدیځ کاکړ اوښان هم ساتی. دوی په سوداګری هم بوخت دی خودخپلی سیمی نه بهر ته لږ تګ اوراتـګ کوی .

پیداوار

د کاکړو په سیمه کی غنم، جـوار، اوربشی، تماکو، مرچ اوزیره کرل کیږی همداراز ددوی په سیمه کی بادام، انګور، زردالو، منی، انځر، انار، توت، او آلوچی پـیداکیږی .

همدارازددوی په سیمه کی پیاز، شلغم، مولی، ګازری، نوری، بیندی، کدو، بانجان اوپالك هم په پریمانه اندازه کرل کیږی :

پوښاك

د کاکړستان سیمه په کلتوری لحاظ دیره بډایه اودپښتونخواد دیرو سیمونه په تهـذیبی ډګر کی ورا نـدی ده. ددوی کراستی، کمبلی، پوستـینچی اود چکن جامی دیرشهرت لری .

دوی دلمخی دوله ټوکرانو څخه د پښتنو کومی جوړوی . و یـل کیـږی چی ابدالی احمد شاه دخپلی واکمنی په وخت کی یوه ورځ د تو بی په غره کی په ښکار کولو بوخت واوهلته یی د کوسی پـوښتو کاکړ وځخه ددغی جامی د نامه پوښتـنه وکړه دوی ورته ووېـل چی داکوسی دی ، خواحمد شاه بابا ووېـل چی په د غی جامی باندی باید د (راحت جامی) نوم کیښودل شی (۱)

اوس ددوی د نارېـنه ووپوښتاك نورو پښتنوته ورته والی لـړی .

کرلانې

د پښـتنی قبایلو په لړکی یوهم د کرلانې ټولنیز ګروپ دی چی په بیـلو بیلو ښاخونـو ویشل شوی دی . دکرلانیو دپلرونو او نیکو نو په باب دیر مختلف او بیل بیل افسانوی روایات موجود دی د مثا ل پـه توګه دلا زاك چـی د کرلانې پښتنو یوقوی ښاخ دی عقیده څرګند وی چی د کرلا ن پلارسید قاف نو میدچی په اتم پښت کی حضرت امام حسین (رض) ته ورسیږی.

د څټکو قبیله د کرلانې پلارهونی بولی اوشینکټ عقیده لری چی کرلانې د کوم شهزاده زوی و . همدا رازدخوګیا نیو ښاخ عقیده څر ګند وی چی دی د عبدا لـه اورمړزوی دی. د کرلانې داولادی نه ځینی خلك وایی هغه وخت چی کرلان نومی (۲) ماشوم نوی دنیاته راغی نو په هغه ځای کی لښکر یو ه شپه تم شوی او بیاله هغه ځایه تللی و. دغه ماشوم داوسپنی تریوی کړا یی لا ندی و او بیاد عبدالله نو می لـه خوا چی داورمړود قبیلی څخه وو موندل شو نو ځکه د کړا یی د نوم له کبله د کر لا نې نوم پری کیښودل شواو ددا سی پیښی رامنځ ته کیدل د امکان نه لیری خبره نه ده .

حیات افغانـی لیـکی چی : دپښتو په یوه پخوانـی کتاب کـی لیـکل شوی دی چی دغه هلـك په لویدیځ افغا نستا ن کـی په ژمنی کلـی (قټلاق) کـی پیدا شوی واوعبدالله اورمړد نارینه اولاد د نشتوالـی له کـبله کرلان په زوښتوب ومانه او

---

(۱) حیات افغانی - ۳٦٦ مخ .

(۲) نوموړی اثر - ٤٥٥- ٤٥٦ مخونه .

دهغه روزنه‌اوپالنه‌یی وکړه چې وروسته‌یی دوه زامن دنیاته‌راغلل چې‌په یوه باندې‌یې کودی او په‌بل‌یې ککې نومونه کیښودل (*) .

خودغه ټول‌دافسانوی روایتونه‌پرته‌بل څه‌نه‌دی. اروا ښادپوهاند عبدالحی ـ حبیبی «دافغانستان‌لنډ تاریخ کې لیکی: « په‌پښتنی نسب‌نامه کې دکرلانې یاکرلانې په‌نامه‌یوه بله ځانګه‌هم شته‌چې‌دوی له‌هغودریونورو‌ځانګو(غرغښت، بیتنی‌او سره‌بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانه دی (۱) . »

لنډه داچې‌کرلانې پښتنو په تاریخ کې مهمه برخه اخیستی ده که څه‌هم د لودیانو‌دسلطنت په‌زمانه‌کې په هندوستانې پښتنوکې کرلانې‌قبیله غیرمعروفه وه ولې دسوری کورنۍ دواکمنۍ په‌وخت کې دغې‌قبیلې‌دبرشهرت وموند اوددې شهرت باعث د دې قبیلې یودوه نومیالی غړی تاج خان او سلیمان خان ووچې دجمال خان کرلانې زامن وو.

دپښتنوپه تاریخ کې په‌لومړی ځل دتاج خان‌اوسلیمان‌خان‌نومونه‌دشیر شاه دجرنیلانوپه توګه دقنوج په جنګ کې لیدل‌کیږي شو داجنګ شیرشاه د مغولې پاچا همایون پرخلاف کټلی و(۲)

دکرلانې ټولنیز‌ګروپ په لاندنیو قبیلو‌ویشل شوی دی چې نومونه‌یې دادی: دلازاك ،اورکزی ،منګل، هنی ،وردك، اپریدی ،ختك ،ځدران ،اتمان‌خیل، خوګیانې، پربه، عبدالرحمن یادرمان ،ځاځی، توری ، وزیر ، مسید، لالی یالیلی وزیر ، ګوربز، دور، تنۍ، بنوځی، بنګښ، مقبل، سبری، مند وزی، اسماعیل‌خیل ،زموخت (زمښت)او نور .

دکرلانې په ټولنیز ګروپ پورې د بیلوبیلوقبیلو ذکر به په مفصله توګه وشی اوپه ضمن کې به ددوی دنسب شجری هم په پوره دول وکښل شی .

(*) زماپه‌عقیده کرلانې پښتانه هغه پښتانه‌دی چې دکرکیلی اوکرنی په‌چاروبوخت دی اوله همدی کبله دکرلانې کامه دکراوکرنې سره ارخ لګولی شی . (لیکوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حبیبی ، دافغانستان لنډ تاریخ - ۱۸٤مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ٦٤٠ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

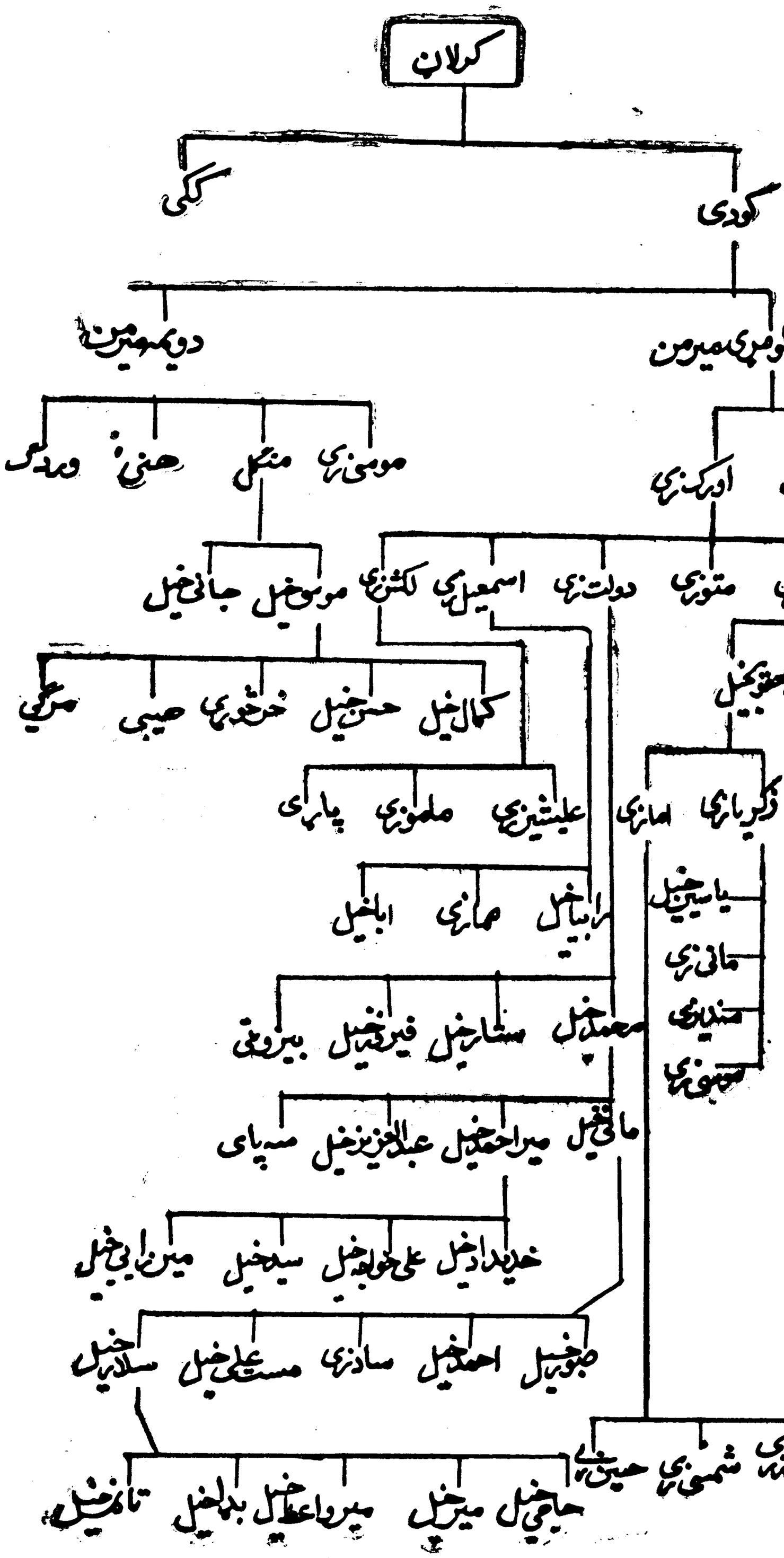

کړو خیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانګه ده چی اکثره یی کابل په شا اوخواخورد کابل، خاك جبار، چکړیو اودبت خاك په شا اوخوا کی ترسرو بی پوری میشته دی.

د کړو خیلو قبیله په پنځو خیلو نوو یشله شوی ده او هغه دادی:

۱ـ عنایت خیل ۲ـ عبداله خیل ۳ـ دوران خیل ٤ـ شریف خیل ٥ ـ ولی خیل.

عنایت خیل چی د کړو خیلو اکثریت اودمشرزوی اولاده ده اودشمیرزیاتوالی له کبله په پنځو کوچنیو څانګو یاخیلو نوباندی ویشل شوی د چی عبارت دی له: فتح خیل، رحمن خیل، دلور کورنی، دطلب کورنی اونذیر کورنی چی اکثریت بی د خاك جبار په علاقه داری کی استوګنه لری او یو شمیر په لوګر، کندز اوتخار کی اوسیږی.

همدا راز شریف خیل هم په دوو خیلو نوو یشل شوی دی چی فقیر خیل اوګودر خیل نومیږی. دنورو خیلو نو په برخه کی زه پوره معلومات نه لرم که چیری امکانات پیدا شول نوزه به پوره معلومات ترلاسه کړم اولوستونکو ته به زیاته ربنا پری واچوم:

کړو خیلو دامیر شیرعلی خان له زمانی څخه دمخه په نیمه کوچی دول ژوند کاوه او ځمکی بی نه لرلی. په هغه وخت کی جبار خیل په هغه ځمکه اوسیدل چی نن ورځ یی خاك جبار بولی هماغه وچی د کړو خیلو او جبار خیلو ترمنځ چی هغه هم غلجی پښتانه دی د ځمکو له کبله اختلافات رامنځ ته شول. ددغو اختلافاتو خبر امیر شیرعلی خان ته ورسید. هغه د کړو خیلو او جبار خیلو مشران چی سعدالدین کړو خیل او عصمت الله خان جبار خیل هم پکی شامل وو وروغوښتل چی ددوی ترمینځ سوله وکړی چی دمولی په نتیجه کی دواوړ خواوو دامیر داامرو مانه چی دخاك جبار ځمکی کړو خیلو ته ورکړل شی او په بدل کی دی دننګرهار ولایت په جوکان او حصارك کی جبار خیلو ته ځمکی ورکړل شی چی همداسی وشول. څرنګه چی کړو خیلو په خپل مینځ کی ډیر یووالی درلودنو دامیر شیرعلی خان مقصد داوچی په خاك جبار کی دانګریزی ښکیلاکګرو په مقابل کی یو دفاعی کرښه تشکیل کړی او د انګریزانو په ټکولو کی فعاله برخه

واخلی چی همداسی هم وشول . کروخیلو دانگریزی استعمارصره زیاتی جگړی کړی دی او د کابل په بالاحصارکی دکیونساری په وژلوکی یی هم ستره ونډه اخیستی ده. په کروخیلوکی مشرتوب نل د عنایت خپلوړ ښاغلی د فتح خپلو په څانګی پوری مربوط وچی په دوو وروستیو پیړیو کی ددوی مشران داوو :

علی مدد کروخیل، د هغه زوی سعدالدین کروخیل د هغه زوی محمدرحیم کروخیل له هغه وروسته د سعدالدین کروخیل دوهم زوی محمد شاه کروخیل (چی په محمد شاه خان غازی) هم مشهور و بیا د محمد رحیم زوی بیرګل خمرا خان کروخیل، د محمد شاه زوی کرنیل میرداد خان کروخیل اوله هغه وروسته د محمد رحیم خان دلمسیانو او میرداد خان دزامنو په لاس کی و.

د امیرعبدالرحمن خان په وخت کی کروخیل تبعید اوفرارشول ځکه چی هغوی امیرعبدالرحمن خان نه بیعت ونه کړ. دوی د دو توکی صیمی ته چی په تیراه کی موقعیت لری لاړل .دوی دامیرعبدالرحمن خان د پوځ سره په میرزکه اوشینوارو کی هم جګیدلی خو د ماتی سره مخامخ شوی دی . هغه وخت چی امیرحبیب الله خان دخپل پلار تر مړینی وروسته په کابل کی د چارواګی تر لاسه کړی دوی نه یی فرمانونه ولیږل او دوی بیرته خپلی اصلی ځایونو ته راستانه شول چی لومړی فرمان تر اوسه پوری هم موجود دی .

کروخیل اوس د کرهنی په چاروبوخت دی اوبوشمیریی دولتی ملازمتونه هم سرته رسوی . دوی دیرزړه ور اوجنګیالی خلک دی .

کله چی دانګریز انوله خوا پر افغانستان باندی دری واری یرغلونه وشول نو کروخیلوورته غابن ما تړونکی ځواب ورکړ چی په خاک جبارکی یی ښه مثالونه موجوددی اوآثاریی پاتی دی.

دلته باید یادونه وشی چی ددغی قبیلی مشران په نومورو یادوشوو جګړو کی داوو : په لومړی جګړه کی سعدالدین کروخیل چی په سادو کروخیل مشهور و په دوهم ځل جګړه کی د سعدالدین کروخیل زامنو (محمدشاه خان غازی او محمدرحیم خان کروخیل)

چی دمحمدشاه خان غازی په نامه یوه بدله هم ویل شوی وه چی بدله په لاندی دول ده :

کوزله لندنه گورکیان راغله
په پښتونخوا کی یی حملی کړی
محمد شاه خان غازی ورماتی رسالی کړی
دکړو خیلو په ځوانانو یی ناری کړی
غازی محمدشاه خان

وروښوراپاڅی په وطن یی سترگی سری کړی
نو بیا پری ځوانانو دټوپکو سری لمبی کړی
محمدشاه خان غازی چی الله اکبر ناری کړی
دباجوړاوبه یی بیا په وینو سری کړی
غازی محمدشاه خان

په هغه ورځ باندی یی ورگډی رسالی کړی
له سینه پوری یی خیمی دوداولمبی کړی
له انگریزانو نه یی میمی راستنی کړی
له پرنگیانو سره یی نرمی بیا پنجی کړی
غازی محمد شاه خان

دپرنگیانو په چوښیو یی حملی کړی
نو یی ورتشی بیا تو بری کړی
دمشهدیو دکلدارو یی ولجی کړی
دبابوگانو خیټی یی څیری په نیزی کړی
غازی محمدشاه خان

دپاجوړ له سینه یی پوری چی حملی کړی
دپرنگیانو یی پلټنی ورستنی کړی
دشنوزمریانو یی سواتیانو ننداری کړی

دگور کیانو په خیمویی ولولی کړی

غازی محمدشاه خان (۱)

کسایی

کسایی دکاکړ ویونباخ دی چی دشال په دره کی آباد اومیشته دی ، خواحمدشاه ابدالی دادره د بلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه گڼله کیږی (۲)

کوتـــی

دوی پـه اصل کی سیدان دی ، خواوس پـه وصلی توگه له بیتنیوسره یوڅای شوی دی . ویل کیږی چـی دبیت نیکه لمسی دورسپون زوی ابراهیم یود سیدزوی پـه زویتوب ونیواوهغه یی لوی کړچی د غه ماشوم کوتـی نومیده چی دکوتـی نباخ هـم دده پـه نوم نومول شوی دی . هغه دابراهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته نوڅکه دبیتنی پـه قبیله کی وشمیرل شو . اوس هم دده اولادی تـه سیدان وایی اودبنو پـه ضلعه کی یوه سیمه د (کوتی سادات) په نامه بلل کیږی چی هلته دده نسل استوگنه لری اوددوی بڼی ، وجود اونورفزیکی جوړښت دبیتنی له نوروبنباخونوسره توپیرلری (۳)

کـــورم خیل

دوی هـم غلجی پښتانـه د ی اوڅانو نـه پـه سلیمانـخیلوورگډوی . ددوی زیات شمیردننگرهـاردولایت پـه مرکزدحلا ل آبـاد پـه شنارکـی استوگنه لری اوشمیریی پـه نوموری ولایت کی د ۱۳۶۰ کال احصائیی له مخی د (۲۳۴۰) تنو په شااوخواکی ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) د کړوخیاو په باب معلومات می دمحترمی نوشیروان کړوخیل څخه ترلاسه کړل. (لیکوال)

(۲) دپښتنو تاریخ لومړی توک -۲۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ۳۸۸ مخ.

(٤) معاومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور. ۲۹ مخ.

گـــاری

پـه اصل کی غلجی پښتانـه دی . یوشمیریی د ننګرهـا رپـه ولایت کـی او یوشمیریی دښلان ولایت پـه شاوخوا کلیو کـی استوګـنه لـری .

ګاری دننګرهـارپـه ولایت کی دحصارك غلجایی پـه اولسوالی کـی استوګنه لری پـه نوموری اولسوالی کی ددوی شمیر د(۱۹۸۰) تنوپـه شاوخوا کی ښودل شوی دی . دښلان ولایت دګارودشمیر باب می صحیح معلومات ترلاسه نـه شول. کرای پاتی ګاری پـه خواره واره دول استوګنه لـری .

ګبـــری

دوی پـه اصل کی ترکلانی پښتانـه دی اودسالارزیویوښاخ شمیر ل کـیزی خود دوی پـه باب جلا جلا نظریی هـم موجودی دی . دځینوپـه نظرکله چی په شپارسمی پیړی کی ترکلانیودباجورپسیمه ونیوله دباجورپـه ګبرنـومی ځای ګبر یاکافران اوسیدل (۱) څه وخت چی ترکلانیودګبرسیمه ونیوله دګبراو سید نکی بی مسلمانان کړل چی اوسنی ګبری دګبرداوسیدونـکواولاده اود ځینوپه نظرځه وخت چی ترکانیودګبرسیمه ونیوله دګبراوسیدونکی کافران دباجورشمال دانګام اونور دروته وتښتیدل نوپه ګبر کی کافران پاتی نه شول. د باجوردځمکودو یش پـه وخت کی دسالارزویوه خیل تـه دګبرسیمه پهویش کی ورسید له چی دوخت پـه تیریدو سره دغه خیل دسیمی پـه ارتباط دګبریوپه نامه سره شهرت پیدا کړددوی پـه نظرګبری پـه خپله سالارزی دی اماځای پـه ارتباط ورتـه ګبری ویل کیږی.

ګبری دسالارزوسره یوځای دانګام تـه راغلی دی اود سالارزوسره یوځای اوسیږی اواکثریت یی خپلی ځمکی لری .

سالارزی هـم ددوی تـه دسیمـا پـه نظرګـوری همـد ارازد لغمـان ولایت دالینګارپـه دره کی ددغه ولایت مرکز تـه نژدی هـم یوکلی دګبریـوپـه نامـه شته چی ممکن دوی هـم ترلانی واوسی :

---

(۱) دپښتنو تولنیز ، اقتصادی جوړښت (۲۲۹) مخ .

گگیانۍ

دوی سړینی پښتانه دی او دا قبیله د خپلی مور په نامه په گگیانۍ مشهوره ده. د روایاتو مطابق د شیخا او مرجانی دوه زامن وو. یو یی مند نومید چی اولاده یی یوسفزی او مندړ دی. د بل نوم یی ملک ؤ. ملک یوه لور درلوده چی گاگی نومیده او د زیرکی په نامه یوه تن ورسره واده کړی و. دده اولاده اوس په گگیانۍ یو سره شهرت لری. د ملک د زامنو اولاده ډیره نه شوه او هغه هم په گگیانۍ یو کی ورگډیږی. په موجوده وخت کی گگیانۍ د پیښور د ضلعی په دو آبه کی میشته دی د دوی ملک ته ځکه دو آبه وایی چی د دوو سیندونو ترمینځ واقع دی. د گگیانۍ یو لومړنی استو گنځی غوړه مرغی وه. دوی د څوارلسمی عیسوی پیړی په پیل کی کابل ته مهاجرت وکړ او په هغه وخت مرزا الغ بیگ د کابل حمکمران و.

مرزا الغ بیگ په پیل کی د ښاخی خیلو په قبیلی ډیر مهربان و، خو په پای کی د گگیانۍ یو او یوسفزیو ترمینځ یی بی اتفاقی وا چوله او وروسته یی د گگیانۍ یو او خپل پوځ په ذریعه په دوی حمله وکړه او له دوی څخه یی ډیر کسان ووژل. یوسفزیو هم د مرزا الغ بیگ او گگیانۍ یو سره په جگړی لاس پوری کړ چی په نتیجه کی مرزا الغ بیگ سخته ماتی وخوړه مرزا الغ بیگ د سولی نه پرته بله چاره و نه لیده یوه ورځ یی د یوسفزیو څه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسی حال کی چی ټول یی بی وسلی کړی وو میلمانه کړل او د یوه تن گگیانۍ چنگانو می په مشوره یی ټول ووژل چی د دغو ملکانو تر وژل کیدو. وروسته پاتی یوسفزی او خپشکی د کابل او شا او خوا نه په ډیر بی وزلی حالت سره وشړل شول.

لږه موده وروسته گگیانۍ یو چی د یوسفزیو په مقابل کی یی د مرزا الغ بیگ مرسته کړی وه د مرزا الغ بیگ له لاسه د کابل نه په وتلو مجبور شول او هغوی هم ننگرهار ته راغلل.

کله چی د تیمور د کورنی طاقت مخ په زوال شو نو پښتنو ترینو ډیر اقتدار موندلی و. ددی په نتیجه کی غوریا خیل هم ددوی دلاسه په مهاجرت مجبور شول او مخ په شمال په خاښی خیلو پسی راروان شول. ددوی نه وړاندی د ننگرهار په علاقه کی گگیانی او مهمنزی آباد شوی وو. دغوریا خیلو په راتلو سره گگیانیو د خپل ځان له پاره د نوی علاقی د پیدا کولو هلی ځلی پیل کړی. ترکلانیو په دغو ورځو کی خپله یوه ډله د حالاتو د معلومولو په غرض باجوړته ولیږله. گگیانیو هم ددوی په سیالی کی خپل ځینی اشخاص ولیږل، خود ترکانو له لاسه یی ماتی و میندله او بیرته راستانه شول. کله چی د باجوړ نه یی لاس لنډ شو نو د مهمنزو په سلا او مشوره یی خپل سپین ږیری او مشران یوسفزو ته په ننواتی ورولیږل او د ملک احمد نه یی داستوگنی لپاره مځکه وغوښته. ملک احمد چی د خاښی خیلو ترمینځ یی اتحاد غوره باله نو ددوی ننواتی یی و منله او دوی ته یی ددوی داستوگنی له پاره ددو آبی مځکه ورکړه

گگیانیو ته چی داستوگنی له پاره ځکمه په لاس ورغله نو دوی ډلی ډلی او تپی تپی د کړپی له لاری دو آبی ته راغلل او هلته میشته شول. کله چی گگیانی په دو آبه کی میشته شول نو د دلازاکو سره یی داسی ناوړه سلوک غوره کړ چی ملک احمد هم پری خپه شو او ددوی له مرستی نه یی لاس واخیست. همداو چی ددی نه وروسته د دلازاکو او گگیانیو ترمینځ د گل بیلی په مقام چی د داود زو په علاقه کی یو کلی دی جگړه وشوه چی په دی جگړه کی گگیانی د دلازاکو له خوا مات شول. د گگیانیو دغه ماتی ملک احمد بیا قبایلی اتحاد ته مایل کړ او هغه د دلازاکو سره قطعی فیصله کول غوره وگڼل دوی وجه داوه چی د دلازاکو له دلاسه د یوسفزی هم په تنگ وو. همداو چی ټول یوسفزی مندړ، گگیانی، مهمنزی، اتمان خیل او گدانه په یو سلا او مشوره یو لښکر مرتب کړ او ددواړو قبیلو ترمینځ د کاټلنگ او شاه بازگړی ترمینځ جگړه وشوه. داخون درویزه په قول په دی جگړه کی اتمان خیلو ډیره میړانه ښکاره کړه او د دلازاکو ماتی وخوړه او س گگیانی د پیښور په ضلعه د دو آبی په زمکه کی میشته دی. (۱)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی -۳۲۳ مخ.

گـنډا پور

دگنډاپوردمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یاستوریانی دی چی دوی په اصلی توګه سرین په تولنیز ګروپ کی شامل دی. ستوری یاستوریانی پنځه زامن در لودل چی نومونه یی دادی : شیخی ،مریږی ، تری (ګنډاپور) ، امرا او همږچی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه پـه ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی څلورو وا ږواولاده په ګنـډاپور سره شهرت لری .(۱)

ګنډاپور په پیل کی پوونده اوکوچیان وو په ژمی کی به د امان ته راتلـل او په دوبی کی به بـیا افغانستان ته تلـل .

ویل کیږی چی په پیل کی دستوری ټول ښا خونـه دلویـدیځ افغانستان پـه ستریانی (څاه) نومی ځای کی چی دکند هار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوګنه درلوده اودستوری له ټولو زامنودجملی نه تری (ګـنډاپـور) ښایسته و په هغه باندی د شیرانی دقبیلی دمشریوه پیغله اورمینه شوه دهغه لوردخپل موراو پلار دله خوښی نه پرته دګنډاپور کورته ورغله. کله چی ګنډاپور ، ددغی نجـلی ښاییست ولیدنو ځان ته یی دهغی دنکاح کولو نیت وکړ ،خودګنډاپورپلارستوری اودهغه نورووړو ښو دی ددغه کارڅخه منع کړاوله ګنډا پور نه خپه شول اودهغه سره بی له خبرواو نژ ـ دیوالی ځخه ډډه وکړه له دی کبله ګنډاپورپه ستوریانی (څاه) کی دخـپلوورونـو اود پلار نه مرور او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (څاه) نه دوه لنډمزلونه واټن لری استوګنه غوره کړه اوپلار یی هغه تـه د ګنډاپوریعنی د(خراب زوی) لقب ورکړاودا دګنډاپور دتسمیی وجه ده چی دتری په ځای ورته استعما لیږی. لنډه دا چی ګنډا پور په تردی نومی ځای کی استو ګنه غوره کړه. دی د کرنی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کـړل . ګنډا پـور دخپلی هغـه میړ منی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زا منو خاوند شو چی ابراهیم ، حسین او عمران

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی -۳۹۷ مخ .

نومیدل اوخلورم اولاد یی یوه لور وه‌چی (خوبی) نومیده او د بلی میرمنی نه
می د یعقوب په نامه خلورم زوی جهان ته راغی . گنډا پو په تر دی کی مرشو
او تر هغه وروسته د هغه زوی ابرا هیم د گنډا پور یانو مشر وتاکل شو : کله
چی د شیخی، امرا اومریری اولادی دگنډا پوردنسل اوشتو زیاتوالی اوپرمختگ
ولیدنو په ستور یانی (شاه) کی یی خپله استوگنه پر یښوده او په تردی کی
دگنډا پور یانو سره یو خای میشته شول چی تر دی وروسته دوی په گته
اوتاوان کی سره شریک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کی د مرو تواود ولت خیلو تر مینځ یوه جگړه وشوه چی
مروت پکی غالب اودولت خیل دتانک نه په وتلومجبورشول . ددولت خیلولوی
خان خان زمان دگنډاپور نه د مرستی غوښتنه وکړه او مروت یی دخپلی سیمی
نه وشړل . د فتحی نه وروسته د خان زمان په غو ښتنه گنډاپوریان دروهری په
سیمه کی استوگن شول . دگنډاپورشمال ته دولت خیل، جنوب ته یی میاخیل،
لویدیځ ته یی د سلیمان غر او لمرخا نه ته یی دیره اسماعیل خان
موقعیت لری (۲)

د دوی مشهور خیلو دادی: ابراهیم زی، حسن زی ، موسی زی ، یعقوب زی ،
رانی زی، خوبی زی اودری پلاره .

د دوی داستوگنی سیمی دادی :

۱ـ کلاچی : چی د گنډاپور یانو دمشربارا خان په وخت کی آبادشوی دی.

۲ـ تکواره: دعمران زیوگنډاپوریانو دآزادخان دخانی په وخت کی آبادشوی ده.

۳ـ لونی : چی دسلیمان دغره په ختیځولمنو کی دلونی دویالی په شاره موقعیت لری اوداغرنی ویاله دگنډاپوریانودسیمی دځمکو دخرو پولوله پاره دیره گټوره ده.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۱۵-۶۱۶ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۸ مخ .

٤ـ مدی: چی ددیره اسماعیل خان دلاری په پورتنی برخه کی موقعیت لری.

٥ـ روهری.

٦ـ کوټ ظفر.

کسبونه یی: گنداپوریان په عمومی دول په سوداگری اودکرنی په چارو بوخت دی. دوی په خپلو کسبو نو کی دیرزیات زیارکښ دی. دگنداپوریا نو سوداگران په ژمی کی هندوستان اوپه دوبی کی لویدیځ افغانستا ن ته تګ او راتګ کوی. غوره حاصلات یی غنم، جوار، اور بشی اوبا جری دی. (۱)

گوربز

که چیری دنسب شجره په غوره سره وگورونوتری څرگنده به شی چی گوربزهم دکرلانی پښتنو په ټولنیز گروپ کی شامل دی، اود وزیرویـوښـاخ شمیرل کیږی. ویل کیږی چی دوزیرود قبیلی لوی نیکه وزیرد سلیمان زوی دوه زامن درلودل چی لالـی او خدری نومیدل. خدری چې دوزیرمشـرزوی وددری زامنوخاوند و چی ترټولونه یی کوچنی زوی مبارك نومیده چی بیادمبارك زوی گوربزواودهغه اولاده په گوربزوسره مشهوره ده.

که څه هم گوربزدوزیرودقبیلی یوښاخ دی، خواوس دسیمـی اورواجـونو اه کبله داسی سره جلاشوی دی چی ددوی ذکردپاتی وزیرونه په جلادول سره کیږی. په پیل کی گوربزنه مسعودو (مسیدو) و زیرو سره یو ځای ددوی د غـره په شمالی برخه کی میشته وولـکه چی د شـکتوپه دره اودبابروپه غره کی تراوسنه پوری هم ځینی پخوانی سپین ږیری وزیرد گوربزودوخت داوبودویالواو کورو-نونښی نښانی ښیی. تقریباً د دوه سوه کلونو څخه زیاته موده تیره شوی ده چـی دغه خلك له دغه ځای نه خارج شوی اود تللو سبب یـی د ابـودل شـوی دی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۲۴ـ۶۲۵ ـ ۶۲۶ مخونه.

چې دګبر په غره کې لومړی دبیتنیودورګاړی ښاخ امنوګنه درلوده . وروسته بیا ګوربزوپردوی یرغل وکړاود ګبرغریبی تری ونیو . ترهغه وروسته لکه چې ذبیتنیوپه حال کې لیکل شوی دی د بیتنیود کجین ښاخ پرد وی یرغل وکړ اوترسختوجګړووروسته د ګوربزوقبیلی ماتی وخوړه اودګبرغربیاد بیتنیولاس ته ورغی اوشخرنګه چې ګوربزپه جګړو کې کمزوری شوی،وونوله دی کبله دوزیرو دسیمی په لویدیځو اوشمالی څنډو کې دخوست دسیمی دجنوب ختیځ اوددورو دسیمی په شمالی لویدیځو غرنیوسیمو کې میشته شول.د دوی په دغه غرنی سیمه کې دژمی په دوومیاشتو کې واوره اوری .

ګوربزډیرغریب،خوجنګیالی خلک دی.دګوربزو پوښاك اودوداودستورا کثره، دخوست دسیمی دنورواوسیدونکوقبیلوپه شان دی. خوددوی فزیکی جوړښت، بڼې،څیری اورنګونه دوزیروپه شان دی. ګوربزدنوروزیرسره په ګډه اوتا وان کې شریك نه دی،خوهغوی خپل وروڼه ګڼی. دوی پخوادوزیروپه نرخ با ندی حمل کاوه، خواوس نومورې نرخ ددوی له خوانه حملی کیږی (۱)

په حیات افغانی کې ددوی د وسله والو کسانوشمیر(۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . دوی عموماً دکرنې اومالداری په چارو بوخت دی،خوځینې یې دسوداګری کارونه هم کوی.

ددوی شمیرد(۱۱۰۰۰) تنوپه شاوخواکې ښودل شوی دی اوپه اوسنی وخت کې د(زودین اونصرالدین) په دووټپوویشل شوی دی(۲)

خوراك یې :

ګوربزا کثره دجوارو، غنمو، زدنو، کرټو، شیدو؛ مستو؛ کوچواوپیروی څخه استفاده کوی، خود خلکوعمومی خوراکیی جوار دی چې د میزان دمیاشتی نه د جوزاترمیاشتی پوری یی خو راك دوام کوی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤١٤ـ٤١٥ مخونه .

(۲) معلومات مختصر دربارهٔ اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ٦٩ مخ.

میوی یی :

دگوربزوپه سیمه کی متلك (چارمغز) ، مسی ، زرد آلو ، انگور ، آلوچی ، توتان ، گورگوری ، پورگی اوممانی ډیری پیدا کیږی چی ددغو میووڅخه یی ځینی تازه اوځینی یی په وچ ډول مصرفیږی .

جامی یی :

دگوربزود نارینه ووجامی دپښتنو وزیروپه شان دی ، خو دښځو جامی یی دنورو پښتنو سیمود جامونه ډیرتوپیرلری . دښځو کمیسونه یی عموماً د (۱۰) مترونه نیولی تر (۲۰) متروپوری گڼ وی . همدارازدوی سره ، سپین اوتورتیکری هم په سروی . همدارازددوی ښځی د مزروڅپلی په پښو کوی .

لاسی صنعت :

دوی دمزرونه ښکلی ټوکری گانی (شکرونه) ، پړی ، څپلی ، ترنگړ ، دکټ بوڼ اودخروښی کتی جوړوی .

دگوربزومشهورکلی دا دی : خانډیرکلی ، بگی خیل ، ملایانوکلی ، د پښانو کلی ، شهیدکلی اونور ۰۰۰۰۰ (۱)

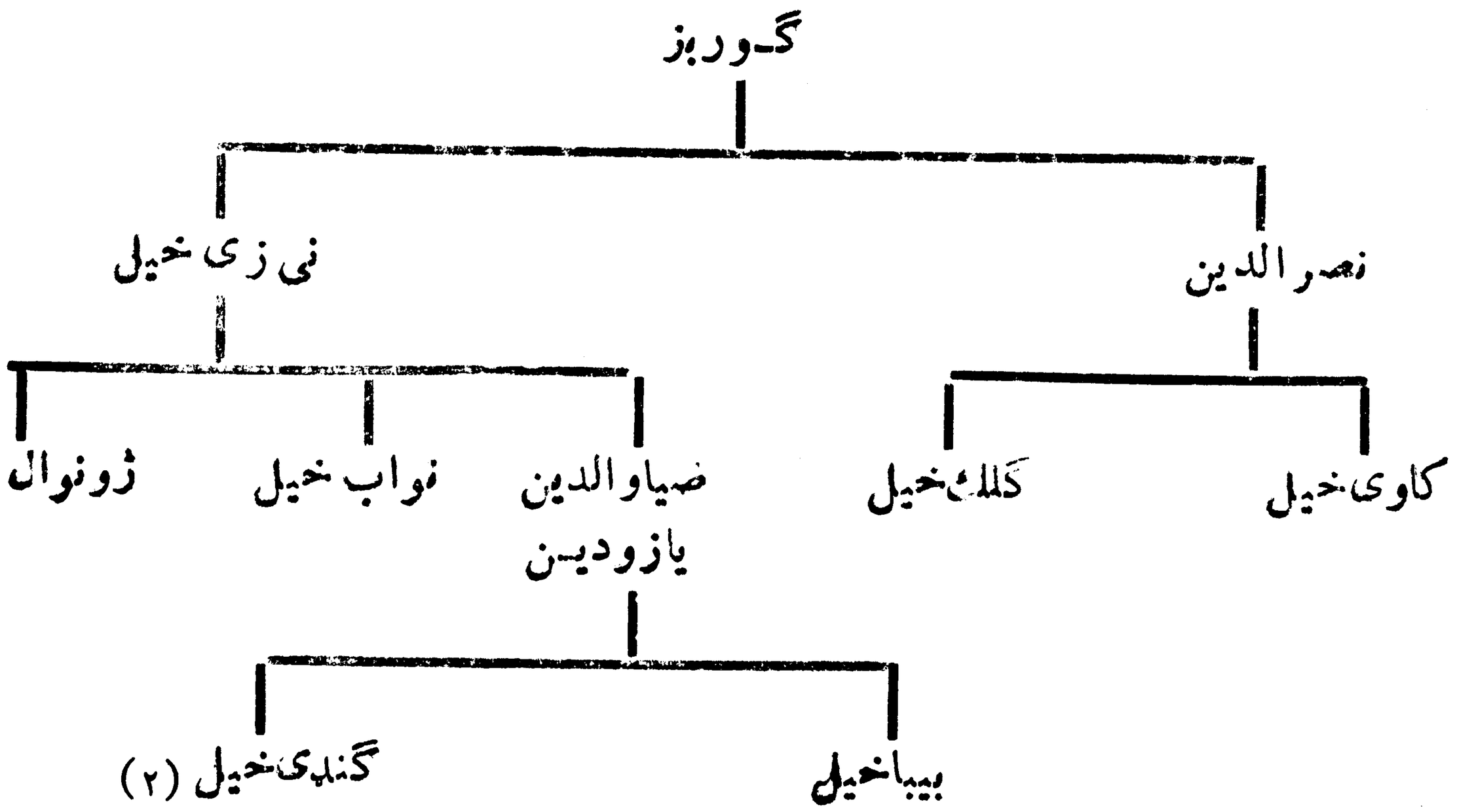

(۱) دافغانستان د علومو داکا ډمی دژبو او ادبیاتو دمرکز دعامی غړی محترم محقق میراحمد (گوربز) شفاهی توضیحات .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۷۰) مخ .

لالی یالیلی وزیر

لکه چی دنسب د شجری نه څرگند یږی لالی د خدری ورو رو اودو زیرو دقبیلی یوښاخ شمیرل کیږی چی دخپلی قبیلی دپاتی برخی نه را بیل شوی (۱) اودسپین غره په شمالی اولویدیځه برخه کی اوسیږی اوددوی دلیږدپه باب داسی ویل کیږی چی لالی د وزیرزوی دخپل پلارسره دشوال په غره کی اوسیده چی په ناڅاپی توگه دهغه دلاسه دشیتلك داولادی څخه کوم یوتن ووژل شو . په دغه وخت کی دی د بدل اخیستلوله ویری دخوگیا ښیو سیمی ته لاړاو هلته یی وا ده هم وکړ (۲) تاریخ حیات افغانی دلالی یالیلی وزیروشمیرپه هغه وخت کی (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لواښی (لوحاښی)

دوی هم لودی پښتانه دی اودنسب شجری له لیدلو نه دا سی جوتیږی چی د اسمعیل زوی نوحان له خپلودوومیرمنونه شپږزامن درلودل ویل کیږی چی دده اصلی نوم نوح وچی وروسته په نوحان یالواڼ سره شمهور شواود هغه اولا ده د لواښی په نامه سره یادیږی ، خو پښتانه یی په خپلو ورځنیوخبرواترو کی دلوحاښی ، نوهاښی یالواښی به نامه سره یادوی (۳)

دلواښی دلومړی میرمنی نه چی شیری نومیده د مروت په نوم یوزوی نړی ته راغی چی اولاده یی دمروتو په نامه سره یادیږی. دمروتودقبیلی ځینی خلکوته سپین لواښی هم هم وایی .لواښی دخپلی دویمی میرمنی نه چی توری نومیده پنځه زامن درلودل چی اولاده یی دتورولواښیو په نامه سره یادیږی (٤)

دوی اکثره په شلگر ، اندړ ، قره باغ ، کلات اوکندهار کی په خواره واره دول اوسیږی . ددی قبیلی ځینی خلك په بدخشان اودافغانستان په شمالی ولایتونو کی هم استوگنه لری. دوی اکثره دځمکو څښتنان دی ، زیات شمیرخلك یی سوداگری هم کوی نوځکه شتمن دی . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلگراو (۳۰۰) کوره

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ٤۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ٤۳٤ - ٤۳۵ مخونه.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳٤۷ - ۱۳٤۸ مخونه .

په قره باغ کی استوګنه لری (۱) ددوی یوشمیر باوچستان په دکی اوسیږی کی هم استوګنه لری .

دلوانی ابن اسمعیل دنسب شجره

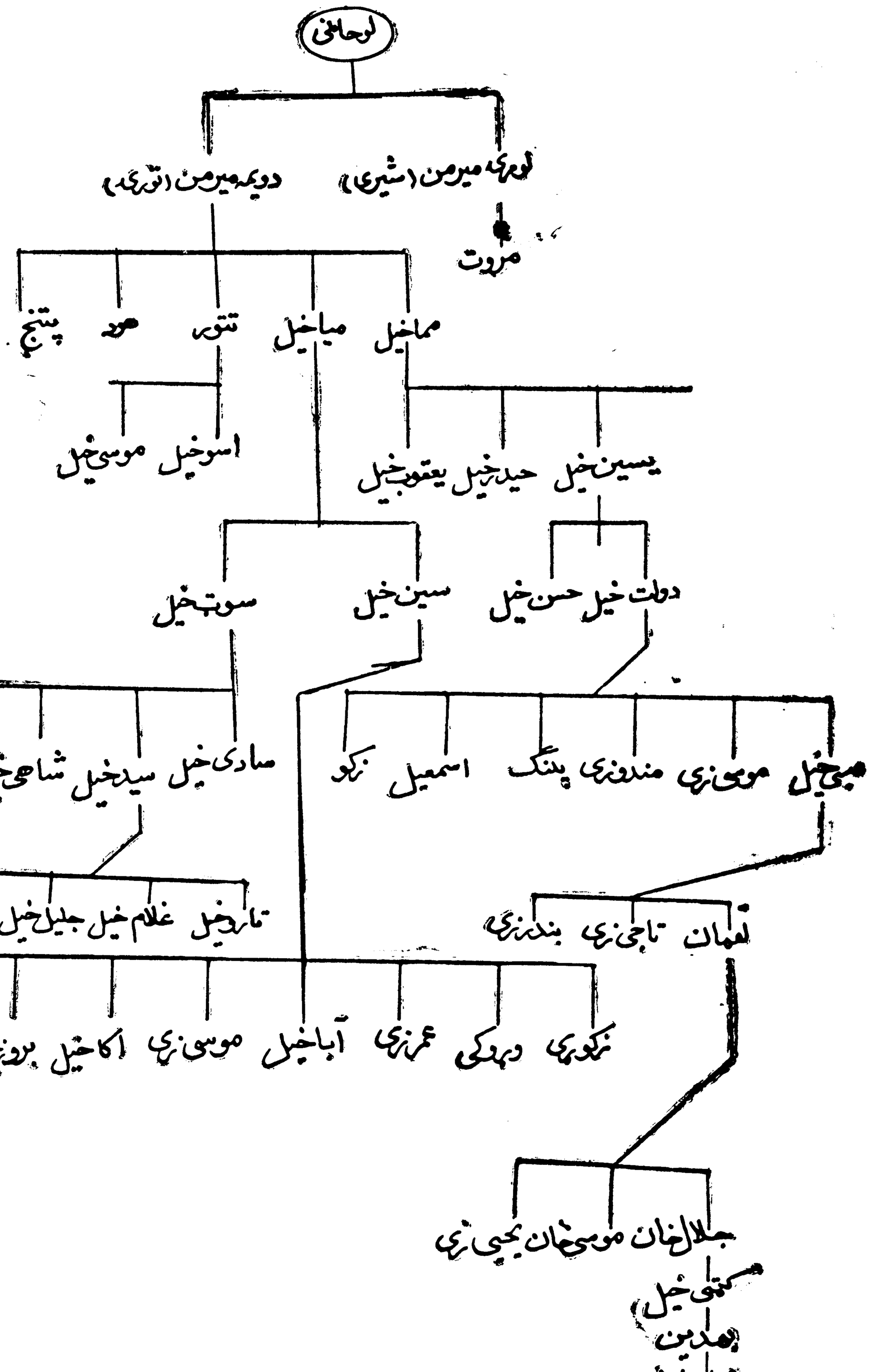

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخواکی ٤٥٦ مخ .

لودیان

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی. ددغی قبیلی لوی نیکه ابراهیم نومید چی په لودی سره مشهور وچی د شاه حسین غوری زوی و. بیت نیکه چی د مخه یی ذکر بیتنیو په ردیف کی شوی دی خپله لوربی بی متو شاه حسین غوری ته ورکړه چی دهغی نه دوه زامن پیدا شول چی دیوه نوم غلجی او دبل نوم ابراهیم و چی وروسته په لودی سره مشهور شو .

داسی روایت موجوددی چی یوځل کله چی شیخ بیت له کلی څخه بیرته دخپلی استوګنی غړه ته ستون شو نو خپلی میرمنی ته یی وویل چی بسم الله کړه اود پخوانی نغری څخه اوربا سه او دودی پخه کړه اوماته یی ر او ړه څو چی زه یی پخپله وویشم اوراته څرګنده شی چی زما دلمسیانود جملی نه کوم یو بختوردی کله چی یی دودی پخه کړه نود بی بی متو کو چنی زوی (ابراهیم) هغه دودی په چالاکی سره واخیسته او شیخ بیت ته یی راوړه بیت نیکه خوشحاله شو او ویی ویل چی ابراهیم لوی دی چی له هغی ورځی نه ابراهیم دلودی په نامه سره شهرت وموند چی دده اولاده دلودی اولردیانو په نامه سره یادیزی (۱) چی اولاده یی دسیانې، پرانګی، نیازی، لوانې، دوتانې، سوری او مروت څخه عبارت دی. په افغانستان کی د لودی د زوی سیانې داولادی نه دلوانې څانګه دنورو څانګو په سبب هم دشمیر هم داستعداد اوهم دشتمنی له مخی برتری لری چی اکثره په شلګر، اندړ، قره باغ، کلات او کندهارکی په خواره واره دول استوګنه لری. ددوی څخه وروسته نیازی په لودیانو کی دوهم مقام لری (۲) دهند پښتنی وا کمنان بهلول لودی، سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی دلودی پښتنود جملی څخه وو .

---

(۱) حیات افغانی ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳٤۷-۱۳٤۸ مخونه.

دابراهیم لودی بن شاه حسین غوری و نسب شجره

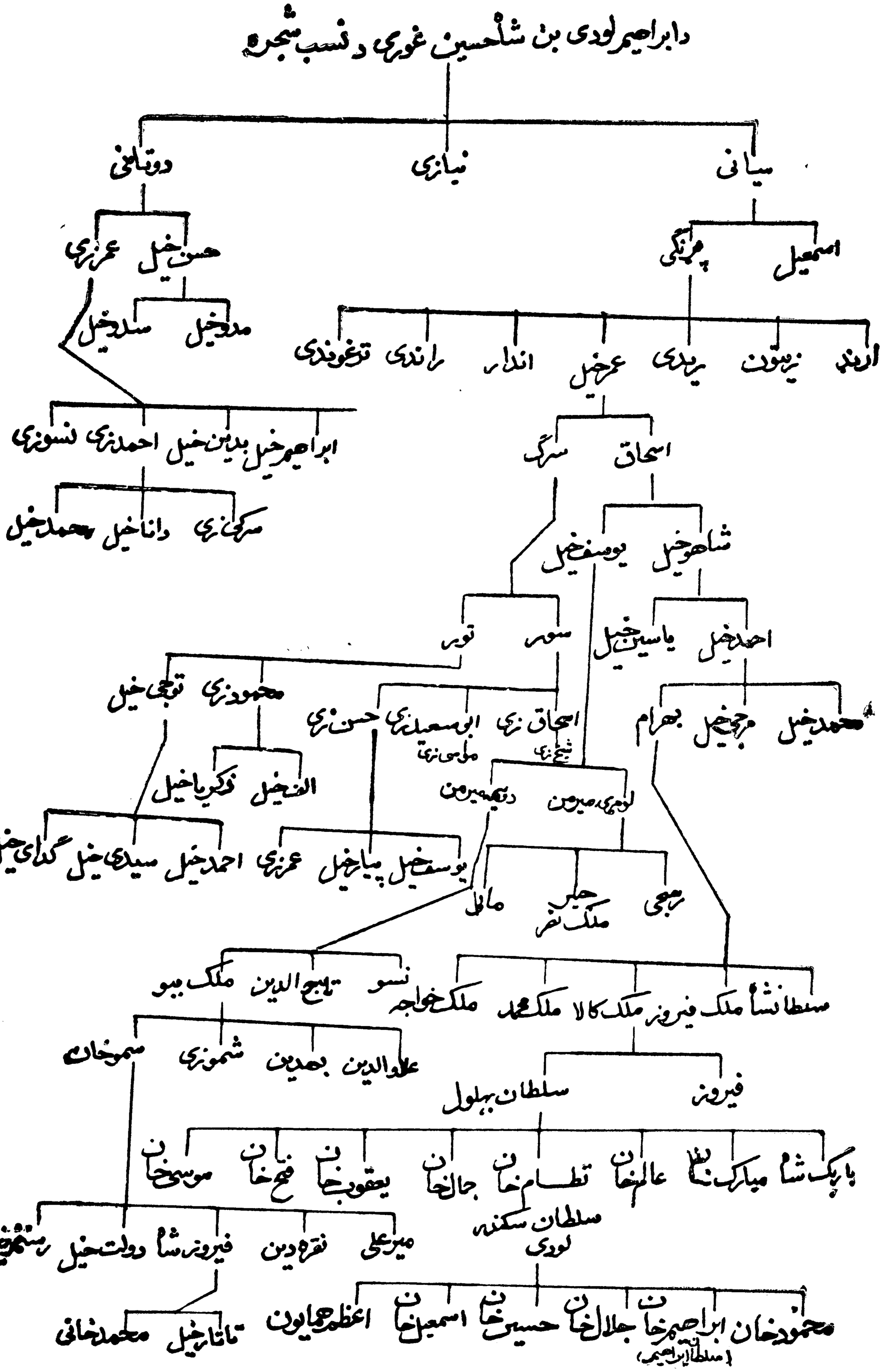

لو دین

دوی غرغښتی پښتانه دی. ددوی اکثریت دننگرهار په ولایت کی استو گنه لری. په کندهار او دکوټی په شا او خوا کی هم یو شمیر او دینان میشته دی دلو دین قبیله دننگرهار دولایت دکادمی او کوز کونړ په اولسو الیو کی او سیږی چی په نوموړی ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۱۱۸۹) تنه ښو دل شوی دی (۱) ددوی یو شمیر دغلجیو په سیمه کی په خواره واره ډول ژوند کوی.

ما کو

دوی سړینی پښتانه دی او ددرانیو دپنج پای په ښاخ پوری اړه لری. ددوی دوگړو شمیر ډیر لږ دی. ددوی یو شمیر په کندهار او یو شمیر یی دنورزیو سره یو ځای میشته دی (۲)

ددوی یو شمیر دهرات په ولایت کی هم استوگنه لری. په کندهار کی ددوی شمیر (۱۵۷٤) تنه ښودل شوی دی چی دنوموړی ولایت ددامان او ارغستان په اولسوالیو کی استوگنه لری. همداراز دماکو د قبیلی هغه برخه چی په هرات کی استوگنه لری. دانجیل، کشک او دکرخ په اولسوالیو کی میشته ددی. په هرات کی ددوی شمیر (۲٦۸۸) تنه ښو دل شوی دی.

په ټول افغانستان کی دماکو دقبیلی شمیر د (٦۲٦۲) تنو په شا او خوا کی دی (۳).

ماموند

ددوی دسړین په ټولنیز گروپ کی شمیرل کیږی او دښاخی خیلو دترکانی (ترکلانی) په قبیلی پوری اړه لری.

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حیات افغانی -۱۲۸ مخ.

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۱۰-۹۳-۱۰۹-او ۱۱۰ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماموند په‌لومړی سرکی په‌دوو مهمو ښاخونو ویشل کیږی.

۱ـ لوی‌ماموند: چـی کاکازی هم ورته وایـی.

۲ـ واړه مامـوند(۱)

دماموندولوی اکثریت په‌باجورکی اوسیږی. ددوی ختیځ ته‌سالارزی؛ شمال ته‌یی دانـګام؛ شمال‌لویدیځ ته‌یـی دشورتن‌اومروری دری؛ لویدیځ ته‌یی چارمنګ اوجنوب ته‌یـی دښار ریاست‌پروت‌دی. لوی‌ماموندد اموندودسیمی په‌جنوب‌ختیځ اوجنوب‌لویدیځ ته‌اووارەماموندد ماموندوشمال‌اوپه‌لویدیځ کی‌میشته‌دی. په ختیځ کی‌دلو یوماموندواوسالار زوترمینځ برید (حد)دمـلا سیدغر دی او دلویو اوورو ماموندوترمینځ بریدلوی خـوردی (۲)

دلو یوماموندودخیلونو مونه‌دادی: مسعود خیل ، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلو ز ی .

دوروماموندوخیلونه‌دادی: بروزی ، اوریازی‌اوبرم کا زی.

دلویوماموند وځینـی خیلونه‌دمروری په‌دره کی‌هم استوګنه‌لری .

دوروما موندوځینـی خیلونه په‌شورتن، دانـګام‌اود پـیچ دری په‌وته‌پورکـی میشته دی او برسیره پر دی دما مو ند ودیرشمیر کـو رو نه د کـو نرو لا یت په‌سیمه کـی هم پر اته دی. و اره ما مو ند د سـا لار زوځخه و روسته دانګام ته راغلی‌دی. دوی دجنوب له خوا دخرځایونوپه هڅه دګوریګا غرونوته را وختل اودلته یی باندی جوړی کړی . دمالداری سره یـی دګور یـګا په دره کی ځمکی واخیستی اودلته‌میشته شول . دګـوریـګـاماموند دځمکوالـی څخه پرتـه‌رمی هم لـری (۳)په ماموند وکـی او به لږی دی . اکثره ځمکی یـی للمی دی .

د لویوماموندوکلی‌دادی: غابنی، شبنتر، ذکی کټوت، ګیږی، زری اوترخو.

---

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۷۳ مخ .

(۲) دپښتنو ټولنیز ـ اقتصادی جوړښت ۲۲۵ مخ.

(۳) دنوموړی اثر ـ۲۲۶ مخ.

دوړوماموندو کلی دادی: څپری، موضی، کگی، و ړو کی خرکی، با نډه، شاهی تنگی، لوی خرکی، بدان، ډمه ډوله، او ډبر .

کرنه : دماموندو ځمکی په عمومی صورت غنم، اوربشی، نسلك او مشنگ کوی ځکه چی للمی دی . دماموندو هوا معتدله ده په کو موځایونو کی یی چی دچینو او به شته نو هلته دشفتالو، توتانو او مالټو باغونه شته (۱) په باجوړ کی دماموندو شمیر (۸۰۰۰۰) او د افغانستان دکو نړ په ولایت کی ددوی شمیر (۱۸۳۹۱) تنه ښودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سیمه دخوست دبازارشمال ته موقعیت لری . متون په اصل کی دکوم قوم یا قبیلی نوم نه دی، بلکی دیورو حانی شخص نوم دی چی دمتون دغونډی په سرښخ دی او دهغه په سبب دوی دمتونو په نامه یادیږی.

په متون کی د پښتنو مختلفی قبیلی سره یو ځای شوی او د یوه قبیلوي واحد په توگه رامینځ ته شوي دي چی هره برخه یی دونډی په نامه سره یادیږی .

دمتون والو شمیر (۸۰۰۰) تنو ته رسیږی (۳)

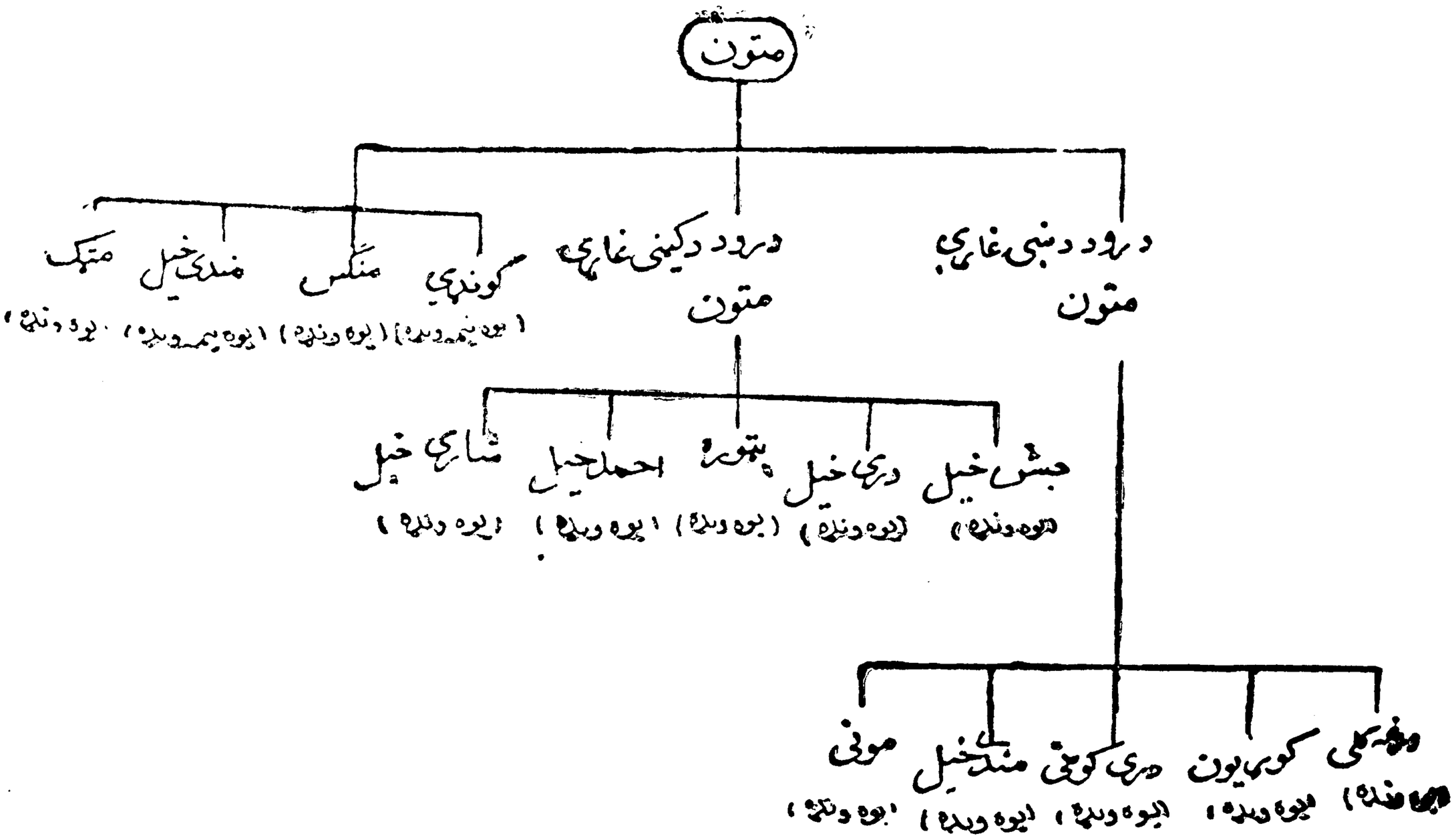

(۱) محمد صفدر سالارزی، پښتانه لومړی ټوك، کابل - ۱۳۴۹ کال ۷۴ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۹ مخ.

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۶۵ مخ .

متی زی

دوی سړینی پښتانه او په غوریا خیلو ورګډیږی . ویل کیږی چی شیخ متی دشیخ عباس زوی دعمر لمسی او دخلیل کړوسی و . خلیل دغوریا او غوریا د کندابن خرښبون زوی و چی دحضرت سړین قدس اله سره له زامنو څخه و .

دپټی خزانی په روایت شیخ متی په (۶۲۳ھ) کی زیږیدلی او د پنځه شپیتو کلونو په عمر دترنك پرغاړه وفات شوی دی ان په هغه غونډی ښخ دی چی کلات باله شی .

وروسته دده اولادی په لیږد پیل وکړاو په پیښور او بد نی کی میشته شول چی دهغوی څخه لوی لوی پښتانه راووتل (۱) دده اولاده اوس دمتی و زیو په نامه یادیږی او په پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده . یو شمیر متی زی په زابل او دغزنی په شلګر کی هم استوګنه لری .

محمد زی

که چیری د نسب شجره په غورسره وګورونو څرګنده به شی چی محمدزی د سړبن په ټولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی . دوی په اصل کی دزیرك دښاخ دبارکزیو دڅانګی څخه دی .

لکه چی دابدالیانو په مبحث کی موولوستل د پوپلزیو په ښاخ کی دسدوزیو قبیلی د ۱۷۴۷ ع نه تر ۱۸۱۸ ع کاله پوری په افغانستان کی وا کمنی درلوده په ۱۸۱۸ ع کله چی وزیر فتح خان مړشونو دسدوزیو او محمدزیو ترمنځ دتخت په نیولو جګړی رامنځ ته شوی .

دمحمد زیو په کورنی کی دپاینده خیلو کورنی مشهوره ده چی دحاجی جمال خان نه پیل کیږی . حاجی جمال خان دنادرشاه افشار په پوځ کی سردارو . کله چی نادرشاه افشار له منځه لاړنو دافغانستان دتخت دترلاسه کولو له پاره دی ډیر امیدوار واو حقیقت هم دادی چی دسدوزو د حکومت په زمانه کی د حکومت په چارو کی ده ډیر لاس درلود .

---

(۱) پټه خزانه، دکابل چاپ -۱۳۵۶ کال-۱۲ مخ .

د محمد زود حکومت مؤسس او ینسټ ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چی په (امیر کبیر) سره هم شهرت لری او د سردار پاینده خان کشرزوی دی .

دافغانستان حکومت ددوست محمد خان په کورنی کی د ۱۹۲۹ع کاله پوری دوام وکړ او دویم ځل دسقاو د زوی تر ماتی ورو سته په ۱۹۲۹ ع کال کی هغه وخت پیل کیږی چی نادر خان د چارو واګی په لاس کی نیسی .

تر نادرخان وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه او په هغه پسی محمد داود حکومت کړی دی چی د ۱۹۷۸ ع کال په اپریل کی د دغی کورنی سلطه له مینځه لاړه . محمدزی دافغانستان په بیلا بیلو برخو په تیره بیا په کابل ، کندهار ، هلمند ، هرات او ننګرهار کی استوګنه لری . دوی ته عوام خلک سرداران هم وایی .

د دوی داستوګنی ځایونه :

لکه چی د مخه موو ویل دوی دافغانستان په بیلا بیلو ولایتونو کی اوسیږی چی دلته په هر ولایت کی ددوی داستوګنی ځایونه ښودل شوی دی او هغه دادی :

۱ــ دکندهار په ولایت کی :

دکندهار په ولایت کی دوی دکندهار په مرکز دمیوند ، پنجوایی ، ارغنداب ، ارغستان او معروف په اولسوالیو کی استوګنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی ټول شمیر (۳۲۳۸۷) تنو ته رسیږی (۱)

۲ــ دننګرهار په ولایت کی :

دننګرهار په ولایت کی دوی دننګرهار په مرکز دجلال آباد په ښار دکامی ، سره رود او خوګیانیو په اولسوالیو او دبهسودو په علاقه داری کی استوګنه لری .

دننګرهار په ولایت کی د دوی شمیر د (۹٤۵۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ــ ۹۱ ــ ۹۲ مخونه .

(۲) نوموړی اثر ۲۷ ــ ۲۸ مخونه .

(c) kotabton.com: The Digital Library

۳ـ دهلمند په‌ولایت کی:

دهلمند په‌ولایت کی دوی‌دهلمند په‌مرکز اودنهرسراج اوناد علی‌په‌اولسوا لیو کی استوګنه لری او شمیریی په نوموری و لایت کی (۵۰۱۶) تنه ښو دل شوی‌دی (۱)

٤ـدهرات په ولایت کی:

په‌هرات کی د دوی اکثریت داوبه په اولسوالی کی استو ګنه لری .چی ددوی شمیر(۹۸٤) تنو ته رسیږی .

٥ـ دار زګان په ولایت کی :

دا رز ګان د ولایت‌په‌مرکز کی تقریباء (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دی . همدا را زیوشمیر محمد زی د کابل او لغما ن په ولایتو نو کی هم استو ګنه لری . د دوی یو شمیر کورنی دپاکستان اوهند وستا ن په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د د یره دون‌په‌ښارګی‌چی‌دهند دا ترا پرا دیش په ایا لت کی وا قع دی ا ستوګنه لر ی . په تو ل افغا نستان کی د د وی مجموعی شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا او خوا کی ښو دل شوی دی .

مروت

جوته ده چی د دغه قوم لوی نیکه دنوحانې یا لوانې زوی او دسیانې ابن لودی لمسی دی . لوا نې دوی میرمنی در لودی یوه یی تو ری نومیده چی د پنځو زامنو مور وه د ویمه یی شیری نومیده چی د هغی نه د مر وتو د قوم لو ی نیکه زو کړی دی‌او د د غه قوم نو م د ده په نوم یعنی مر وت سره مشهو ر شوی‌دی (۲)

مروت‌په‌سپینو لو انیو سره هم‌شهرت‌لری په‌پیل کی‌دوی د کتواز په‌سیمه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغا نی ـ۵۵۸ مخ .

کې چې او س د سلیمانخیلو غلجیو په لاس کې دې استوګنه در لوده. که څه هم د دوی اصلي تاتوبې کتوازو، خودګرمۍ په موسم کې به یې د کوچیانو په څیر خپل اکثره مالونه دوابنه په غرونو کې څروول. دوی به یوازې د کتوازې په سهیلي برخه کې په کرکیله بوخت ووچې هلته تراوسه هم د یوې وړې سیمې څخه د مرو - تو په نامه سره مشهوره ده. دوی اوس د بنو د ضلعې دلګې مروت په تحصیل کې اوسیږي اوهماراز ټ شمیرې په پښیاله اودتانک د تحصیل په څاوخوا کې د بنو په ضلعه کې استوګنه لري. په ۱۹۶۱ کال کې دلګې مروت د تحصیل د خلکو شمیر چې مطابق اکثریت یې مروت دی (۱۴۸۴۴۹) تنو ته رسیږي.

د کتوازله سیمې نه د مرو تود لپاره:

د کتوازله سیمې نه د مروتود وتلو په باب داسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې چې غلجیو د ستري قبیلې د سلیمانخیلو د سلطان خیلو د څانګې لوی ملک آزاد خان ښځه چې وسیلې نومیده د ده دیوه مړیې له خوا وتښتول شوه او د مروتو قبیلې ته په ننواتي لار نو غلجیو لښکر ترتیب او هلته یې ولیږه او خپل مجرمان یې له دوی نه وغوښتل ولې مروتو د پښتني ننګ له مخې د غه پناه اخیستونکي وې ته ور نه کړه د د غه دښمنۍ په سبب د غلجیو تولې بناخونه لکه تره کي، اندړ اونورد سلیمانخیلو په ننګ د مروتو، د دولت خیلو او د یا خیلو سره د ننګ له پاره ملا وتړله او د مروتو اکثره خلک ووژل شول اوغلجیانو بر یالیتوب تر لاسه کړله همدې کبله مروت مجبور شول چې د کتوازسیمه پریږدي اوددامان خواته یې په لیږدیدلو پیل وکړ.

په هغه وخت کې ددیره اسماعیل خان د ضلعې د دامان په سیمه کې بلوڅانو استوګنه درلوده او د تانک په سیمه کې هم پرانګیان میشته ووچې په هغوی باندې دلواسیوله خوا یرغل شوی واو په هغه ځای باندې یې خپله قبضه ټینګه کړې وه. دلومړي ویش په وخت کې د مرو توقبیلې ته هم څلورمه برخه ور کړل شوه چې تریوې مودې پورې یې د غه ځای په لاس کې واود ګرمۍ په موسم کې به د دوابنه د

غره خټیځی برخی ته تلل اودیخنی په موسم کی به بیرته تا نلك ته راتلل تر څوچی ددوی اومسیدو ترمنځ د ښځودپت له کبله شخړی رامنځ ته شوی. څر نګه چی وزیر ددوی د تګ را تګ په پور تنیو او ښکتنیولاروباند ی پراته وونو دد ښمنی له کبله غرونو ته ددوی تګ راتګ بیخی وترل شو په همدی وخت کی دتهانک دسیمی دلانجوله کبله دلوانی داولادی ترمینځ دښمنی رامینځ ته شوه دو لت خیلو قدرت ومونډ اوتریوی جګړی وروسته یی مروت له تهانک نه وایستل.

اودغه قبیله دبین ددری نه نیولی دپیزوددری پوری په غرنیو سیمو کی میشته شو ل. په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمودنیولو په منظور یرغل وکړاوتا نک یی ونیوخو کتنی خیلودګنډ اپورله قبیلی نه مرسته وغو ښته او دوی یی بیرته په شاتمبولو نه مجبورکړل چی ددغه ځای دتسمیی وجه هم دمروتو له نوم څخه اخیستل شوی.

ددوی ملک تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چی له ښو څخه ترمه کلاوا او د سلیمان غرونو څخه دهغوتیتوغروترسلسلی پوری رسیږی چی لارګی (Largee) له اباسین څخه بیلوی، خواوسیدونکی یی خواره واره دی.

دمروتو ښځی، څیری اوعادتونه:

مروت غښتلی، لوړغنم رنګه، پراخه تندی، ګردی څیری اوبادامی مترګی لری اوپیاوړی خلک دی دوی؛ زیارګالونکی، متحمل، صابر، قانع اوبااستعداده دی. دمروتوسپاره توره، دال اولیندی استعمالوی. خوپلی یی توری، سپرونه، غشی اولیندی استعمالوی.

مروتوپه پخوازمانو کی په پوونده دول ژوند کاوه اوسوداګری به یی هم کوله خوکله چی په دی سیمه کی میشته شول یوازی دځمکی په چا رواوکروند ګری بوخت اوپه خپل کسب کی دیرزیارګالونکی دی اوآن تردی چی دکلی ملکان یی هم په خپله دیوی اوکرکیلی چاری په خپله سرته رسوی:

که څه هم دمروتوپه سیمه کی دخوراك له پاره غله پریمانه ده، خودځښناك د اوبولە پاره دهغوکلیونه پرته چی دکمیله، کورمی یادلنګردرودونو په غاړه موقعیت

لری په پاتی مروتو کی داوبو تنگسه ډیره ده . دځینو کلیو خلک دلس یا یوولس میله تر واټن وروسته دګمیله داوبو دراوړلو له پاره راځی او ددوی داوبو راوړل د ښځو په غاړه دی چی ددی کارله پاره دخرونه استفاده کوی .

خوراك یی :

مروت په اوړی کی دغنمو ډوډی او په ژمی کی دباجری ډوډی استعمالوی . هغه متوسط اوغریب خلک چی په سیمه کی یی نخود کرل کیږی نودغنمو داوړو سره دنخودونیمایی برخه اوړه هم یوځای کوی او ډوډی تر ینه پخوی .

ددوی دسیمی پیداوار ددوی له خوراك څخه زیاتیږی ، که څه هم ددوی ورځنی خوراك ساده دی ، خو په میلمه پالنه کی دخپلی دوسی سره سم کوښښ کوی .

میلمه پالنه :

که چیری په مروتو کی کوم قدر من سړی میلمه شی نود هغه له پاره پسه حلالوی اودغنمونازك چپاتی په یو ډول ډبرینی تبی باندی پخوی چی دمروتو ښځی ددغونازکو چپاتیو په پخولو کی ډیری مشهوری دی . که چیری د میلمنو شمیر لږوی اوځوك دپسه دحلالولو قدرت ونه لری نومیلمنو ته یو یاځو کورنی چرګان حلالوی . دوی دکاسو پرځای دیو ډول لویو ښانکونو نه استفاده کوی چی دهر ښانك نه ګردچاپیره اته کسه کښینی اوښوروایاوریجی خوری .

دوی دقدرمنو میلمنو نه پاره د پورتنیو خوړونه پرته ډیرښه پولاو او غوښه پخوی په خوږو خوړو کی دحلوانه پرته دګوړو بی استعمال هم زیات دی . دګړو بی ترکیب اودجوړولو طریقه داده چی د ګوړی شربت ته ډیر جوش ور کوی او ترپخیدو وروسته یی په ښانك کی اچوی اودهغه په مینځ کی دپسه دلم غوړی چی داوسپنی په ارکاره کی دژیړو غوړیو په شاد ګرم شوی وی اودپاسه پری نازکی ډوډی میده کوی . هغه میلمه چی عام اودکوم بل ملك نه راغلی وی او هغوی یی ونه پیژنی اودمسا پرپه ډول کلی ته راشی نودکلی داوسیدونکو ته یوتن په جرمات کی غږ کوی چی نن زموږ کلی ته د مومره میلمانه راغلی دی بیا نو

ددغه ځای داوسیدونکو نه یوتن یادوه تنه میلمانه په خپلو منځو کی سره ویشی او له خپلو کورونو نه ورته ډوډی راوړی. لنډه دا چی دمیلمه قدر کوی او وږی ترینه نه ځی.

د مر وتو کلی او داستوګنی ځایو نه:

په پخوا زمانو کی چی داخلکو دایمی استوګنځی نه درلودنو اکثرو به په کیږدیو کی ژوند کاوه. اوس په دوی کی د کیږدویو رواج نشته. خلک په ټولو کلیو کی دخپلی استوګنی له پاره د مزرو څپری جوړوی او ددوی دا خبره سمه ده چی داوبو دنشتوالی په سبب دڅپرونه پرته دیل ډول ودانیو جوړول ګران کار دی. دوی داصلی کلیونه پرته دخیلو لیری لیری ځمکو دڅارنی او داوښانو او نورو څارویو دڅرولو له پاره په څرځایو نو کی یا هغه ځای ته نږدی باندی جوړی جوړوی. مالداران او کروند ګریی دضرورت له مخی دوه کورونه جوړوی یو یی په اصلی سیمه کی دویم په باندو کی. دوی اصلی کلو ته میله وایی چی مقصد یی مینه ده.

پوښاک یی:

ددوی پوښاک عمومأداسی دی چی کوچنی پګړی په سر کوی او پراخ او اوږده کمیسونه چی تر پونډیو پوری یی رسیږی اغوندی همدارازد پرتوګ پرځای په دوی کی دنیلی یا سپین لنګ رواج ډیر دی، خو ملکان دلونګ په ځای پراخه پرتګونه اغوندی. ددوی ځینی خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاووی.

بزګران او غریب خلک ددغو ټوکرانو پرځای دپسونو یا داوښانو له وړیو نه یو ډول ټوکران جوړوی چی له نیمایی نه یی لونګ او له نیمایی نه یی یو ډول کمیسونه جوړوی چی ګریوانو نه یی څاک داره وی او لستوڼی نه لری.

دمروتر ښځی اکثره سره تور یا نیلی ټوکران په سر وی او اوږده چین داره کمیسونه چی اکثره سره یا تور رنګونه لری اغوندی. همدارازدوی یو ډول ډبل رنګه ټوکر چی سپینی لیکی لری او پاسنی برخه یی پراخه او پایڅی یی پلنی وی اغوندی. دپیغلو نجونو کمیسونه یی چین لرونکی نه دی.

دلوانی درزوی مروت دنسب شجره

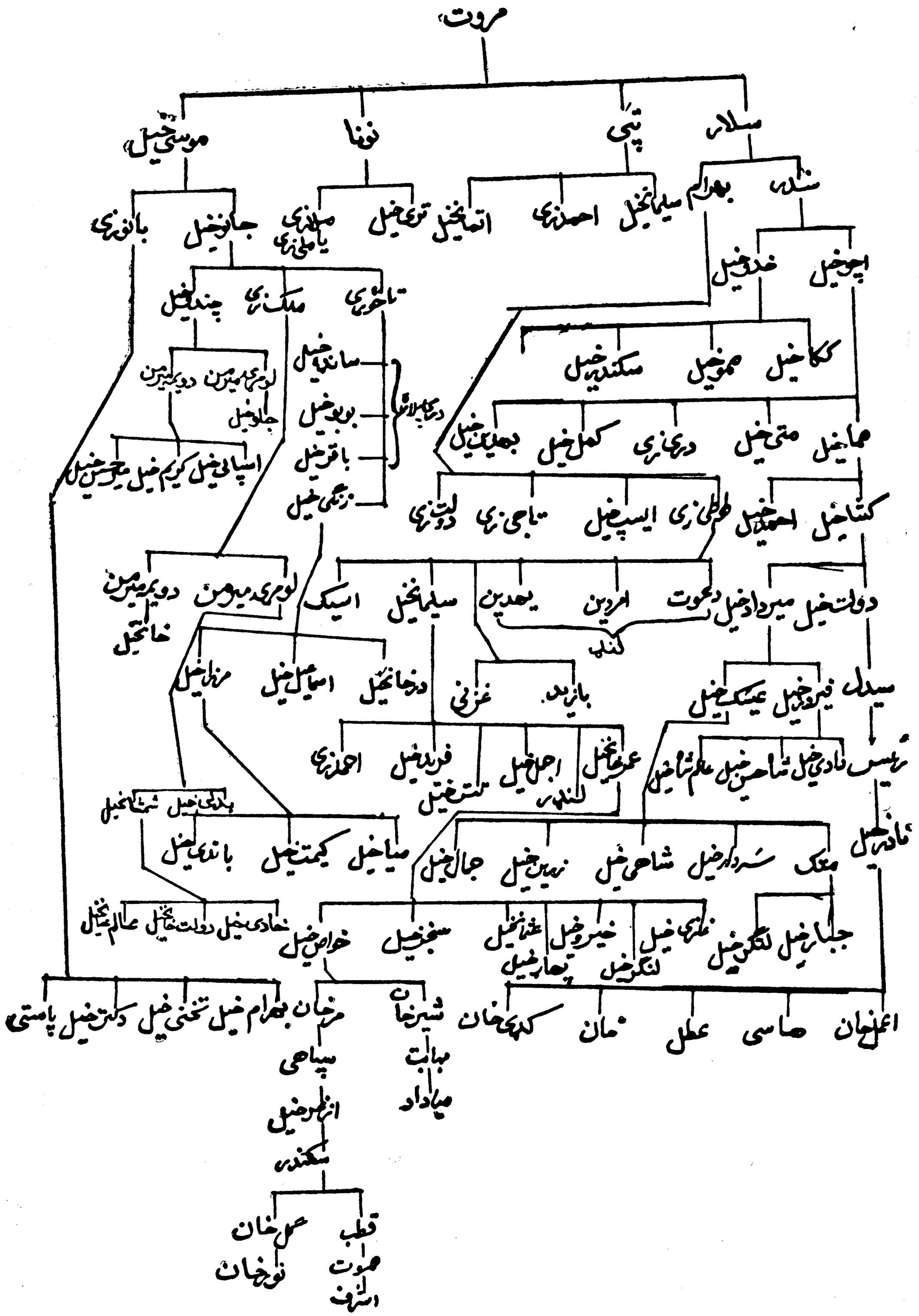

مسعود (مسید)

دغه قبیله په کرلانیو پښتنو کښی یوه مشهوره اوجنګیالی قبیله ده. که چیری دنسب شجره یی په غور سره وګورو نو څرګنده به شی چی د وزیرلومړنی زوی خدری درې زامن دولودل چی موسی، محمود اومبارک نومیدل. چی موسی یی په دریش سره مشهور ود محمود زوی مسعود نومیده چی او لا دی ته یی مسید وز یرهم وایی (۱).

اویدیځ اوجنوب ته یی احمد زی وزیره شمال ته یی اتمانزی وزیراو د څنیځ خواته دبیتنی قبیلی سره پوله لری .

ددوی سیمه دجنوبی وزیرستان دایجنسی پوری مربوطه ده او دافغانستان سره کوم ګډ سرحد نه لری (۲).

ددغی قبیلی اصلی ځای دبرمل غروچی دسلیمان غره یو ښاخ ګنډ کیږی او هغه وخت چی ددغی قبیلی په شمیر کی زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کی دد غی قبیلی خلکو دخپل اتحاد په زور په خپلو ګاونډیو باندی غالب او په خپریدو یی پیل وکړاو ترټولو دمخه دسلیمان دغر نیوسیمو نه شوال اودهغه شاا وخوا سیمی ددغی قبیلی لاس ته ورغلی چی هلته دمخه شیتک اونورآباد وو په هغه وخت کی داور مړو قبیله چی په کانې ګرم اونو رو نږدی سیمو کی میشته وه اکثراً لوګړاو نورو سیمو ته لاړل او ددوی دیرازشمیر په دغه ځای کی پاتی شول . په دغه وخت کی وزیرواومسیدوته موقع په لاس ورغله اوپه هغوی یی یرغل وکړاو په لومړی حمله کی یی دبدراوشهیر سیمی ونیولی اوپه کانې ګرام کی هغو اورمړو چی ددوی سره مقابله وکړه دمسیدوله خوا بي ماتی وخوړه. ورو سته یی د بیتنیو قبیله هم د تا کړ د ری او د هغه شا وخواغرنیوسیمو له یی و ایستله او پخپله یی

---

(۱) حیات افغانی ـ ۵۵ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱۶ مخ .

په دغو ځایونو باندی قبضه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهات دضلعی نه نیولی ددیره اسماعیل خان تر دری پوری غزیدلی ده اودسیمی اوږد والی یی (۱٤۰) میله دی (۱)

مسید په دریو عمده تپو ویشل شوی دی چی علی زی ، شمن خیل او بهلول زی دی چی هره یوه تپه یی په نورو ډیرو خیلونو باندی ویشله شوی ده (۲) .

یو انګریز مورخ په خپل مشهور اثر وزیرستان کی د مسیدو (مسعودو) په باب داسی لیکلی دی :

«مسید په وزیرو کی خورا پیاوړی او جنګیالی خلك دی . دوی متحمل او سخت سری دی ، ښه مسلح او ډیر بی نیازه دی ، ځکه چی ددوی احتیاجات دو مره طبیعی دی چی د هغوی په نشت کی لاهم د وی ته څه زیات تکلیف او ضرر نه رسیږی اودهیڅ رازموا نعو پروانه کوی . دخپل کوچنی ټوپك په استعمال کی عجیب مهارت لری او په دی کی خورا ماهر دی چی د خپل دښمن له جزوی اووړو کی سهوی څخه ډیره لو یه استفاده وکړی . که دښمن په شمیر په وخت او یا مدافعه کی ازڅه ضعف یا سهوه وکړه دمسیدو اووزیرو له خوا به در نه جزاو مومی او له داسی پیښو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شی. په جنګ کی دومره داوضاعو مراقب اومواظب وی چی هیڅوك یی محاصره کولای نه شی اونه یی دښمن تر اړخ تیریدلای شی. دوی په عقبی خطوطو او کوچنیو پارټیو باندی په حمله کی خورا بی نظیره ماهران دی او په جګړه کی دنورو قبایلو په شان خورا ډیره طبیعی حوصله او صبر لری او دهر ډول مشکلا تو او موانعو سره دومره په صبر او حوصله مجادله کوی چی د ډیر تعجب او حیرانتیا موجب ګرځی ، په یوه ګړی کی ارامه خو په بله ګړی یی بیا ټوپك په اوږو بهترین جګړن شی . په جګړه کی ډیر کسان بی وسلی له وسله لرونکو سره درومی او د توری او یا دلاس جګړه که ضرورت ورته پیښ شی کوی یی (۳)»

---

(۱) حیات افغانی -۵۰۲ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتو نستان (۱۱٦) مخ .

(۳) پښتو نستان -۲٤٦ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمسیدوروا جونه، خوراك، نرخونه اوتری کت مت دوزیروپه شاندی.

غنم، اوربشی، جوار، شولی، می، باجری، زدن او پتا تهی یی مشهور حاصلات شمیرل کیږی.

دجنوبی وزیرستان هوا په ژمی سره اوپه اوری توده ده، خوځرنګه چی په عمومی دول غزنی سیمه ده نوهوایی معتدله ده.

دمسیدومشهور کلی دادی:

مکین، خیسور، دره، نیدون، کانی ګرام، بدر، څلویښتی، شکتوی، وانه، دشرکی سیمه، شهرنه، شم، رزملك، شکی، شوال او نور (۱)

مشهور سیندونه دګومل، تانك زوم، خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګی اوشاهوردی (۲)

مسیدښکلی، زړوراوجنګیالی خلك دی. سرو پلیم بار تن د دوی دجنګیا لیو میرونوشمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلی دی. (۳)

د دغی قبیلی شمیر د ۱۹۶۱ کال د احصائیی له مخی (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوی دی (٤).

دمسیدوځیلونوشجره دراتلونکی مخ په جدول کی وګورئ:

---

(۱) پښتونستان ـ ۲۱٤ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۲۵ مخ.

(۳) پښتونستان ـ ۲٤ مخ.

(٤) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱٦ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

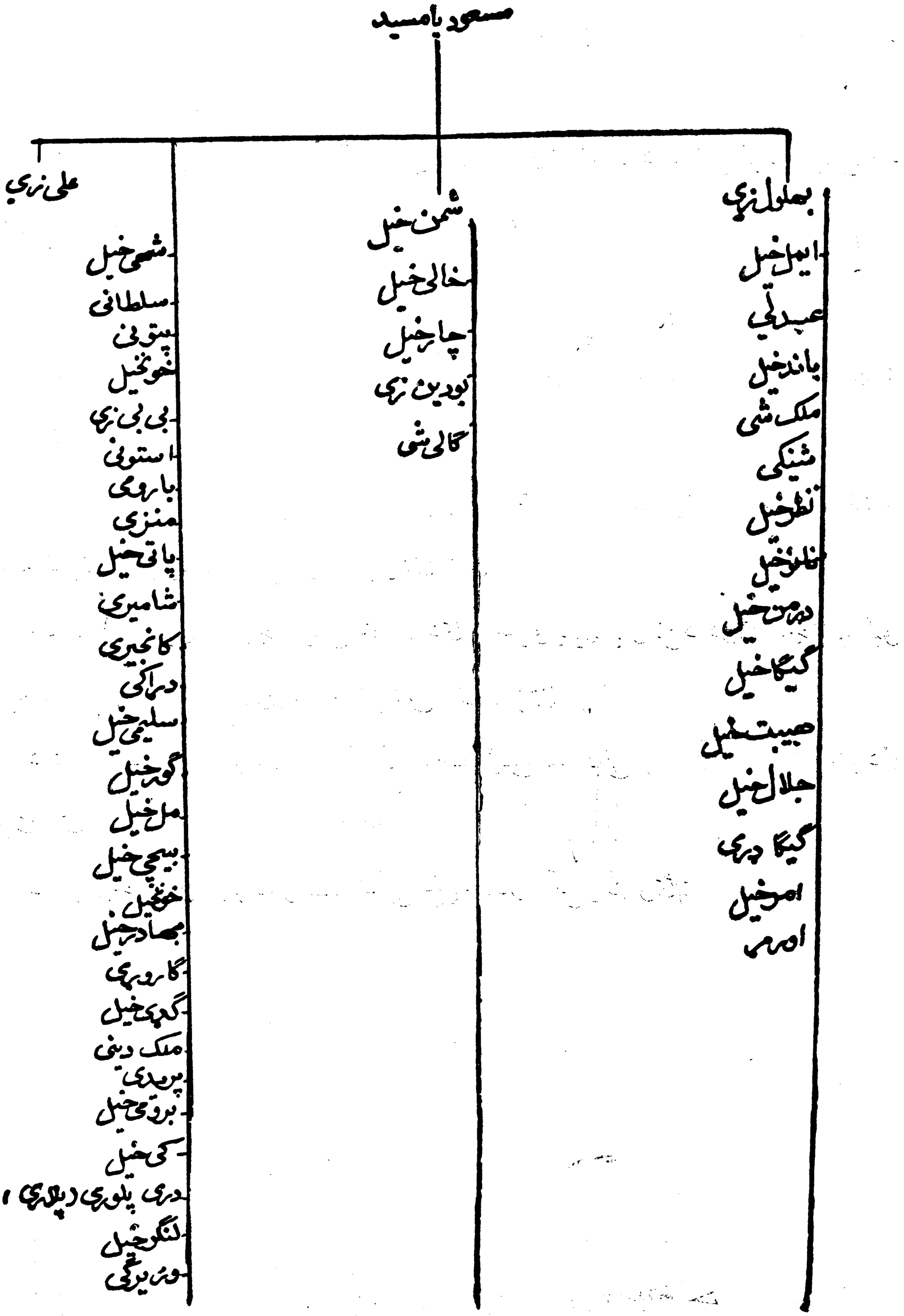

(۱)

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان: ۱۱۷ - ۱۱۸ مخونه.

مشوانۍ

مشوانۍ په‌اصل کی هر څښتی پښتانه‌دی ، خودوی کله څانونه سیدان بو لی او کله‌یی‌هم په کاکړوورګډوی . ددوی اکثره په خوا ره ار ه د ول ژو نـد کوی .

ددوی یوشمیرپه برکونړ کی استوګنه لری چی دساپیود کـلتوراوعنعنا توتـر اهیزی لاندی راغلی دی اودکونړ په ناری ،دانګام اواسمارکی استوګنه‌لری.

دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر ۱۰۱٤۷ تنه‌ښودل شوی دی. همدارازیـو شمیر مشوانۍ دننګرهار ولایت په‌بتی کوټ کی‌هم‌استوګنه لری چی ددوی‌شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوی دی (۱)

حیات افغانی لیکی: «ددوی څلورسوه کورنی په کوهدامن کی چی‌دکا بـل نـه پنځه ویشت میله شمال خوانه موقعیت‌لری‌استوګن دی. دکوهدامن مشوانۍ په کرکیله‌اوځیـنی یی پـه سوداګـری بـوخـت دی اوهـمدارازدوی دخپلواوښانو په‌ذریعه تجارتی مالونه ان تربخاراپوری انتقالـوی اودوی دهوساژونـد څښتنا ن دی. ددوی خو کوره په کندهارکی هم میشته دی. دګندګرپه شما لی برخه یعنی دهزاره ضلعی په‌سری کوټ کی‌هم مشوانۍ اوسیږی ، خوددی پته نشته چی کله هلته تللی دی. پښتانه‌دمشوانۍ قبیله دستانه اوپیرانوپه نامـه بولی. دوی د نـیلك چلند خاوند ان‌دی په‌تیره بیاددغی قبیلی دلودین څا نګه، چی د غلجیوپه ملك کی په متفرق دول سره‌ژوند کوی (۲) پته‌دی پاتی نه‌وی چی یوشمیرمشوانۍ د هند په څینو برخو کی هم شته .

«مشوانیو په هکله د‌پښتنو تولنیزـاقتصادی جوړښت په‌کتاب کی داسی راغلی دی: «دمشوانیواکثریت‌دد یراوجندول په سیمو کی میشته دی . لومـړی ددوی څینوخیلونود څرڅایونو په هڅه‌خپلی‌رمی‌د (ښښی کنډو) له‌لاری له‌دانګام‌نه‌شمالی

---

(۱) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۲۰مخ.

(۲) حیات افغانی - ٦۳۲مخ.

غرونوته راوستلی . یوسلواوپنخوس کاله پخواد دری په ختیځ اوشمالی غرونو کی دځرځایونوشاوخوا یی باندی جوړی کړی. دپسرلی د پیل نه دمنی ترپایه به هغوی په باندوکی اوسیدل اوبیابه درموسره دجندول دروته ښکته کیدل. سل کاله مخکی دمشوانیوځینوخیلونو خپلی رمی په پای کی دجندول پرځای قاسم اوزوړبراول ته راښکته کړی. په دی وخت کی دغه دواړه کلی نه وو، بلکی لومړی ځینو شپنو دلته کور-ونه جوړ کړل اوپه ژمی کی به په کورونو کی اوسیدل ورپسی یی دکورونوشاوخوانا آبادی شاړی ځمکی آبادی کړی. کارینونه (مینی) یی جوړی کړلی او تقریباً دلسوکلو نو په دوران کی څوکورونه په کلیو بدل شول. دسلوکالورا هیسی دوی دشمالی غرونو په لمنوکی په شاړو ځمکو کی باندی جوړولی چی اوس دقاسم خان اوزوړ براول برسیره دمشوانیو کورونه اوکلی دغره په لمنو کی ددری ترخولی اسمار ته نژدی رارسیدلی دی.

مشوانی دځینو کورونونه پرته په عمومی توګه نادارهاولس دی ځینی شتمنی کورنی دځمکو سره یو ځای مالداری، تجارت او مامور یتونه لری. د دوی دنا دارو اکثریت ځینی خلك دسالارزواوماموند وشپانه او بزګردی. ځینی دغنمو اواوربشود کرلونه وروسته دمیزان په میاشت کی دکاراوغریبی له پاره جندول، باجوړاودکونړ ولایت مختلفو سیمو ته ځی دلته دوی دجوماتو تودلرګبانه (دژمی په سړوکی اولس دجومات دتود لوله پاره لرګبه (جمع لرګبانه) نیسی. لرګبه له غره څخه لرګی را وړی ودکلی خلك ورته دمیاشتی د یرش منه غله اوداوسیدو کوټه ورکوی.)

اویا په کلی کی همسایه کیږی. همسایه مشوانی په کلی کی داوسیدو کوټه پیدا کوی. ددوی نارینه د غرونو څخه لرګی راوړی چی یو ګیډی (دشابار) په یوه من جوارو او یاد هغه معادل په څلویښت افغانیو خرڅوی. دنوروقبیلو په تناسب په مشوانیو کی دلیږدیدنی عملیه ډیره ده. ددوی نیستمن خلك دمنی په پای کی دکورو

لږ سامان او دخوړلو مواد په خروبار وی ښځی او نارینه یوځای دجندول، باجوړ او کونړ په لور روان وی د پسرلی په میاشت کی بیرته دری ته راستنیږی (۱)

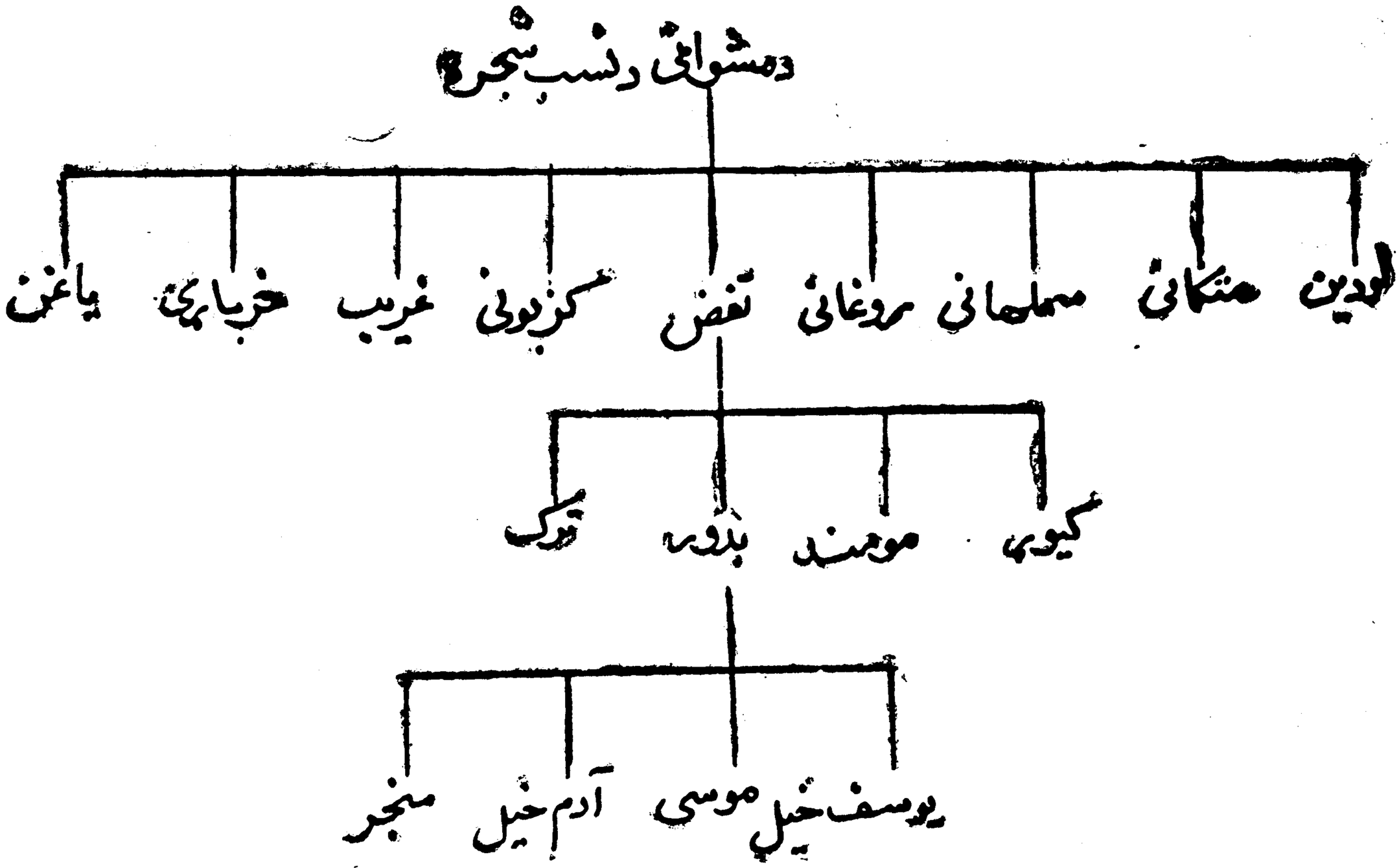

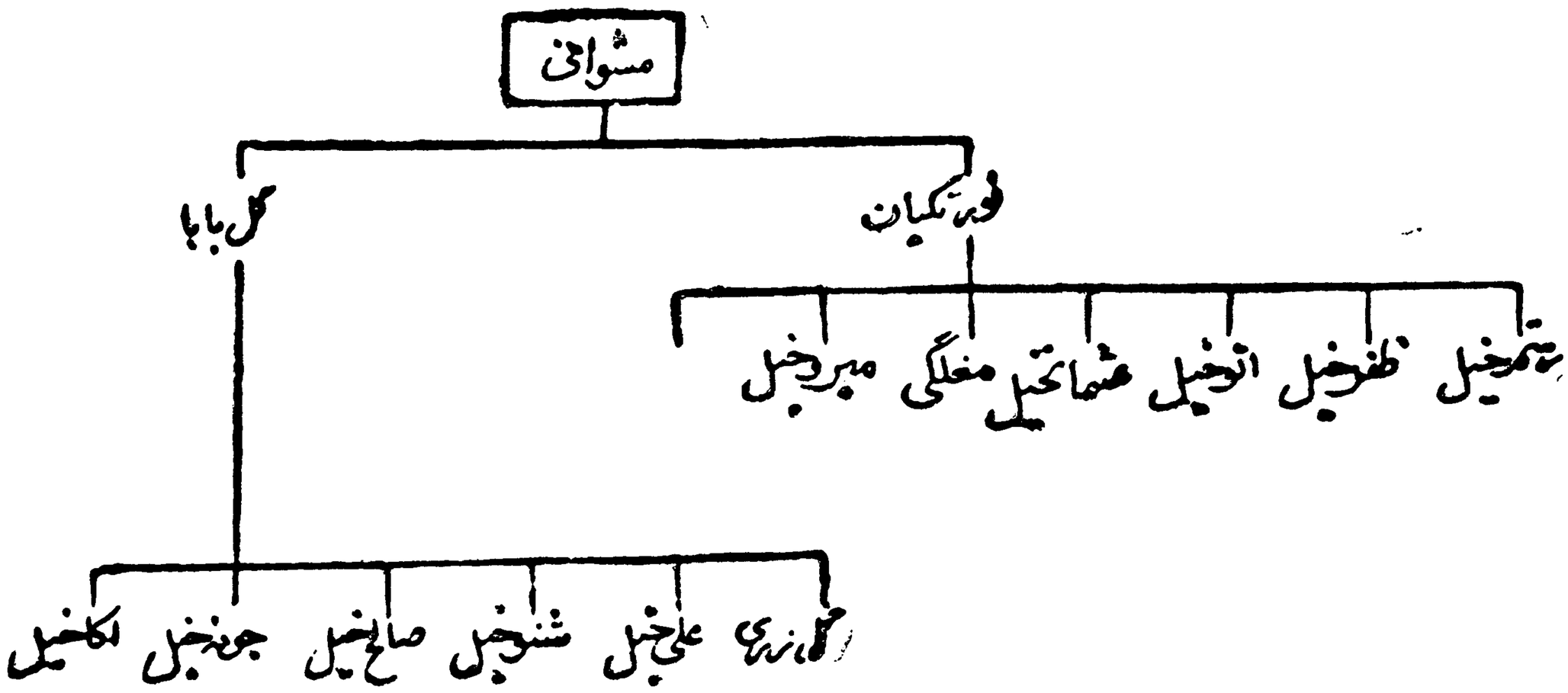

(۱) دپښتنو ټولنیز - اقتصادی جوړښت - ۲۲۶ - ۲۲۷ مخونه.

مشانـی

دغه قوم هم دنیازی دنسلی څخه شمیرل کیږی . ددوی داوی نیکه نوم موسی ابن خاکوابن نیازی وچی دموسی نوم د دیراستعمال په وجه په عاموخلکو کی په موشیانی یامشانی سره مشهورشو. د دغه قوم خلك لومړی دسرهنګوند قـوم سره دسند ددریاب په څنیځ غاړه کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم دداو دخیلومشانیو مناخ په داود خیل نومی ځای کی او دموندی مناخ په تیټی کی چی په میانوالی کی موقعیت لری میشته دی .پاتی مشانی دسند ددریاب لویدیځی برخی ته راغلل اومیشته شول (۱) مشانی دمروتواوعیسی خیلو په دښمنی کی دمروتـوملګری وو. داطـاپه اوس په دادی خیلواوشادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لویدیځ ته د څټکوترغوه پوری قبضه لری .ددوی د هغـوځمکـونه پرته چی دسیند په غاړه پرتی دی نوری ځمکی یی نه دی خود بندونواوبها رانی ویالوپه ذریعه دللمی ځمکوغنم او باجری ښه حاصل ورکوی .

ددی قبیلی خلك اکثره کینه کښی اوکورنی دښمنی پکی دیری دی. داو دخیل په یوه ګوندی کی اوشادی خیلو په بله ګوندی کی دی چی ددواړو ګوند یوترمنځ سخته دښمنی موجوده ده.

---

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ پهرنـا کی دپیښور چاپ : ۱۹٦٤ کال ۱۳۵۵ مخ .

دمشانی ابن خاکو ابن نیازی دنسب شجره

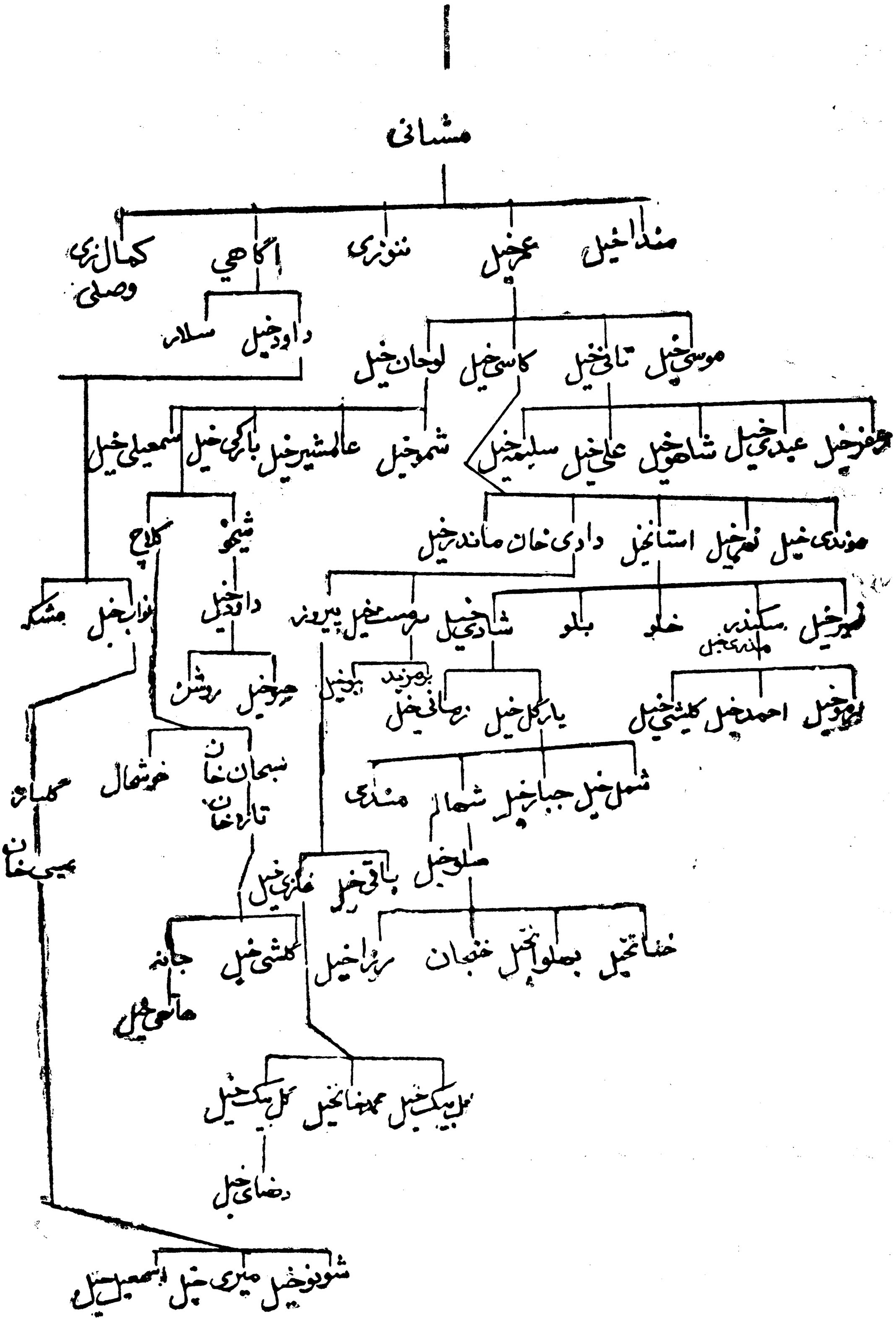

معروف خیل

دوی غلجی پښتانه او د احمد زیو دقبیلی یوه څانګه شمیرله کیږی. دوی دننګرهار ولایت د غلزی حصارکۍاوسره رود په اولسوالیو کی استوګنه لری ؛ په غلزایي حصارکۍ کی د دوی شمیر ۳۳۰۰ اودننګرهار دسره رودپه اولسوالی کی ددوی شمیر ۹٤۱۸ تنه ښودل شوی دی چی زیاتره یی دبالاباغ دسیمی په شاوخوا کی ژوندکوی د معروف خیلو څانګی په لاندی دولدی :

بادین خیل، شکرخیل، محمدخیل، عبدالرحمن‌خیل اوسرکی‌خیل.

په غلزایی حصارك کی معروف‌خیل په لاندنیوکلیوکی میشته دی : یاغی بند، علم کڅ، محمدی، ناصرخیل، کلاله، تری، انګورتاك، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیګر، سیاب‌علیا ،دوبی اومحمد کلاکی.

مقبل

دوی دکرلانبی پښتنوپه ټولنیزګروپ کی شامل دی . سهیل ته یی څلا لمی میدان‌اوسپری، لویدیځ ته‌یی دمنګلوقبیله، شمال‌ته یی څمکنی ، شمال ختیځ ته یی څانګی اوختیځ ته یی د دیورند دکرښی سره پوله لری چی دسرحد نه پوری خوا په ستر غوزك، میته، سنګر اوکمکی غوزك کی هم مقبل استوګنه لری اود سرحد په دننه کی مقبلوسره قبیلوی اړیکی لری .

هغه مقبل‌چی د افغانستان په دننه کی ژوندکوی‌ټول‌دپښتانو پهاولسوالی‌کی په دوودروکی چی‌دوچ‌زیګاراولوند زیګارپه نامه یادیږی استوګنه لری چی‌پهدغه سیمه کی ددوی شمیر(۱۰٤٦٤) تنوته رسیږی. دپښتانو پهاولسوالی کی دمقبلونه‌پرته منګل‌اوځانځی هم استوګنه لری (۱)

ددوی‌یوځوکورنی‌دخوست‌اولکنۍ پهسیمه کی‌هم‌دهمسایه په‌دول ژوندکوی(۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی‌کشور، ۵۷ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٦۲ مخ.

ددوی اکثره خلك دکرنی، مالداری‌اوسوداگری له‌لاری‌خپله‌گوزاره‌کوی .
دغه خلك لرگی‌او چار تراش هم خرڅوی .

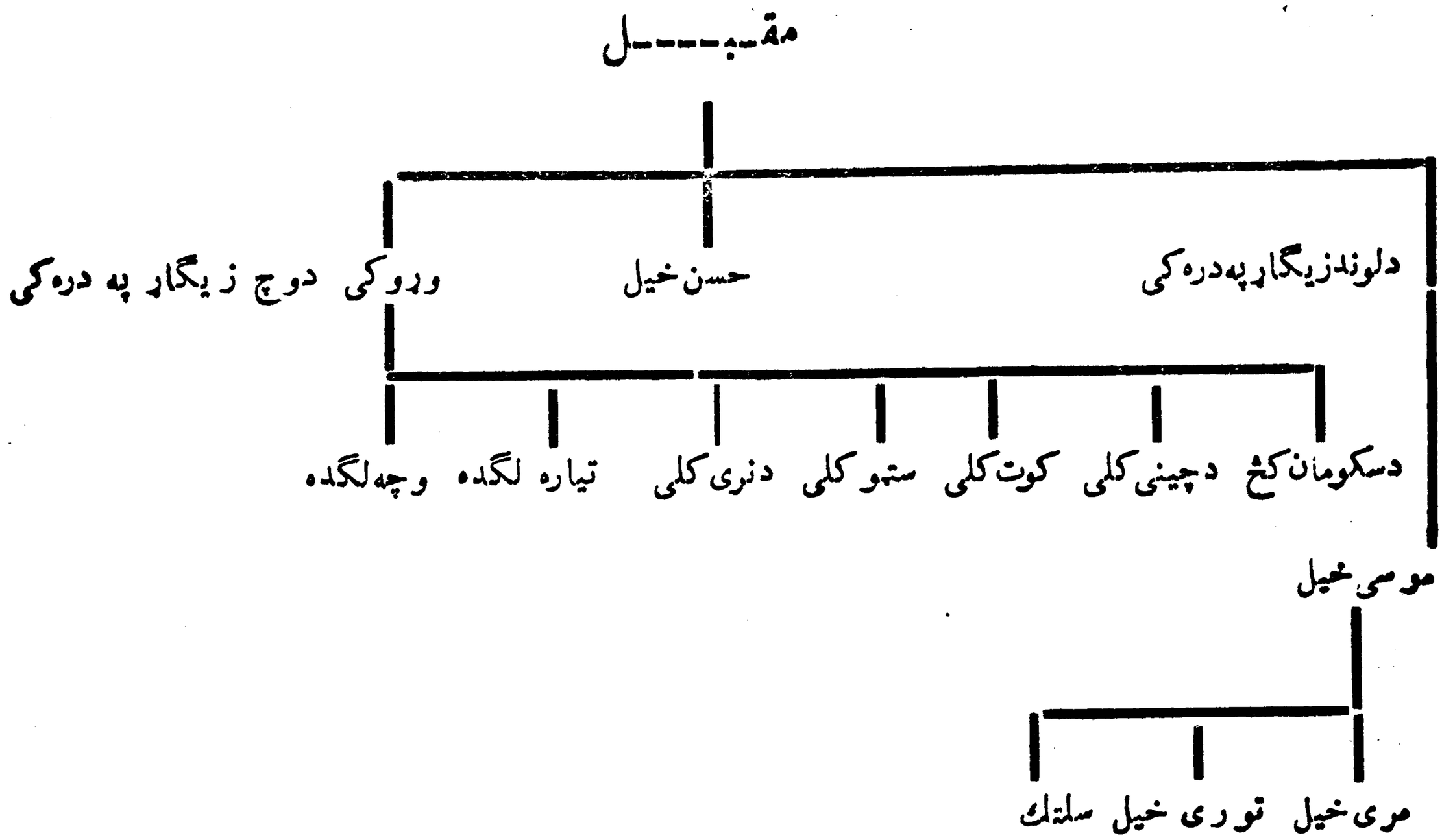

مـلا خیل

ملاخیل غلجی‌پښتانه‌او کشره‌یی کوچیان‌دی‌چی‌په‌لاندنیوا تو ښا خو نو و یشل شوی‌دی : شاران، پیره‌خیل، عثمان‌خیل، قادر خیل، خواگاخیل، شاهراد خیل، خواجه خیل اوالیس خیل . ددوی زیات شمیر دغزنی په اجرستان کی‌استوګنه لری‌چی‌شمیریی (۱۵۹۹۶) تنو ته‌رسیږی. څرنګه‌چی‌دوی کوچیان دی نود یوی متمدنی قبیلی ښه نه لری (۱) داجرستان دملاخیلو ځانګی په لاندی دول دی :

۱ ـ لنګرخیل
۲ ـ ادن خیل
۳ ـ عباس خیل
٤ ـ خوزه خیل
٥ ـ رضا خیل
٦ ـ سید خیل
۷ ـ عثمان خیل
۸ ـ قلندرخیل
۹ ـ پیروخیل
۱۰ ـ چکمـلك

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور ۸٤مخ .

ملکزی

دوی غلجی پښتانه دی، خوشمیر یی چندان ډیر نه دی. ددوی یو شمیر د ننگرهار دکوز کونړ په اولسوالی کی استوګنه لری، خوشمیر یی بیخی لږ دی او یوازی په دغه ولایت کی یی شمیر د ۲۰۰ تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۱)

ملاګوری

دوی سړبنی پښتانه اودمومندو د ستری قبیلی پوری اړه لری. دغه ښاخ په څلورو څانګو ویشل شوی دی په دی ډول چی: پهاړخیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب ځینی اختلافونه موجود دی. ځینی وایی چی د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلی توګه دمومندو پرقبیله ورګډیږی اودویم روایت دادی چی ددی ښاخ اصلی مورث (لوی نیکه) هم دمومندوله قبیلی څخه و. داسی روایت دی چی یوه ورځ څوتنه مومند د لاروهنی له پاره یوځای ته لاړل او کله چی یی دغه عمل ترسره کاوه یو تن ملا هم چی ددوی سره ملګری وله هغوی نه لیری اوجلاو دریداو دوی ته یی په کتلو پیل وکړ دغلوله ډلی نه یوه سړی په پښتو ژبه وویل چی ملاګوری چی دهغی ورځی نه وروسته یی په هغه باندی دملاګوری نوم کیښود اودغه اصطلاح د نوموړی ښاخ دتسمیی وجه شوه. که څه هم د دغه روایت په رښتینوالی کی شك موجود دی خو اوس دغه خلك د غرنیو مومندو سره یوځای دهغو سره په غم اوښادی کی شریك دی. ددغه ښاخ اکثره خلك د تاتری په دره کی اوسیږی اودکرنی په چارو بوخت دی:

دحیات افغانی دتاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکی: «ددی ښاخ ټول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواری دپښتانه دکتاب په لومړی ټوك کی دملاګورو په باب

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ.

(۲) حیات افغانی ۳۵۲ مخ.

داسی لیکی: « ملا گوری دژبی، لهجی او کړووړو په لحاظ دمومندو دسترقام سره تعلق لری او دپراخی سینی خاوندان دی. دوی دکمکی شلمان نه دلمرخاته په لورد ډبر غرنه لاندی پراته دی او دتا تری دمشهور غره په لمنو کی استوګنه لری: دسیمونومونه یی مرداډنډ، شهید مینه، لوړه مینه اوژوره مینه دی. دلته دمرمرو د ډبرویو کان هم شته او ابرك هم پیداکیږی (۱) »

دوی اکثره دسیند په غاړه استوګنه لری اوشمیر یی په اوسنی وخت کی د (۸۰۰۰) تنو په شااوخواکی ښودل شوی دی.

مندر

که چیری دنسب شجره په غورسره وګورونو څرګنده په شی چی ددغه قبیلی مشر نیکه مندنومیده چی دخښی یاخشی زوی و. منددوه زامن درلودل دیونوم یوسف وچی اولادی ته یی یوسفزی وایی اوبل یی عمر نومیده. عمر یوزوی درلودچی مندړنومید او اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی روایت موجود دی چی دمندړ پلار عمر چی یو ډیر باد یانته انسان و هندته سفر وکړ او هلته یی د یوی قریشی ښځی سره خپلوی وکړه چی مندړ یی دهماغی ښځی نه پیداشوی دی. کله چی عمرپه هندکی مړشو نو وروریی یوسف خیر شواودخپل ورورد کونډی او اولادونو دراوستلوله پاره پسی لاړ. نوموړی ښځی ورته وویل چی ته غواړی ماځان ته په نکاح کړی اوزما مال دځان کړی خو زه ژمنه کوم چی بل میړه به نه کوم هماغه وچی یوسف هم قسم وکړچی داکار به نه کوی تردی وروسته یی نو موړی ښځه او اولادونه وطن ته راوستل کله چی مندړځوان شونو یوسف خپله لور ده ته ور کړه. مندړ دری ځامن در لودل چی منور، خضر اورځړ نومیدل منورهم دوه زامن در لودل دیوه نوم عثمان اودبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یو یی کمال اوبل یی امان نومیدل. دکمال

(۱) پښتانه، لومړی ټوك داستاد امیرحمزه شینواری مقاله، کابل ۱۳۴۹ کال ۱۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دووخانګو و یشل شوی دی : یـو ه ځانګه یی مشران زی اوبله ځانګه یی کشران زی دی :

داتمان اولاده هم دوه ښاخونه دی په یو ښاخ کی اکازی کنازی ، اوعلی زی شامل دی. دوی ته اتمان نامه هم وایی اوداباسین په غاړه دمهابن په جنوب کی میشته دی. تړپی ، مینی ، کوتۍ اومرغزددوی په علاقه کی مشهور کلی دی .

مندړدمردان په ضلع کی آن ترچملی پوری میشته دی. دچملی ختیځ ته اباسین ، لویدیځ ته یی یوسف زی ، شمال ته یی یونیراو سویل ته یی مهابن موقعیت لری. داسیمه دبوی دری په شکل پرته ده .میدان په کی کم اوځمکه یی ناهمواره اوغرنی ده دامیلی مشهوره جګړه هم په ۱۸۶۲ کال په همدی ځای کی پیښه شوی وه . داسیمه دمندړومرکزدی. همدارازپه صوبی او مردان کی هم د مند رو مختلفی ځانګی استوګنه لری.

دمندړوښاخونه اوددوی داستوګنی ځایونه:

ابـاخیل : اباخیل په ګنده ، زیده ، هنداوشاه منصور کی استوګنه لری .

عمرخیل : عمرخیل په کالادره ، صوابی اومانیری کی اوسیږی.

بهزادخیل : بهزادخیل په کلابت کی اوسیږی.

خلوخیل : خلوخیل په پنجتاری ، براکی ، توتایی ، باجااو بام خیل کی استوګنه لری

رڅر : داتپه په پنځوخانګو و یشله شوی ده مانی زی ، ملاځزی ، اکوزی ، خضرزی اومحمودزی (مامـوزی).

مـانی زی : مـانی زی په داګی ، ترلاندی ، ترکی ، پرمولـی اوادینه کی اوسیږی.

ملاځ زی : ملاځزی په یارحسین ، شیودره اویعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دوبیانو ، سره چینه اواسماعلیه کی.

خضـرزی : خضرزی پـه شیوه ، کالوخان اوشهره غـوندکی .

اومحمـودزی: په نوی کلـی، شیخ جانا، اسو تا اونارنجی کـی میشته دی (۱).
مندرپه کروړو کی یوسفزیو ته ورته دی . حیات محمدخان په هغه وخت کـی
دمندړو شمیر(۱٤۰۰۰۰) تنه ښودلـی دی .

مندو خیل

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورو نوځو گنده بهشی چـی مندوخیل هم
له غرغښتو پښتنو ورگـډ یږی .

متدوخیل دژوب د وادی په دواړوغاړو میشته دی چی دژوب سیند دهندو-
باغ لهغره نه پیل اوشمال ختیځ خواته غزیدلـی دی اودسرماغی ترخنگ د گومل
سره یوځای اوجنوب خواته یی مخه کړی ده. دژوب دسیندداو به اکثره له ځانه سره
نورموادهم لری چـی دکونـی اوزراعت له پاره دیری گټوری دی. هغه ویاله چی
دژوب دسیند نه بیله شوی اوښـکته ځـی نو یوی میدانـی سیمـی ته رسیږی چـی
هلته غنم اونوردول دول غله کرل کیږي. ددغـی ویالـی په دواړو غاړو دمندوخیلو
کلی پراته دی. همداراز دغه میدا نـی سیمه ښه ځر ځا یونه لری اودرمواوځارویو
دپوولونه هم ورنه گټه اخلی اوپه پورتنی برخه کی یی دپوونده وو دیری کیږ دی
ترسترگو کیږی. دژوب دوادی شمالی برخه دسیوناداغ دجنوبـی حدله غرنیوسیمو
سره پوله لری اودگومل ددری جنوبـی غره کی هغه ځای چـی د ژوب، بوری او
سلیمان غره کی پهمینځ کـی پروت دی دابړو او هرپال د ښاخونو ځمکـی دی او
په ختیځه اوسهیلی برخه کی یـی یوه غیرآباده اوشاره سیمه موقعیت لری چی دایسوت
اوموسـی خیلو ښاخونه خپلی دمی پیایی او ختیځ خواته یـی مخامخ د حسن خیلو
اوباخیلو شیرانیوغړ موقعیت لری. دژوب ځمکه حاصلخیزه اواکثره د نهر ونو
په ذریعه خړوبیږی. د مندو خیلو دود، دستور او کسبو نه هغو کاکړو ته ورته
دی چی ددوی پهمینځ کی دی اودهغوی پهشان سپین زری، ساده او بـی آزاره خلـک

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی -۱۳۲۲ مخ .

دی. دوی‌هم دکرنی اومالداری په‌چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی‌په‌اصل کی خوگیانې‌دی، خو په پخواوختونو کی‌خوست ته‌لیزدیدلی‌دی اواوس د خوست په اویدیځه برخه کی او سیزي. اویدیځ ته ته‌یی دځدرانو قبیله اوجنوب‌ته‌یی دشمل سیندمو قمیت‌لری‌چی اسمعیل خیل اومندوزي یی سره جلاکړي دي ختیځ خواته د اسمعیل خیلو سره‌پوله لري او د شمال خواته هم دځدرانو سره گډ سرحد لري. ددوي شمیر (۱۲۰۰) کورنیوته رسیزي . دوي اکثره دکرنی په‌چارو بوخت دي اودنیوونی اوروزنی‌سره زیاته‌مینه لري (۲)

مندوزی

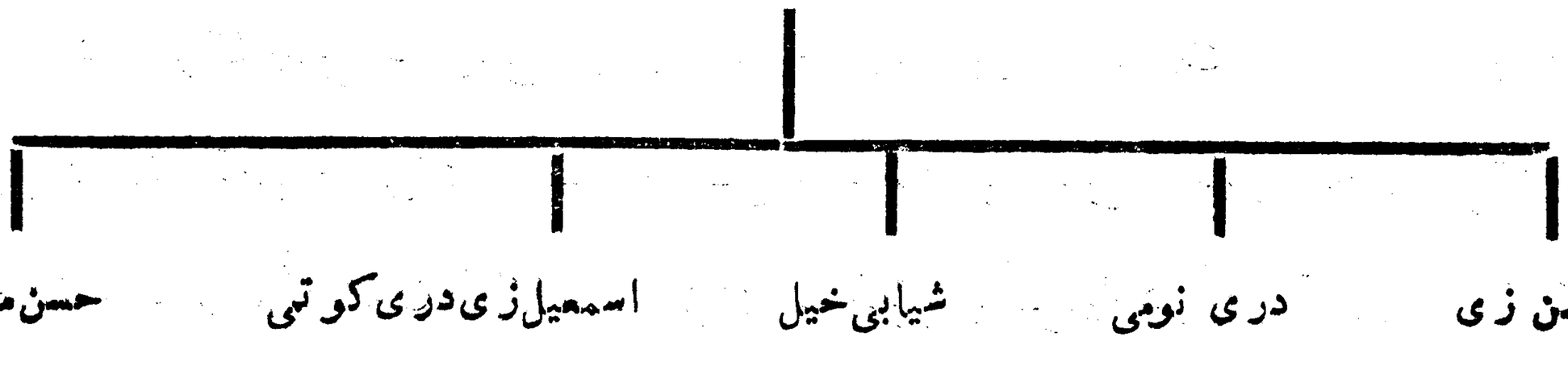

موسی خیل

دوی غر غښتی پښتانه دی او د کاکړو یو عمده ښاخ ګڼل کیږی . دکاکړو دغه ښاخ د بوری د تاریخی نا وی د موسی خیلو په تحصیل کی آباد دی . په کندهار، زابل، سیوی او د غزنی په ولایت کی له دیرې لرغونی زمانی څخه موسی خیل کاکړ آباد دی . همدا راز دغزنی ولایت دشلګر په اولسوالی کی‌هم تراوسه پوری زیات شمیر موسی خیل کاکړ استوګنه لری،

مومند

مومند دسربن په تولنیز ګروپ کی یوه‌دیرو ستره قبیله ده اودوی غوریاخیل

---

(۱)حیات افغانی- ۲۴۳ مخ -

(۲) معلومات مختصر در پاره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورخ۶۳ مخ.

پښتانه دی . داسی روایت موجود دی چی د غوربـاخلور زامن وو چی دولت یار، خلیل، څوکنی او زیرانی نـو میدل ، بیادولت یار دوه زامن درلودل چی یو مومند او بل داود نـو میدل .

د مومند و کومه اولاده چی پـه میدانی سیمه کی استوګنه لری هغوی ته کوز مومند او کوم چی په غرنی سیمه کی آباد دی هغوی ته بر مـومند وایی، خو په اصل کی دواړه یودی . شمال ته یی باجور، اویدیځ ته یی دکو نړسیند، جنوب اویدیځ ته یی دخیبر دره او ختیځ ته یی د پیښـور ضلعه مـو قعیـت لـری.

د اسلام دین ترخـپریدو دمخه دغی سیمی ښه تاریخی اهمیت دراود . د اسی ویل کیږی چی اوی کنشکا هم د دی سیمی په شا او خوا کی یوه مودهاوسیدلـی دی اویوشمیر بودایی راهبا نوهم دلته ژوند تیر کړی دی .

د اسی عقیده موجوده چی دوی په پیل کی د کندهار په غوربه مرغه کی میشته وو چی ورو سته له هغه ځایـه د غزنی اویدیځ د تر نکځ غاړوته ولیږ دیدل. با بر پخپل مشهور کتاب توزک بابری کـی چی په (۱۴۵۰)ع کال یی کښلی دی د دغی قبیلی د موجو دیت ذکر یی دغزنی په سهیل کـی کـړی دی. خـرنګـه چی ورو سته د د غی قبیلی په شمیر کی زیا توالی راغی نودوی د غزنی نه کابل اوبیاله هغه ځایه د نـنګرهارخوا ته وخوځیدل اود ننګـرهار نه یی د خیبر پر لارې پیښور اود دوی د استوګنه اوسنی سیمی ته لیزد وکړ(۱). هغه مومند چی په افغانستان کی استوګنه لـری ددوی سیمی دادی:

۱ـ دننګرهار پـه ولایت کـی :

د شینوا رو په لویی او لسوالی، په مومند دری ، لعل پوره، بتی کوټ ، کامه، ګوشته، کوزکونړ او دچپرهار په علاقه داری کی استوګنه لری. دننګرهار په ولایت کی ددوی شمیـر(۱۷۳۶۷۹)تنـه ښـودل شـوی دی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۳۴۷ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور، ۲۷- ۲۸ مخونه.

۲ـ د کونړ په ولایت کی :

دوی د کونړ په ولایت کی په اسدآباد، خاص کونړ، سرکانډیو، نورګل او نرنګ کی میشته دی چی په ټول کونړ کی ددوی شمیر (۶۳۵۸) تنه ښودل شوی دی (۱) همدا راز یوشمیر مومند د هرات د ولایت دانجیل په اولسوالی اود غزنی په ولایت کی هم میشته دی. همدا راز یوز یات شمیر مومند په باجور کی هم استوګنه لری.

په پاکستان کی دوی دمومند وپه ایجنسی کی استوګنه لری ددغی ایجنسی څلور-خواوی دادی: لویدیځ ته یی افغانستان، جنوب ته یی د خیبرایجنسی، ختیځ ته یی دپیښور او د یرضلعی او شمال ته د باجور دایجنسی سره پوله لری.

ددغی ایجنسی مساحت ۸۸۷ میله مربع دی. همدا راز دخیبر په ایجنسی کی هم یوشمیر مومنداوسیږی چی په دغو دواروایجنسیو کی ددوی شمیر (۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوی (۲) د مومندو مشهورخیلونه دا دی :

۱ـ خویزی
۲ـ حلیم زی (الیم زی)
۳ـ اوتمانزی
٤ـ بایزی
۵ـ کوداخیل
٦ـ کاچی
۷ـ اتمرخیل
۸ـ ترکزی
۹ـ خواجه زی
۱۰ـ نظرخیل
۱۱ـ عیسی خیل
۱۲ـ برهان خیل
۱۳ـ باره خیل
۱٤ـ موسی خیل
۱۵ـ خوګاخیل
۱٦ـ میرو خیل
۱۷ـ بابازی

دمومندو دځینو مشهورو خیلونو داستوګنی ځایونه دادی :

۱ـ خویزی: دمومندو یومشهور خیل دی چی ختیځ ته یی ګنداب، لویدیځ ته

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۱۲) مخ .
(۲) اضلاع ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ۱۱۹ مخ .

یی کوداخیل اوبابازی اوجنوب ته یی دکونړسین بهیږی . ددی قبیلی ځمکی للمی دی. دمشهورو کلیونو مونه یی دادی : محمد کور، کنگ، سم غاښی ،وچه ژوره ، ملا نهیم کلی ، زناورچینه ،سورابیان اوشین ورسک . داسی ویل کیږی چی ددوی شمیرتقریباً شلوزروتنوته رسیږی .

۲ـ حلیم زی (الیم زی) :

دوی دبایزو په شمال ختیځه برخه کی ، په کمالی دره اوگنداوکی استوگنه لری اوپه مومندوکی دډیرنفوذخاوندان شمیرل کیږی .

۳ـاوتما نزی : ددی قبیلی ختیځ ته دانشکول ، لویدیزته یی کندهاری ،شمال ته یی ددویزوغرونه اوجنوب ته یی کمالی دره موقعیت لری. داتمانزوځمکه اواره ، خاورینه اوللمی ده . خلک یی اکثراً دکرکیلی له لاری خپله گوزاره کوی . دخلکوشمیریی لسوزره تنوته رسیږی او ددوی لوی کلی په لاندی ډول دی :

یخډنډ اوهاشم کورچی ددوی ټول کلی دیخډنډپه نامه سره یادیږی .

٤ـ بایزی :

داځانگه دمومندوپه قبیله کی ډیره مشهوره ده چی دلمرپریواته خواته غرونو کی میشته دی .

٥ـ کوداخیل :

ددی ځانگی ختیځ ته خویزی ،لمرپریواته ته یی داتمر خیلودلښکرکلی اوجنوب ته یی بره دره موقعیت لری. ددی ځانگی شمیرتقریباً دیرشوزروتنوته رسیږی . دانگریزی استعمارسره په غزاگانوهم دوی دمومندوترنوروخیلونو په نسبت زیاته ونډه اخیستی ده اوډیرخلک یی شهیدان شوی دی .

٦ـ کاچی :

دادمومندوبوه ځانگه ده چی خلک یی دکابل او پیښورتر مینځ دسوداگری دمالونودحمل اونقل له لاری خپل ژوندتامینوی .

۷- اتمرخیل :

اتمرخیل د جړو بی دری په سهیل کی استوګنه لری او یدیځه څنډه یی ددورخیلو سره نښتی. خ ځ ته یی بابازی او کوډا خیل او شمال ته یی هم بابازی پراته دی، ددی قبیلی شمیر تخمیناً شلو زرو تنو ته رسیږی او مشهور کلی یی عبارت دی له تورخیل، خنجر کلی، وتکی، تنی، حاتم کلی، لهکر کلی، قاسم کور، مته، هولی او مزری چینه.

۸- ترکزی :

د تورګړی څخه چی دالیزو او ترکزو پوله ده تر دانشکول پوری او بیا د دانشکول نه ترمتی پوری په برابر خط پراته دی :

۹- خواجه زی :

دمندو جوړ او الکی کوهی نه چی دبایزو او خواجه زو پوله ده تر خاپښ او اتمرخیلو پوری پراته دی .

۱۰- نظرخیل :

داتمرخیلو په جنوب کی د نظرخیلو قبیله میشته ده . ددوی څمکی غرنی دی او خلك یی په مالداری خپله ګوزاره کوی . ددی کلی دادی : کوز کلی، برکلی او د ملاخیلو کوز کلی . ددوی د نفوسو شمیر دری زرو تنو ته رسیږی .

۱۱- بابازی :

بابازی د بید منی او شمشاد په دروکی میشته دی . ددوی د سیمی مځمکی للمی دی او غنم او اوربشی یی زراعتی محصولات تشکیلوی. یو شمیر خلك یی د سودا ـ ګری چاری هم پر مخ بیایی . همدا راز برانخیل، عثمانخیل او مساخیل هم دمومندو مشهوری څانګی دی .

پټه دی پاتی نه وی چی یو شمیر مومند د کونړ دولایت په پشد، خاص کونړ، دننګرهار دولایت په باریکاب لاچه پور، غازی آباد، کامه، د چپرهار په دولتزو، للمه، تریلی، غزو کلی، غورآباد، هډی، باسول او هزارناو، ډکه، لال پوره، ګوشته، ګردی، همدا زد کونړ په شګه، اړخی او سور داګ کی هم میشته دی .

همدارازدافغانستان په نوروولایتونو لکه بلخ ، سمنگان، کندز، هرات، کلات او هلمند کی هم یوشمیرمو منداستوگنه‌لری. یوشمیرمومند په‌افغانستان کی دکوچیتوب ژوند هم تیروی .

د مومندو مشهوری دری او ډاگونه :

(۱) دگنداب دره :

په دی دره کی حلیمزی اوسیږی . ددی دری ختیځ ته دکړپی د غونډیو سلسه پرته ده . لویدیځ ته یی د خاپښ غرواقع دی اوجنوب ته یی دکونړسیند بهیږی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلکو شمیردیرشوزرو تنوته رسیږی اولوی کلی یی دادی: توره تیږه ،شاتی کور، کنی، سور ډاگ ، ظفرغونډی او کتهه سنگ.

(۲) دپنډیالی دره :

په دی دره کی دترکزی دښاخ د عیسی خیلو او برهان خیلوڅانگی استوگنه لری. دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی دره کی للمی اوآبی ځمکی هم شته . دخلکو شمیر یی لسوزروتنوته رسیږی اولوی کلی یی د یخډنډ اوهاشم کورڅخه عبارت دی.

(۳) کمالی دره.

په دی دره کی د حلیمزی د ښاخ دپوشاخیلو اوابراهیم خیلوڅانگی استوگنه لری. خلك یی اکثره دبزگری په کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ، غازی بیگ کوراو کجك شاه دی .

٤ـ سرکنډدره :

په دی دره کی میتاخیل استوگنه لری چی په خوگاخیلوورگډیږی په دی دره کی دکرنی ځمکی لږی دی اوخلك یی په مالداری گوزاره کوی . ددی ځای خلك دخپلوغرونو لرگی په کامه او کونړ کی خرڅوی. ددوی شمیر تقریبا لسو زروتنوته رسیږی او

مشهور کلی یی سپین جومات ، نری اوبه، سپین تنگی، باره خان ، ځپری ، سربند او بیله دی.

همدارازشو نگړی دره، جړوبی دره، شالی هولی دره او سلالادره هم د مومندو دلویو او مشهورو درو له جملی څخه دی .

ددانشکول او یخډنډ ډاګ :

په دی ډاګ کی اتمانزی او ترکزی عیسی خیل استوګنه لری چی ځمکی یی ښی اوللمی دی .

بهی ډاګ :

داډاګ (۲٤) میله اوږدوالی او پنځلس میله پلن والی لری چی په دی ډاګ کی کوډاخیل، بابازی او خویزی پراته دی .

دسر کوډاګ :

داډاګ دخوګا خیلو او اتمر خیلو دغرونود لمنو څخه راغزیدلی او په دیرش میله اوږدوالی او شل میله پلن والی دګوشتی او خویزو علاقی ته ورغزیدلی پروت دی. په دی ډاګ کی خوګاخیل، ماماخیل، دوړخیل او لزشمیر اتمرخیل میشته دی (۱)

مهمن زی

مهمنزی دسړبن په ټولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی او دخرشبون د زوی زمند اولاده ګڼله کیږی . ویل کیږی چی دزمند په اولاده کی دممن زی یا مهمنزی ښاخ دشمیرله مخی زیات دی. دغه ښاخ دزمند له پاتی نسل تروتلو وړاندی دیو-سفزیو دقبیلی سره یوځای دارغستان له سیمی نه وشړل شول او ورپسی دیوسفزیو سره یوځای دکابل په نورو پیښو کی شریک وو، خو کله چی دوی دکابل څخه د ننګرهار خواته وکوچیدل نود دوی ترمینځ دیوی لانجی په سبب جګړه پیښه شوه چی په دغی جګړی کی یوسفزی په دوی باندی بریالی شول. مهمنزی ترڅه مودی پوری

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۱۲۲ مخ.

په‌ننگرهار کی اوسیدل. او کله چی د یوسفزیو پومشهور مشر ملك احمدغوښتل چی د دلازاکوسره وجنګیږی نوهغه دننواتی په دول مهمنز یوته ورغی او مرسته یی څیښی وغوښتله مهمنزی هم په‌دی شرط ورسره یـو ځای شول چی د (اشنغر) سیمه‌دوی ته ورکړل شی. لکه چی توسو بی وروسته دغه شرط ترسره او اشنغر مهمنز یوته ورکړل شو چی تراوسه هم ددوی په واك کی دی اوددوی مشهور کلی هلته د چارسدی، تنګی نوښهره (نوښار) او پرانګ څخه عبارت دی .(۱)

دوی په‌عمومی تـوګه با تعلیمه او متمدن خلك دی. دا ستعماری ضدنهضت مشر اود پښتنو ستر شخصیت خان عبدا لغفا ر خان د مهمنزیـود اتمان زیود ښاخ څخه و.

دمهمنز یو مشهورښاخونه دادی :

۱ ـ الیاس زی

۲ ـ بارك زی

۳ ـ بټوزی

٤ ـ عمرزی

٥ ـ اتمان زی

٦ ـ تنګی

۷ ـ رځړ

۸ ـ شیرپاو .(۲)

د حیـاٌت افغا نـی مورخ (۱۲۵) کـا لـه پـخوا د دوی شمـیر تـقـر یـباً (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی اودوی د پیښورضلعی دچارسدی پـه تحصیل کی اوسیږی .

---

(۱) حیات افغانی ٥٦٤ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۲۹۳ مخ شجره .

میا خیل

دوی لو دی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانهی یا نوحانی ددویمی ښځی توری زوی و . میاخیل په پخوا زمانو کی ټول پوونده وو او په تجارت او مالداری بوخت وو لکه څر نگه چی ددولت خیلو په برخه کی دامان ته د لوحانهی ښاخونو درا تگ څر نگوا لی لیکل شوی دی په هماغه ډول دد غه ښاخ خلکو هم دامان ته تگ او راتگ کاوه او د میاخیلو د استوگنی د مخه په خاص درابن او چو د هوان کی سروانهیوا ستوگنه در لو ده . کله چی د کټی خیلو مشرخان زمان دپرانگی قبیله د ټاك او د سوری ښاخ له روړی نه وشړل او په ټاك باندی دولت خیلو قبضه ټینگه او روړی وران شونو تر هغه څو کاله ورو سته د بختیار قبیلی او د سروانهیو تر مینځ چی پخوایی په درابن باندی قبضه درلوده د زراعت د مینځه تللو په سبب جگړی وشوی .

د بختیار د قبیلی هغه مالداران چی د میاخیلو سره په ښه او بده کی شریك وو سروانهیو ته ماتی ورکړه او هغه سروانهی چی له مرگ نه بچ پاتی شوی وو هغه یی له دی سیمی نه وشړل او بیا یی د میا خیلو په سلا او مرسته د درابن په سیمه په گډه سره قبضه ټینگه کړه او للمی ځمکی یی پرڅلورو برخو ویشلی .

دری برخی میا خیلو ته ورکړل شوی او څلورمه برخه د بختیارو لاس ته ورغله او هغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خړو بیدلی هغه یی هم په خپلو مینځو کی سره وویشلی او له دواړو فاتحو قبیلو نه ځینی خلکو دلته دایمی استوگنه غوره او د کرنی په چارو بوخت شول او ځینو نورو یی په پوونده ډول ژوند غوره کړ او تر اوسه پوری په دواړو قبیلو کی دا ډلی شته یعنی ځینی یی د ځمکی څښتنان او ځینی یی هم پوونده سوداگر دی . د میاخیلو هیڅ یوه داسی څانگه به نه وی چی خلك دی لزیاد یر په دغو دوو کارونو بوخت نه وی ، خو سید خیل او شادی خیل تقریباً ټول په دایمی ډول استوگنه لری او د کرنی په چارو بوخت دی .

دپوونده میاخیلوځینی سوداگردپیرشتمن دی اوله تولوپوونده وونـه میاخیلو لومړی ترلیری لیری ځایونوپوری پـه تجارت اوسوداگری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نـه ترکلـکتی پوری مشهوردی (۱)

دحیات افغانی دمؤلف حیات محمدخان په قول دمیاخیلوتول شمیرپه‌هغه‌وخت کی دری‌زره کوره ښودل شوی‌دی چی دهغوی نه‌یی‌خلورمه‌برخه بختیارتشکیلوی.

ددغی قبیلی نه تزدی اووه ــ اته سوه کورنی پـه دیره‌بندکی استوګنه لری او نزدی پنځه سوه کورنی‌یی پـه مرغه کی هـم استوګنه لـری (۲) .

میچـن خیل

دوی‌اودی‌پښتانـه‌دی . میچن‌خیل‌دخاکـواولاده‌اودنـیازی دقـبیلی‌پوری اړه لری دده پـه باب داسی ویل کیږی چی یوه ورځ دی پـه داسی حالت کی چی دصحرا خواتـه روان اوتیزتګ یی کاوه او دخدای‌پـه‌مینه کی مست و نو کله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی پـه نسبت یی ده تـه دمیچن لقب ورکړ میچن پـه پښتوژبه لاسی ژرنـدی ته وایی لهغی‌ورځی‌دده‌اولاده‌په‌میچن خیلو باندی مشهوره شوه چـی‌اوس یی‌اولاده پـه مجسموعی‌توګه پـه میچن‌خیلو سره یادیـږي. (۳)

خلك میچن خیلوتـه پـه سپیڅلی اودرنـه ستړګه ګوري اودرنا وي یی کـوي پـه خطرناکووختونو کی ددوي کورو نه دخلـکوپناه ګاوي اود ساتنی ځایونه دي .

دمیچن خیلوداکثروخلـکو چال چلند نیلك اوغوره دي . شیخ میچن دوه زامـن لرل چی ددوي دنسب شجره دنیازیوسره یوځاي ذکرشوی ده ددي قـوم خلك پـه متفرق اوخواره واره دول سره استوګنه لری لـکه پـه بنو کی منجاخیل خود دوی زیات شمیرپـه تهتی میچن خیلو کی چی دکورمی درود شمالی برخی تـه‌د ځاورو میلوپـه واتن موقعیت لری میشته دی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ ـ ۲۹۷ مخونه.
(۲) د کابل‌سلطنت بیان دوهم ټوك ٦١ مخ .
(۳) حیات افغانی ۸٤۸ ـ ۸٤۹ مخونه.

دلته دوی په خاص دول باندی دیادونی وړدی دغه قبیله دپا تی نیازیـو قبیلی سره گډار په دی سیمه کـی میشته شوی دی . هغه وخت چی دسرهنگ، عیسی خیلو اوموشانی ښاخونـه دمروتولـه خوا له دغه ځایـه وشړل شول نوتـر هغه وروسته دغه فرقه دفقیرتوب اوسپیڅلتوب له کبله دمروتونـه پـه امـن کی پـاتـی شـوه اود ېخواپـه شان پـه همدی ځای کی اوسیدل. میچن خیل پـه افغانستان کـی پـه متفرق دول استوګنه لـری . ددوی د(۱۵۷۰) تنوپه شااوخوا کی دننګرهارولایت دسره رود پـه اولسوالی کی استو ګـنه لـری . (۱) همداراز یـو شمیر میـچن خیل د زا بـل ولایت پـه کلات کی هـم استوګنه لری چی شمیربی د(۳۰۰) تنو پـه شااوخوا کی ښود ل شوی دی .

میانـه

دوی سرینی پښتانه دی اودغی قبیلی خلك پهمجموعی دول پهکوم خاص ځای کی استوګنه نهلری ، بلـکی پهخواره واره اوتیت اوپرك دول ژوند کوی . څرنګه چی د دوی شمیر دیولږدی نو په افغانستان کی یی نوم چندان شهرت نـه لری . ددغی قبیلی څخه دتوغ ښاخ د بنګښوپه سیمه اوله پاتی ښاخونونه یی ځینی دکندهارپـه شااوخوا کی اوسیږی .

دشکون له اولادی دکټران دځانګی یوشمیر دګرانګ په سیمه کی میشته دی. له یوه روایت له مخی حضرت سلیمان چشتی چی مزاریی ددیـره غازیخان ضلعی په توسه نومی ځای کی دی د دغی قبیلی څخه و (۲)

[۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یا ت سرحدی کشو ر ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۵۷ مخ .

د میانه ابن شرخبون ابن سړبن د نسب شجره

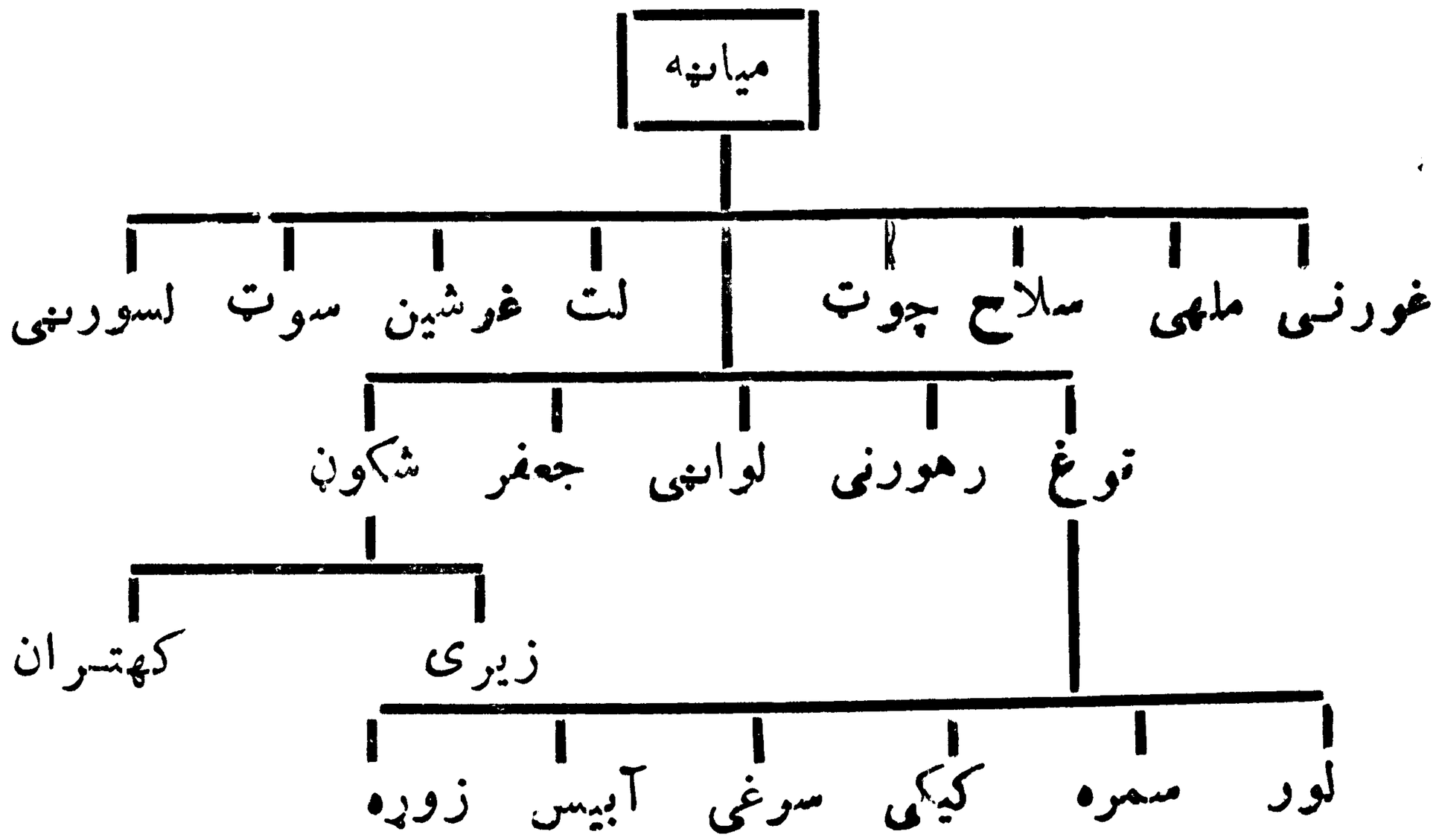

منگل

دنسب دشجری دلیدلو څخه څرگندیږی چی منگل په اصل کی کرلانی پښتانه دی.

منگل دپکتیا ولایت دسترو قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی. شمال ته یی ځاځی، شمال ختیځ ته یی څمکنی او مقبل، لویدیځ ته یی ځاځی، شمال ختیځ ته یی څمکنی او مقبل، لویدیځ ته یی توتاخیل او احمدزی او جنوب ته یی ځدران او دخوست قبایل او ختیځ ته یی سبری او مقبل پراته دی (۱)

دځینو رایتونو له مخی دوی تقریباً شپږ او وه سره کاله دمخه دهنی د قبیلی سره یو یو ځای دبنو په سیمه کی او سیدل او د شیتکو دغلبې په وجه یی دبنو سیمه پریښو ده او دخوست او کورمی لویدیځو غرنیو سیمو ته راغلل او هلته میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته استوگنه لری (۲)

منگل اکثره دکرنی او مالداری په چارو بوخت دی. ددی له پاره چی ځمکی یی لږی دی نو کرنه هم په کی لږه ده. دوی ډیر جنگیالی خلك دی. منگل عموماً دخپل ژوندانه اړتیاوی دلرگو دسوداگری او موټرونو چلولو له لاری تأمینوی.

منگل دپکتیا ولایت دموسی خیلو او جانی خیلو په اولسوالیو او د قلندر په علاقه داری کی استوگنه لری خو ددوی یو شمیر په سید کرم، ځاځیو، څمکنیو، ځاځی میدان او خوست

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۷ مخ.

(۲) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

په اویه اولسوالی کی هم ژوند کوی .

همدارازدوی تقریباً (۱۰۰۰) زرکورنی دډیورنډ کرښی نه پوری خواپه تری منگلواو کوتری منگل کی چی په کورمی ایجنسی پوری مربوط دی میشته دی چی شمیر ئی ۷۰۶۸ تنه دی اودافغانستان دمنگلوسره نزدی اړیکی لری.

منگل دکرنی اومالداری نه پرته عموماً دچارتراشودلرگیوتجارت هم کوی .

دهغه راپورله مخی چی په ۱۳۵٤ کال کی دپکتیا د وخت دوالی له خواد پلان وزارت ته ورکړشوی وددوی شمیر دپکتیاپه ولایت کی (۱۱۹۲۱٤) تنو ته رسیده همدارازددوی یوزیات شمیرخلك په سعودی عربستان اود خلیج په نوروعربی هیوادونوکی په مزدوریو بوخت دی (۱)

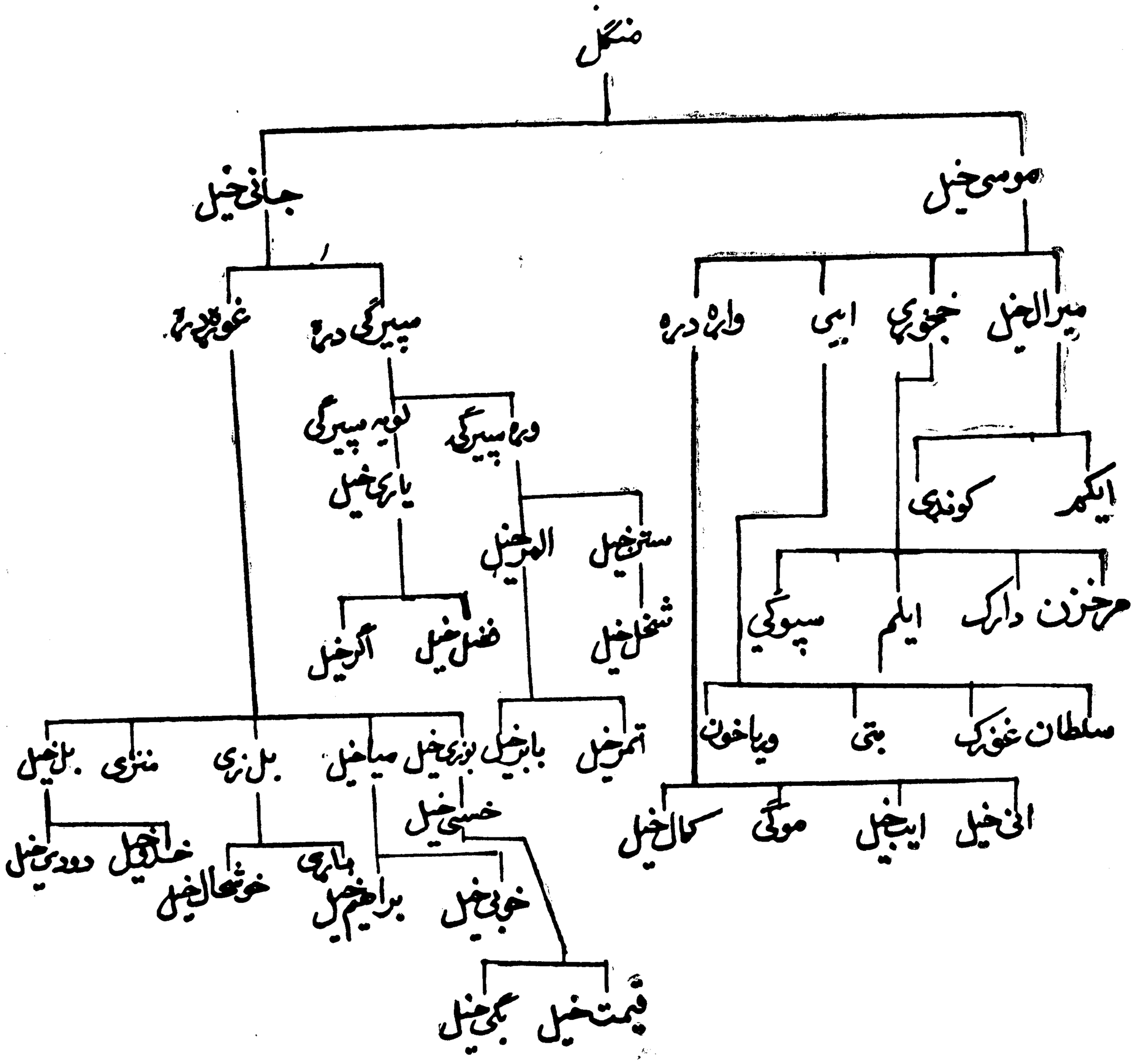

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤٧ مخ.

ناصر

دوی متوزی پښتانه اودغلجی یوسترښاخ گڼل کیږی. دحیات افغانی مولف دناصرو پښتنو په باب داسی لیکی: «ناصرداستوگنی کومه بیله اوعلیحده سیمه نه لری دوی اکثره کوچیان دی. ددوی کډی په پسرلی کی دتوخوا وهوتکوغلجیو په ملک کی شپی اوورځی تیروی اوله دغه ځایه دتجارت مالونه کندهار، کابل اونورو ځایونوته دخرڅلا وله پاره وړی او دخپلور مووړی اوپسونه هم خرڅوی اوکله چی داوبو کموالی احساس شی نو اکثره یی داوړی په نیمایی کی درمود څرولو دپاره دوښو دپیداکولو تلاښ کوی ه دمنی دموسم په پیل کی دجرگی په ډول سره راټولیږی اوخپلی کیږدی ټولوی اودتودوسیمو یعنی دامان ته چی ددیره اسماعیل-خان په ضلع کی پروت دی روانیږی. په دامان کی هره قبیله ځانته بیل بیل ځای لری چی هلته دوی په ژمی کی استوگنه غوره کوی. د مالواورمودڅرولو په وخت کی په هرځای کی چی ښه څرځا یونه ومومی هلته دخپلوحیوا ناتورمی اوگلی پیایی. پوونده ناصرپه تجارت او مالداری خپلی ورځی تیروی. هغوی دخپلو میږو له وړیونه کیږدی، ټغر اونورضروری شیان او بی اوله شیدونه یی کوچ، پنیر او کرت ترلاسه کوی. په دوی کی دغوایانو، اوښانواوپه تیره بیادپسونورمی دیری دی. دناصرو کیږدی وړی او سپکی دی. ناصراکثره رڼتونی اوبی آزاره خلک دی.

قبیلی ویش یی:

دناصروقبیله په دریو بر خو ویشله شوی ده تورناصرچی عمرزیوته وایی، سره ناصرچی نسو خیلوته ویل کیږی اوسپین ناصرچی ملی زی دی.

دناصروځینی نورمشهورښاخونه دادی. داودخیل، اتمان خیل اوملی زی چی بیا دغه ښاخونه په نوروفرعی څانگو ویشل شوی دی.

ددوی داستوگنی سیمی:

ناصرپه لاندنیوسیمو کی استوگنه لری:

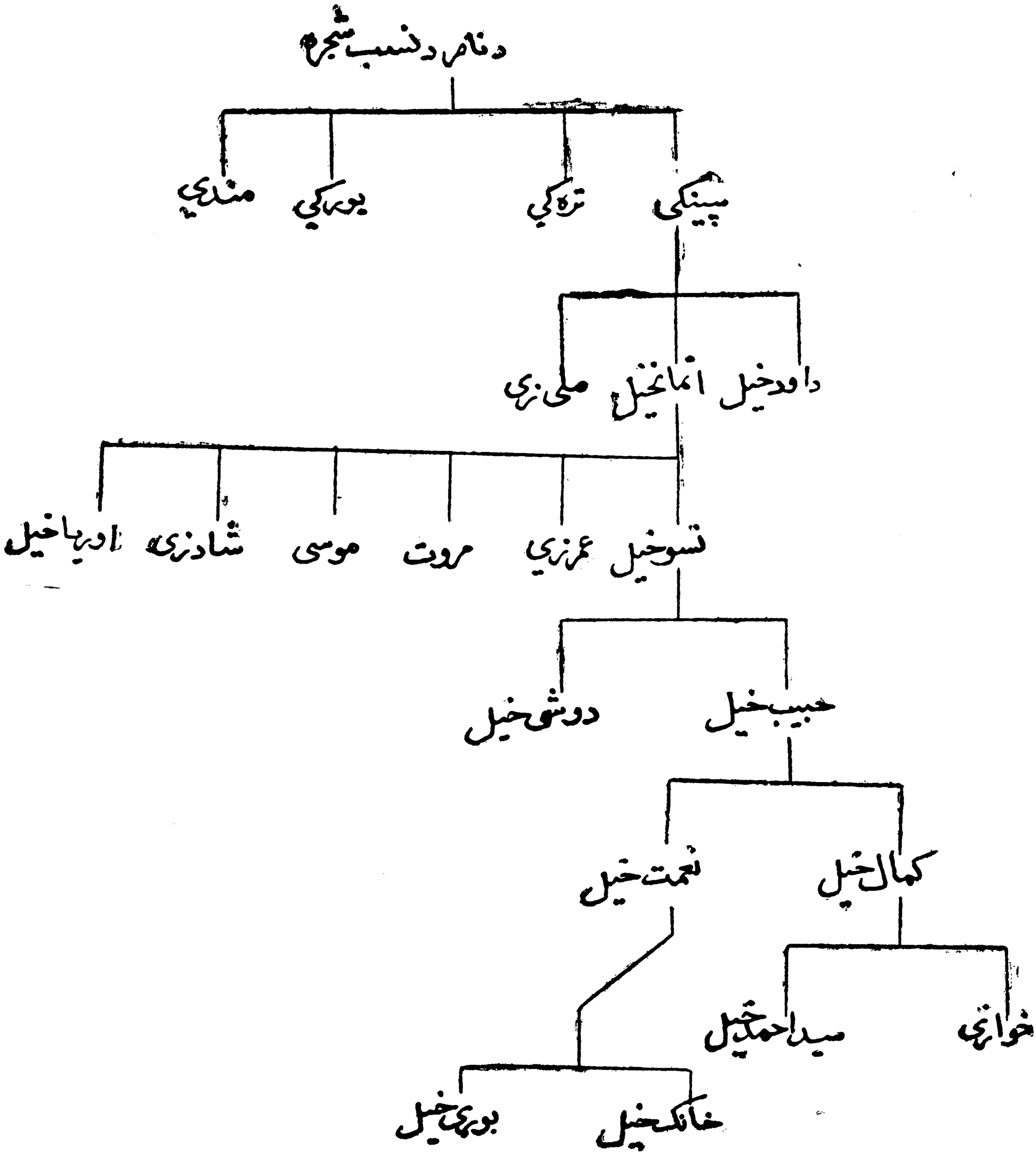

۱ـ دننگرهارپه ولایت کی:

دننگرهارپه ولایت کی ناصرپه حصارك اوبتی کوټ کی استوګنه لری اوپه نومورې ولایت کی یې شمیر (٦٠٩٦) تنه ښودل شوی دی.

۲ـ داغمان په ولایت کی:

دلغمان په ولایت کی ناصردقرغیوپه اولسوالی کی استوګنه لری چې شمیریې (٧١١٩) ته ښودل شوی دی.

۳ـ دزابل په ولایت کی:

دزابل په ولایت کی هم یوشمیر ناصر دشاه جوی په اولسوالی اوداتـغر پـه علاقه داری کی استوګنه لری ، خوشمیریی دیرمحدوداودشپږسوه (۶۰۰) په شا او خواکی ښودل شوی دی .

٤ـ دپروان په ولایت کی:

یوزیات شمیر ناصر دپروان ولایت په کوهدامن ، شکر دری اوکاه دره کی هم استوګنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه هم لری.

ناغر

که چیری دنسب شجره په غورسره وګورونوخرګنده به شی چـی دنـاغـر کوچنی قبیله په غرغښتی پښتنوورګډیږی .دوی په لومړی سرکی په دووښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وری څانګی ورنه مینځ ته راغلـی دی .

د«پښتانه دتاریخ په رڼا کی» لیکوال دناغروپه باب لیکی : «ناغریوه وړه قـبیله ده چی اوس په کیټهرانوورګـډه ده (۱) »

دخیرنوسره سره ددغی قبیلی په باب پوره اوبشپړمعلومات لاس تـه نـه دی راغلی. نوځکه ویل کیږی چی دایوه مشهوره قبیله نه ده اوکوم نـاغرچی موجـود دی هغه هم دکا کړوسره ګډ شوی دی (۲)

دناغرابن دانی دنسب شجره

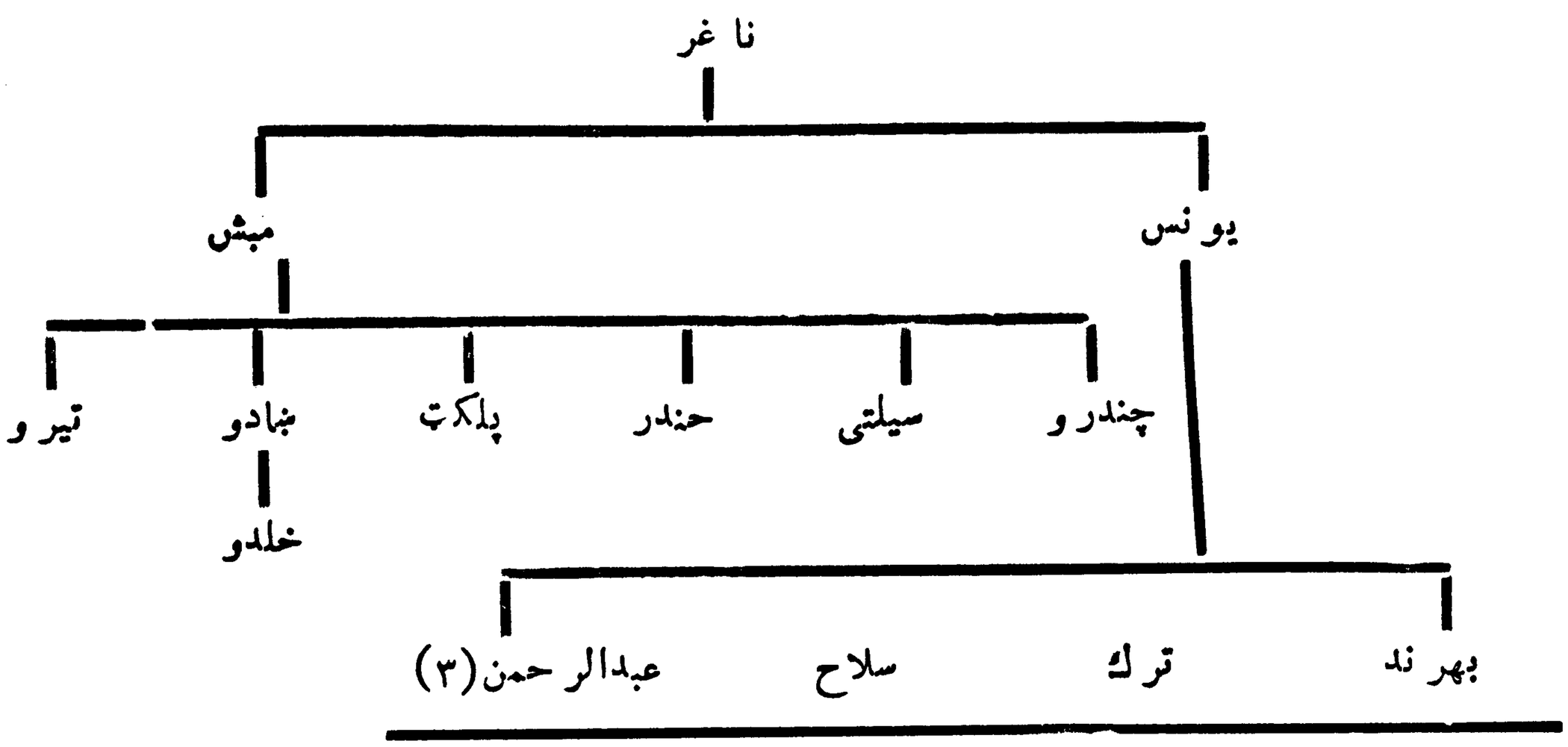

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹مخ. (۲) حیات افغانی ۳۷۰ مخ. (۳) نوموری اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چی د درانیو د پنج پای یوښاخ ګټل کیږی . نور-
زی هم د بارکزیو په څیرپه څیرکی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیرکوچیا ن
دی . دکوچیانوڅخه پرته ډیرشمیرنورزی دکندهارنه ترهراته پوری په بیلابیلو
سیمو کی استوګنه لری . دنورزیودیره سیمه په فراه اوشین ډندکی ترهراته پوری
اوپاتی دکندهارجنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دوبی کی دغورځخایږ نوته چی دسیاه بندپه نامه یادیږی
لیږدکوی. په ژمی کی دنیمروز، هلمند اوفراه دکوچیانوپه نامه سره یادیږی. نورزی
دیرمیلمه پال خلك دی ددوی ځینی خلك په مالداری اودکرنی په چاروهم بوخت دی.

اوس ددوی د استوګنی سیمی اوشمیرپه لاندی ډول ښیو :

۱- دزابل په ولایت کی :

هغه نورزی چی دزابل په ولایت کی استوګنه لری نودوی دزابل دمرکزپه کلات،
د میزان په علاقه داری او دترنك اوجلدك په اولسوالی کی استوګنه لری چی په
نوموری ولایت کی یی ټول شمیر (۱۰۸٤) تنه ښودل شوی دی .

۲- دارزګان په ولایت کی :

نور زیان دارزګان دولایت په لاندینی ځایونو کی استوګنه لری : دزابل په
مرکزترین کوټ اودچوره، خاص اورزګان، ګزاب، کجران، شهیدحساس اوددهراود
په اولسوالیواودنیش په علاقه داری کی چی په اورزګان کی دد وی ټول شمیر
(٦۹۹۸۹) تنوته رسیږی :

۳- دکندهارپه ولایت کی :

نورزی په کندهارکی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :

دکندهارپه مرکز، ددامان، میوند، پنجوایی اوسپین بولدك په اولسوالیو اودریګ
په علاقه داری کی. په کندهارکی ددوی ټول شمیر(۷٦۸۸۸) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب دسیند پـه خیتڅه غاړه په سپیروان نـو می ځای کی هم استوګنه لری .

٤ـ د هلمند په ولایت کی:

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیواولسوالیو کی استوګنه لری: د هلمندپه مرکزلښکرګاه، دناد علی، موسی کلا، ګرمسیر، ناوه‌بارکزایی، نوزاداونهرسراج‌په اولسوالیواودواشیواوریګستان په علاقه داریوکی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (٨٤٥٠٧) تـنه ښودل‌شوی‌د ی .

٥ ـد نـیمروزپـه ولایت کی :

په نو موړی ولایت کی دوی دنیمروزدولایت په مرکزاو دخاش رود په علاقه داری کی استوګنه لری چی مجموعی شمیریی (٨١٨١) تنه دی .

٦ـ د فراه په‌ولایت کی:

نورزی، دنو موړی ولایت‌په‌مرکزدقلعه‌کا، بالابلوك، بکوا، ګلستان‌اواناردری‌په اولسوالیواودخاك‌سفیدپه‌علاقه‌داری کی استوګنه‌لری. دفراه‌په ولایت کی ددوی‌شمیر (٤٩٧٧٤) تنه دی .

٧ـ د هرات په ولایت کی :

نورزی‌دنو موړی‌ولایت‌دانجیل، ګذری، ګلران، غوریانو، کهسان‌اوادرسکن‌په اولسوالیو کی‌میشته‌دی‌چی‌په‌نوموړی‌ولایت کی یی شمیر (١٤٨٣٠) تـنه ښودل‌شوی دی .

همـداراز ددوی یوزیات شمیرد باد غیس په ولایت‌کی د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوګنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویـدیځو او جنوب لویدیځو ولایتونـو کی ددوی شمیر (٤٨٤٤٩٣) تنه اټکل شوی دی.

نیازی

کهچیری دنیازیو دنسب شجره و گورو نوخر گنده په شی چی دوی دمتوزیو په تولنیز گورزپ کی شمیرل کیږی اودلودی اولاده ده . نیازی دلودی زوی دخپلو دریو میرمنونه دری زامن درلودل یعنی: باهی، جمال اوخاکو چی په دوی کی باهی چی دسروانی دلورزوی و دیر پرهیزگاره او باتقوی شخص و. نیازی په پیل کی دغزنی په شا اوخواکی اوسیدل. دوی دانـد روغلجیا نود دښمنی په وجـه له دغه ځای څخه لیږدو کړ.

په ۱۴۵۱ ع کال چی بهاول لودی په هند کی دپښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی دیرپښتانه هندته وبالل چی دوی هتله لاړل اوپه عسکری څانګو کی یی دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودی باندی دیـر ګـران وو. د سوری شیرشاه دواکمنی په وخت کی دوی ته لوړلوړدولتی پوستونه او منصبونه ورکړل هغه چی ددوی په جمله کی هیبت خان نیازی اوعیسی خان نیازی ددیر اقتدار خاوندان ډروچی هیبت خان نیازی ته داعظم همایون لقب ورکړل شوی واودلاهور اوپنجاب صوبه اروتاکل شوی و . په هندوستان کی نیازیـو دومره قـدرت او پـر مخـنګ تـرلا سه کـړان تردی چـی د سلیم شاه سوری سره یـی سخـته مقابله وکړه چی ددی بغاوت اوسرکشی له کبله دوي دتباهی سره مخامخ شول. په افغانستان کی دعیسی خیلوموشانیو اوسرهنګ دښاخـونونه پـرته دنیازیـونـور ښاخونه اوخانګی دومره مشهوری نه دی اواکثره په خواره واره ډول ژونـد کـوی.

نیازیان داباسیند په دواړو غاړو دکالاباغ نه ترپنیالی پـوری اود ختګود غـره دشرقی لمنی نه ترمیانوالی پوری میشته دی. همدارازد بنګښو دسیمی په توغ نومی ځای کی هم نیازی استوګنه لری. که څه هم دنیاز یو ځینی ښاخونه لکه مرهل، کندي او متهی په پوونده توب اوسوداګري باندی بوخت دي خودشمیرله مخی دیرلږدی. دکندي له ښاخ نه یوشمیر په خوست کـی اوسیږی او د ځمکـو خاوندان دي.

همدا راز یوزیات شمیـر نیازی دلغمان ولایت د الینګار پـه اولسـوالی کـی دنیاز یو په نامه کلی اونورو کلیو کی استوګنـه لـري چی شمیریـی هلتـه (۱۵۳۹)

تنه‌ښودل‌شوی‌دی. دغزنی‌ولایت دده‌یک په‌علاقه‌داری کی‌هم‌یوشمیر نیازی‌استوګنه لري. همدارازدزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلی‌په‌اولسوالی ، دلوګرولایت په کلنګار اودکابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیوکیو کی هم‌یوشمیر نیازی اوسیږی.

دلغمان دالینګار داولسوالی نیازی په لاندنیو کلیو کی میشته دي : اکین آباد، شاآباد؛ شین ګاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی کلا، میاخیلو، کلاو، سلینکار، قصبه، تیرګور، قلعه‌تږک، نیمنانی، کوتاخیلو، شیخانوکلااوسنګره کی :

لنده داچی نیازی دپښتنویسوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په‌لاندینی جدول کی وګوری:

دنیازی ابن‌لودي ابن‌شاه‌حسین‌غوري دنسب شجره

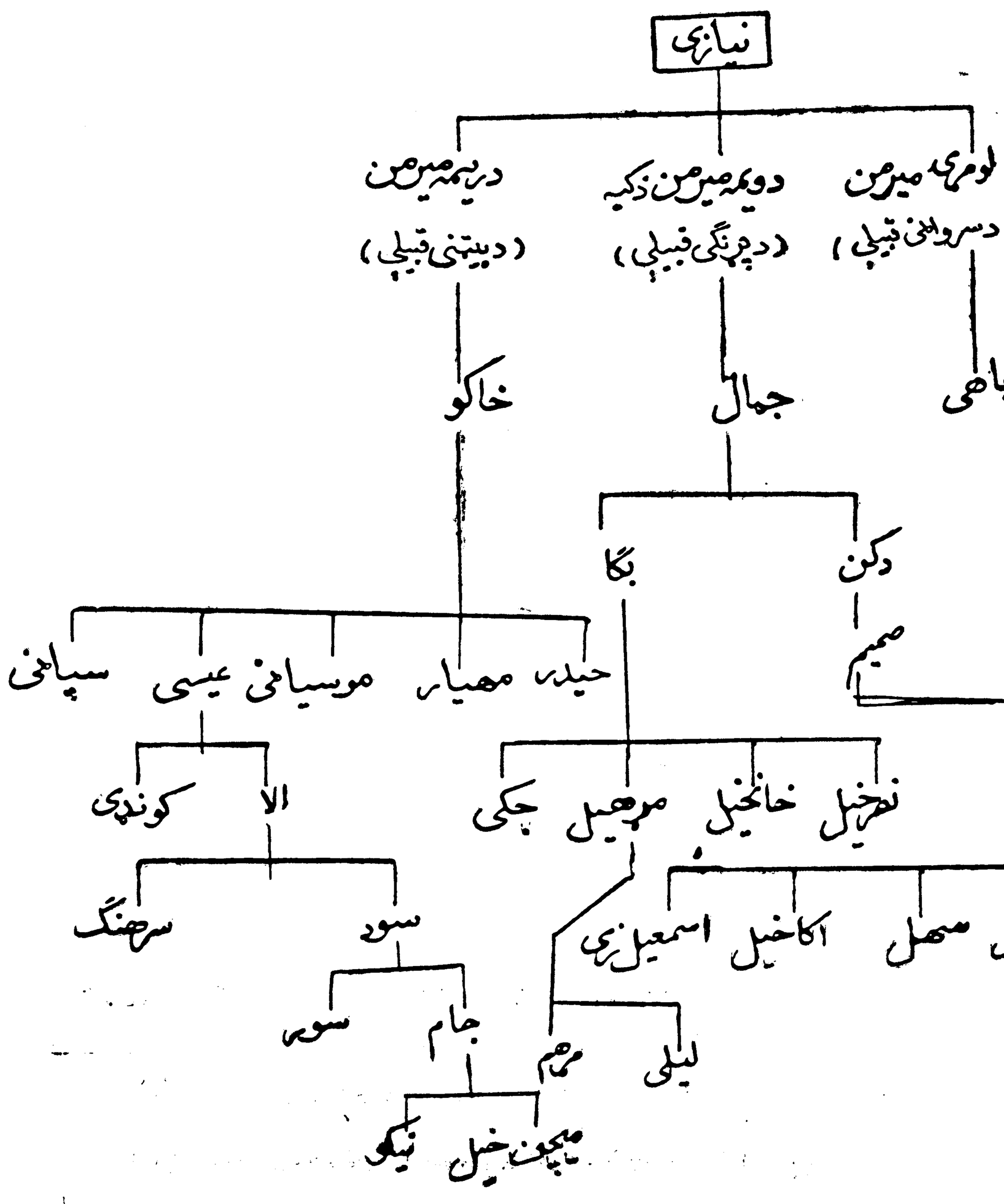

وردګ

دوی په اصل کسی کرلانی پښتانه دی . ددغی قبیلی د پیدا ینښت اصلی ټاټوبی د سلیمان دغره لړی د برمل غردې چی له هغه ځایه څخه وروسته د کرلانی ټوله قبیله خوره شوه او په اوسنی سیمه کی میشته شول .

ددوې لویدیځ ته دهزاره جات غرونه او پاتی دریو خواووته یی دغاجیو د قبیلی سیمی موقعیت لري.

ددوې سیمه دوادې په دول شمالا اوجنوبا اوږ ده پرته ده اوختیځ او لویدیځ ته یی غرونه مو قعیت لري . (۱)

ددوې سیمه د پاراپامیزاد اونورو غرونو ترمینځ چی هغه غرونه لوګرله خرواره بیلوې دیوه اوږده ګوګ په دول پرته ده (۲) ختیځ ته غربی په لوګراو خروارپورې او لویدیځ غربی په هزاره جاتو پورې مربوط دي. هغه سین چی په غلطه د غزنی د سین په نامه نومول شوي دي ددوې د ځمکو په جنوب کی بهیږي او د یری ځمکی خروبوې هموارازدوردګو شمالی خواوې دلوګرد سین په واسطه اوبه کیږي .

ننګی ، شیخ آباد ، سیدآباد ، شنیز ، خوات ، جغتو دای میرداد اوچلک ددوې دسیمی مشهورځایونه دي.

د سیدآباد ، چلک ، جغتو اوداې میرداد نه پرته یوشمیر وردګ د کونړ ، هرات ، هلمند ، زابل ، غزنی او بلاد پولایتونو کی هم استوګنه. لري هغه وردګ چی په کونړ کی اوسیږي نوددوې داستوګنی ځایونه لوې ګوریګا ګانشال اوجندول دي. دګانشالیانو مشران وایی چی د دوې اصلی تا تو بی دورد ګو سیمه ده اوپه ختیه مایار دی. تقریباً ۱۷۰ کلو نه مخکی یوشمیر وردګ د دیرسیمی ته راغلل چی ځینی یی ددیرپه سیمه کی پاتی شول اود یوشمیر یی د جندول ګانشال ته راغلل . د

---

(۱) حیات محمد خان ، حیات افغانی ، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه .

(۲) الفنستون ، دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۱۴۴ مخ .

گانشال څخه دور دگوځینی کورونه یوسلو څلویښت کاله پخـواد اسمارد خانی
په دوره کی دانگام ته راغلل. دراتگ نه وروسته دوی، د خان او سالازو داولسی ځمکو
بزګران شول او یزګری یی کوله. دوخت په تیریدو سره دوی به گوریګا کی شاری ځمکی
آبادی کړی او ځینی ځمکی یی په نغدو پیسو واخیستلی چی اوس هلته یوشمیر وردګ
دخپلو ځمکو اوځینی یی هم داسالارزو دځمکو بزګری کوی. یـوشمیر وردګ ادعا
کوی چی ددوی پلرونه اووه نوی کاله پخوادامیر عبدالرحمن خان دپاچاهـی په لومړی
کال دوردګو له سیمی څخه دلته راوتښتیدل . ددوی پلرونه په څټه مایاردی. دراتګ نه
وروسته داسمارخان دوی ته په گوریګا کی ځمکی ورکړی اودوی دگـانشالیا نوسره
یوځای استوګن شول. دوی دخپلو ځمکو دبزګری چاری پخپله ترسره کوی . په
دوی کی مالداری بیخی لږه ده او دسالارزو او مامونډو سره بیخی خلط شوی دی. دژبی
دلهجی په ګډون ددوی دژوند ټول اړخونه د سالارزو اومامونډو تر اغیزی لاندی
راغلی دی (۱) همدارازدوردګو قبیلی هغه شمیر چی په هرات کی استوګنـه لري
نودري ځانتـه یـوه محلهلـري چی دوردګانو محله یـی بولـی اودانجیل دولسوالی
په اداري واحد پوري مربوطه ده. یوشمیر وردګ د هلمندو لایت دناد علی او
ناوه بارکزایی په اولسوالیو کی هـم میشته دي .

دوردګو دقبیلی یوزیات شمیر کورنی دراولپنډي دضلعی په چچ او نټو کـی
اوسیږي. دوردګوسیمه ډیره شنه، سمسوره اوزرخیزه ده، خودمنی موسم یی ډیرلنډ
دي .غټی وریجی، غنم اواوربشی یی غوره حاصلات دي. وردګ تړل دکرکیلی په
جاروبوخت اوزیار کښې خلك دي . ځینـی خلك یـی دمالـداري پـه چارو هـم
بوخت دی . ددوی کلی کوچنـی دی :

د دوی د مشهورو خیلونو نومونه پـه لانـدی ډول دی : ممکځما یار، میرخیل،
نوری ، لړم، ګدایی، ملـکیارخیل ،خورم خیل، ادین خیل ،او مصری خیل .

په وردګو کی د میرخیلوخانګه د شمیرله مخی زیا ته ده چی ورپسی دمایارو

---

(۱) دهپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ۲۲۷ ـ ۲۲۸ مخونـه.

اوزوری خانګی په شمیرکی زیاتی دی (۱)

حیات افغانی د تولوورډګوشمیرلس زره کوره ښودلی دی (۲)

د وردګود نسب شجره

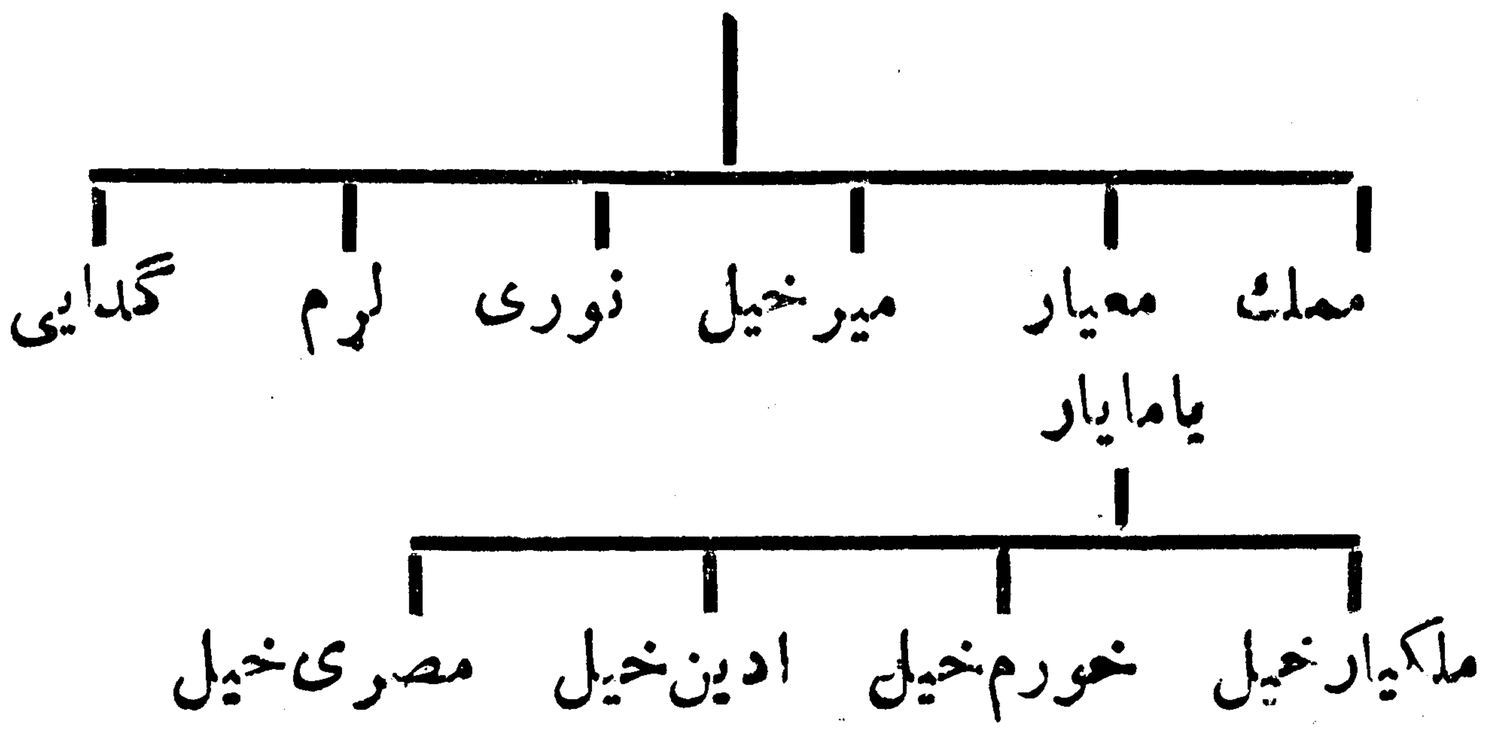

وزیر

وزیرپه کرلانیوپښتنوکی‌یوه ستره‌قبیله ده . د روایتونولـه مخی‌دد غـی‌قبیلی مورث‌اعلی (لوی نیکه) وزیرنومیده چی د سلیمان‌زوی اود کرلان لمسی‌و.

وزیردوه زامن درلودل چی یویی خدری اوبل یی لالی نومیدل (۳)

داسی روایتونوموجود دی چی وزیرلومړی د خوست د شوال غره ته‌نزدی د برمل په سیمه کی د شیتلك د اولادی سره‌یوځای اوسیدل اودځوارلسمی عیسوی پیړی په وروستیوکی دوی‌د لویدیځ پرځوا و غزیدل اود توچی په قطب دښواو کوهات په سرحدی غرونوکی استوګن شول اوپه کرارکراردکـورمی د رودنـه دګرمل تردری پوری‌داستوګنی‌دیره سیمه‌یی‌پەخپلەقبضه‌کی‌راوستـه او هلته میشته شول چی ددوی داستوګنی په وجه داسیمه د وزیرستان په نامه مشهوره شوه‌چی ددغه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع میله‌دی (٤)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۷۷ مخ .

(۲) حیات افغانی ۶۳۲ مخ .

(۳) نومری‌اثر ۶۳۳ مخ .

(٤)پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۱ مخ .

د شجری مطابق د وزیرلومړی زوی خدری درې زامن درلودل یعنی موسی، محمود اومبارك چې موسی یې په درویش سره هم مشهورو. موسی ته له دې کبله ددرویش لقب ورکړی شوی وچې دې یوپرهیزګاره اوزاهد سړی وچې اوس هم دده اولاده دې یـولوی ولی ګڼی اود هغه مزارچې په بومل کې مـوقعیت لرې د خاصو اوعاموزیارتګاه ده .

موسی درویش دوه زامن درلودل چې یو بې اتـمان نومیده اواولاده یـې په مجموعې توګه د اتمان زیوپه نامـه سره شهرت لـرې : د وزیرپه خپله ورځنې محاوره کې اتمان زیواواحمد زیوته درویش خیل یادرویش وزیرهم وایـی.

دخدری ددویم زوی (محمود) زوی مسعود (مسید) نومیده چې اولادی ته یې مسعود (مسید) وزیر وایی اودخدری ددریم زوی (مبارك) زوی ګوربز نومیدچې اولاده یې تراوسه پورې هم دګوربزوپه نامه سره یادیزی او دخوست پـه سیـمه کې استوګنه لرې (۱)

وزیرپه لومړی سرکې په دوولو یو ښا خونو بانـدی و یشل شوی دی چـې داحمد زی وزیرو اواتمانزی وزیرو په نامه سره یادیزی . ددوی سیمه داداری پلوه په دووواحدونو ویشل شوی ده یو یې شمالی وزیرستان چې اوتمان زی وزیر کې استوګنه لرې اوبل یې جنوب وزیرستان چې احمد زی وزیرپکی میشته دی چې د ۱۹۶۱ ع کال د سرشمیرنې له مخې په جنو بی وزیـرستان کې داحمدزیـی شمیر (۴۲۳۷۴) تنه او پـه شمالی وزیـرستان کې د اتما نزیووزیرو شمیـر (۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و:

همدا رازد بنوپه سیمه کې هم یو شمیر وزیر اوسیزی چې داوتمانزیووزیرو شمیرپکی (۲۴۴۹۹) تنو اوداحمـد زیووزیروشمیرپکی (۱۵۳۳۹) تنوته رسیزی. ددغو معلوماتواله مخې څرګندیزی چې ددوی مجموعی شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شا او خوا کې دی:

---

(۱) حیات افغانی ۵۰۴ مخ.

اوتمانزی وزیردافغانستان سره اوږده پوله لری چی دخوست دلویی ولسوالی څخه دپکتیکا دولایت دبرمل تر علاقه داری پوری ادامه مومی.

همدارنګه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل دعلاقه داری نفوس چی داوتمانزیو وزیرودولی خیلوخانګ پکی میشته دی (۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی: (۱)

دوزیرود قبیلی نوی مشهوری خانګی اوخیلونه په لاندی ډول دی :

۱ـ اوتمانزی : داوتمانزیوزیروخیلونه په دی ډول دی: کابل خیل، ولی خیل، ذلی خیل، ممیت خیل، ابراهیم خیل، مده خیل، توری خیل، منظر خیل، ووزی اخیل، حسن خیل، بوره خیل، خدرخیل اونور.

۲ـ احمدزی وزیر : داحمدزیو وزیروخیلونه دادی: ذبی خیل، کالو خیل، نصرای، بومی، شبودی، سپیرکی، محمد خیل، سعدی خیل، سودان خیل، سین خیل، هاتی خیل، عمرزایی، سرکی خیل، بودین خیل، بیزن خیل، خوجل خیل، توزی خیل اونور.

۳ـ مده خیل وزیر: سرکی خیل، علی خون خیل، خضرخیل، لغړیاډودی خیل، توریابازیدخیل، پایوخیل، وادین خیل، نظرخیل، تخمل خیل، ادم خیل، تورسم خیل، جمیی خیل، دری پلاری، مچه، میرسنی، عمل خیل، بوزی خیل، باشی خیل، خوشکی تنی، اخړ اونور (۲)

دوزیرو دقبیلی داستوګنی سیمی:

۱ـ دشوال سیمه :

په دی سیمه کی دوزیروخانګی لکه کابل خیل، جانی خیل وملکشی استوګنه لری :

۲ـ دشاکی سیمه :

شاکی دغرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی، میامی، شادیګی

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ .
(۲) نوموړی اثر، ۱۰۱ ۱۱۷ مخونه.

اوخو ناخیل پکی استوګنه لری. سربیره پردی په د غه ځای کی سدن خیل ، هانی- خیل اوسپیر کی وزیر هم میشته دی :

۳- دبرمل سیمه :

دوزیروپه سیمه کی برمل دیوی وادی په شکل موقعیت لری چی ځمکه یی هواره اودکرکیلی له پاره ډیره مساعده ده چی پکی کابل خیل و زیر استوګنه لری اووزیرددوبی په موسم کی خپل مالونه پکی څروی چی دموسی درویش مقبره هم دلته موقعیت لری :

٤- درزملک سیمه :

دایوه کوچنی سیمه ده چی بنه آب وهوا لری . په دی سیمه کی داوتمانزو وزیرود توری خیلو اوممیت خیلوځا نګی استوګنه لری .

٥- دخیسوردره :

داسیمه ددور ودعلاقی سویلی برخی ته موقعیت لری . ددی دری په پورتنی برخه کی ممیت خیل ، په منځنی برخه کی یی توری خیل اوپه ښکتنی برخه کی یی ددورو خانګی استوګنه لری .

٦- شرنه :

دغه سیمه ددورولویدیځ ته پرته ده چی مداخیل ، خدرخیل اوورو کی په کی استوګنه لری .

۷- دشکتو سیمه:

داهم یوه کوچنی دره ده چی په پورتنی برخه کی یی توری خیل اوپه منځنی برخه کی یی مسیدخیل میشته دی (۱)

۸- وانه :

وانه دجنوبی وزیرستان مرکزدی . داسیمه دوزیرودسیمی دسهیلی برخی نه

(۱) حیات افغانی ٥٠٦ - ٥٠٧ او٥٠٨- مخونه.

دگومل دری دهغواو چتوغرونولړی ده چی جنوبی برخه‌یی دگومل تردری پوری رسیږی : وانه دشمال نه سهیل خواته امتداد لری چی اوږدوالی یی تقریباً (۱۵) کروهه دی . دلته یوخوربهیږی چی دگومل د سیند سره یو ځای کیږی . دجغرافیوی موقعیت په لحاظ دوانه هوا ددوبی په موسم کی ډیره گرمه ده . په وانه کی دوتانی چی دلو دیو پښتنو یوه ځانگه ده استوگنه لری . همدا راز په نوروبرخو کی یی ذلی خیل او احمدزی استوگنه لری .

۹ـ دبدرسیمه :

په دی سیمه کی سپیر کی وزیراوشنگی وزیراستوگنه لری چی اوږدوالی یی ترکانی گرام پوری پنځه کروهه واټن اوپلن والی یی تقریباً یومیل دی .

دوزیرو کسبونه:

په پیل کی ددغی قبیلی خلك اکثره دغوایا نواورمو په څرولو اودمالگی په سوداگری بوخت وو، خواوس اکثره دکرنی، مالداری او وړیو دڅرڅلاوله لاری خپله گوزاره کوی. ددوی دپسونو وړی اعلی جنسیت لری. همدا رازدوی دوړیو دڅرڅلاوله درکه ډیره گټه ترلاسه کوی .

غرنی وزیرد وزورمی هم ساتی، خوپه اواروسیمو کی یی وزی لږی دی . دوی داوښانو گلی هم لری ، په تیره بیاهغه کوچیان یی چی دسفراولیږد په وخت کی په هغو باندی دکوراسباب او کیږدی باروی . دوي کله کله ددغو اوښانو څخه دمالگی دسوداگری له پاره هم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم ، جوار ، اوربشی اوو ریجی کرل کیږی ، خوپه غرنیو سیمو کی ددوی ځمکی ډیری لږې دې ، نوځکه یی دځمکو حاصل د دوې کلنی اړتیاوې نه شی پوره کولاې. همداسبب دې چی په دوې کی ځمکی په لوړه بیه پلورلی کیږې. ددوې د اواروسیمو په ځمکو باندې اکثره احمد زې وزیر قبضه لرې چی دوې عموماً په دغو ځمکو کی غنم اونخود کرې او دمنی په موسم

کی باجرې ترهغی اندازې زیاتی دې چی ددوې دخوراك لس چنده ته رسیږې اودهغوې دخـر ځلاو نه ډیره گټه ترلاسه کوې.

خوراك یی:

دوې په خوړو کی عموماً دغنمو، جوارو اواوربشوله ډوډې او همدارازدپسونو له غوښو څخه ډیره استفاده کوې. ددوې ډیرخوندوراوغوره خواړه دا دې چی غټی وریجی دژیړوغوړیو سره یو ځای پخوې.

د معمولی خوړونه پرته ددوې په غرو نوکی دخرنجی دونی میوه چی دوې یی پورگی بولی اوړه کوې او اکثره یی دا ور بشو ددو ډې سره گډ وې اوبیا یی خورې.

پوښاك یی:

۱- دنارینه وو پوښاك:

ددوې نارینه عموماً اوږدې پگړې چی اوږدوالی یی له دریو گزونه تراووگزو پورې رسیږې په سروی اودغه پگړی اکثره نیلی یاتورنگ لری. د دوې کمیسونه چی د بیلا ییلو ټوکرانو څخه یی جوړوې چین داره اوبی چینه وې. همدا رازدوې یوبل ډول پراخه کمیسونه چی دډبلو وړینو ټوکرانو څخه یی جوړوې اغوندې اودوې ورته په خپله سیمه ییزه اصطلاح یتکوې وایی. همداراز دوې ډیرې ښی شړی هم جوړ وې چی څنډې او مخکینی برخه یی په ژیړواوسرووریښمو اوسپښسیو باندې ښکلی کړاې شوې وې چی دغه کارددوې دښځوله خواترسره کیږې او ددغو شړیواغوستل په دوې کی زیات رواج لرې.

۲- د ښځو جامی:

دوزیروښځی په عمومی ډول تورتیکری په سروې چی دغه تیکرې د ډبلو ټوکرانو څخه وې، خو ځوانی ښځی چی دوی ورته په خپله ژبه نیا زمنی ښځی وایی اونوی پیغلی هغه تیکری چی چمی یی بولی او سری ژیړی اوتوری لیکی ولری

په سروی او ښځینه کمیسونه چې دوی یې خت بولی په عمومی توګه په دوه دوله دی:
لومړی نجلانه خت او دوهم یې ګریوانه خت :

لومړی دول کمیسونه (ختونه) عموما د پیغلونو نجونو له خوا اغوستل کیږی او د رنګه توکرا نوښخه یی جوړوی، د دغه دول کمیسونو په تټر باندی خاملګ دوزی نشته اوهم چینداره نه دی. دویم دول کمیسونه چې دواده شوو ښځو له خوا اغوستل کیږی له سور نیلی یا تور رنګه توکرانو څخه یې جوړوی او د دغو کمیسونو ګریوانونه تټرونه په سرو اویا ژیرو ور یښمو باندی ښکلی شوی دی چې دغه کار اکثره له ښځو له خوا ترسره کیږی. د دغو کمیسونو د تټرلا ندینی برخه ترهغی اندازی پورې چینداره وی چې تول یو دول ښکاری، خو د تټر برخه یی دیره تنګه وی چې د دغو کمیسونو اوږدوالی د پښو نه ترښنګرو پورې رسیږی :

دواده شوو ښځو پرتګونه له خو دوله توکرانو نه چې رنګونه یی ژیړ، نیلی او آسمانی وی اوهغوی ورته په خپله ژبه بیګمی، ژیړ خیش اوسور خیش وایی جوړ شوی وی. دغه پرتګونه چین لرونکی اوښکتنی برخی یی تنګی وی، خو د زنګنو نه پورتنی برخی یی پراخه وی. هغه وزیر چې په غرونو کی اوسیږی اوغریب دی د پرتوګ پرځای یو دول پتی د ښنګرونه نیولی ترزنګنو پورې تاووی چې دوی دغو پتیو ته په خپله ژبه وربلی وایی. په وزیرو کی د پیغلو نجونو او واده شوو ښځو ترمینځ دیر ښکاره تو پیر په دی کی دی چې پیغلی نجونی یی سپین پرتګونه اوساده بې چینه کمیسونه اغوندی په داسی حال کی چې واده شوی ښځی یی برخلاف اوږده چین لرونکی اوګریوان لرونکی کمیسونه اغوندی .

د وزیرو ښځی اوخیری :

د دغی قبیلی اکثره خلګ پیاوړی، قوی اواوږی ونی لری . دوی ښکلی، ګردی ستړګی او پراخی تندی لری او اوږده ویښتان او څښی پریږدی چې خپل ویښتان دشړ شمې په تیلو اوژیرو غوړ یو غوړوی .

میلمه پالنه :

داخلك په ډیره مینه اوشوق خپلو میلمنواوددوستانوته میلستیاوی ورکـوی اوکله چی دمیلمنو شمیرتر اتو کسانوزیات وی ورتـه پسه حلالوی اوددوی میلمانه په عمومی دول په دری کیگوریوویشل کیږی .

۱ ـ دمڑه مړی یا ښکره وره مړی :

دوی قدرورمیلمنونه پسه حلالوی اودوسی په اندازه وریجی ، دودی ، جواری ، اواوگره ورسره پخوی اودهغه ته دمڑه مړی یاښـکره وره وایی .

۲ ـ کوندی مړی :

چی په دی مړی کی چرگان حلالوی .

۳ ـ وچه مړی :

چی وچه تیـکله هم ورته وایی ، لنده داچی ددوی میلمه پالنه دمیلمه په حیثیت پوری اړه لري یعنی داچی دقدرورمیلمه ته ښه خواړه برابروی . (۱)

شمالی وزیرستان

دوزیروقبیلی دپیژندلوپر برخه کی به بده نه وی چی ددوی داستوگنی سیمی هم وپیژنو. دجغرافیوی اواقتصادی پلوه وزیرستان یوه سیمه ده خودادارۍ پلوه په دوو برخوویشله شوی ده چی یویـی شمالی وزیرستـان اوبـل یـی جنـوبـی وزیرستان دی . په وزیرستان کی پنځه عمده قبیلی استوگنه لری : وزیر (احمدزی اواتمان زی) ، مسید (مسعود) دور ، گوربزاوبیتنی . چی مسید ، احمدزی وزیـراو بیتنی په جنوبـی وزیرستان کی استوگنه لری اوبیتنی داداری پلوپه ډیره اسماعیل خان اوبنوپوری مربوط دی . اتمان زی ، وزیـر ، دوراوگوربـز پـه شمـالـی وزیرستان کی اوسیږی .

دپاکستان له خوادوه تنه پولیتیکل ایجنتان (Political Agents) تاکل شوی دی چی

---

(۱) حیات افغانی ۵۸۲ مخ .

یو دشمالی وزیرستان په میرامشاه اوبل د جنوبی وزیرستان په وانه کی موظف دی: دیوه واحد په توګه دوزیرستان ځلورخواوی په دی دول دی: اویدیځ او شمال لویدیزته یې دپکتیا اوپکتیکا ولایتونه، شمال اوختیځ ته یې کورمه، تل، بنواو دیره اسماعیل خان اوجنوب ته یې ژوب اودشیرانیو سیمه موقعیت لری:

دشمالی وزیرستان ځلورخواوی:

دشمالی وزیرستان ایجنسی دطوال البلد په ۷۰ درجو اودعرض البلد په ۳۳ درجو- کی موقعیت لری. شمال ته یې دخوست لویه اولسوالی، لویدیځ ته یې دشوال اوبرمل سیمه، جنوب ته یې جنوبی وزیرستان اوختیځ ته یې دبنو ضلعه موقعیت لری. دشمالی وزیرستان مساحت ۱۸۱۷ مربع میله دی.

دفزیکی اوتوپوګرافی پلوه شمالی وزیرستان په لاندنیو سیمو ویشلای شو: د توچی، وادی دخیسور وادی، د شکتوی وادی، دشیره تله دښته، د کتی وادی او دکورمی دوادی یوه برخه، دپورتنی توچی وادی، ددندی دښته، لکه دښته او درزملك دښته. دشمالی وزیرستان مشهور سیندونه توچی، کورمه، کیسوی، خیس او شکتوی دی اواکثره ځمکی یې دتوچی دسیند په واسطه چې ۶۳ میله اوزدوالی لری خړوبیږی:

شمالی وزیرستان دادارۍ پلوه په شپږوادارۍ واحدونو ویشل شوی دی چې دتحصیل په نامه یادیږی او هغه په دی دول دی: میرا مشاه، دوسلی، دته خیل، صپین وام، میرعلی او رزملك.

د ۱۹۶۱ ع کال داحصائیې له مخې ددغې ایجنسی شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیږی چې په سلو کی ۸، ۸۲ تنه په پښتو ژبه خبری کوی (۱)

جنوبی وزیرستان:

جنوبی وزیرستان یوه غرنی سیمی ده. ځلور خواوی یې په لاندی دول

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۲۱- ۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی: شمالی ته یې شمالی وزیرستان، لویدیځ ته یې دپکتیکا ولایت اوجنوب ته یې ددیره اسماعیل خان ضلعه موقعیت لري. دجنوبي وزیرستان مساحت۲۵۵۶ مربع میله دی:

سیندونه یې دلویدیځ نه ختیځ ته بهیږی اودسلیمان دغرونو دلړی نه راوتلی او دسند په ددریاب کی توئیږی. مشهور سیندونه یې گومل او تانک زام دی: د جنوبی وزیرستان نور سیندونه خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنگی اوشاهوردی:

د جنوبی وزیرستان عمده قبیلی مسید اواحمدزی وزیردی په ۱۹۶۱ع کال کی د دوی شمیر ۲۳۵۴۴۲ تنه ښودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

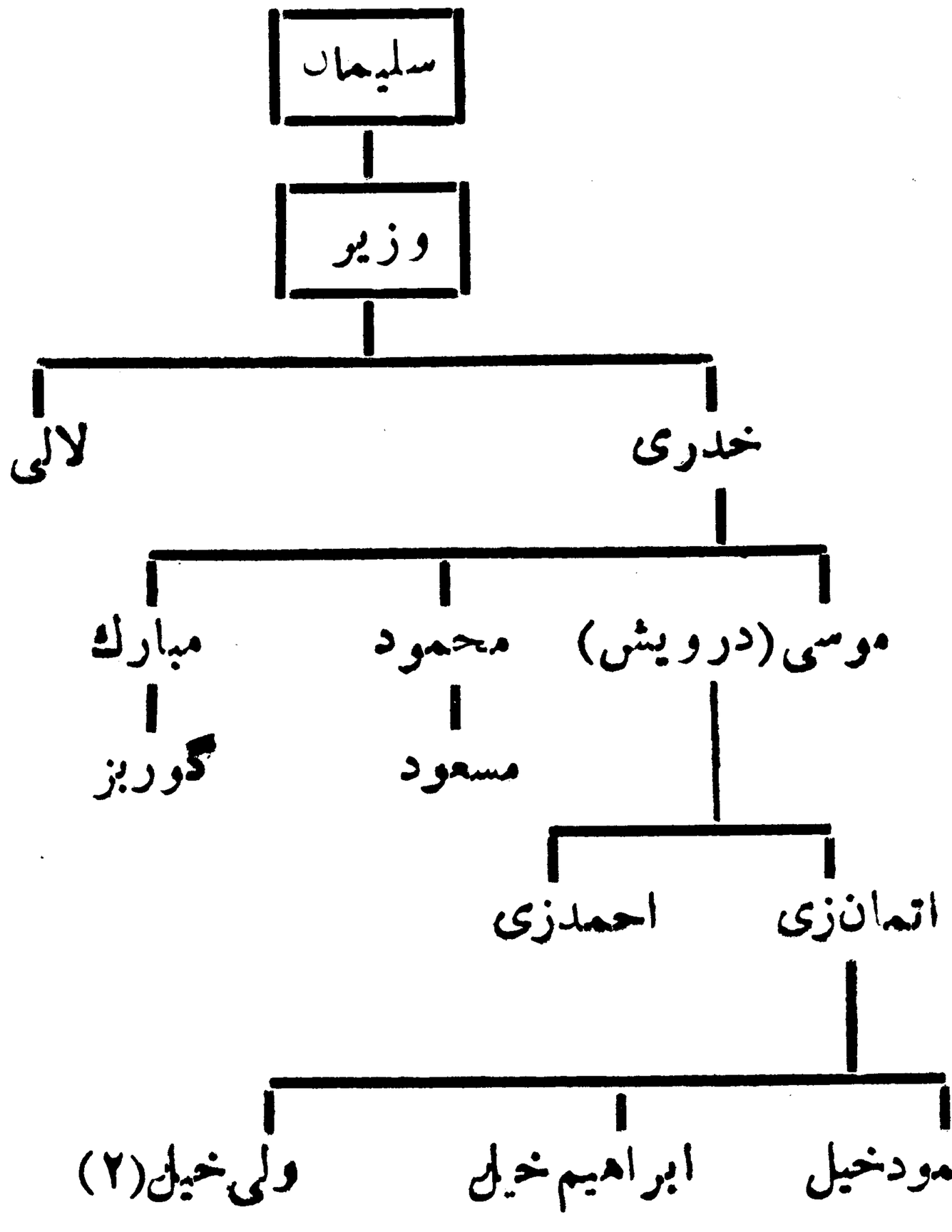

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵- ۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۳۶۳ مخ.

هریپال

هریپال سرینی پښتانه دی اوپه شیرا نیوورگډیزی. دکیپ یاکپ زی ښاخ چی د ودم اولاده ده هم په هریپال ورگډیزی اوددوی دغرنیوسیمو ترخنگ دگومل ددری سهیل ته دوانیه په سیمه کی پراته دی . ددوی رواجونه، عنعنات اودوداودستور کت مت دشیرانیوپه څان دی(۱)

هری یوه هندی کلمه ده چی دخښتن، بادار، خاوند اوخدای په معنااستعمالیزی ددوی یوشمیرپه ژوب هم استوگنه لری (۲)

هزاربز

دوی په اصل کی سرینی پښتانه دی اوپه مومندو پوری مربوط یوښاخ دی : اکثریت شمیریی د ننگرهاردولایت درودانوپه اولسوالی پوری مربوط پهځینو کلیو کی استوگنه لری. ددوی یوزیات شمیرپه کابل کی دمیروبس میدان اوخوشحال خان مینی پهسیمو کی استوگنه لری چی زیات شتمن اودسوداگری پهچارو بوخت دی(۳). ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی د(۳۱۱۰) تنو پهشاوخوا کی ښودل شوی دی(٤)

همر

لکه چی دستوریانی په مبحث کی هم راغلی دی ستوری چی په ستوریانی سره مشهوروپنځه زامن درلودل چی تری، شیخی، مربری اوامرا نو میدل چی ددوی ځلوروارواولادی ته په مجموعی توگه گنداپوروایی .

دستوری پنځم زوی چی همرنومیده دده اولاده دستوریانی په نامه سره یادیږی . همردری زامن درلودل چی مشا ،چرمش اواهدونومیدل .

---

(۱) حیات افغانی ۲۵٦ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخواکی ٤۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو اومشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلو مات ترلاسه کړل (لیکوال)

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

دوی دبابرودقبیلی په سهیل کی پراته دی چی یوشمیریی په اواروسیه واویو شمیریی پهغرنیوسیمو کی استوګنه‌لری. ددوی‌سهیل ته کسرانی بلوڅان اولویدیځ ته یی دامرزیوقبیله استوګنه لری . د دوی لوی کلی امکځ، پیورکوی، وچه کوی، منګل اوګندی دی . دوی په پیل کی د مالداری په چارو بوخت او پرونده وو . چیرته به یی چی کوم ښه ځرڅای ولید نوهلته به یی خپله ګوزاره کوله . دیره موده نه ده تیره شوی چی دوی خپله اوسنی سیمه له بلوڅونه تر لاسه کړی وه . دوی ددامان دتولواوسیدونکوقبیلودښاخونو نه وروسته میدان ته راغلل اووروسته یی دبابرودسیمی شمالی برخی هم دتوری په زور په خپلوحدودوکی شاملی کړی، دوی به په ژمی کی په همدغه میدان کی او سیدل اوپه دوبی کی به د موسی خیلوکاکروغره ته تلل، خوپه پای کی د دوی ترمنځ یولړشخړی رامینځ ته شوی په پای کی همرمجبورشول چی نیمایی خلك یی خپلی رمی اوخاروی خرڅ اودکرنی په چارو بوخت شول ، خوپه دوی کی دوش زی ښاخ دپخوا په څیر په پورنده بوخت دی (۱)

دوی دمنی په موسم کی په‌خپلومځکو کی با جړی او په پسرلی کی غنم کړی په حقیقت کی ددوی مځکه دکرنی له پاره چندان مساعده نه ده .

دوی‌دشمیر له پلوه لږدی اوپه اووعمده برخوویشل شوی دی چی احمدزی اوګدارزی نومیږی . دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی پراته دی (۲) او د شوروی اتحاددیوه عالم ستانیشفسکی داتنوګرافیکومعلوماتوله مخی چی د۲۰پیړی په پیل کی ښودلی‌دی ددوی‌شمیرد(۳۵) زروتنو په شااوخواکی‌ښودل شوی‌دی.

هنی

ویل کیږی چی دهغی قبیله‌هم دکرلانی‌قبیلی‌یوه‌څانګه‌اوهنی‌دمنګل‌ورورو. څرنګه‌چی‌دښوپه تاریخ کی راغلی‌دی دهنی‌قبیله په ښوکی له منګلو سره

---

(۱) حیات افغانی ۲۸ - ۲۹ مخونه.

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځای اوسیده چې تراوسه پورې په دغه ملک کې دهنې منګلر په نامه شهرت لري . دشپیتګ اولاره چې بنوزی (بنوځی) دی اود بنو سیمه اوس ددوی په لاس کې ده تقریباً (٦٠٠) کاله وړاندې یې هنې اومنګل له دغې سیمې څخه وشړل چې په دغه وخت کې یوشمیر هنې هندوستان ته لاړل او یوشمیر یې دمنګلو د قبیلې په لوبد یځ غړه کې میشته شول (١)

اوس دهنې دقبیلې مشهوره ځانګه زومخت، زومښت یازویمشت دی چې په کورمه کې د سپین غره ختیځ لورته په غرونو کې آباده او دغه ځانګه بیا په نوروځانګو لکه: خویدادخیل، هوتی زی، (واتی زی)، منتوال، منډان او دولت زی باندې ویشل شوی ده.

تاریخ حیات افغانی ددغې قبیلې دوسله والو کسانو شمیر (٩٠٠٠) تنه ښو دلی دی. دوی لوړقدونه لري اومضبوط خلک دی. اکثره خلک یې په کرکیله او د شیانو په خرڅولو بوخت دی. ځینې خلک یې د بهادر خیلو له کان نه مالګه استخراجوی اوګټې ترلاسه کوی.

په دوی کې کورنۍ دښمنۍ هم موجودې دی، خود چاسره سخته بهرنۍ دښمنۍ نه لري، دوی په یوه غرنۍ سیمه کې ژوند کوی اوسنی مذهبه اودسمل په ګونډی کې شاملې دی. د ١٩٦١ع کال دسرشمیرنې له مخې ددوی شمیر (٣٠٧٠٦) تنه ښودل شوی دی (٢)

---

(١) حیات افغانی ٦٣٠- او ٦٣٠ مخونه.

(٢) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ٩٠ مخ.

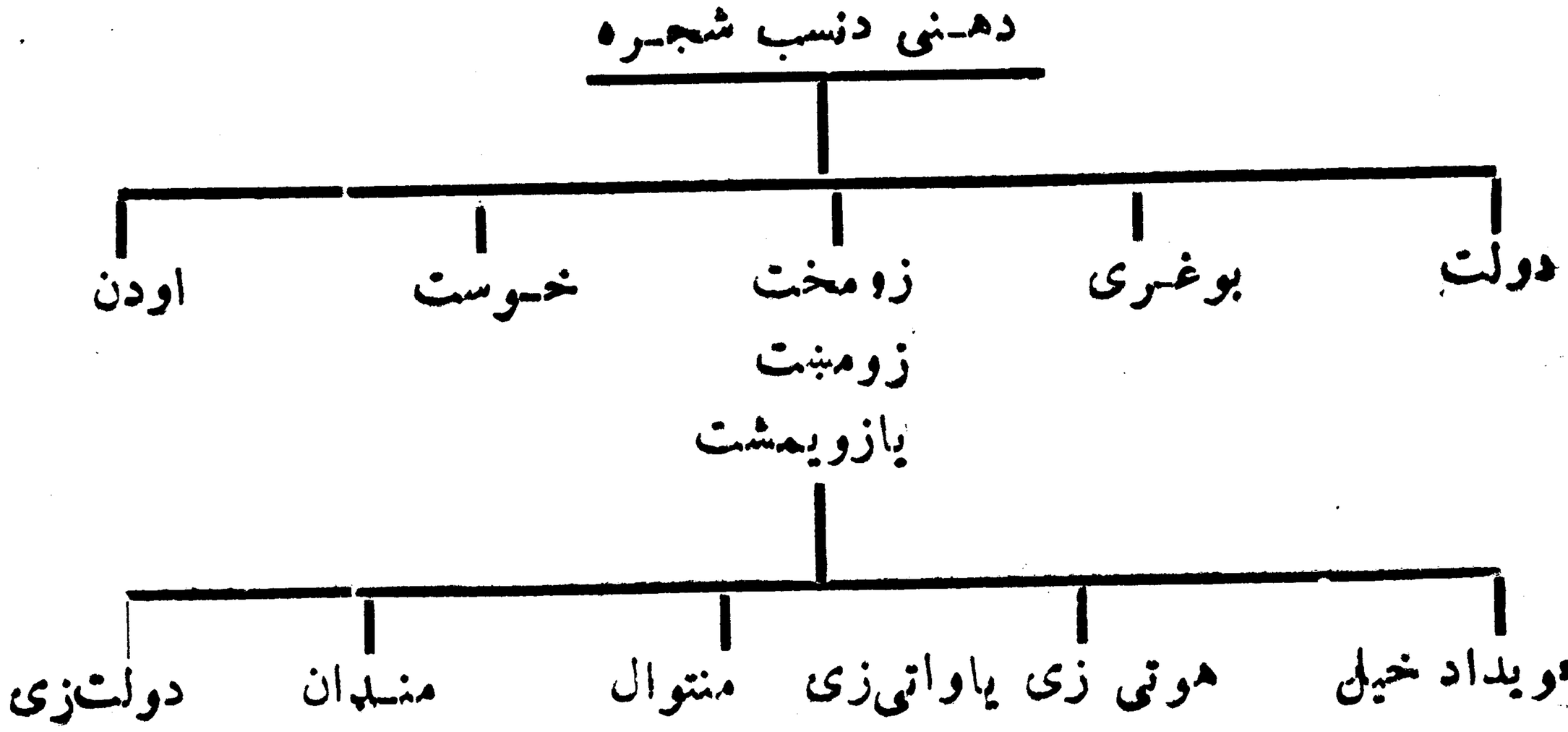

هـــوتـلك

هوتک بابا چی د(٦٦١ — ٧٤٠ هـ ق)پـوری یـی ژونـدکاوه دباروزوی دتولریاتوران لمسی اودغلجی کروسی دی چی پـه (٦٦١ هـ)کال کی پـه اتغرکی زیزیدلی دی. څرنگه چی هوتلك یوروحانی شخصیت ونوځکه خلـکوهغه تهپه درـ نـه ستر گه کتل اوددیرعزت اوحترام پـه سبب یی هغه تـه دبابا لقب ورکـړ چی پـه وروسته کی پـه هـوتلك بابا سره مشهورشـو .

دغلجیوپـه قبیله کی دهوتکوښاخ له دی کبله پـه لومړی سرکی شمیرل کیږی چی دغلجیانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلی و . دهوتکو ښاخ پخواد شمیرله مخی دیرزیات و، خود غلجیودسلطنت دانتقال اوزوال په وخت کی ددوی په شمیر کی لږوالی راغی .

څرنگه چی هوتلك بابایوبزرگوار انسان ونوځکهده داتغر(*) اوسپوری مشری هـم پـه غاړه درلوده اودملی مشرپـه نامه یاد یده . کلـه چی مغولـود ارغنداب ددریاب پرغاړه پراتغراواولان باندی تیری وکړنوهوتلك بابادملی مدافعینوپه څنگ کی ولاړاود یوباتجربـه قوماندن پـه توگه یی دافغانی قـواووسوق اواداره کو له. هغه دیرغلـگروقواوو پهضد سختی جگـړی وکړی، پـه تیره بیا پـه هغه جـگـړه

(*) اتغر مرکب دی د(اته)او(غر)نه یعنی اته غرونه اوداد هغه ځای نوم دی چی دکلات په سهیل ختیز کی موقعیت لری چی دهوتکواوتوخوداستوگنی ځایونه دی. (لیکوال)

چې دهوتکواومغولوترمنځ سورځره نـه نـږدې پېښه شوه د هغـه وخت د شدیـدو جنګونو په جمـله کې شمیـرل کـیږي :

هوتك بابا ترهغه وروسته چې تیـرې کوونکوته یې درانـده تلفات وارول او هغوی بې د خپل ملك نه وشړل نو په خپلې قبیلې کې یې دیرشهرت پیداکراودهغه اولاده په هوتکیانوسره مشهوره شوه .

کله چې هوتك بابا په (۷٤۰ هـ ق) کې له دې نړۍ نه ستر ګې پـټې کړې نوتر هغه وروسته دهغه (۲۵) کلن زوی ملکیار د قوم مشرۍ په غاړه واخیسته . ملکیار بابادیرزوراو جنګیالی سړی و. کله یې چې د قوم مشرۍ په خپله غاړه واخیسته نوسمدستې دځمکودآبادولواوکرنې چاروته متوجه شودده په وخت کې دیرې شاړې ځمکې آبادې اودیرکاریزو نه وکیندل شول ترخوچې تیرې کوونکې د ملکیارددې اقدام له کبله په ویره کې شول او ترتولو رومبې دهند مغولانودده زراعتي پالیسي اوپرمختګ د فلجولوپـه لاره کې لوی خنـدونه ایجاد اوپه ناخاپي توګه یې پر-سیورۍ باندې حمله وکړه اود ملکیارسره یې سختې جګړې وکړې. که څه هم په پیل کې پښتنوددې ناخاپي یرغل له کبله دیرځانې او مالي زیانونه اوتلفات ولیدل اودیرې کورنۍ یې له د غه ځایه ژوب، مرغه اووازې خواته وکډوچیدلې، خوسره له دې هم پریږغلګرو باندې بریالي او دوې یې له سیورۍ نه وشړل . (۱)

په دې باب چې ملـکیارخوکاله دقوم مشرۍ په غاړه درلوده اوپه کومه نیټه وفات شوې صحیح اوثقه معلومات په لاس کې نه لرو. بارتولد دهوتکودعروج په باب لیکي:

«د ۱۸ پیړۍ په لومړۍ سر کې پښتنوپه فارس کې د صفویانود دولت له لویدلو اوپه هند کې د مغولود ستړي واکمنۍ لـه ګټې ونـه استفاده وکـړه او هماغسې چې غوري غرنـي (لـه غـور نـه) پـه دولسمه پیړۍ کې اوچت شوې وواویـوه لوړه ستره واکمنۍ یې جوړه کړې وه بیالوړۍ پولې ته ورسیدل (۲)

---

(۱) هوتکي ها ۳- ٤- او ٥ مخونه .

(۲) کابل مجله، ۱۳۳۸ کال ۳ ګڼه ٤۱ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس لیکه د خلجیانو (غلجیانو) مشر پر کندهار برشو او خبره یی دی حد ته ورسوله چی دده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ع کال کی ایران ونیو او دایران تولواک هم شو نادرشاه چی د غلجیانو له اهمیت نه خبر ود هغوی د ماتولو له هڅه یی کړه او هم یی دابدالی پښتنو مشران په خپلو لښکرو کی سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشر له هماغه وخته څخه په کندهار کی پایتخت ونیو او افغانی خپلواک د ولت یی جوړ کړ. »

ایرانی نادرشاه د کندهار تر نیولو وروسته دهوتکود ښاخ پنځلس موه کورنی ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړی چی له هغوی له جملی نه یو شمیر یی په بخارا، مازندران او دایران په اردبیل کی میشته دی.

دافغانستان په څینو ولایتونو کی دوی په لاندی دول میشته دی :

۱ ـ د زابل په ولایت کی :

د زابل په مرکز کلات په ښار، دشاه جوی اوشینکی په اولسوالیو او دمیزان واتغر په علاقه داریو کی چی په ټول زابل کی ددوی شمیر د (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱)

۲ ـ د کندهار په ولایت کی :

یو شمیر هوتلك د کندهار په مرکز کی هم استوګنه لری چی شمیر یی د (۲۰۰۰) تنو په شاو خوا کی ښودل شوی دی :

۳ ـ د غزنی په ولایت کی :

د غزنی ولایت د جغتو داولسوالی درشیدانو په نامه دره کی زیات شمیر هوتلك استوګنه لری چی شمیر یی داتوزرو تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی . (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځی د استاد ښاغلی پوهنمل خالق رشید څخه په غزنی کی دهو تکو په باب معلومات.

٤- دنیمروز په ولایت کی :

د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج اودکنګټ په اولسوالی کی یوزیات شمیر هوتلك استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کی ددوی مجموعی شمیر (٦٣٩٣) تنه ښودل شوی دی. هوتکټ د زابل په ولایت کی عموماپه مرغه، بادین، دسورغره په دوارو خواووادمقر په سهیلی برخو کی د توخو سره یوځای میشته دی او په همومی دول دکرنی اوسود اګری په چارو بوخت دی :

د هوتکو ښاخونه په لاندی دول دی :

بایزی، ملیزی، لغزی، عمرزی، رمیزی، اکازی، بابوزی؛ شیرزی، اسحاقزی، باروخیل، شریف خیل، خودی خیل، ملوی خیل، اتل خیل، شاکم خیل، مندیزخیل، ادی زی او کوندی زی (١)

همدا را زیوشمیر هوتلك دلغمان ولایت د قرغیو په اولسوالی کی هم استوګنه لری چی شمیر یی چندان دیرنه دی : د هوتکوخو کورنی دکابل د څرخی پلمه په شااوخواکی هم استوګنه لری.

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٩٠ مخ.

د هوتک ابن ګارو دنسب شجره

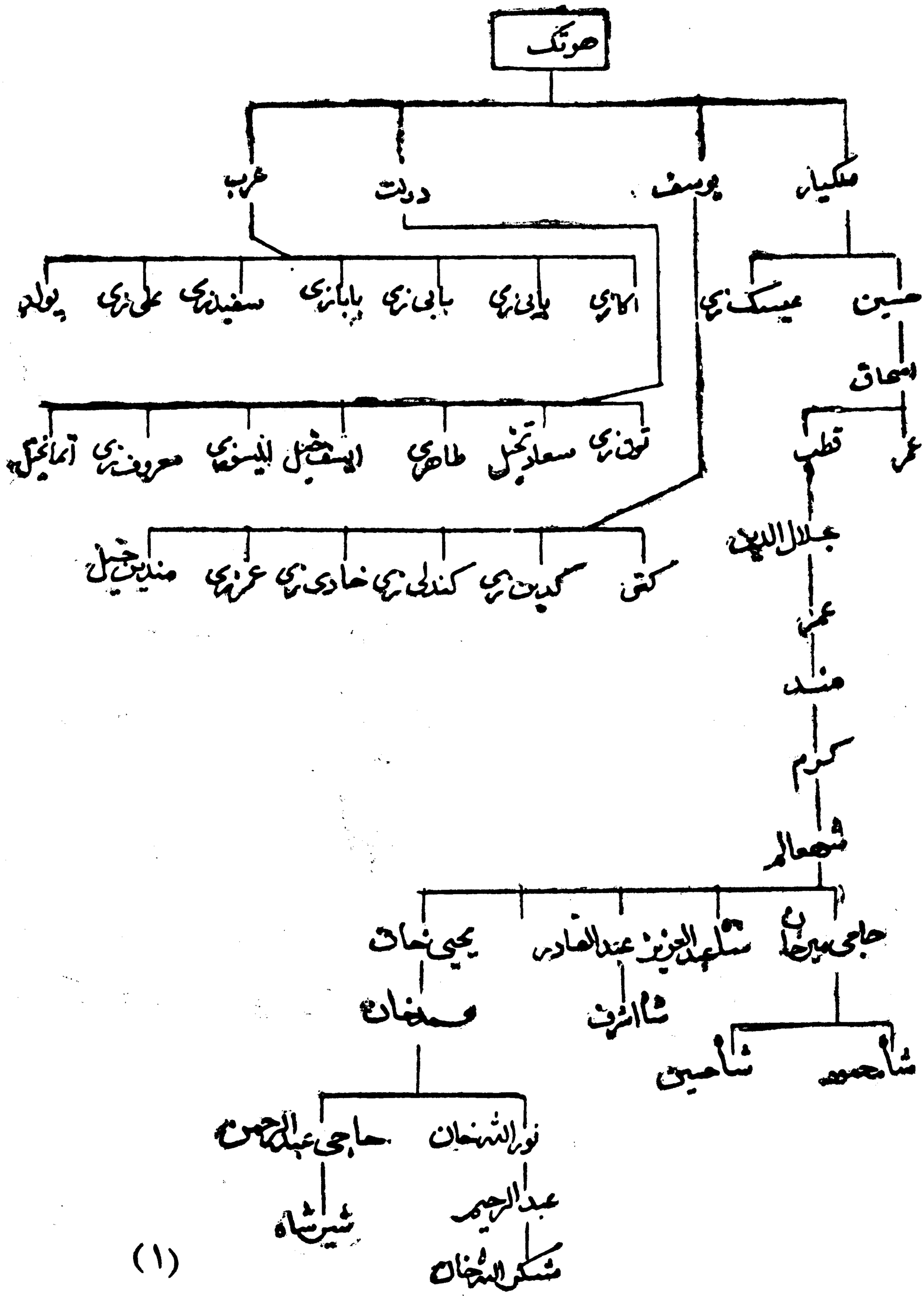

(۱)

هو د

د حیات ا فغانی په تاریخ کی د لو انیو دنسب په شجره کی دهو د ذکر شو ی دی . د ا یوه مشهو ره قبیله ته ده ا ونه یی نو م چند ا ن شهر ت لری:

(۱) حیات افغانی ۲۰۷ مخ .

مندړ اویوسفزی، خونن ورځ مندړهم دیوسفزیو په نامه سره یادیږی. یو سفزی عموماً په سوات، پیښور، ملکند، مردان اوهزاره کی میشته دی.

خرنگه چی دنسب په شجره کی راغلی دی خرشبوندسرېن زوی و. خرشبون دری زامن درلودل چی کند، زمند او کاسی نومیدل.

کنددوه زامن درلودل چی یوغری نومیدچی دهغه اولادهدغوریاخیلو په نامه سره یادیږی دوهم یی یی خښی، شخی یاخانبی وچی یوسفزی هغه په پښتو ژبه د خوخی په نامه یادوی.

داخون درویزه په قول چی په دغه قبیله کی یی دیر ژوند کړی دی داسی ویل کیږی چی دشخی یاخانبی لومړنی میرمن مرجانه نومیده اومند او مک یی زامن وو.

داخون درویزه دویناسره سم منددوه زامن درلودل. دیوه نوم یوسف وچی او لادی ته یی یوسفزی وایی دویم عمر نومیده چی اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی ویل کیږی چی یوسف پنځه زامن درلودل چی عیسی، موسی، مالی، اکواو اوریا نومیدل: دعیسی یوولس زامن وو. داسی ویل کیږی چی یوځل مغولود دوی څاروی بیولی وو اوعیسی د خپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب کړل چی نو موړی دخپلو نهو وارو زامنوسره د مغو لوسره په جګړه کی ووژل شو. پاتی دوه زامن یی چی ژوندی پاتی وویویی حسن نومیده چی اولاده یی دحسن زیو په نامه سره یادیږی دویم یی یعقوب نومید چی نسل یی په یعقوب زیو شهرت لری. پته دی پاتی نه وی چی د عیسی یوزوی دده ترمرینی وروسته هم زیزیدلی و چی اکانو مید اواولادهیی په اکازیو سره شهرت لری: دعیسی ددری واړوزامنو اولاده دتورغره نه نیولی دمهابن ترغرونوپوری میشته دی اواکازی د اباسین په ختیځو غاړه اومداخیل داباسیند په لویدیځه غاړه آباد دی.

دیوسف دوو زامنو اولاده موسی اومالی اولاده په بونیر کی آباد دی.

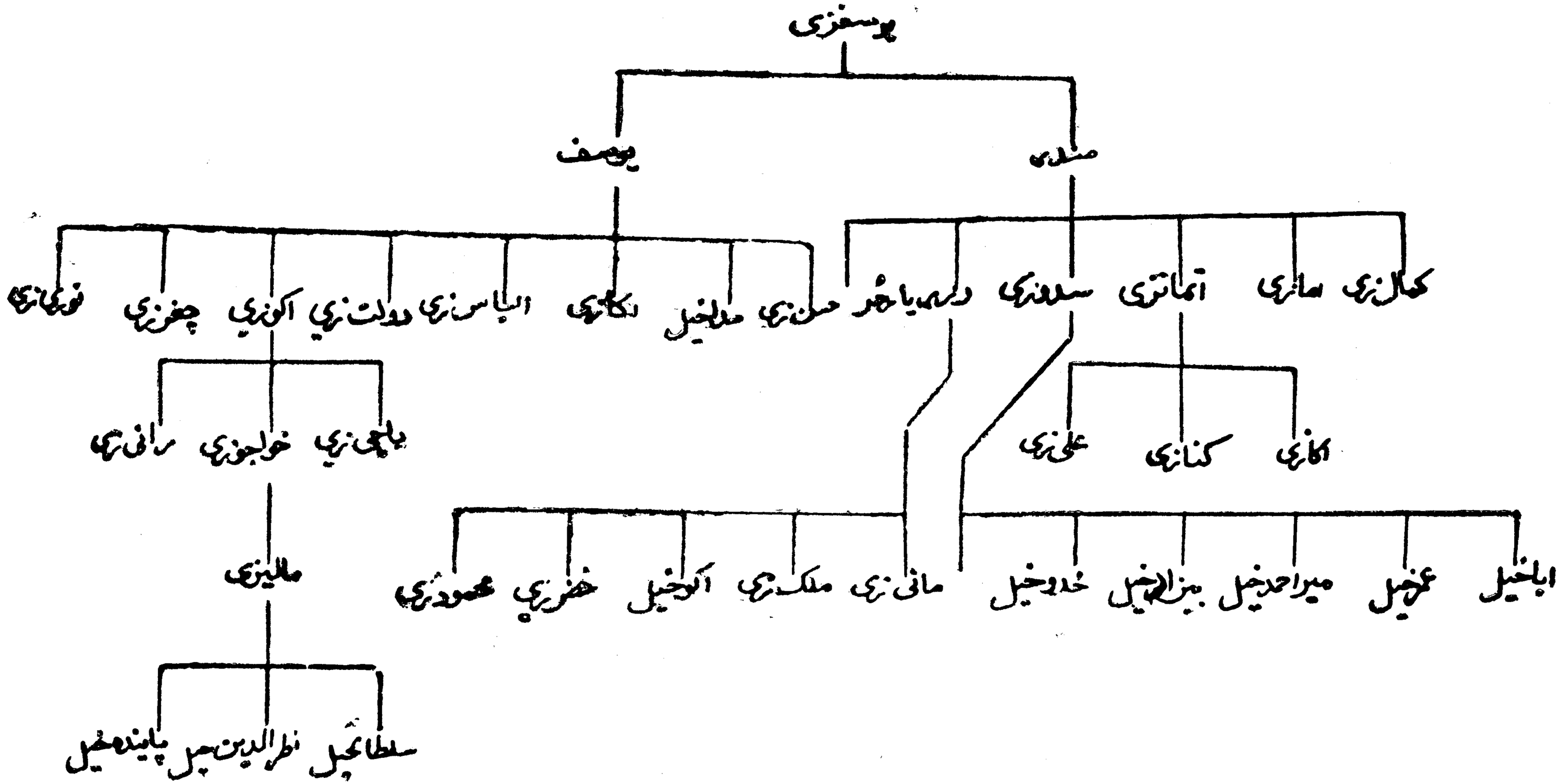
یوسفزی
یوسف
مندی
کمال زی
اماری
اتماتزی
سدوزی
دریا خر
حسن زی
مداخیل
لکازی
الیاس زی
دولت زی
اکوزی
چغرزی
نوری زی
اکازی
کنازی
علی زی
باجی زی
خواجوزی
رانی زی
اباخیل
عمرخیل
میراحمدخیل
بیزارخیل
خدوخیل
مانی زی
ملک زی
اکوخیل
خضرزی
محمودزی
مالیزی
سلطانخیل
نظرالدین خیل
پاینده خیل

همدا راز دیوسف دپنځوزامنو په جمله کی اوریا له دی کبله په (بادی) سره مشهوروچی دی ډیر کبرجن انسان واو دده اولاده دبادی خیلو په نامه سره یادیږی. داسی روایت موجوددی چی کله اوریا دخپلو وروڼو سره پلرنی جایداد ویشه نو موریی هم دخپلی برخی غوښتنه وکړه چی په دغه وخت کی ده خپلی مورته ښکنځلی وکړی او دهغی سپکاوی یی وکړ. چی موریی هم ورته ښیراوی وکړی اودهغه دښیراوودقبلیدوله کبله دده اولاده ډیره نه شوه اوپه چغرزوکی شامل دی.

د یوسف دپنځم زوی نوم اکوو چی اولاده یی په کوز او برسوات، دیراو پنجکوری کی میشته دی. اکوزی بیاپه دووڅانگو ویشل کیږی چی یویی خواجوزی اوبل یی راڼی زی دی چی راڼی زی هم په اووڅانگو ویشل شوی دی سم راڼی زی او بر راڼی زی، سم راڼی زی د مقبوضه سیمو نه د ملکنډ تر غرونو پوری آباد دی بر راڼی زی د ملکنډ نه پورته میشته دی:

یوسفزی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ځینی یی دسوداگری چاری هم سرته رسوی.

د یوسفزیو لومړنی استوگنځی:

داسی ویل کیږی چی د یوسفزیو لومړنی استوگنځی غوړه مرغی وه چی ارغستان ته نږدی دسو رغره اوغنډان ترمنځ موقعیت لری. حیات محمدخان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کی لیکی: د مرغه نه مقصد چمن او دغوړنه مقصد آباد اوشین دی چی د دواړو کلمو معنی (شین چمن) دی همدارنگه بودول غرنیو وښو ته هم غوړه وایی او دغه بوټی ښایی دمرغه په نامه په کوم ځای کی راشین شوی وی او دنوموړی بوټی د زیاتوالی په سبب دغه ځای په غوړه مرغه نومول شوی وی.

کله چی پښتنو د کندهارشا او خواسیمی سره وویشلی نو د توینو برخه دکند اوځمند یعنی د خاښی خیلو او غوریا خیلو ترمنځ و رسیدله. د غه وجه وه چی په ښه بداه کی به د کند اوځمند اولاده یو له بل سره مرسته نه

شو ه کولای ۰ د آبادی په و جه د خانبی خیلو قبیله چی یو سفزی او مندړیی
ښاخو نه دی د غو ریا خیلو په پر تله تر ینو تـه نژ دی د ی ا و د هغوی بر خه
دارغستان ویا له یا نهر و چی هغه ویا له تر ینو ته نژ دی و ه ا و د هغی ویا لـی
په سر د خښی او تـر ینو تر منځ شخړی را مینځ ته شوی چی په نتـیجه کی د غه
شخړ ی د وینو په تو یو لو با ند ی بد لی شوی ۰ پـه د غه جگړ و کی تر ین د
خانبی خیلو په قبیلی با ند ی بر یا لی تو ب تر لا سه کړ چی ځینی خښی و وژ ل
شو ل او پـاتی یی له ملـکه وشړ ل . دز مند او غـو ر یـا خیلـو څخه هیـڅوک
ددوی ملا تړ ته ر ا و نه رسید ل ، په پـا ی کـی د خښـی قبیـلی څپـل و ر و ر
غو ریا خیل ته پناه ور وړه اوهغوی دوی ته یوه تو په خرابه ځمکه ورکړه. ویل
کیږ ی چی د کند ها ر په ځمکو کی د پسر لی په مو سم کی د زیاتو اوربشتونو
په سبب دول‌دول وانبه زرغو نیږی اوداوړی په موسم کی دگـرمی پـه پیل سره
دغه وانبه و وچیږی او تو ئیږی او په‌دغو وښو با ند ی‌ټول کال‌حیوانات‌گو زاره
کوی‌ا وخوری‌یی. کله چی‌داورښت‌په موسم کی‌زیا ت بارا نو نه وشی نو سیلاب
دغه‌وانبه له ځانه سره وړی‌اورمی‌او ما لونه له سختیوسره مخامخ کیږی له‌بده
مرغه په‌هغه کال‌هم‌داورښت‌دزیاتـوالی له کبله دغوریاخیلومالونه‌او رمی‌له سختی
سره مخامخ شول نوپه دغه وخت‌کی دوی بی همغی وکړه او هغه‌ځمکه بی چـی
خښیو ته وربخښلی وه په زور یی له دغی قبـیلی څخه وا خیسته اودغـه قبیله لـه
هغه ځای څخه هم وشړل شوه اوپه‌گارا اونو شکی‌کی میشته شوه. دغه ځای چـی
دشت لوط ته نژدی دی دبلوچستان شمال ته پروت دی . دلـوط دښته یـوه لویـه
مالگینه دښته ده چی اوس یوبلوڅ‌خان پوری قبضه لری.

لنډه داچی په هغه وخت‌کی یوسفزی یامندړچـی دخانبی دقبیلی یـوښاغ دی
دوگړوشمیریی دیرلږو. څه موده وروسته یعنی دخوارلسمی‌عیسوی پیړی پـه پیل
کی‌چی‌له هغه وخت نه تقریباً شپږاووه سوه کاله نیږیزی دغه قبیله دگارا اونوشکی
څخه دکابل‌په لوروخوځیده. دتر کلانیواوگگـیانیونه پرته چی هغه‌هم دکرلانی

یا کرړانی یوښاخ دی دټاك او گومل دری له لاری را روان او په دغه قبیله کی ورگډ شول. دمهن زیو قبیله چی دزمندله نسل څخه ده هغه هم دزمندلـه پاتی قبیلی څخه ناراضه او دیوسفزیو سره دکابل په لور روانه شوه او کله چی ددغه ځای شا او خوانه راورسیده نو په دغه ځای کی یی استوگنه غوره کړه او دا ابو سعید دزوی مرزا الـغ بیگ سره یی دتخت دنیولو په وخت کی ډیره مرستـه وکړه او د دوی پـه مـرسته نوموړی دکابل په تخت کښینا ست .

مرزا الغ بیگ په پیل کی په دغه قبیلی ډیر مهربان واو کله چی ددغـی قبیلـی په شمیر او شتو کی زیاتوالی راغی نو دکبر له کبله یی دمرزا الغ بیگ حکـومت تـه اهمیت نه ورکاوه او سرکښی او بغاوتونو ته یی ملاوتړله . مرزا الغ بیگ چی پـه دغه وخت کی یی قوت او نفوذ زیات شوی وددوی داکارونه ونه شول زغملای نو ځکه یی دهغوی دله منځه وړلو له پاره په یو لړ اقداماتو پیل وکړ په دغه ډول یـی دیوسفزیو او گگیانیو ترمنځ بی اتفاقی واچولـه او وروسته یـی دگـگیانیو او خپل پوځ په ذریعه پردوی حمله وکړه. له دوی څخه یی څوتنه ووژل او پاتـی یـی دکابل په غرونو او درو کی خواره واره شول . په دغه وخت کی پـه نوموړی قبیله کی دری تنه شیخان موجود ووچی دوه یی سره وروڼه وچی یو یی مراد او بل یی مدد نومیده او د یوسفزیو قبیلی د عیسی زی ښاخ څخه ودریم یـی شیخ عثمان وچی ملی زی و. یوسفزیو له دغو دریو تنو څخه یی یو دلښکـر دمشرو ټاکـه او د مرزا الغ بیگ او گگیانیو سره یی په جگړی لاس پوری کړ . مـرزا الـغ بیگ سخته ماتی وخوړه. له دغه بریالیتوب څخه وروسته یوسفزی زیات یاغی او خپل سری شول.

مرزا الغ بیگ د سولی نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده څوتنه سړی یوسفزیو ته واستول. د دوی ملکان یی راوغوښتل او دهغوی یی ډیر عزت وکـړ. یوسفزی دمرزا الـغ بـیگ په دغه چـل وا وغو لیـدل او هره ورځ به یی له ده سره تـگ اوراتگ کاوه. یوه ورځ مرزا الغ بیگ دیوسفزیو اته سوه تنه مشران په داسی حال

کی چی ټول یی بی وسلی ووپرته له یوه تن نه چی دچغرزی دښاخ څخه واود محمدزوی محمود نومیده له ځان سره په پټه یوه چاړه راوړی وه میلمانه کړل کله چی محمود دمرزاالغ بیګ بد نیتی ولیدله نوخپلوملګروته یی وویل که ستاسی خوښه وی نو زه به مرزاالغ بیګ ووژنم خوټولوملګرو یی دی له دغه کاره څخه منع کړاوورته یی وویل چی باید دنملك حق اداکړی ښایی دی له موږ سره بدونه کړی .

دجنګاپه نامه یوتن چی ګګیانی واودیوسفزیو سره یی دښمنی درلوده دکابل پاچامرزاالغ بیګ ته داسی مشوره ورکړه چی په دومره زیات شمیرکسان په یوه ځای کی بی وسلی لاس ته راتلای نه شی باید وخت غنیمت وبولواوټول ووژل شی چی مرزاالغ بیګ هم نوموړی مشوره ومنله اوټول یی ونیول . پرته له یوه تن نه چی ملك احمد نومیده اودمقتولو ملکانو دوروستی غوښتنی په سبب بچ پاتی شونورټول یی ووژل .

ملك احمد ډیرځوانمرده او دلوړ همت خاوند و . ددغواتوسووتنوملکانو تروژل کیدووروسته پاتی یوسفزی اوخشی دکابل دشااوخوانه په ډیربی وزلی حالت وشړل شول اودننګرهارخواته وکوچیدل . دترکلانی ښاخ په لغمان یالمغان کی میشته شول . څه موده وروسته دیوسفزیواواحمدزیو ترمینځ اختلاف پیداشو اوحصارك ته نږدی ددواړو قبیلوترمینځ سخته جګړه رامنځ ته شوه . په پای کی یوسفزی په دوی باندی بریالی شول . تردغی جګړی وروسته یوسفزی اومندړهم دپیښورخواته وخوځیدل اودخیبر دری له لاری دغه ځای ته ورداخل شول .

په هغه وخت کی دپیښورښارله نن څخه ډیرتوپیردراود . هغه قبیلی چی اوس هلته میشته دی په هغه وخت کی په لویدیځ افغانستان کی اوسیدلی اودپیښور میدان او اواره سیمه اوورسره تړلی نوری سیمی دیوه داسی قوم ترسلطی لاندی شوی چی اوس هیڅ هلته نشته اوشړل شوی دی . دترکلانی قبیله چی پخواپه لغمان کی اوسیده اوس دباجوړپه سیمه قبضه لری .

کله چی یوسفزی دپینبو رختیځوسیموته را ورسیدل نود سفید سنګ په نوم یوځای ته راغلل اوملکانویی دجرګی په دول ددلازا کوله قبیلی څخه دخپلی ګوزاری له پاره ځمکه وغوښته چی نوموری قبیلی دسخاوت له مخی یوه توته ځمکه دوی ته ورکړه . کله چی نوموری قبیله په ځمکه کی میشته شوه نو د شلمانی قبیلی څخه یی داوبوغوښتنه وکړه اوکله چی هغوی داوبوله ورکولونه ډډه وکړه نودهغوی سره یی په دښمنی لاس پوری کړ .

یوسفزی دوابی ته راغلل اوهلته میشته شول اوپه دغه ځای کی یی دشلمانی له قبیلی سره چی په پخواوختونوکی یی پهاشنغرباندی سلطه تینګه کړی وه دجګړی له پاره تیاری ونیو . په د غه جګړه کی دشلمانی قبیله له اشنغرڅخه وشړل شوه چی دغه شړل شوی خلك دسوات خواته ولیږدیدل .

دسوات واکمن دوی ته دالاډهنه په سیمه کی داوسیدولا پاره ځای ورکړ. دیوسفزیوقبیلی ته داشنغرنه پرته دباجوړد سیمی هغه برخه هم په لاس ورغله چی ددلازاکوپوری متعلقه ده . په دغه وخت کی دیوسفزیواودلازاکوتر منځ دښمنی پیل شوه . که څه هم ددغه دښمنی اصلی علت د ځمکی دنیولوله کبله وخوښکاره علت یی آخون درویزه داسی لیکلی دی : «پههغه وخت کی دلازاك دمیرۀ لنګرکوټ په سیمه کی میشته وواویوسفزی په دغه وخت کی په اشنغرکی پراته وو، خوځرنګه چی دلازاك دمیره لنګرکوټ څرځایونه ونیول نودیو سفزیو رمی اومالونه دغوځرځایونوته تلل اودغه مالونه به ددلازاکوپه واسطه لوټیدل اوهم کله به چی دیوسفزیونه کوم تن دسوادګری له پاره ددوی سیمی ته تګ اوراتګ کاوه هغه به یی خوراوه. لنډه داچی دوی نل ددلازاکوله لاسه په تنګ واوملك احمدخان چی په دغه وخت کی دیوسفزیواو منډرودقبیلی مشرو داسی پریکړه وکړه چی بایه ټول دخانښی خیلو په مرسته ددښمنی قبیلی سره په جګړه لاس پوری کړ. دمهمن زیو قبیلی سره له دی چی دیوسفزیوسره یی دښمنی درلوده په دغه وخت کی له یوسفزیوسره

یوځای شوه. په‌دغه‌وخت کی ملك احمد دوی ته په‌ننواتی ور غی اوهغوی هم له یوسفزیو سره مرسته ضروری وگڼله گگیانی هم له‌دوی سره یوځای شول او اتمان خیل لادپیل نه له‌دوی سره یوځای و. دتر کلاڼیو نه پرته نور ټول خښی، مهمن زی، او او تمانخیل هم سره یوځای شول او ددلازا کو جگړی ته یی ملاوتړله. له بلی خوا دلازاك چی پخپلو میړو باندی مغرور وو په جگړی پیل وکړ چی دعیسی دلگیدو په سبب زیات شمیر خشی ووژل شول په پای کی ددواړو ترمنځ دتورو په ذریعه ډیره کلکه جگړه وشوه او کله چی ددلازا کو دقبیلی مشر دزنگی زوی ووژل شو نو په دغه وخت کی دلازاك له میدانه وتښتیدل او دکابل یا لنډی سین نه قطب خواته د دوی ټول ملك یوسفزیو لاس ته ورغی. ددوی مقصد دتر لاسه کولو وروسته دوی په دی فکر کی شول چی سوات هم ونیسی او ددوی دمشرانو ملك احمد او شیخ ملی په اجازه ټولو قبایلو په دی اتفاق وکړ چی دسوات په لوری وخوځیږی او دشاه کوټ دری ته نږدی خپله اردوگاه جوړه کړی. دسوات خلك په هغه دری باندی راټول شول او لاره یی بنده کړه. لنډه دا چی دوی په تدریجی ډول ددولسو کالو په موده کی ټول سوات ونیوه او د تالاش وادی هم ددوی لاس ته ورغله. کله چی سلطان اویس سواتی په ځان کی دمقابلی کولو توان ونه لیدنو دسوات نه دکافرستان په لور روان شو او هلته یی دیوه نوی دولت بنسټ کیښود.»

هغه وخت چی یوسفزیو د سوات سیمه ونیو له نو بیا شیخ ملی نوموړی علاقه په دوی باندی وویشله په دی ډول چی اشنغر یی مهمن زیو ته ورکړ. ددی له پاره چی دوی په ننگرهار کی دیوسفزیو دجگړی په وخت کی چی ددلازا کو سره یی کړی وه دیوسفزیو سره مرسته کړی وه دوابه یی گگیانیو ته ورکړه چی تر اوسه پوری هم هلته استوگنه لری. پاتی ملك یوسفزیو او مند ړو ته پر یښودل شو. که څه هم د شیخ ملی دویش وخت معلوم نه دی خو داسی اټکل کیږی چی د(۱۵۲۰ع) په شا او خوا کی په ترسره شوی وی.

دیو سفزیو مشهوری څانګی :

حسن زی ، مداخیل ، اکازی ، الیاسزی ، چغرزی ، نورزی ، اکوزی ، خواجوزی ، باچی زی ، وانی زی ، مالیزی ، سطان خیل ، نصر الدین خیل او پاینده خیل .

داسټوګنې سیمې اوشمیریې :

۱ـ ددیر په ضلعه کې :

ددیر په ضلعه کې دیوسفزیو بیلا بیلی څانګی لکه : پاینده خیل ، نصر الدین خیل ، سلطان خیل او عیسی خیل استوګنه لری چې په نوموړی ضلعه کې یې شمیرد ۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنې له مخې (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲ـ دملکند په ایجنسۍ کې :

په ملکند کې دیوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنوته رسیزی .

۳ـ په سوات کې :

په سوات کې د یوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

۴ـ د پیښور په ضلعه کې :

دپیښور په ضلعه کې دیوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه داچې په سوات ، پیښور ، ملکند ، مردان اوهزاره کې د دوی مجموعی شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنوته رسیزی .

دپورتنیو سیمو څخه پرته یوشمیر یوسفزی د افغانستان دکونړ ، ننګرهار کندز ، لوګر اود کابل په ریشخورو کې هم استوګنه لری . په ننګرهار کې یوسفزی دکامې په اولسوالۍ کې استوګنه لری چې شمیر یې د (۱۶۳۱) تنوپه شاو خوا کې ښودل شوی دی .

همداراز یوشمیر یوسفزی دهند په فرخ آباد ، بهوپال ، کرنال ، رام پور ، روهیلکند ، بریلی ، ډګینه او کشمیر کې هم میشته دی .

نتیجه گیری

دپښتنی قبیلو داتنوګرافی په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخی ته پرته ده زما دد وه کلنو علمی هلوځلو اوخپرو نو نتیجه ده. مادد غه اثر په خپرنه کی هڅه کړی ده چی پښتنی قبیلی، ددوی ښاخونه، څانګی اوخیلونـه، ددوی داستوګـنی سیمی، دنسب شجری، ددوی شمیر، دتسمیی وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅـه معلومات وړاندی کړم، خولـکه څرنـګه چې ددغه کتاب په سریزه کی ماکښلی دی چی دغه څیړنه اکثره په کتابی او کتابتونی څیړنو ولاړه ده اوماله بده مرغـه دمساعد وشریط دنشـتوالی له کبـله ونه شول کولای چی په دغه برخه کی مدلحوی څیړنه اوریسرچ و کړم چی البـته دمیدانی ریسرچ او څیړنی په صورت کی به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دی دی برخه کی ساحوی څیړنـه شوی وای کیـدای شو دیـر هغه موضوعات چی دلته زما په څیړنه کی پاتی دی رابر سیره اوپه داګه شوی به وای.

زه بشپړه عقیده لرم که چیری په راتلونکی کی دادول اتـنوګرافیکی څیړنـه ترسره کیږی په حتمی توګه دی دساحوی څیړنو امکا نات او زمینی برابری شی څو زما په کار باندی یو څـه نو ر معلـو مات هم ورزیات شوی وی، خو سره له دی هم زه دپښتنی قبـیلو په باب له دغـی څیړنی څخه لاندی نتیجه ګیری کوم او خپل پیشنهادونه هم وړاندی زیاتوم:

۱ـ که څه هم په دغـه لیکنه کی د څینوقـبیلـو ددود ونواوددوی دکلتور په باب څه ناڅه لیکل شوی دی خو څرنګ، چی داکار زما په پروژی پوری اړه نه درلوده نوهغه می په لنده توګه بیان کړی دی کهپه راتلونکی کی دادول څیړنی

ترسره کیږی نو بده به نه وی چی کلتوری برخی بی هم په بشپړه توگه وڅیړلی شی که څه هم پښتانه په مجموع کی که د پښتنو په هر ټولنیز گروپ او ډلی پوری اړه ولری ډیرورته دودونه، نرخونه اوڅلی لری چی بنسټ یی پر پښتونولی ایښودل شوي دي، خو دغه دودونه اونر خونه کله کله په بیلا بیلا پښتنی قبیلو کی سره توپیر لري .

۲- زما په عقیده که چیری په راتلونکی وخت کی داسی څیړنی ترسره کیږی نودهغو قبیلو په باب چی اتنوگرافیکی څیړنی کیږی ددوی د استوگنی دسیمواو نورو کلتوری برخونقشو او عکسونوته هم اړتیالیدله کیږی .

۳- که چیری په دغه برخه کی دراتلونکوڅیړنوله پاره د هرولایت په سطحه چی هلته پښتانه اوسیږی یویوتن با صلاحیته او مجرب محقق وټاکل شی نودا کار به ډیره گټوره نتیجه ولری .

٤- که چیری په راتلونکی کی دپښتو څیړنو د بین المللی مرکز په سطحه دقبایلو او کوچیانود څیړلو په مقصد جلا جلا د یپارتمنتونه جوړ او په دغه برخه کی تکړه او پیاوړی کسان چی په دغه برخه کی د تحقیقاتو اوڅیړنو توان ولری وټاکل شی نو په راتلونکی کی به په دغه برخه کی زموږ هغه نیمگړ تیاوی لیری شی چی موږ ورسره لاس اوگریوان یو .

۵- همداراز دپښتنو داتنوگرافی په برخه کی باید دپښتو څیړنو دبین المللی مرکز هغه شمیر غړوته چی په دغه ساحه کی پلټنی اوتحقیقات کوی دتکړه او مجربو کسانو ترلار ښوونی لاندی علمی کورسونه دایر او جوړ شی څو زموږ محققین ترڅیړنو دمخه داتنوگرافی په باب علمی پانگه ولری .

په هرحال زه پای کی دخپلی دغی څیړنی څخه دانتیجه ترلاسه کولای شم چی زما دغه اثر چی دپښتنی قبیلودپیژندلو په باب لومړنی منظم اثردی بی گټی به نه وی اودهغو کسانو پوښتنوته په ځواب ورکړای شی چی په دا راز تحقیقاتو بوخت دی .

مأخذونه او منابع

۱ـ الفنستون، مونت ستوارت، دکابل سلطنت بیان، دوهم توك، ددوکتور محمد حسن کاکړ باړه، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، دآریانا مطبعه ۱۳۶۱ هـ. کال.

۲ـ باندیه وال، حسن گل، دپښتنی خیلونو قاموس، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز ۱۳۶۵ هـ کال، (ناچاپ).

۳ـ بریشنی، حافظ الملك نواب حافظ رحمت خان، خلاصة الانساب (پیښور اکیډیمی) پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کال.

٤ـ بینوا، عبدالروف، هوتکی ها، کابل، دولتی مطبه (۱۳۳۵) هـ کال.

٥ـ بینوا، عبدالروف، د افغانستان نومیالی، لومړی توك، داطلاعاتو او کلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ هـ. کال.

٦ـ بینوا، عبدالروف، پښتونستان، کابل عمومی مطبعه، ۱۳۳۰ هـ کال.

۷ـ پښتانه کوچیان، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٦۰ هـ. کال

۸ـ پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی پیښور: پښتو اکیډیمی، پیښور یونیورستی، پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۱ هـ. کال.

۹ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی توك، کابل: دولتی مطبعه ۱۳۲۵ هـ. کال.

۱۰ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم توك، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٤۲ هـ. کال.

۱۱ـ حبیبی، عبدالحی، پنجاه مقاله، داجتماعی علومو مرکز، کابل: دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- ختک، افضل خان، تاریخ مرصع، (پوهنتون سیتی بک ایجنسی) ۱۹۸٤ ع کال.

۱۳- خلمی، محمد ولی، د غزنی تاریخی جغرافیا، د اجتماعی علومو مرکز، کابل دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. کال.

۱٤ - د افغان یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د کابل پوهنتون، ۱۳٦۰ هـ. کال

۱۵ - د امیر کرور یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د ژبو او ادبیاتو مرکز کابل، دولتی مطبعه ۱۳٦٤ هـ. کال

۱٦ - د پښتنو تولنیز اقتصادی جوړښت، د جلات خان حکمتی په ادبیت او سویزه، د پښتو خیرنو بین المللی مرکز ۱۳٦۲ هـ. کال

۱۷ - د راحت یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځی، ۱۳٦٤ هـ. کال

۱۸- د رویزه، اخون، تذکرة الابرار والاشرار، پیښور، ادارهٔ اشاعت سرحد ۱۹٦۰ ع کال.

۱۹- دور، شیر رحمن، (اصلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان) کابل: د قوموتو او قبایلو چارو وزارت ۱۳٦٤ هـ. کال.

۲۰- دور، شیر رحمن، معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل و ولایات سرحدی کشور، کابل: د قوموتو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳٦۳ هـ. کال.

۲۱- رشاد، عبدالشکور د څمکنیو میاعمر، د اجتماعی علومو مرکز د افغانستان د علومو اکادمی، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٦۵ هـ کال.

۲۲- رشاد، عبدالشکور، لودی پښتانه، پښتو تولنه، کابل: (۱۳۳٦) هـ. کال.

۲۳- ساد، خیر محمد، لرغونی آریائیان، د پښتو خیرنو بین المللی مرکز، ۱۳٦۳ هـ کال.

۲٤- سیال کاکړ، ولی محمد خان، پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی، کویته ۱۹۷٦ ع کال.

۲۵- شینواری، دوست محمد، د افغانستان ژبی او توکمونه، پښتو تولنه

(کابل : ۱۳۵٤ هـ .)

۲٦- شینواری ، دوست، د جرگی مجلی د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱٤ گنی .

۲۷- ظفر، کاکا خیل ، سید بهادرشاه، پښتانه دتاریخ په رڼا کی، (پیښور یو- نیورسیټی بلك ایجنسی) ۱۹٦۲ع کال .

۲۸- عطایی، محمد ابراهیم، دپښتنی قبیلو اصطلاحی قاموس، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز دولتی مطبعه ۱۳۵۸ هـ . کال .

۲۹- عطایی ، محمد ابرهیم ، خیل اوویش، د اجتماعی علومو علمی او تحقیقی مرکز دافغانستان دعلوموا کاد می، کابل ۱۳٦۰ هـ . کال .

۳۰- غبار ، میرغلام محمد ، افغانستان درمسیر تاریخ ، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٤٦ هـ . کال :

۳۱- قاضی عطاءالله خان ، دپښتنو تاریخ ، اومړی ټوك ، کابل ۱۳۵٦ هـ . کال .

۳۲- کامل ، دوست محمد، خوشحال خان ختك، اداره اشاعت سرحد، پیښور ۱۹۵۱ع کال .

۳۳- گنډاپور، شیر محمدخان، تواریخ خورشید جهان، (لاهور : ۱۸٦۷ع) کال.

۳٤- محمدحیات خان ، حیات افغانی ، پښتو ژباړه، دفرهادظریفی او عبداللطیف طالبی، کابل : د قومونو اوقبایلو چاروزارت ۱۳٦۲ هـ کال :

۳۵- ناغر، زردارخان، صولت افغانی ، کانپور، ۱۸۷٦ع. کال .

۳٦- هروی، نعمت الله ، مخزن افغانی یاتاریخ خان جهانی ، ډهاکه، ۱۹٦۰ع کال.

۳۷- هیوادمل، د محمد هوتك ژوند اومزار ، دبایزید روښان پوهنتون، د لوړو اومسلکی تحصیلاتو مطبعه ۱۳٦۲ هـ . کال .

۳۸- یوری، گانکوفسکی ، د درانیانو اپراتوری ، دپوهنوال دوکتور گل محمد نورزی ژباړه، پښتو تولنه ۱۳۵۷ هـ . کال .

39· H·J· Roverty' Notes On Afghanistan and Balochistan' London' 1880·

40· Bellew: The Races Of Afghanistan, Delhi' 1980·

41· Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42· The Dictionary Of Patan Tribes' Army Headquarter Culcutta' 1910.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دی اثر د لیکوال نور آثار په لاندی ډول دی:

الف : چاپ شوی آثار :

۱ـ (د خوشحال خان ختک په نامه اثر ترجمه) چی د افغانستان د علومو اکادمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی.

۲ـ (د داو دی تاریخ ترجمه) چی د افغانستان د علومو اکادمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی .

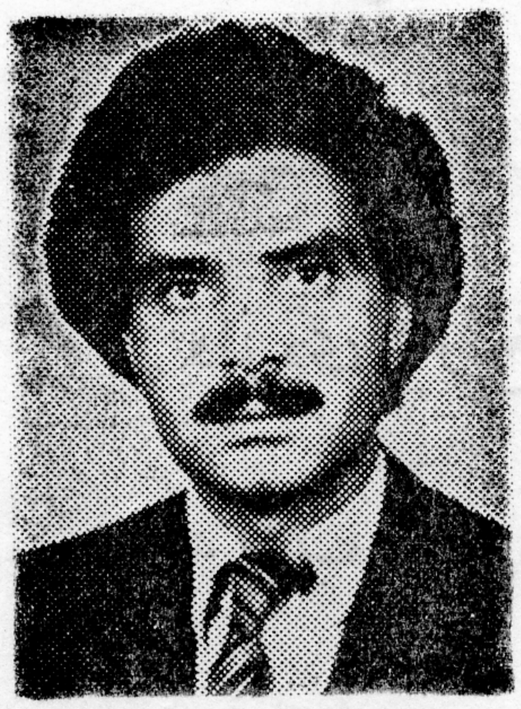

د کتاب لیکوال

۳ـ حیات افغانی (د بناغلی ظریفی سره گډه او مشترکه ترجمه) چی د سرحد و نو چارو وزارت د نشراتو او فرهنگی چارو د ریاست له خوا د آریانا په مطبعه کی په دریو ټوکونو کی چاپ شوی دی .

٤ـ پښتنی قبیلی چی همدا اوسنی اثر دی او د علومو اکادمی له خوا د بنووونی اوروزنی په مطبعه کی چاپ شوی دی .

ب . نا چاپ آثار.

۵ـ حیات حافظ رحمت خان ، چاپ ته چمتو دی .

٦ـ شیرشاه او د هغه زمانه (د بناغلی ظریفی سره گډه ترجمه) د چاپ له پاره چمتو دی.

۷ـ سکهان او د دوی مذهبی لار بنووونکی (ناچاپ)

(c) kotabton.com: The Digital Library

همغه آثارچې د دې کتاب دليکوال له خوا اهتمام شوي دي، دادي:

۱ـ ارغوني آريائيان.

۲ـ د پښتنو تولنيز ـ اقتصادي جوړښت .

۳ـ خوشحال خان ختک اوده ادبي مکتب .

٤ـ توکمي مرغلري .

٥ ـ د ساحوي ريسرچ د ستونزو او پرابلمونو د مقالو مجموعه .

٦ـ خوشحال خان ختک . ۲

۷ـ داودي تاريخ .

۸ـ د ادب د تيوري اساسونه .

۹ـ سوانحنامه

۱۰ـ امير کروړاو رچنه پښتو شاعرات .

۱۱ـ د ننګرهار کرنيزه جغرافيه .

۱۲ـ د اقتصادي سياست په رڼا کې د تولنيزې ـ اقتصادي پرمختيا پلان جوړونه.

PROPERTY OF ACKU

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashtun Tribes

(paṣtaní qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies
Kabul, 1991

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library